

**NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
OF REPUBLIC OF ARMENIA
INSTITUTE OF LANGUAGE AFTER H. ACHARYAN**

**DIRECTORY
OF INSTITUTE OF LANGUAGE AFTER H. ACHARYAN**

2022

**НАЦИОНАЛЬНАЯ АКАДЕМИЯ НАУК
РЕСПУБЛИКИ АРМЕНИЯ
ИНСТИТУТ ЯЗЫКА ИМЕНИ Р. АЧАРЯНА**

**ВЕДОМОСТИ
ИНСТИТУТА ЯЗЫКА ИМЕНИ Р. АЧАРЯНА**

2022

**Yerevan 2023
Ереван 2023**

ՀՀ ԳԱԱ Հ.ԱՃԱՌՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ԼԵԶՎԻ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

ՀՀ ԳԱԱ Հ.ԱՃԱՌՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ԼԵԶՎԻ
ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԻ

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐՔ

2022

ԵՐԵՎԱՆ

ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

2023

ՀՏԴ 030
ԳՄԴ 92
Հ 247

Տպագրվում է ՀՀ ԳԱԱ Հ.Աճառյանի անվան
լեզվի ինստիտուտի գիտական խորհրդի որոշմամբ:

Կազմողներ՝ Վ. Կատվայան, Ն. Հովհաննիսյան Գ. Մխիթարյան

Պատասխանատու խմբագիր՝ Ն. Հովհաննիսյան

ՀՀ ԳԱԱ Հ. Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտի տեղեկա-
Հ 247 գիրք 2022.– Եր.: ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատարակչություն, 2023.-
255 էջ:

Տեղեկագիրքը ընդհանուր գծերով ներկայացնում է 2022 թ. ՀՀ ԳԱԱ Հրայրա Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտի գիտական աշխատանքները, աշխատակիցների հրապարակումների հիմնական բովանդակությունը և ձեռք բերված արդյունքները՝ ըստ հաստատության հիմնարար գիտական հետազոտությունների ուղղությունների:

Գիրքը տեղեկատվական բնույթ ունի, նախատեսված է մասնագետների, լեզվաբանությամբ հետաքրքրվողների, գիտական լայն հանրության համար:

ՀՏԴ 030
ԳՄԴ 92

Երկու խոսք

Ն. Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտը ՀՀ ԳԱԱ կազմում հայերենագիտության ոլորտի գիտահետազոտական հաստատություն է, որը նաև կազմակերպում է հետբուհական կրթություն: Հայոց լեզվի ուսումնասիրությունը ընթանում է գիտական չորս ուղղություններով՝ ա) արդի արևելահայերենի և արևմտահայերենի ուսումնասիրման և կանոնարկման խնդիրներ, բ) հայոց լեզվի պատմական զարգացման հարցեր, գ) հայ բարբառների ուսումնասիրություն, դ) ընդհանուր ու համեմատական և կիրառական լեզվաբանության հարցեր: Ըստ այդմ՝ ինստիտուտի գործունեության հիմնական նպատակներն են հայոց լեզվի շարունակական և համակողմանի ուսումնասիրությունը, ընդհանուր, համեմատական և կիրառական լեզվաբանական հետազոտություններ ծավալելը, լեզվաքաղաքական ու լեզվամշակութային, գրական լեզվի կանոնարկման խնդիրներ արծարծելը և դրանց լուծմանը նպաստելը, ինչպես նաև գիտական կադրեր պատրաստելը:

Իր գոյության ութ տասնամյակների ընթացքում լեզվի ինստիտուտը գիտական արժեքավոր բազում հետազոտություններով համալրել է հայերենագիտությունը, կիրառել լեզվաբանական հետազոտության նորագույն մեթոդներ, էական դերակատարում ունեցել հայերենագիտության և ընդհանրապես լեզվաբանության գիտակարգերի ուսումնասիրության մեջ, եղել հայերենագետներին և հայերենագիտական կենտրոնները համախմբող, լեզվի ուսումնասիրության խնդիրները համակարգող հաստատություն: Ինստիտուտը ձգտում է նպաստել հասարակության լեզվամշակույթի մակարդակը բարձրացնելուն, լեզվի վերաբերյալ ճիշտ պատկերացումներ ձևավորելուն, մայրենին պահպանելուն և տարածելուն, լեզվաքաղաքական խնդիրներ լուծելուն:

Հայոց լեզվի ուսումնասիրությունը Հայաստանի Հանրապետությունում գիտության գերակա ուղղություն է, իսկ ՀՀ ԳԱԱ Ն. Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտը երկրում հայերենի հե-

տագոտությամբ զբաղվող հիմնական հաստատությունն է: Այսօր էլ ինստիտուտի գիտական արդյունքները կարևոր ներդրում են հայերենագիտության մեջ, դրանք նաև կարևոր նյութ և աղբյուր են օտար հայագետների, հնդեվրոպաբանների համար:

Լեզվի ինստիտուտը գիտական հանրությանը, կրթական ոլորտի աշխատողներին և սովորողներին, առհասարակ հաստատության գիտահետազոտական արդյունքներով հետաքրքրվողներին իր հրապարակած գիտական աշխատանքների վերաբերյալ ամբողջական տեղեկություններ տրամադրելու նպատակով շարունակում է «Տեղեկագրքի» ամենամյա հրապարակումը: Շարքի երրորդ հատորը ընդհանուր տեղեկություններ է պարունակում 2022 թվականին ինստիտուտի ձեռք բերած կարևորագույն, բազային և թեմատիկ ֆինանսավորմամբ ստացված, ինչպես նաև կիրառական աշխատանքների արդյունքների վերաբերյալ: Տրվում է 2022 թ. հրապարակումների ցանկը: Ըստ գիտահետազոտական աշխատանքների վերոհիշյալ չորս ուղղությունների՝ ներկայացվում են տարվա ընթացքում հրապարակված գրքերի և հոդվածների համառոտ ամփոփագրերը՝ նախ հայերեն, ապա անգլերեն և ռուսերեն: Հոդվածների օտարալեզու համառոտ ամփոփագրերը նույնությամբ արտատպվում են համապատասխան գիտական հանդեսներից:

«Տեղեկագրքի» հատորների բովանդակային և մատենագիտական տեղեկությունները կարևոր աղբյուր կծառայեն ինստիտուտի աշխատանքներին անդրադարձողների համար:

Կազմողներ

ՄԱՍ I

ՀՀ ԳԱՍ Հ. ԱՃԱՈՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ԼԵԶՎԻ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԻ 2022 Թ. ԳԻՏԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԸ

Ա. ԿԱՐԵՎՈՐԱԳՈՒՅՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐ

2022թ. ընթացքում լեզվի ինստիտուտում զգալի արդյունքներ են ձեռք բերվել հայերենի 11 բարբառախմբերից մեկի՝ Ղարաբաղ-Շամախիի կամ ծայրիյուսիսարևելյան միջբարբառախմբի բարբառային միավորների, դրանց լեզվական հատկանիշների, տարածագործառական յուրահատկությունների համակողմանի ուսումնասիրության ուղղությամբ: Նորովի արժևորվել ու մեկնաբանվել են բարբառախմբում ընդգրկված Ղարաբաղի, Հաղբութի, Շամախիի, Բուրդուրի, Կոզենի, Մեհտիշենի բարբառների մի շարք իրողություններ, քննարկվել է Գորիսի բարբառային միավորի կարգավիճակի խնդիրը, կատարվել են դիտարկումներ «Արցախ» տեղանվան ստուգաբանության շուրջ, քննության են ենթարկվել բարբառախմբի բայական, դերանվանական համակարգերին, բառակազմությանն ու բառագործածությանը, բառապաշարին առնչվող հարցեր: Անդրադարձ է կատարվել Արցախ-Սյունիքի խոսվածքների գործածությանը՝ Նախիջևանի տարածքում, բարբառային որոշ միավորներ ենթարկվել են համեմատական քննության: Փաստվել է հայրենազրկված Կոզենի բարբառի գործածությունը ՀՀ Արարատի մարզի Միս գյուղում: Վկայվել է Մեհտիշենի բարբառի գործածությունը Արցախի Հանրապետությունում, չնայած այն համարվել է մեռած բարբառ: Կարևոր է նաև Ղարաբաղի բարբառի հնաբանությունների հետազոտությունը, որը որոշակի նյութ է տալիս ոչ միայն բարբառային հայերենի, այլև հայոց լեզվի պատմության տարբեր հարցերի, քերականական այս կամ այն կարգերի առաջացման, նրանց զարգացման ընթացքի բացահայտման

վերաբերյալ: Հետազոտությունների արդյունքները հրապարակվել են ինստիտուտի կազմակերպած «Ղարաբաղ-Շամախիի կամ ծայրիյուսիսարևելյան միջբարբառախումբ. արդի վիճակ, միտումներ և մարտահրավերներ» միջազգային գիտաժողովում, գիտական տարբեր հանդեսներում և ժողովածուներում:

Ավարտին է հասցվել ուշ միջնադարում ստեղծված ձեռագիր բառարաններում ամբարված բառապաշարային նյութի ուսումնասիրությունը: Հրապարակվել է «Նույնանիշների՝ XVIII դարից ավանդված ձեռագիր բառարանների քննություն» մենագրությունը, որը կարևոր նշանակություն ունի հայոց լեզվի պատմության տարաբնույթ հարցերը քննելու դիտանկյունից: Առաջին անգամ հետազոտվել են Մատենադարանի ձեռագրացուցակներում վկայված հինգ ձեռագրեր, որոնք ամփոփում են նույնանիշների՝ XVIII դարից ավանդված ձեռագիր բառարաններ: Կարևոր է, որ բառարանային դիտարկումները հնարավորություն են ընձեռում առանձնացնելու նաև արդի հայերենում իմաստափոխված կամ իմաստային այլ երանգով առկա բառեր:

Բ. ԲԱԶԱՅԻՆ ՖԻՆԱՆՍԱՎՈՐՄԱՄԲ ՍՏԱՑՎԱԾ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԱՐՊՑՈՒՆՔՆԵՐ

«Հայ բարբառների ուսումնասիրություն» թեմայի շրջանակում (ղեկ.՝ բ.գ.դ. Վ. Կատվայան) կատարվել է հայ բարբառների պատմական շերտերի քննություն, ընդհանրացվել և նկարագրվել են բարբառային հայերենում հինհայերենյան շերտը ներկայացնող իրողությունները: Այդպիսիք դիտարկվել, մշակվել և դասդասվել են նաև բարբառախոս առանձին տարածքում՝ Նախիջևանի տարածքի բարբառային միավորներում: Համակողմանիորեն ուսումնասիրվել են Ղարաբաղ-Շամախիի կամ ծայրիյուսիսարևելյան միջբարբառախմբի բարբառային միավորների հնչյունաքերականական համակարգերը, բառապաշարը: Դիտարկվել են տղամարդկանց և կանանց առնչվող իրողությունների բառային արտա-

հայտությունները Բայազետի բարբառի օրինակով: Ուսումնասիրվել են Ճահուկ-Վայքի միջբարբառի բուսանունները: Կատարվել է բարբառների բառիմաստային զուգաբանությունների, բառակազմական իրողությունների քննություն: Դիտարկվել են Կարնո և Մշո բարբառների դրսևորումների որոշ առանձնահատկություններ հայ ժողովրդական հեքիաթներում: Կատարվել են կրոնափոխ համշենահայերի բառապաշարի հետազոտական աշխատանքներ, առկա նյութը համեմատվել է բարբառի այլ խոսվածքների ընձեռած նյութի հետ: Դիտարկվել և նկարագրվել են Սեբաստիայի բարբառի հնչունաքերականական ու բառապաշարային առանձնահատկությունները: Քննության են ենթարկվել Նախիջևանի տարածքի՝ Արցախ-Սյունիքի խոսվածքները: Հաղորդի բարբառի իրողությունները դիտարկվել են Ղարաբաղի և Մեղրիի բարբառների համեմատությամբ:

Հետազոտությունների արդյունքները հրատարակվել են երկու մենագրություններում և հրապարակվել շուրջ չորս տասնյակ հոդվածներում ու զեկուցումներում:

«Հայոց լեզվի պատմական զարգացման հարցեր» թեմայի շրջանակում (ղեկ.՝ բ.գ.թ. Գ.Մխիթարյան) վեր են հանվել ու մեկնաբանվել լեզվի զարգացման տարբեր փուլերում հայերենի բառային կազմի և քերականական կառուցվածքի մի շարք փոփոխություններ և դրանց օրինաչափություններ: Շարունակվել է Ղարաբաղի (Արցախի) բարբառի բառային հնաբանությունների քննությունը: Մասնավորապես քննվել են թվականական հնաբանությունները, որոնք նախագրային շրջանի կազմություններ են և գրաբարի համապատասխան միավորի համեմատությամբ դրսևորում են որոշ ձևակառուցվածքային առանձնահատկություններ: Կատարվել է XII դարի երկերում առկա օտար ծագման բառերի դասակարգում և ուսումնասիրություն: Հետազոտվել են Մատենադարանի ձեռագիր քերականություններ, ձեռագիր բառարաններ: Ուսումնասիրության առարկա են դարձել «Հանդես բանաստեղծաց» խորագրով ձեռագիր բառարանները (XII-XVI դդ.): Քննվել են հայերենի զարգացման տարբեր փուլերում բառապաշարի թեմա-

տիկ խմբերը, միջին հայերենի մասնագիտական բառապաշարը (միջնադարյան բժշկարաններ): Աշխատանքներ են տարվել հայերենի և պարսկերենի համեմատական ուսումնասիրության ուղղությամբ:

Հետազոտությունների արդյունքները ամփոփվել են երկու մենագրություններում և տասնյակից ավելի հոդվածներում:

«Ընդհանուր ու համեմատական և կիրառական լեզվաբանության հարցեր» թեմայի շրջանակում (ղեկ.՝ բ.գ.դ. Վ. Համբարձումյան) ուսումնասիրություններ են կատարվել ընդհանուր ու կիրառական և համեմատական ու տիպաբանական լեզվաբանության ոլորտներում: Հետազոտվել են լեզվամշակութաբանական հարացույցը և լեզվաբանական նորագույն ուղղությունները: Շարունակվել է հայ-արաբական և հայ-քարթվելական, հայ-գերմանական լեզվական առնչությունների քննությունը, կատարվել են բառաքննական և ստուգաբանական ճշգրտումներ ու լրացումներ ստուգաբանական բառարանների մեջ:

Հետազոտությունների արդյունքները արտացոլվել են երկու մենագրության մեջ և մեկ տասնյակից ավելի հոդվածներում:

Կիրառական լեզվաբանության բնագավառում կատարվել է կիրառական և համակարգչային լեզվաբանության խնդիրների քննություն: Շարունակվել են հետազոտությունները հայերենի փորձառական հնչյունաբանության բնագավառում:

«Արդի արևելահայերենի և արևմտահայերենի ուսումնասիրման և կանոնարկման խնդիրներ» թեմայի շրջանակում (ղեկ.՝ բ.գ.թ. Թ. Ստյան) ուսումնասիրություններ են կատարվել հայերենի ոլորտային տերմինաբանության ուղղությամբ, քննվել են շարահյուսական միավորների և կապակցության եղանակների հարաբերակցությունները: Արդի արևելահայերենի ուսումնասիրության ոլորտում աշխատանքներ են իրականացվել բառարանների և բառացանկերի կազմության ուղղությամբ: Հրատարակման փուլում է «Արդի հայերենի ուղղագրական բառարան»-ը: Քննվել է Մխիթարյանների հայերենագիտական գործունեությունը: Հետա-

գոտվել են իրանական ծագման հատկական փոխառությունները, հայերենի բժշկագիտական տերմինները, բառապաշարի շերտերի ոճական կիրառությունները: Դիտարկվել են իմաստային առանձնահատկությունները «հագուստ» թեմատիկ խմբում: Կատարվում է նաև չբառարանագրված բառերի հավաքման աշխատանք: Ուսումնասիրվել են իմաստային նորաբանությունները գրական արևմտահայերենում: Շարունակվում են մշակվել արևմտահայերենի կանոնարկման և հատուկ անունների տառադարձման սկզբունքները: Ուսումնասիրվել են նորաբանություններն ու օտարաբանությունները արևմտահայ գրական լեզվում:

Հետազոտությունների արդյունքները ամփոփվել են մեկ մենագրության մեջ և մոտ երկու տասնյակ գիտական հոդվածներում:

Գ. ԹԵՄԱՏԻԿ ՖԻՆԱՆՍԱՎՈՐՄԱՄԲ ՍՏԱՅՎԱԾ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐ

«Շիրակի մարզի բարբառային համապատկեր» թեմատիկ ծրագրով (ղեկ. բ.գ.դ. Վ. Կատվայան) հրապարակված գրականությունից, արխիվային նյութերից Շիրակի մարզի բնակավայրերի և բնակչության վերաբերյալ հավաքվել են անհրաժեշտ տեղեկություններ: Ուսումնասիրվել է մարզում գործածվող բարբառների վերաբերող հրապարակված գիտական գրականություն, կատարվել են արտերկրում կատարված համանման աշխատանքների հետազոտում, աշխատանքի մեթոդների ճշգրտում, հարցարանների և անհրաժեշտ այլ նյութերի նախապատրաստում: Իրականացվել են դաշտային աշխատանքներ Շիրակի մարզի 30 գյուղերում, հավաքվել է ուսումնասիրության համար անհրաժեշտ բավականաչափ հարուստ նյութ, որի գրանցման և մշակման աշխատանքներն ընթացքում են: Դիտարկվել են դերանվանական, ածանցման միջարք իրողություններ Շիրակի մարզի որոշ բնակավայրերի խոսվածքներում, կատարվել է անդրադարձ Կարնո բարբառի պատմական շերտերին: Հետազոտության որոշ արդյունքներ ներկա-

յացվել են «Շիրակի պատմամշակութային ժառանգությունը. Հայագիտության արդի հիմնահարցեր» 11-րդ միջազգային գիտաժողովում, գիտական հանդեսներում:

«Հայերենի դերը և ուսուցման խնդիրները բազմալեզու միջավայրում» թեմայով՝ (դեկ.՝ ք.գ.թ. Մ. Սարգսյան) դիտարկվել են բազմալեզու միջավայրում՝ մասնավորապես Լեհաստանի և Փարիզի հայկական համայնքների օրինակով, հայերենի լեզվավիճակը, զարգացման միտումները, ինչպես նաև հայերենը որպես երկրորդ լեզու կամ օտար լեզու դասավանդելու խնդիրները՝ որպես կիրառական լեզվաբանության ուսումնասիրության առարկա: Բազմալեզու միջավայրում հայերենի դերը և ուսուցման խնդիրները հետազոտելու նպատակով Լեհաստան և Ֆրանսիա գործուղումների ժամանակ հավաքվել են անհրաժեշտ տեղեկություններ Կրակովում և Փարիզում ապրող լեզվական հանրույթի և գործառող լեզուների վերաբերյալ: Կատարվել է արխիվային նյութերի ուսումնասիրություն՝ օտարերկրյա գործընկերոջ աջակցությամբ, ինչպես նաև տարբեր համայնքների լեզվակիրների խոսքի հանրալեզվաբանական քննություն:

«Հայերենի բառապաշարի ձևային նկարագրություն և համապատասխան էլեկտրոնային շտեմարանի ստեղծում» թեմատիկ ծրագրով՝ (դեկ.՝ ք.գ.թ. Մ. Սարգսյան) բարեփոխվել է հայերենի բառակազմության էլեկտրոնային շտեմարանը, որը գործում է համացանցային առանձին երկլեզու կայքում՝ www.formlang.am հետևյալ հասցեի ներքո՝ <https://formlang.am/hy>: Վերամշակվել և թարմացվել են առաջին փուլում մշակված տվյալների շտեմարանը և համապատասխան ծրագրաշարը, ավելացվել են նկարագրության նոր դաշտեր, մուտքագրվել են նոր տվյալներ, շտեմարանը համալրվել է նոր բառամիավորներով (շուրջ 30 %), վերջնական տեսքի է բերվել համացանցային կայքը:

Դ. ԿԻՐԱՌԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԻ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐ

Ավարտվել են «Արդի հայերենի ուղղագրական բառարան»-ի, «Նոր բառեր»-ի Է պրակի կազմման և խմբագրման աշխատանքները, կատարվում է «Հայերենի բարբառագիտական բառարան»-ի շարունակական համալրում նոր բառահոդվածներով, հրապարակվել են լեզվի ինստիտուտի բաժինների աշխատակիցների կոլեկտիվ մենագրություններ, գրական լեզվի կանոնարկման ու ուսուցման խնդիրներին առնչվող ձեռնարկներ:

Հայերենի բառապաշարի ձևային նկարագրություն էլեկտրոնային շտեմարանում շարունակվել է բառերի դասական ուղղագրությամբ տարբերակների մուտքագրումը, որը թույլ է տալիս օգտատերերին նոր որոնումներ կատարել նաև դասական ուղղագրությամբ: Պատրաստվել է կայքից և համակարգից օգտվելու ուղեցույց, որի տեսագրված տարբերակը տեղ է գտել նաև յուրօրյան ալիքում՝ <https://youtu.be/bEbCjR4JGSc>:

Հրապարակվել է «ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ Տեղեկագիրք 2021» գիրքը, որը ներկայացնում է 2021թ. ՀՀ ԳԱԱ Հ. Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտի գիտական աշխատանքները, աշխատակիցների հրապարակումների հիմնական բովանդակությունը՝ երեք լեզուներով և ձեռք բերված արդյունքները՝ ըստ հաստատության հիմնարար գիտական հետազոտությունների ուղղությունների:

Ե. ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒՄՆԵՐԻ ՑԱՆԿ

ՄԵՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ, ԺՈՂՈՎԱԾՈՒՆԵՐ, ԲԱՌԱՐԱՆՆԵՐ

1. Լեզու և լեզվաբանություն, 1(26), Ե., ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, 126 էջ:
2. Համբարձումյան Վ.Գ., Հայերենի բառաքնություն և ստուգաբանություն, Պրակ 1, Ե., «Էդիթ Պրինտ» հրատ., 2022, 192 էջ:

3. Հովհաննիսյան Ն.Գ., Նույնանիշների՝ XVIII դարի ավանդված ձեռագիր բառարանների քննություն, Ե., ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 264 էջ:
4. Նոր բառեր, Պրակ Է (Կազմողներ՝ Գալստյան Ա.Ս., Գալստյան Ա.Ս., Հովսեփյան Գ.Կ., Մարգարյան Ի.Ա., Մկրտումյան Ա.Ա., Սարգսյան Ն.Ս.), Ե., ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, 260 էջ:
5. Ջահուկյանական ընթերցումներ, 1-2 (17-18), Ե., ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, 240 էջ:
6. Վարդանյան Ա.Վ., Ճահուկ-Վայքի միջբարբառի բուսանունները, Ե., ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, 64 էջ:
7. ՀՀ ԳԱԱ Հ. Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտի Տեղեկագիրք 2021, Ե., ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, 192 էջ:

ԷԼԵԿՏՐՈՆԱՅԻՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒՆԵՐ

1. Արդի հայերենի հետազոտություններ, Պրակ Ա, Ե., ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, 240 էջ:
http://language.sci.am/sites/default/files/ardi_hayereni_hetazotowtyowner.pdf
2. Բարբառագիտական հետազոտություններ, Պրակ Ա, Ե., ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, 179 էջ:
http://language.sci.am/sites/default/files/barbarhagitakan_hetazotowtyowner_0.pdf
3. Լեզու և խոսք: Բազմալեզու գիտական հանդես, Ե., ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, 75 էջ: <http://las.sci.am>
4. Կիրառական լեզվաբանության հարցեր, Պրակ Ա, Ե., ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, 102 էջ:
http://language.sci.am/sites/default/files/kirarhakan_lezvabanowtyan_hartser.pdf
5. Հայերենի պատմական ուսումնասիրության հարցեր, Պրակ Ա, Ե., ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, 118 էջ:

- http://language.sci.am/sites/default/files/hayereni_patmakan_owsowmnasirowtyan_hartser_0.pdf
6. «Ղարաբաղ-Շամախիի կամ ծայրիյուսիսարևելյան միջբարբառախումբ. արդի վիճակ, միտումներ և մարտահրավերներ» միջազգային գիտաժողովի նյութեր, Ե., ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, 316 էջ:
- <http://language.sci.am/sites/default/files/gharabagh-shamakhi.pdf>
7. Միմոնյան Ն. Մ., Բառաքնական և ստուգաբանական դիտարկումներ, Ե., ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, 77 էջ:
- http://language.sci.am/sites/default/files/book/stowgabanakan_ev_barhakknnakan_ditarkowmnersh.pdf

ԴԱՍՍԱԳՐՔԵՐ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

Գևորգյան Գ.Գ., Արևելահայերենի նորմեր և շեղումներ (տեսագործնական ձեռնարկ), Ե., «Զանգակ» հրատ., 2022, 240 էջ:

ԳՐԱԽՈՍՎՈՂ ԱՄՍԱԳՐԵՐՈՒՄ ՈՒ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎՆԵՐԻ ԳՐԱԽՈՍՎՈՂ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒՆԵՐՈՒՄ ՏՊԱԳՐՎԱԾ ՀՈՐՎԱԾՆԵՐ

1. Առաքելյան Կ.Լ., Բառապաշարի տարբեր շերտերի ոճական-երգիծական կիրառությունները Նշան Պեշիկթաշլեանի «Հիւանդտես» կատակերգութեան մէջ, «Էջմիածին», Բ, 2022, էջ 129-134:
2. Առաքելյան Կ.Լ., Երգիծանքի ոճական միջոցները Նշան Պեշիկթաշլեանի «Գրպանի բառարանում», Ե., «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», № 2 (665), ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2022, էջ 163-172:
3. Առաքելյան Կ.Լ., Գիտնականը, մանկավարժը, մարդը (Աշոտ Սուքիասյան - 100), Ե., «Գիտության աշխարհում», № 3, «Էդիթ Պրինտ» հրատ., 2022, էջ 14-17:

4. Առաքելյան Կ.Լ., Միսաք Մեծարենցի՝ անզլերենից կատարած չափածո թարգմանությունների լեզուն, Ե., «Բանբեր հայագիտության», միջազգային գիտական հանդես, № 3 (30), ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2022, էջ 204-218:
5. Ասոյան Թ.Ա., «Մշակ» թերթի անդրադարձը Վենետիկի Մխիթարյաններին, Գավառ, ԳՊՀ գիտական հոդվածների ժողովածու, № 13, «Քոփի Փրինթ» հրատ., 2022, էջ 377-389:
6. Ավետյան Ս.Ռ., Մրցակից լեզվական միտումների լույսի ներքո հայերենի որոշ ձևաչարահյուսական երևույթների բացատրման փորձ, Ե., «Հայագիտության հարցեր», № 2 (26), ԵՊՀ հրատ., 2022, էջ 191-203:
7. Ավետյան Ս.Ռ., Արդի հայերենի *կ(ը)- ապառնիի* և *-ու ապառնիի* իմաստագործառության փոխհարաբերության հարցի շուրջ, Ե., «Բանբեր Երևանի համալսարանի. Բանասիրություն», №2 (38), ԵՊՀ հրատ., 2022, էջ 22-35:
8. Ավետյան Ս.Ռ., Դասական հայերենում ապառնիությունն արտահայտող ձևերի իմաստագործառության քննություն, Ե., «Բանբեր Երևանի համալսարանի. Բանասիրություն», № 3 (39), ԵՊՀ հրատ., 2022, էջ 66-81:
9. Ավետյան Ս.Ռ., Աստվածաշնչում հայերենի *-ոց* ապառնիի կիրառությունների քննություն հունարեն բնագրի համեմատությամբ, Ե., «Էջմիածին», Թ, 2022, էջ 38-56:
10. Ավետյան Ս.Ռ., Աստվածաշնչում հին հայերենի ստորադասական եղանակի կիրառությունների քննություն հունարեն բնագրի համեմատությամբ, Ե., «Վէմ» թիվ 4 (80), հոկտեմբեր - դեկտեմբեր, «Վէմ հանդես» հրատ., 2022, էջ 120-149:
11. Ավետյան Ս.Ռ., Դասական հայերենում ստորադասականի երկու ձևերի իմաստագործառության փոխհարաբերության հարցի շուրջ, Ե., «Պատմություն և մշակույթ», № 2, ԵՊՀ հրատ., 2022, էջ 161-176:

12. Բառնասյան Ջ.Ա., Ածանցումը Շիրակի մարզի գյուղերի խոսվածքներում, Ե., «Լեզու և խոսք», № 1(2), ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 5-12:
13. Գալստյան Ա.Ս., Արդի հայերենի նորակազմ բառերի իմաստային-կառուցվածքային վերլուծության հարցեր, Ե., «Լեզու և լեզվաբանություն», №1 (26), ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 48-55:
14. Գևորգյան Գ.Գ., Անահիտ Տոնապետյան (ծննդյան 60-ամյակի առթիվ), Ե., «Պատմաբանասիրական հանդես», № 1(219), ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2022, էջ 318-322:
15. Գևորգյան Գ.Գ., Չմշկածագի բարբառը, Վիեննա, «Հանդես ամսօրեայ», թիւ 1-12, Մխիթարեան հրատ., 2022, էջ 181-194:
16. Gevorgyan G.G., Grammatical Polysemy in Armenian Dialects, Gori, "Philological researches", № 4, 2022, p. 82-88.
17. Գրիգորյան Գ.Գ., Չ ժխտական նախածանցով դիպվածային նորակազմություններ, Ե., «Ջահուկյանական ընթերցումներ», № 1-2 (17-18), ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 166-177:
18. Գրիգորյան Գ.Գ., Բաղաձայնի ազդեցությունը ձայնավորի վրա բաղաձայն-ձայնավոր կապակցություններում (փորձառական հետազոտություն), Ե., «Լեզու և լեզվաբանություն», № 1(26), ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 56-62:
19. Գրիգորյան Ս.Ս., Գրիգոր Տաթևացու «Գիրք հարցմանց»-ի իրավական հասկացությունների իմաստային քննություն, Ե., «Ջահուկյանական ընթերցումներ», № 1-2 (17-18), ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 102-107:
20. Grigoryan S.M., Semantic Examination of Legal Concepts Grigor Tatevatsi's "Book of Questions", Kutaisi, "Language and Culture", № 28, 2022, p. 97-99.
21. Dalalyan T.S., On Some Armenian-Georgian Lexical Isoglosses // The Caucasus on the Crossroads of International Trade and Cultural Exchanges: Proceedings of the International Scientific Conference, vol. 1, Yerevan, 2022, p. 93:
22. Далалян Т.С., Из истории одной армяно-осетинской изоглоссы ard- (<и.-е. *art-), Москва-Ереван, "Армянский гуманитарный

- вестник" (памяти В.А.Ефимова. Специальный выпуск), Российская академия наук, Институт языкознания, Институт археологии и этнографии ИАН РАН, № 8, Изд. ИАЭ, 2022, с. 41-52.
23. Թաղևոսյան Հ.Ս., Նոր բառիմաստներ 13-րդ դարի բժշկարաններում («Քննութիւն բնութեան մարդոյ եւ նորին ցաւոց», «Բժըշկարան ձիոյ և առհասարակ գրաստնոյ»), Ե., «Ջահուկյանական ընթերցումներ», № 1-2 (17-18), ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 17-27:
24. Թելյան Լ.Գ., Շարահյուսական միավորների և կապակցության եղանակների հարաբերակցության շուրջ, Ե., «Լեզու և լեզվաբանություն», № 1(26), ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 63-76:
25. Թորոսյան Հ.Վ., Կենդանանուններով կազմված դարձվածային միավորների իմաստակառուցվածքային առանձնահատկությունները արդի հայերենում և պարսկերենում, Գյումրի, «Գիտական աշխատություններ», № 1(25), ՀՀ ԳԱԱ Շիրակի հայագիտական հետազոտությունների կենտրոն, 2022, էջ 122-132:
26. Torosyan R.V., On the Ethnonym Gēl in Classical Persian Literature, Pažūhešhā-ye zabānī-adabī-ye Qafqāz va Kāspiyan, Markaz-e dāyeratolmaāref-e bozorg-e eslāmi, IRI, Tehran, s. 25-29:
27. Խաչատրյան Ա.Ս., Արևմտահայերենի նոր բառերի բաղադրիչների բառակազմական հարաբերությունների մասին, Ե., ՀՊՄՀ «Հայագիտական հանդես», № 5 (59), Խ. Աբովյանի անվ. ՀՊՄՀ հրատ., 2022, էջ 71-78:
28. Խաչատրյան Հ.Ռ., Խառատյան Մ.Հ., Բառաբարդումը որպես յուրահատուկ լեզվամտածողության արտահայտության միջոց Համշենի բարբառում, Ե., «Ջահուկյանական ընթերցումներ», № 1-2 (17-18), ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 28-40:
29. Խաչատրյան Հ.Ռ., *Տան հատակ (գետին)* հասկացության բառանունները բարբառային հայերենում», Երևան-Գյումրի, «Շիրակի պատմամշակութային ժառանգությունը. հայագիտության արդի հիմնահարցեր» 11-րդ միջազգային գիտաժողովի նյութերի ժողովածու, ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2022, էջ 237-240:

30. Խաչատրյան Հ.Ռ., «Գետին» հասկացության բառանունները և նրանց իմաստային զարգացումները բարբառային հայերենում, Ե., «Ջահուկյանական ընթերցումներ», № 1-2 (17-18), ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 82-94:
31. Խաչատրյան Վ.Մ., Ղազար Փարպեցու երկերի ձեռագրերի լեզվական տարբերությունների շուրջ, Ե., «Լրաբեր» գիտական հոդվածների ժողովածու, մաս II, «Ճարտարագետ» հրատ., 2022, էջ 685-694:
32. Խաչատրյան Վ.Մ., Ս. Սարգսյան, Լեզվաբանության տեսության հարցեր, «Տիր» հրատ., Ե., 2021, 166 էջ, (Գրախոսություն), Ե., «Լեզու և լեզվաբանություն», № 1(26), ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 97-101:
33. Խաչիբաբյան Ն.Պ., Բառերի սխալ գործածություններն արդի հայերենում, Ե., ՀՊՄՀ «Հայագիտական հանդես», № 2 (56), Խ. Աբովյանի անվ. ՀՊՄՀ հրատ., 2022, էջ 43-51:
34. Կատվայան Վ.Լ., Հինհայերենյան մի քանի հնչյունական հատկանիշների արտացոլումը արդի հայ բարբառներում, Ե., «Ջահուկյանական ընթերցումներ», № 1-2 (17-18), ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 41-57:
35. Կատվայան Վ.Լ., Կարնո բարբառը 20-րդ դարի սկզբին գրաված հեքիաթներում, Ե., «Ջահուկյանական ընթերցումներ», № 1-2 (17-18), ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 95-117:
36. Կատվայան Վ.Լ., Բարբառային բառապաշարի՝ տղամարդկանց և կանանց բնութագրող շերտերի շուրջ (ըստ Բայազետի բարբառի ընձեռած նյութի), Գավառ, ԳՊՀ գիտական հոդվածների ժողովածու, № 13, «Քոփի Փրինթ» հրատ., 2022, էջ 363-378:
37. Կատվայան Վ.Լ., Կիլիկիայի հայերենի մասին, Ե., «Լեզու և խոսք», № 1(2), ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 28-42:
38. Կատվայան Վ.Լ., Հաղորդի բարբառի մասին, «Պատմաբանասիրական հանդես», № 3 (221), Ե., ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2022, էջ 144-154:
39. Կատվայան Վ.Լ., Վարդենիսի տարածաշրջանի արդի լեզվական պատկերը, Ե., «Սոթք. Հողի մշակութային հիշողությունը»

-
- գիտական հոդվածների ժողովածու, ՀՀ ԳԱԱ ՀԱԻ հրատ., 2022, էջ 58-67:
40. Կատվալյան Վ.Լ., Կարնո բարբառը հեքիաթներում, Երևան-Գյումրի, «Շիրակի պատմամշակութային ժառանգությունը. հայագիտության արդի հիմնահարցեր» 11-րդ միջազգային գիտաժողովի նյութերի ժողովածու, ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2022, էջ 240-241:
 41. Հակոբյան Ֆ.Ա., Գրաբարի էլեկտրոնային կորպուսի ստեղծման նպատակը և խնդիրները, Ե., «Ջահուկյանական ընթերցումներ», № 1-2 (17-18), ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 58-66:
 42. Հովհաննիսյան Լ.Շ., Թվականների հնաբանությունները Ղարաբաղի (Արցախի) բարբառում, Ե., «Ջահուկյանական ընթերցումներ», № 1-2 (17-18), ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 67-73:
 43. Հովհաննիսյան Ն.Գ., Մեր լեզուն, մեր խոսքը և տրամաբանությունը, Ե., «Ջահուկյանական ընթերցումներ», № 1-2 (17-18), ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 118 -129:
 44. Հովհաննիսյան Ս.Գ., Անհատական լեզվաշխարհի շերտային դրսևորումները (ըստ Էդ.Աթայանի՝ մարդկության կյանքի մակրոովուլերի տեսություն), Ե., «Լեզու և լեզվաբանություն», №1(26), ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 11-20:
 45. Հովսեփյան Գ.Կ., Լյուդվիգ Դուրյանի բառաշխարհը, Գավառ, ԳՊՀ գիտական հոդվածների ժողովածու, № 13, «Քոփի Փրինթ» հրատ., 2022, էջ 411-419:
 46. Ղամոյան Լ.Ա., «Հագուստ» հասկացության բառային դրսևորումները հայերենում, «Հիմնարար և կիրառական գիտական հետազոտություններ», գիտական հոդվածների ժողովածու, Ե., ՀՀ ԳԱԱ Գիտակրթական միջազգային կենտրոն, 2022, էջ 266-273:
 47. Ղամոյան Լ.Ա., Փոխաբերական իմաստը «հագուստ» իմաստային դաշտում, Բանբեր Երևանի համալսարանի, Ե., №2 (38), ԵՊՀ հրատ., 2022, էջ 79-88:

48. Ղամոյան Լ.Ա., Բնիկ հայերեն բառեր «հագուստ» իմաստային դաշտում, Ե., «Պատմաբանասիրական հանդես», № 2 (214), ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2022, էջ 188-200:
49. Ղամոյան Լ.Ա., Բառիմաստի փոփոխություններ «հագուստ» իմաստային դաշտում, Վիեննա, «Հանդես ամսօրեայ», թիւ 1-12, Մխիթարեան հրատ., 2022, էջ 161-180:
50. Ղամոյան Լ.Ա., «Հագուստ» հասկացության նշող բառերի համանունության դրսևորումները հայերենում, Ե., «Հայագիտական հանդես», № 3-4 (57-58), Խ. Աբովյանի անվ. ՀՊՄՀ հրատ., 2022, էջ 48-57:
51. Մարաշյան Հ.Գ., Արևմտահայ նորաբանությունների իմաստաբանական քննություն, Ե., «Ջահուկյանական ընթերցումներ», № 1-2 (17-18), ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 178-186:
52. Մեսրոպյան Հ.Հ., «Բարեգործություն» հասկացության անվանումները հայերենի տարածքային տարբերակներում, Բարեգործությունը հայոց մեջ «Կովկասի հայոց բարեգործական ընկերության» հիմնադրման 140-ամյակին նվիրված միջազգային գիտաժողովի նյութերի ժողովածու (16 նոյեմբերի 2021 թ.), Ե.: ՀՀ ԳԱԱ պատմ. ինստիտ., 2022, էջ 3-20:
53. Մեսրոպյան Հ.Հ., Շիրակի ժողովրդական երգերում գործածված բուսանունների իմաստային-գործառական յուրահատկությունները, Երևան-Գյումրի, «Շիրակի պատմամշակութային ժառանգությունը. հայագիտության արդի հիմնահարցեր» 11-րդ միջազգային գիտաժողովի նյութերի ժողովածու, ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2022, էջ 256-257:
54. Մեսրոպյան Հ.Հ., Գարեգին Ա. Քեսաբցի կաթողիկոսի քարոզխօսութեան լեզուական առանձնայատկութիւնները, «Էջմիածին», Ը, 2022, էջ 75-85:
55. Միքայելյան Ս.Ա., Արաբական փոխառությունների հայերեն բարբառային բառաշերտը, Ե., «Պատմաբանասիրական հանդես», № 1 (219), ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2022, էջ 201-209:
56. Միքայելյան Ս.Ա., Հայերենի արաբական միջնորդավորված փոխառությունների շուրջ (բարբառային բառաշերտ. զուգադ-

-
- րական քննություն), Ե., «Բանբեր Վ. Բրյուսովի անվ. պետական համալսարանի. լեզվաբանություն և բանասիրություն», № 1 (62), ԲՊՀ «Լինգվա» հրատ., 2022, էջ 237-251:
57. Mkhitaryan G.M., Bible Translation as a Factor in the Preservation and Development of the Armenian Language, Ե., «Ջահուկյանական ընթերցումներ», № 1-2 (17-18), ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 157-165:
58. Ներսիսյան Վ.Ա., Ածանցման հարցերի քննությունը Մանուկ Աբեղյանի աշխատություններում, Ե., «Ջահուկյանական ընթերցումներ», № 1-2 (17-18), ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 130-145:
59. Պապիկյան Ս.Վ., Իրանական ծագման հատկական փոխառությունների քննություն, Ե., «Լեզու և լեզվաբանություն», №1(26), ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 77-84:
60. Սարգսյան Մ.Ա., Հայ լեզվափիլիսոփայության անվանի ներկայացուցիչը, Ե., «Լեզու և լեզվաբանություն», № 1 (26), ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 3-10:
61. Սարգսյան Մ.Ա., Էդուարդ Աթայան. ակադեմիկոսը և լեզվափիլիսոփան (Օննոյան 90-ամյակի առթիվ), Ե., «Գիտության աշխարհում», № 4, «Գիտություն» հրատ., 2022, էջ 3-8:
62. Sargsyan M.A., Gender Features of Male and Female Speech in Armenian Language, Yerevan, "Katchar", № 2, ISEC NAS RA pub., pp. 63-78:
63. Սարգսյան Ն.Ս., Միջին հայերեն-արևմտահայերեն փոխանցումները ըզձական եղանակի համակարգում, Ե., «Բանբեր Վ. Բրյուսովի անվ. պետական համալսարանի. Լեզվաբանություն և բանասիրություն», № 1(62), «Լինգվա» հրատ., 2022, էջ 284-298:
64. Սարգսյան Ն.Ս., Միջին հայերեն-արևմտահայերեն փոխանցումները սահմանական եղանակի համակարգում. անցյալ կատարյալ, Ստեփանակերտ, «Արցախի պետական համալսարանի գիտական տեղեկագիր. Հասարակական գիտություններ», պրակ 2, «ԱրՊՀ հրատ.», 2022, էջ 82-97:

65. Սարգսյան Ն.Ս., Միջին հայերեն-արևմտահայերեն փոխանցումները հրամայական եղանակի համակարգում. արգելական հրամայական, Ե., «Հայագիտական հանդես», №2 (56), Խ. Արքայանի անվ. ԵՊՄՀ հրատ., 2022, էջ 52-61:
66. Սարգսյան Ն.Ս., Որոշ դիտարկումներ արևմտահայերենի «կոր» մասնիկի վերաբերյալ, Վանաձոր, «ՎՊՀ գիտական տեղեկագիր. Հումանիտար և հասարակական գիտություններ», № 1, Հ. Թումանյանի անվ. ՎՊՀ հրատ., 2022, էջ 102-107:
67. Սարգսյան Ն.Ս., Միջին հայերեն-արևմտահայերեն փոխանցումները պատճառական բայերի խոնարհման համակարգում (բուն հրամայական), Ստեփանակերտ, «Արցախի պետական համալսարանի գիտական տեղեկագիր. Հասարակական գիտություններ», պրակ 1, «ԱրՊՀ հրատ.», 2022, էջ 39-47:
68. Սարգսյան Ն.Ս., Նորակազմ ածականների կազմության միջոցներն ու եղանակները, Վանաձոր, «ՎՊՀ գիտական տեղեկագիր. Հումանիտար և հասարակական գիտություններ», պրակ 2, Հ. Թումանյանի անվ. ՎՊՀ հրատ., 2022, էջ 44-53:
69. Սիրունյան Տ.Ղ., Ձեռագիր քերականության մի «լուծմունքի» ուսումնասիրություն (ԺԵ դար), Ե., «Լեզու և լեզվաբանություն», № 2 (27), ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 38-48:
70. Սուքիասյան Հ.Վ., Քոշատաշյան Ս.Ս., Հայերենի ուսուցումը բժշկական բուհերում, Գավառ, ԳՊՀ գիտական հոդվածների ժողովածու, № 13, «Քոփի Փրինթ» հրատ., 2022, էջ 421-429:
71. Սուքիասյան Հ.Վ., Զաքարյան Հ., Բժշկական եզրույթների հայերենացման անհրաժեշտությունը, Երևան-Գյումրի, «Շիրակի պատմամշակութային ժառանգությունը. հայագիտության արդի հիմնախնդիրներ» 11-րդ միջազգային գիտաժողովի նյութերի ժողովածու (Գյումրի, 23-24 սեպտեմբերի, 2022), ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2022, էջ 267-268:
72. Վարդանյան Ա.Վ., *Արտակ* անձնանվան ստուգաբանությունը, Ե., «Ջահուկյանական ընթերցումներ», № 1-2 (17-18), ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 74-81:

-
73. Վարդանյան Ա.Վ., Խառատյան Մ.Կ., Սահակյան Ն.Գ., Դիտարկումներ ճահուկ-Վայքի միջբարբառի որոշ բուսանունների վերաբերյալ, Ե., «Լեզու և խոսք», № 1(2), ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 43-60:
 74. Վարդանյան Ա.Վ., Հինհայերենյան իրողություններ Նախիջեվանի տարածքի բարբառներում, Ե., «Լեզու և խոսք», № 1(2), ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 61-73:
 75. Տիոյան Ս.Կ., Բառապաշարի զուգադիր քննություն. հոմանիշ բառերը գրական արևմտահայերենում (բազմանդամ հոմանշային շարքեր), Ե., «Հայագիտական հանդես», № 3-4 (57-58), Խ. Աբովյանի անվ. ՀՊՄՀ հրատ., 2022, էջ 39-47:
 76. Տիոյան Ս.Կ., Ֆիշենկճեան Ա.Ա., Հատուկ անունների գրադարձության մի քանի խնդիրներ, Ե., «Ջահուկյանական ընթերցումներ», № 1-2 (17-18), ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 39-47:
 77. Տիոյան Ս.Կ., *Փոխ(w)*- նախածանցով նորաբանությունները ժամանակակից արևմտահայերենում, Ե., ՀՊՄՀ «Հայագիտական հանդես», № 5 (59), Խ. Աբովյանի անվ. ՀՊՄՀ հրատ., 2022, էջ 50-60:
 78. Քումունց Մ.Ս., Կրոնին և նախապաշարմունքին վերաբերող մի քանի բառերի քննություն (ըստ Սյունիք-Արցախ բարբառային բառապաշարի տվյալների), Ե., «Բանբեր համալսարանի. Բանասիրություն», № 2 (38), ԵՊՀ հրատ., էջ 89-96:
 79. Քումունց Մ.Ս., Ոսկրի խորհրդապաշտությունը Ա. Բակունցի «Կարմրաքար» վեպում, Ե., «Գրականագիտական հանդես», ԻԴ, № 1, «Արմավ» հրատ., 2022, էջ 330-343:
 80. Քումունց Մ.Ս., Հոմանշության բառիմաստաբանական գործառույթները Սյունիք-Արցախ բարբառային տարածքում, Ե., Սուրբ Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդյան 1660-ամյակին նվիրված «Հայոց գրերը և հայ դպրոցը» միջազգային հայերենագիտական գիտաժողովի նյութեր, 2022, էջ 101-115:
 81. Քումունց Մ.Ս., Հին հայերենից Սյունիք-Արցախ բարբառախմբին անցած իրանական փոխառությունների ձևիմաստային

- նկարագիրը, Ստեփանակերտ, «Կովկասյան տարածաշրջանի արդի հիմնախնդիրները. հնարավորություններ և մարտահրավերներ» միջազգային գիտաժողովի նյութերի ժողովածու, «Մերոպ Մաշտոց համալսարան», 2022, էջ 67-70:
82. Քումունց Մ.Ս., Ղուկաս Մերաստացու «Դավիթ Բեկ կամ պատմություն դավանցոց»-ի տեղանվանական համակարգը, Ե., «Աշխատություններ Հայաստանի պատմության թանգարանի», № 2 (10), «Էդիթ Պրինտ» հրատ., 2022, էջ 93-106:
83. Քումունց Մ.Ս., Մովսես Խորենացին Ստեփանոս Օրբելյանի պատմության, Ղազար Փարպեցու «Թղթի» և ավանդագրույցներում, Ստեփանակերտ, «Գ. Նարեկացի» համալսարանի «Դըպրատուն» հանդես, №2, «Դիզակ պլյուս» հրատ., 2022, էջ 15-27:
84. Քումունց Մ.Ս., -ՏԻ||ԴԻ ածանցով բարբառային մի քանի բառերի քննություն, Ստեփանակերտ, «Արցախի պետական համալսարանի գիտական տեղեկագիր», Պրակ 2, ԱրՊՀ հրատ., 2022, էջ 31-40:
85. Քումունց Մ.Ս., Արևելյան լեզուներից անցած փոխառությունների որակական և քանակական հատկանիշները (ըստ Սյունիք-Արցախ բարբառային տարածքի բառապաշարի), Երևան-Գյումրի, «Շիրակի պատմամշակութային ժառանգությունը. հայագիտության արդի հիմնահարցեր» 11-րդ միջազգային գիտաժողովի նյութերի ժողովածու, ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2022, էջ 248-252:
86. Քումունց Մ.Ս., Հին Գորիսը, տեղադրութեան կեղծ թեզը եւ նորայայտ արձանագրութիւնները, Երուսաղէմ, «Սիոն», թիւ 8-12, տպարան Սրբոց Յակոբեանց, 2022, էջ 379-392:
87. Քումունց Մ.Ս., Բուրդուր: Ղարաբաղ-Շամախիի միջբարբառախմբի բարբառը Արևմտյան Անատոլիայում, Ստեփանակերտ, «Հայրենագրկման և գոյաբանական պայքարի գաղափարն արևմտահայ գրականության մեջ» գիտաժողովի նյութեր, «Գ.Նարեկացի» համալսարան, «Դիզակ պլյուս» հրատ., 2022, էջ 57-70:

-
88. Քումունց Մ.Ս., Սյունիքի բնությունը տեղանվանական համակարգում, Ե., «Սյունիք. Մշակույթը և բնությունը» գիտաժողովի ամփոփագրեր, ՀԱԻ հրատ., էջ 60-61:
 89. Ֆելեքյան Մ.Հ., Իմաստային նորաբանություններ գրական արևմտահայերենում, «Ջահուկյանական ընթերցումներ», № 1-2 (17-18), ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 146-156:
 90. Ֆիշենկճեան Ա.Ա., Տիոյեան Ս.Կ., Եղանակաւորիչ եզրոյթն ըստ արեւմտահայերէնի դասագիրքերու, «Ջահուկյանական ընթերցումներ», № 1-2 (17-18), ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 201-214:
 91. Ֆիշենկճեան Ա.Ա., «Շարահիւտութիւն» թեման արեւմտահայերէնի դասագիրքերու մէջ, Հայերենագիտական հանրապետական գիտաժողովի նյութերի ժողովածու, Ե., ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 70-78:

ՄԱՍ II

ՀՀ ԳԱԱ Հ. ԱՃԱՈՑԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ԼԵԶՎԻ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԻ 2022 Թ. ԳԻՏԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԸ՝ ԸՍՏ ՈՒՂՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ

Ա. ԱՐԴԻ ԱՐԵՎԵԼԱՀԱՅԵՐԵՆԻ ԵՎ ԱՐԵՎՄՏԱՀԱՅԵՐԵՆԻ
ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՄԱՆ ԵՎ ԿԱՆՈՆԱՐԿՄԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ

2022 թվականին հրատարակվել են հետևյալ աշխատանքները:

ԲԱՌԱՐԱՆ

Նոր բառեր, Պրակ Է (Կազմողներ՝ Գալստյան Ա.Ս., Գալստյան
Մ.Ա., Հովսեփյան Գ.Կ., Մարգարյան Ի.Ա., Մկրտումյան Ա.Ա.,
Մարգարյան Ն.Մ.), Ե., ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, 260 էջ:

ԷԼԵԿՏՐՈՆԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

Արդի հայերենի հետազոտություններ, Պրակ Ա, Ե., ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ
հրատ., 2022, 240 էջ:

ՀՈՂՎԱԾՆԵՐ

1. Առաքելյան Կ.Լ., Բառապաշարի տարբեր շերտերի ոճական-
երգիծական կիրառությունները Նշան Պեշիկթաշլեանի «Հի-
ւանդտես» կատակերգութեան մէջ, «Էջմիածին», Բ, 2022, էջ 129-
134:
2. Առաքելյան Կ.Լ., Երգիծանքի ոճական միջոցները Նշան Պեշիկ-
թաշլեանի «Գրպանի բառարանում», Ե., «Լրաբեր հասարակա-

- կան գիտությունների», № 2 (665), ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2022, էջ 163-172:
3. Առաքելյան Կ.Լ., Գիտնականը, մանկավարժը, մարդը (Աշոտ Սուքիասյան - 100), Ե., «Գիտության աշխարհում», № 3, «Էդիթ Պրինտ» հրատ., 2022, էջ 14-17:
 4. Առաքելյան Կ.Լ., Միսաք Մեծարենցի՝ անզլերենից կատարած չափածո թարգմանությունների լեզուն, Ե., «Բանբեր հայագիտության», միջազգային գիտական հանդես, № 3 (30), ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2022, էջ 204-218:
 5. Ասոյան Թ.Ա., «Մշակ» թերթի անդրադարձը Վենետիկի Մխիթարյաններին, Գավառ, ԳՊՀ գիտական հոդվածների ժողովածու, № 13, «Քոփի Փրինթ» հրատ., 2022, էջ 377-389:
 6. Ասոյան Թ.Ա., Շարահյուսական հարցերի իշխանյանական մեկնաբանումներ, Հայերենագիտական հանրապետական գիտաժողովի նյութերի ժողովածու, Ե., ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 3-13:
 7. Գալստյան Ա.Ս., Արդի հայերենի նորակազմ բառերի իմաստային-կառուցվածքային վերլուծության հարցեր, Ե., «Լեզու և լեզվաբանություն», №1 (26), ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 48-55:
 8. Թեյլան Լ.Գ., Շարահյուսական միավորների և կապակցության եղանակների հարաբերակցության շուրջ, Ե., «Լեզու և լեզվաբանություն», № 1(26), ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 63-76:
 9. Խաչատրյան Ա.Ս., Արևմտահայերենի նոր բառերի բաղադրիչների բառակազմական հարաբերությունների մասին, Ե., ՀՊՄՀ «Հայագիտական հանդես», № 5 (59), Խ. Աբովյանի անվ. ՀՊՄՀ հրատ., 2022, էջ 71-78:
 10. Խաչիբաբյան Ն.Պ., Բառերի սխալ գործածություններն արդի հայերենում, Ե., ՀՊՄՀ «Հայագիտական հանդես», № 2 (56), Խ. Աբովյանի անվ. ՀՊՄՀ հրատ., 2022, էջ 43-51:
 11. Հովսեփյան Գ.Կ., Լյուդվիգ Դուրյանի բառաշխարհը, Գավառ, ԳՊՀ գիտական հոդվածների ժողովածու, № 13, «Քոփի Փրինթ» հրատ., 2022, էջ 411-419:

12. Ղամոյան Լ.Ա., «Հագուստ» հասկացության բառային դրսևորումները հայերենում, «Հիմնարար և կիրառական գիտական հետազոտություններ», գիտական հոդվածների ժողովածու, Ե., ՀՀ ԳԱԱ Գիտակրթական միջազգային կենտրոն, 2022, էջ 266-273:
13. Ղամոյան Լ.Ա., Փոխաբերական իմաստը «հագուստ» իմաստային դաշտում, Բանբեր Երևանի համալսարանի, Ե., №2 (38), ԵՊՀ հրատ., 2022, էջ 79-88:
14. Ղամոյան Լ.Ա., Բնիկ հայերեն բառեր «հագուստ» իմաստային դաշտում, Ե., «Պատմաբանասիրական հանդես», № 2 (214), ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2022, էջ 188-200:
15. Ղամոյան Լ.Ա., Բառիմաստի փոփոխություններ «հագուստ» իմաստային դաշտում, Վիեննա, «Հանդես ամսօրեայ», թիւ 1-12, Մխիթարեան հրատ., 2022, էջ 161-180:
16. Ղամոյան Լ.Ա., «Հագուստ» հասկացության նշող բառերի համանունության դրսևորումները հայերենում, Ե., «Հայագիտական հանդես», № 3-4 (57-58), Խ. Աբովյանի անվ. ՀՊՄՀ հրատ., 2022, էջ 48-57:
17. Ղամոյան Լ.Ա., Ածանցումը «հագուստ» իմաստային դաշտում, Խ. Աբովյանի անվան ՀՊՄՀ հիմնադրման 100-ամյակին նվիրված հանրապետական գիտաժողովի նյութերի ժողովածու, Պրակ Գ, Ե., Լեզվաբանական հետազոտությունների գիտական լաբորատորիա, Copy Print LLC հրատ., 2022, էջ 49-56:
18. Մարաշլյան Հ.Գ., Արևմտահայ նորաբանությունների իմաստաբանական քննություն, Ե., «Ջահուկյանական ընթերցումներ», № 1-2 (17-18), ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 178-186:
19. Ներսիսյան Վ.Ա., Ածանցման հարցերի քննությունը Մանուկ Աբեղյանի աշխատություններում, Ե., «Ջահուկյանական ընթերցումներ», № 1-2 (17-18), ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 130-145:
20. Պապիկյան Ս.Վ., Իրանական ծագման հատկական փոխառությունների քննություն, Ե., «Լեզու և լեզվաբանություն», №1(26), ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 77-84:

21. Սարգսյան Ն.Մ., Միջին հայերեն-արևմտահայերեն փոխանցումները ըղձական եղանակի համակարգում, Ե., «Բանբեր Վ. Բրյուսովի անվ. պետական համալսարանի. Լեզվաբանություն և քանասիրություն», № 1(62), «Լինգվա» հրատ., 2022, էջ 284-298:
22. Սարգսյան Ն.Մ., Միջին հայերեն-արևմտահայերեն փոխանցումները սահմանական եղանակի համակարգում. անցյալ կատարյալ, Ստեփանակերտ, «Արցախի պետական համալսարանի գիտական տեղեկագիր. Հասարակական գիտություններ», պրակ 2, «ԱրՊՀ հրատ.», 2022, էջ 82-97:
23. Սարգսյան Ն.Մ., Միջին հայերեն-արևմտահայերեն փոխանցումները հրամայական եղանակի համակարգում. արգելական հրամայական, Ե., «Հայագիտական հանդես», №2 (56), Խ. Աբովյանի անվ. ԵՊՄՀ հրատ., 2022, էջ 52-61:
24. Սարգսյան Ն.Մ., Որոշ դիտարկումներ արևմտահայերենի «կոր» մասնիկի վերաբերյալ, Վանաձոր, «ՎՊՀ գիտական տեղեկագիր. Հումանիտար և հասարակական գիտություններ», № 1, Հ. Թումանյանի անվ. ՎՊՀ հրատ., 2022, էջ 102-107:
25. Սարգսյան Ն.Մ., Միջին հայերեն-արևմտահայերեն փոխանցումները պատճառական բայերի խոնարհման համակարգում (բուն հրամայական), Ստեփանակերտ, «Արցախի պետական համալսարանի գիտական տեղեկագիր. Հասարակական գիտություններ», պրակ 1, «ԱրՊՀ հրատ.», 2022, էջ 39-47:
26. Սարգսյան Ն.Մ., Նորակազմ ածականների կազմության միջոցներն ու եղանակները, Վանաձոր, «ՎՊՀ գիտական տեղեկագիր. Հումանիտար և հասարակական գիտություններ», պրակ 2, Հ. Թումանյանի անվ. ՎՊՀ հրատ., 2022, էջ 44-53:
27. Սուքիասյան Հ.Վ., Քոշատաշյան Ս.Ս., Հայերենի ուսուցումը բժշկական բուհերում, Գավառ, ԳՊՀ գիտական հոդվածների ժողովածու, № 13, «Քոփի Փրինթ» հրատ., 2022, էջ 421-429:
28. Սուքիասյան Հ.Վ., Լ.Մ. Խաչատրյանի «Լեզվաբանական տերմինների ուսումնական բառարան»-ի կիրառական արժեքը, Խ.

- Աբովյանի անվան ՀՊՄՀ հիմնադրման 100-ամյակին նվիրված հանրապետական գիտաժողովի նյութերի ժողովածու, Պրակ Գ, Ե., Լեզվաբանական հետազոտությունների գիտական լաբորատորիա, Copy Print LLC հրատ., 2022, էջ 167-174:
29. Սուքիասյան Հ.Վ., Ջաքարյան Հ., Բժշկական եզրույթների հայերենացման անհրաժեշտությունը, Երևան-Գյումրի, «Շիրակի պատմամշակութային ժառանգությունը. հայագիտության արդի հիմնախնդիրներ» 11-րդ միջազգային գիտաժողովի նյութերի ժողովածու (Գյումրի, 23-24 սեպտեմբերի, 2022), ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2022, էջ 267-268:
 30. Տիոյան Ս.Կ., Բառապաշարի զուգադիր քննություն. հոմանիշ բառերը գրական արևմտահայերենում (բազմանդամ հոմանշային շարքեր), Ե., «Հայագիտական հանդես», № 3-4 (57-58), Խ. Աբովյանի անվ. ՀՊՄՀ հրատ., էջ 39-47:
 31. Տիոյան Ս.Կ., *Փոխ(w)*- նախածանցով նորաբանությունները ժամանակակից արևմտահայերենում, Ե., ՀՊՄՀ «Հայագիտական հանդես», № 5 (59), Խ. Աբովյանի անվ. ՀՊՄՀ հրատ., 2022, էջ 50-60:
 32. Տիոյան Ս.Կ., Ֆիշենկճեան Ա.Ա., Հատուկ անունների գրադարձության մի քանի խնդիրներ, Ե., «Ջահուկյանական ընթերցումներ», № 1-2 (17-18), ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 39-47:
 33. Տիոյեան Ս.Կ., Քիլերճեան Պ.Ս., Դարձուածային միաւորները Յ. Մնձուրիի «Արմտան» ստեղծագործութեան մէջ, Հայերենագիտական հանրապետական գիտաժողովի նյութերի ժողովածու, Ե., ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 42-53:
 34. Ֆելեքյան Մ.Հ., Հարաբերական ածականների բացատրության եղանակները արևմտահայերենի բառարաններում, Հայերենագիտական հանրապետական գիտաժողովի նյութերի ժողովածու, Ե., ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 54-69:
 35. Ֆելեքյան Մ.Հ., Իմաստային նորաբանություններ գրական արևմտահայերենում, «Ջահուկյանական ընթերցումներ», № 1-2 (17-18), ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 146-156:

36. Ֆիշենկճեան Ա.Ա., Տիոյեան Ս.Կ., Եղանակաւորիչ եզրոյթն ըստ արեւմտահայերէնի դասագիրքերու, «Ջահուկյանական ընթերցումներ», № 1-2 (17-18), ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 201-214:
37. Ֆիշենկճեան Ա.Ա., «Շարահիւսութիւն» թեման արեւմտահայերէնի դասագիրքերու մէջ, Հայերենագիտական հանրապետական գիտաժողովի նյութերի ժողովածու, Ե., ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 70-78:

ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒՄՆԵՐԻ ԱՍՓՈՓԱԳՐԵՐ

Առաքելյան Կ., Միսաք Մեծարենցի՝ անգլերենից կատարած չափածո թարգմանությունների լեզուն (հոդված)

Արևմտահայ վաղամեռիկ քնարերգու Միսաք Մեծարենցը թարգմանել սկսել է վաղ հասակից թարգմանելով ինչպես արձակ, այնպես էլ չափածո ստեղծագործություններ:

Հոդվածում քննվում են Մեծարենցի՝ անգլերենից թարգմանած չափածո ստեղծագործությունների լեզվական առանձնահատկությունները: Մեծարենցը անգլերենից թարգմանել է անվանի բանաստեղծներ Չոսերի, Ֆիլդի և Փիքոքի ստեղծագործություններից՝ դրսևորելով անգլերենի խոր իմացություն: Թարգմանելիս աշխատել է հարազատ մնալ բնագրին՝ խուսափելով բառացի թարգմանությունից և ցուցաբերելով ստեղծագործական մոտեցում: Ըստ հոդվածագրի՝ Մեծարենցը լիովին օգտվել է հայերենի ընձեռած անսպառ հնարավորություններից, ընտրել ճշգրիտ ու տեղին համարժեքներ, տեղ-տեղ ասելիքն ավելի խորացրել ու հարըստացրել հուզական լիցքերով՝ բանաստեղծի իր տաղանդն ամբողջությամբ ի սպաս դնելով թարգմանչի առաքելության հաջողությանը:

Առաքելյան Կ., Բառապաշարի տարբեր շերտերի ոճական-երգիծական կիրառությունները Նշան Պեշիկթաշյանի «Հիվանդոտես» կատակերգության մեջ (հաղորդում)

Հոդվածում նշվում է, որ Նշան Պեշիկթաշյանի «Հիվանդոտես» կատակերգությունը մի դրվագ է ֆրանսահայերի կյանքից: Ժանրային առանձնահատկություններով պայմանավորված՝ այս թատերախաղում, ըստ հոդվածագրի, բացակայում կամ գրեթե բացակայում է հեղինակային խոսքը, առկա են միայն գործող անձանց մենախոսություններ ու երկխոսություններ: Բնականաբար կերպարների խոսքը դառնում է ինքնաբերությագրական և կերպարային անհատականացման հիմնական ու միակ միջոցը: Այս տեսանկյունից քննվում են բառապաշարի գործուն և ոչ գործուն բառաշերտերը, դրանց ոճական-կիրառական հնարավորությունները: Ուշադրություն է դարձվում «Հիվանդոտես» կատակերգության մեջ գործածվող խոսուն երգիծական անուններին, համագործածական բառաշերտին պատկանող, բայց և փոխաբերորեն գործածվող բառերին, ձևախմբային բառախմբերին՝ հոմանիշներին և հականիշներին, հնաբանություններին, բարբառային բառերին, օտարաբանություններին և բառապաշարային այլ իրողություններին: Հոդվածագրի կարծիքով՝ նշված խմբերին պատկանող բառերը երբեմն կիրառվում են կողք կողքի՝ լրացուցիչ ոճական լիցքեր հաղորդելով շարադրանքին: Խոսքի ոճական արտահայտչականությանը նպաստում են դարձվածային միավորները, առած-ասացվածքները, թևավոր խոսքերը: Պեշիկթաշյանը երբեմն կիրառում է այնպիսի արտահայտություններ, որոնք կարելի է համարել դարձվածային միավորի դիպվածային տարբերակ:

Հոդվածագիրը եզրակացնում է, որ բառապաշարի տարբեր շերտերի պատկանող բառերի կիրառությունները նպաստել են ասելիքն արտահայտիչ և պատկերավոր դարձնելուն՝ ստեղծելով իրավիճակային և կերպարային երգիծական անկրկնելի միջավայր:

**Առաքելյան Կ., Երգիծանքի ոճական միջոցները Նշան
Պեշիկթաշյանի «Գրպանի բառարանում» (հոդված)**

Հոդվածում ներկայացվում և արժևորվում են երգիծական բառարանները որպես երգիծական գրականության անքակտելի մաս: Ըստ հոդվածագրի՝ այդպիսի բառարաններ գոյություն են ունեցել միշտ: Դրանք ստեղծողները հաճախ եղել են երգիծաբանության դասականները. մասնավորապես հայ իրականության մեջ նման բառարան ստեղծել է Երվանդ Օտյանը, որը կազմել է «Ընթացիկ բառարան»-ը: Այնուհետև հոդվածագիրը նշում է, որ երգիծական բառարան է հեղինակել նաև ֆրանսահայ երգիծաբան Նշան Պեշիկթաշյանը և այն անվանել «Գրպանի բառարան». այն ներառում է 126 գլխաբառ: Գրողը նպատակ է ունեցել պատկերավորման, արտահայտչական ամենատարբեր միջոցներով, բառերի հետաքրքիր ու անսպասելի ստուգաբանություններով և բացատրություններով ու զանազան ձևերով ծաղրել հասարակության մեջ առկա արատավոր տարբեր երևույթներ ու իրողություններ՝ փորձելով սթափեցնել ընթերցողին:

Ն. Պեշիկթաշյանը բառահոդվածը կազմելիս, ինչպես արձանագրում է հոդվածագիրը, հաճախ է դիմել ստուգաբանությանը: Երբեմն նա մեջբերում է բառի իրական ստուգաբանությունը և դրա հիման վրա կառուցում երգիծական բառահոդված: Երբեմն էլ մտացածին ծիծաղաշարժ ստուգաբանությամբ խոսքին հաղորդում է հումորային երանգ: Կան դեպքեր, երբ նա բառն ստուգաբանում է որպես «երկլեզվյան» բաղադրիչներ ունեցող միավոր, որ դարձյալ ծառայում է խոսքը հումորով համեմելուն, դրան անսպասելիություն հաղորդելուն և այլն: Հաճախ էլ բառին տալիս է իր փոխաբերական մեկնաբանությունը, և բառի բացատրությունը դառնում է սաստիքայի խիստ ինքնատիպ դրսևորում: Երբեմն բառը բացատրելիս Ն. Պեշիկթաշյանն օգտագործում է մի շարք փոխաբերություններ, որոնք մեկ ամբողջական շղթա են կազմում և

առարկան կամ երևույթը համակողմանի բնութագրում, վերհանում տարբեր մերժելի կողմեր և փորձում առաջարկել լուծումներ:

Հողվածագիրն անդրադառնում է նաև առանձին հետաքրքրություններ կայացնող օտար բառերի բացատրությունների, պատկերավորման լեզվական միջոցներից բառարանում առկա բազմաթիվ հակադրությունների, որոնք հիմնականում կառուցվում են լեզվական և խոսքային հականիշների կիրառությամբ: Սրանք մեծ մասամբ կազմվում են հականիշ զույգերով, սակայն կան նաև հականիշ եռյակներով կազմվածներ: Պեշիկթաշյանի բառարանում հանդիպում են օքսիմորոնի, բառախաղի, շրջասության, կրկնության, բաղաձայնայնի, համակուտակման օրինակներ: Կան բացատրություններ՝ արտահայտված մեկ նախադասությամբ, բառակապակցությամբ և նույնիսկ բառով: Նման դեպքերում ասելիքը դառնում է ավելի կտրուկ, ավելի դիպուկ:

Հողվածագիրը եզրակացնում է, որ Նշան Պեշիկթաշյանի «Գրպանի բառարան»-ը առանձնանում է ոչ միայն իմաստային խորքով ու ենթաշերտերով, այլև աննախադեպ ճոխ լեզվով, լեզվաոճական զանազան միջոցների հմուտ ու տեղին օգտագործմամբ, ինքնատիպ բացատրություններով, ձևի ու բովանդակության կատարյալ ներդաշնակությամբ:

Ասոյան Թ., Շարահյուսական հարցերի իշխանյանական մեկնաբանումներ (հողված)

Հողվածում ներկայացվում են լեզվաբան Ռաֆայել Իշխանյանի հայացքները հայերենի շարահյուսական կառուցվածքի տարբեր իրողությունների վերաբերյալ: Նշվում է, որ Ռաֆայել Իշխանյանը հայ մշակույթի և գիտության հայտնի դեմքերից է, հասարակական-քաղաքական ակտիվ դիրքորոշում ունեցող անհատ: Լայն է եղել նրա հետաքրքրությունների շրջանակը՝ պատմություն, մատենագիտություն, գրականություն, սակայն նրա ուշադրության կենտրոնում հայոց լեզուն է, լեզվի մաքրության ու պահպանության խնդիրները: Լեզվաբանական ուսումնասիրությ-

յուններից առանձնացվում է «Արդի հայերենի շարահյուսություն. պարզ նախադասություն» աշխատությունը. Ռ. Իշխանյանը յուրովի է մեկնաբանում հայերենի շարահյուսական համակարգի հանգուցային հարցերը: Հարազատ մնալով որոշ ավանդական մոտեցումների՝ շատ դեպքերում լեզվական փաստերը ներկայացնում է նորովի:

Հոդվածում հեղինակն անդրադարձել է նաև Ռ.Իշխանյանի՝ շարահյուսության ուսումնասիրությունն ուսուցման նպատակահարմարությանն առնչելու տեսակետներին:

Ասոյան Թ., «Մշակ» թերթի անդրադարձը Վենետիկի Մխիթարյաններին («Մշակ» թերթի հրատարակման 150-ամյակի առթիվ) (հոդված)

Հոդվածում ներկայացվում է Վենետիկի Մխիթարյան միաբանության գործունեության մասին «Մշակ» թերթում հրատարակված նյութը: Նշվում է, որ հայ պարբերական մամուլի պատմության մեջ կարևոր տեղ է գրավում «Մշակ» թերթը, որին աշխատակցել են ժամանակի առաջադիմական հայացքների տեր մարդիկ:

Հոդվածում կարևորվում է այն, որ «Մշակ» թերթը շատ է անդրադարձել հասարակությանը հուզող սոցիալական, մշակութային, ազգային հարցերի, գնահատել դրանք գաղափարական նոր մոտեցումներով, տեղեկատվություն ապահովել տարբեր տարածաշրջաններից: 1873 թ. 40-րդ համարում թերթն անդրադարձել է Վենետիկի Մխիթարյան միաբանության գործունեությանը՝ որոշ կրոնական կողմնորոշումներով պայմանավորված: «Մշակ»-ը բարձր է գնահատել Մխիթարյանների գործունեությունը, սակայն հակադրել է նրանց գործունեության սկզբնական և վերջին (19-րդ դարի 2-րդ կեսի) շրջանները՝ նկատի ունենալով միաբանության որոշ անդամների անթաքույց հակումը դեպի կաթոլիկ Եկեղեցի: Ըստ որոշ հայ մտավորականների՝ եթե կաթոլիկությունը սկզբում

դիմակ էր՝ հայ մշակույթը զարգացնելու նպատակով, ապա հետագայում այն դառնում է էություն: Մխիթարյանների գործունեությունը ներկայացվում է հասունյանական-հակահասունյանական իրադարձությունների համայնապատկերում:

Հոդվածում վերլուծվում են «Մշակ»-ի դիտարկումները Մխիթարյան միաբանության գործունեության մասին:

Գալստյան Ա., Արդի հայերենի նորակազմ բառերի իմաստային-կառուցվածքային վերլուծության հարցեր (հոդված)

Հոդվածագիրը նշում է, որ նորակազմ բառերի բառակազմական կաղապարների, հիմքերի ու ածանցների կապակցության քննությունն ի հայտ է բերում իմաստակառուցվածքային որոշակի առանձնահատկություններ: Հոդվածում ներկայացվում են նոր բառերի ստեղծման և տարածման որոշակի միտումներ ու օրինաչափություններ:

Մի քանի իմաստային (թեմատիկ) խմբերի ուսումնասիրման միջոցով բացահայտվում է որոշակի ածանցների և ածանցակերպների գործունացման երևույթը: Դիտարկվում են մի շարք նորակերտ ժամանականիշ բառեր: Ուշադրության առարկա են հատկապես մասնագիտություն, զբաղմունք նշանակող նորակերտ բառերը: Անդրադարձ է կատարվում նաև նոր կազմությունների ստեղծման ժամանակ նկատվող որոշ անճիշտ ձևերի: Հոդվածում քննվող փաստական նյութը «Նոր բառեր» բառարանի պրակներից է:

Թեյյան Լ., Շարահյուսական միավորների և կապակցության եղանակների հարաբերակցության շուրջ (հոդված)

Արդի հայերենի շարահյուսությանը նվիրված մասնագիտական գրականության մեջ շարահյուսական կապակցության եղանակների (համաձայնություն, խնդրառություն, առդրություն, «կախում») հարաբերակցության, այսինքն՝ դրանց գործողության ո-

լորտների բաշխվածության հարցը միասնական մեկնաբանության չի արժանացել: Դա պայմանավորվում է կապակցվող միավորների բնույթի, դրանց միջև առկա քերականական հարաբերության տարբեր գնահատումներով: Հոդվածն այդ կարգի մի քանի կապակցությունների (ենթակա-ստորոգյալ, բացահայտիչ-բացահայտյալ, որոշիչ-որոշյալ, հատկացուցիչ-հատկացյալ, կապ, կապվող բառ) կապակցման եղանակների մեկնաբանության տարբերությունները ներկայացնելու և դրանք մասնագիտորեն գնահատելու մի փորձ է:

Խաչատրյան Ա., Արևմտահայերենի նոր բառերի բաղադրիչների հարաբերությունների մասին (հոդված)

Հոդվածագիրն անդրադառնում է 2018-2021 թթ. արևմտահայ մամուլում («Հորիզոն», «Հայրենիք», «Նոր Հառաջ») առկա նորաբանությունների բաղադրիչների մի շարք փոխհարաբերությունների: Նշվում է, որ արևմտահայերենի բարդ բառերի գերակշռող մասում հիմնական իմաստային կենտրոնը վերջին բաղադրիչն է, որն արտահայտում է առաջին բաղադրիչով որոշակիացող իմաստ: Ընդ որում՝ գերադաս բաղադրիչը կարող է լինել անվանական կամ բայական: Հոդվածագիրը նշում է, որ այն դեպքում, երբ բայարմատը հանդես է գալիս որպես սերող հիմք, դրսևորվում է հիմնականում բայահիմքով և դերբայական հիմքով: Բայարմատի՝ բաղադրող հիմքում լինելու համեմատությամբ սերող հիմքի պարագայում այն ավելի սակավադեպ է, քանի որ բայը հագվադեպ է այլ խոսքի մասերի լրացում դառնում: Արևմտահայերենի (նաև՝ արևելահայերենի) անկախ դերբայներից անորոշը, ենթակայականը բաղադրություններում (բարդ և ածանցավոր բառեր) բառակազմությանը մասնակցում են նաև առանց փոփոխության՝ պահպանելով ոչ միայն ներածանցները, այլև բայական բառակազմական ածանց-վերջավորությունները: Ըստ հոդվածագրի՝ բայահիմքը որպես սերող հիմք ավելի քիչ է մասնակցում բառակազ-

մությանը, քան որպես բաղադրող հիմք: Որպես սերող հիմքեր՝ ավելի հաճախ հանդիպում են անորոշ և ենթակայական դերբայական հիմքերը՝ երբեմն պահպանելով նաև բայական վերջավորությունները:

Խաչիբաբյան Ն., Բառերի սխալ գործածություններն արդի հայերենում (հոդված)

Հոդվածում նշվում է, որ հայերենում շատ են լեզվական սխալ գործածությունները, որոնք տարածելուն նպաստում են և՛ զանգվածային լրատվամիջոցները, և՛ համացանցը: Այդ սխալները հիմնականում հանդիպում են առօրյա-խոսակցական լեզվում, բայց երբեմն էլ ՋԼՄ-ների և համացանցի լեզվական սխալները ներթափանցում են առօրյա-խոսակցական լեզու:

Հոդվածագիրը ներկայացնում է այն հարանուն բառերը, որոնց իմաստները ոչ ճիշտ տարբերակելը հաճախ բառերը սխալ գործածելու պատճառ է դառնում: Առանձնացվում են նաև օտար բառերի կիրառություններ հայերեն ընդունելի և գործուն համարժեքների փոխարեն, չեզոք սեռի բայերի՝ *ւ/* բայական ածանցով սը-խալ կիրառություններ, բայերի եղանակաժամանակային ձևերի սխալ կազմություններ: Նշվում է, որ հաճախ էլ բառերը գործածվում են հակառակ իմաստներով: Հոդվածագիրը սխալ ձևերին զուգահեռ ներկայացնում է նաև դրանց ճիշտ և հանձնարարելի տարբերակները:

Հովսեփյան Գ., Լյուդվիգ Դուրյանի բառաշխարհը (հոդված)

Հոդվածագիրը նշում է, որ նորաբանությունների, նորակազմ բառերի ստեղծումը մշտապես խթանում է հայոց լեզվի բառապաշարի համալրման գործընթացը:

Հոդվածում քննվում են Լ. Դուրյանի երկերում առկա նորակազմ բառերը: Նրա բանաստեղծական ժողովածուները՝ «Կյանք ի-

մացյալ», «Այսքանը իմ կյանքից», և «Մաշտոց» պոեմը նորաստեղծ բառերով, ինքնատիպ բառակերտումներով բացահայտում են գրողի լեզվամտածողության համակարգը: Նորակազմությունների դիպուկ և հմուտ կիրառություններով բանաստեղծը օգտվում է հայոց լեզվի բառակազմական հնարավորություններից, ստեղծում յուրահատուկ և տպավորիչ նորակազմ բառեր՝ համալրելով հայոց լեզվի բառապաշարը:

Հոդվածագիրն արձանագրում է, որ երկնային մարմինների անվանումներով նորակերտ բառերը հիմնականում հոդակապով բարդություններ են: *Գույն* արտահայտող նորակազմ բառերում առանձնացվում է երկու խումբ. բառեր, որոնցում չկան գունանուններ, և նորակազմություններ, որոնց բաղադրիչներից մեկը որևէ գունանուն է: Շատ են բայահիմք վերջնաբաղադրիչներով կազմված նոր բառերը: Վկայվում են նաև *-ություն*, *-ունք*, *-ք* վերջածանցներով բազմաթիվ նոր կազմություններ: Նորակազմ բառերի շարքում առկա են հայրենիքին, հայոց լեզվին վերաբերող բառեր ու արտահայտություններ (*հայսծուխ*, *ազգաշուք*):

Ղամոյան Լ., Ածանցումը «Հագուստ» իմաստային դաշտում (հոդված)

Ուսումնասիրելով «Հագուստ» իմաստային դաշտի ածանցավոր բառերը՝ հոդվածագիրը փորձում է բացահայտել այդ համակարգի բառակազմական օրինաչափություններն ու առավել կենսունակ կաղապարները: Հոդվածում առանձնացվում են ածանցավոր բաղադրությունները՝ ըստ ածանցների քանակային հատկանիշի (մենածանց և բազմածանց), ըստ ածանցների՝ հիմքի նկատմամբ ունեցած դիրքի (նախածանցավոր և վերջածանցավոր), ըստ ածանցների գործածության հաճախականության (կենսունակ և ոչ կենսունակ): Առանձին ներկայացվում են *հագուստի*՝ գոյականակերտ և ածականակերտ ածանցներով կազմված անվանումները,

ուշադրության են արժանանում ինչպես փոխառություններով կազմված, այնպես էլ նորակազմ ածանցավոր բառերը:

**Ղամոյան Լ., «Հագուստ» հասկացություն նշող բառերի
համանունության դրսևորումները հայերենում (հոդված)**

Հոդվածագիրը, ներկայացնելով «Հագուստ» իմաստային (թեմատիկ) խումբը, առանձնացնում է համանունական շարքեր՝ ըստ անդամների քանակի (երկանդամ, եռանդամ, քառանդամ և այլն), ըստ համանուն միավորների բնույթի (բառական և բառաքերականական), ըստ ընդգրկման ծավալի (լրիվ, մասնակի և խառը), ըստ ստեղծման եղանակի (համարմատ և տարարմատ): Դիտարկվում են նաև նույնահունչ և նույնագիր համանունները: Նման համանունների ոճական արժեքը հիմնականում դրսևորվում է խոսքային իրադրության մեջ, հատկապես գեղարվեստական խոսքում:

**Ղամոյան Լ., Փոխաբերական իմաստը «Հագուստ»
իմաստային դաշտում (հոդված)**

Հոդվածագիրն ուսումնասիրում և պարզաբանում է *հագուստ* հասկացություն նշող բառերի փոխաբերական իմաստ(ներ)ը: Սովորաբար փոխաբերական իմաստը դրսևորվում է ըստ ձևի, գույնի, չափի, առարկաների նմանության, գործողության և այլ գուգորդումներով: Հոդվածագիրը նկատում է, որ *հագուստ* հասկացություն նշող բառիմաստների (հատկապես՝ փոխաբերական) փոփոխությունները պայմանավորվում են նաև բառակազմական իրողություններով. որպես բառակազմական հիմք հանդես եկող բաղադրիչները (բառ, արմատ) պահպանում են իրենց հիմնական իմաստները, իսկ հիմք(եր)ի և հավելվող բաղադրիչների շնորհիվ ստանում են նոր իմաստներ (նաև փոխաբերական), և կազմվում են նոր բառեր:

Ղամոյան Լ., «Հագուստ» հասկացության բառային դրսևորումները հայերենում (հոդված)

Քննելով *հագուստ* թեմատիկ խմբի *հագուստ-հանդերձ-զգեստ-շոր* հոմանշային շարքի բառերի հնարավոր գործածությունները՝ հոդվածագիրը պարզում է, որ *հագուստ*, *զգեստ* բառերն ավելի շատ գործածվում են գրական հայերենում, *շոր*-ը՝ առօրյա-խոսակցականում, իսկ *հանդերձ*-ը գործածվում է հիմնականում գեղարվեստական խոսքում: Բառակազմական մեծ հաճախականություն ունեն *զգեստ* և *շոր*, նորակազմություններում՝ *հանդերձ* բառերը: Վերոնշյալ հոմանշային շարքի անդամներից բաղադրված բարդությունների միջոցով կազմվում են բազմաթիվ բառային տարբերակներ՝ *տարաբաղադրիչ համանիշներ*, որոնք ունեն իմաստային նույնություն և հնչյունական որոշ զանազանություն, և առկա են լեզվի զարգացման ներկա փուլում՝ անկախ գործածական, կանոնական լինելուց ու գործառական բնութագրից:

Ղամոյան Լ., Բնիկ հայերեն բառեր «Հագուստ» իմաստային դաշտում (հոդված)

Հոդվածագիրը, անդրադառնալով *Հագուստ* իմաստային դաշտում բնիկ հայերեն բառերի քննությանը, ներկայացնում է մոտ 3 տասնյակ բառ: Լեզվի զարգացման ընթացքում, ըստ հոդվածագրի, դրանք իմաստային զգալի փոփոխություններ են կրել. ա) կորցրել են իրենց առաջնային նշանակությունը, բ) բառի հիմնական, առաջնային իմաստը դարձել է ոչ հիմնական, գ) որոշ բառեր պահպանել են իրենց առաջնային իմաստները, երբեմն ավելացել են նոր (հաճախ՝ փոխաբերական) իմաստներ, դ) որոշ բառեր ունեն գործածության ոչ մեծ հաճախականություն (գործածվում են հիմնականում գեղարվեստական գրականության մեջ):

**Ղամոյան Լ., Բառիմաստի փոփոխություններ «Հագուստ»
իմաստային դաշտում (հոդված)**

Հոդվածագիրն անդրադառնում է *Հագուստ* իմաստային դաշտի բառերի իմաստափոխություններին՝ դրանք ևս դիտարկելով որպես հայերենի բառապաշարի պատմական զարգացման արդյունք, և նշելով, որ դրանք լավագույնս ցույց են տալիս բառապաշարում տեղի ունեցող իմաստային տեղաշարժերը:

**Մարաշյան Հ., Արևմտահայերենի նորաբանությունների
իմաստաբանական քննություն (հաղորդում)**

Հոդվածում քննվում են արևմտահայերենի նորաբանությունների իմաստաբանական առանձնահատկությունները՝ ըստ Գ. Ջահուկյանի ժամանակակից հայոց լեզվի իմաստաբանության տեսության: Նշվում է, որ արևմտահայերենի բառապաշարը (գոնե այս մասը) ամբողջությամբ կարելի է մեկնաբանել հիշյալ տեսության ընձեռած հնարավորություններով, որի շնորհիվ արևմտահայերենի բառերը ավելի ճշգրիտ են բնութագրվում ոչ միայն ըստ արտալեզվական կարգերի, այլև գործառական իմաստները բացատրելիս. նման վերլուծությունը կնպաստի արևմտահայերենի բառապաշարի ամբողջական ըմբռնմանը:

**Ներսիսյան Վ., Ածանցման հարցերի քննությունը Մանուկ
Աբեղյանի աշխատություններում (հոդված)**

Հոդվածագիրը, ներկայացնելով ածանցման հարցերի քննությունը Մանուկ Աբեղյանի աշխատություններում, ցույց է տալիս, թե ինչ սկզբունքով է գիտնականը դասակարգում ածանցներն ու ածանցավոր բառերը: Թեմայի արդիականությունը պայմանավորվում է արդի հայերենի բառակազմության մի շարք առկա խնդիրների լուծման ուղղությամբ աշխատանքներ կատարելու անհրաժեշտությամբ:

Մ. Աբեղյանը, ըստ հողվածագրի, երևույթը քննում է երկու տեսանկյուններից. նախ ներկայացնում է ածանցների առաջացման ուղիները, այնուհետև ածանցները բաժանում է *անվանական* և *դերբայական* տեսակների և հանգամանորեն քննում դրանցից յուրաքանչյուրը:

Նոր բառեր. պրակ է (բառարան)

«Նոր բառեր. է պրակ»-ը պարունակում է մամուլում, գեղարվեստական և գիտական գրականության մեջ շրջանառվող 2000 բառամիավոր, որոնք վկայված չեն հայոց լեզվի բացատրական և նորաբանությունների բառարաններում: Գլխաբառից հետո նշվում են խոսքիմասային պատկանելությունը, բառի բացատրությունը, բնագրային օրինակը, աղբյուրը: Առկա են նաև բառագիտական և ոճական նշումներ: Բառի բացատրությունը ըստ սովյալ տեքստում ունեցած նշանակության է:

Պապիկյան Ս., Իրանական ծագման հատկական փոխառությունների քննություն (հողված)

Հողվածագիրը տարբեր աղբյուրներից հավաքած նյութը՝ իրանական ծագման հատկական փոխառությունները (դրանք օտար իրույթների հատուկ, հիմնականում անթարգմանելի բառեր են), դասակարգում է հետևյալ իմաստային խմբերում՝ պետական-կառավարման, հագուստ-զարդարանք, զորք-զինվոր, բնակավայր-կացարան, ընդհանուր բառեր: Հետազոտությունից պարզվում է, որ այդ բառերը հիմնականում պատմաբառեր են, մի քանիսը իմաստափոխության են ենթարկվել, մի մասն էլ սահմանափակ գործածություն ունի:

Մարգարյան Ն., Նորակազմ ածականների կազմության միջոցներն ու եղանակները (հոդված)

Հոդվածում քննվում են արդի հայերենում ածականների կազմության առավել գործուն բառակազմական միջոցներն ու եղանակները: Դիտարկվում են շուրջ 1500 ածականներ «Նոր բառեր»-ի Ե և Զ պրակներից: Ուսումնասիրությամբ պարզվում է, որ ածականների կազմությանը մասնակցող հիմնական և երկրորդական բառակազմական ձևույթները հավելվում են ինչպես փոփոխվող, այնպես էլ չփոփոխվող հիմքերին: Ածականների կազմության ժամանակ գործուն են *գոյական+ածական*, *ածական+գոյական* կաղապարները, *հակա-*, *համա-*, *նախա-*, *գեր-* նախածանցները և *-ական*, *-ային*, *-ավոր*, *-ալուն*, *-ե* վերջածանցները: Ընդ որում՝ վերջածանցներն առավել ակտիվ են, քան նախածանցները:

Մարգարյան Ն., Միջին հայերեն-արևմտահայերեն փոխանցումները սահմանական եղանակի համակարգում. անցյալ կատարյալ (հոդված)

Հոդվածում քննվում են միջին հայերենի և արևմտահայերենի լեզվական համակարգերում անցյալ կատարյալ ժամանակաձևի խոնարհման ընդհանրությունները և փոփոխությունները: Ուսումնասիրությամբ բացահայտվում է, որ արևմտահայերենում առկա իրողությունները հիմնականում վկայվում են միջին հայերենում: Նշվում է, որ միջին հայերենը պահպանել, ապա արևմտահայերենին է փոխանցել անցյալ կատարյալի հիմքի կազմության գրաբարյան սկզբունքները:

Ինչպես հայտնի է, միջին հայերենում վերանում են ներգործաձև և կրավորաձև խոնարհումների տարբերակումները, կրավորական իմաստն արտահայտելու համար գործածվում է *ու/ի* մասնիկը: Անցյալ կատարյալ ժամանակաձևը գրաբարում, միջին հայերենում և արևմտահայերենում ունի իմաստային նույն դրսևորումները: Այն արտահայտում է առանց տևականության կատար-

ված, ավարտված գործողություն, որին պատմողը ականատես է եղել, և իմաստային այս հատկանիշներով հակադրվում է անկատար անցյալ և վաղակատար անցյալ ժամանակաձևերին:

Սարգսյան Ն., Միջին հայերեն-արևմտահայերեն փոխանցումները ըղձական եղանակի համակարգում (հոդված)

Հոդվածագիրը նշում է, որ միջին հայերենի և արևմտահայերենի լեզվական համակարգերի դիտարկումը ցույց է տալիս, որ արևմտահայերենը լեզվական իրողությունները մեծ մասամբ ժառանգել է միջին հայերենից: Ըղձական եղանակի ուսումնասիրությունը ևս փաստում է, որ միջին հայերենի ըղձական եղանակի ձևաիմաստային հատկանիշները ամբողջությամբ վկայվում են արևմտահայերենում: Միջին հայերենում փոփոխվում են նաև գրաբարի ըղձական եղանակի բայաձևերը կազմող վերջավորությունները: Դրանք նույնությամբ առկա են արևմտահայերենում:

Սարգսյան Ն., Միջին հայերեն-արևմտահայերեն փոխանցումները պատճառական բայերի խոնարհման համակարգում (բուն հրամայական) (հոդված)

Գրաբար-միջին հայերեն-արևմտահայերեն խոնարհման համակարգերը դիտարկելիս, ինչպես նշում է հոդվածագիրը, ակնհայտ է դառնում, որ արևմտահայերենը շատ իրողություններ ժառանգել է միջին հայերենից: Նշվում է նաև, որ արևմտահայերենում պատճառական բայերի բուն հրամայականը կազմող *-ուր* վերջավորությունը առաջացել և կիրառվել է դեռևս վաղ միջին հայերենի շրջանում. հայտնի է, որ գրաբարյան *-n* վերջավորությունը աստիճանաբար վերածվում էր հնաբանության: $\Omega > ու > ուր$ անցումը բայական համակարգի տրամաբանական զարգացման արտահայտությունն է, ընդ որում՝ հայտնի է նաև, որ *p* հնչյունի հավելումը կատարվել է արգելական հրամայականի *p*-ի համաբա-

նությամբ: Արևմտահայերենը ժառանգել և պահպանում է նաև հոգնակի թվի՝ անցյալ կատարյալի հիմքից կազմության սկզբունքը:

**Սարգսյան Ն., Միջին հայերեն-արևմտահայերեն
փոխանցումները հրամայական եղանակի համակարգում.
արգելական հրամայական (հոդված)**

Արևմտահայերենի բայի խոնարհման համակարգը դիտարկելիս, ըստ հոդվածագրի, նկատելի է, որ արևմտահայերենը շատ իրողություններ հիմնականում ժառանգել է միջին հայերենից՝ որոշ փոփոխություններով: Արևմտահայերենում արգելական հրամայականի եզակին կազմվում է՝ ժխտական դերբային հավելելով *մի* մասնիկը: Արգելական հրամայականի կազմության այս սկզբունքը, ինչպես հայտնի է, ստեղծվել է միջին հայերենում:

Միջին հայերենի երկրորդ ենթաշրջանում ձևավորվում և ամրակայվում են *մի* մասնիկով և *անորոշ դերբայով* կամ *անորոշ դերբայի լ>ր* փոփոխությամբ կառույցները, որոնք փոխանցվում արևմտահայերենին: Արևմտահայերենը պահպանում է նաև *ե, ի, ա* լծորդության բայերի *-եր, -իր, -ար, -էք, -իք, -աք* վերջավորությունները:

Արևմտահայերենի արգելական հրամայականի ձևերը ամբողջությամբ համընկնում են միջինհայերենյան ձևերին՝ մեկ անգամ ևս փաստելով լեզվի զարգացման երկու շրջափուլերի՝ միջին հայերենի և արևմտահայերենի լեզվական համակարգերի սերտ կապը:

**Սարգսյան Ն., Որոշ դիտարկումներ արևմտահայերենի
կոր մասնիկի վերաբերյալ (հոդված)**

Արդի արևմտահայերենում լայն կիրառություն ունի *կոր* մասնիկը, որի միջոցով կազմվում է շարունակական ներկան: Ներկայացնելով մասնիկի կիրառությունը միջին հայերենում՝

հողվածագիրը նշում է, որ այն արևմտահայերենին է փոխանցվել միջին հայերենից, և հավանական է՝ առաջացել է *կոյ* մասնիկից: Ինչպես հայտնի է, *կոյ* և *կոր* մասնիկների իմաստային սերտությունը համոզիչ է դառնում հայերենի մի շարք բարբառներում ընդհանրական ներկայի կազմության սկզբունքները դիտարկելիս:

Կոր մասնիկը գործածական է արդի արևմտահայերենի խոսակցական լեզվում, գրական բանավոր խոսքում: Գեղարվեստական գրականության մեջ այս մասնիկն ունի նաև ոճական դեր:

Մուքիսյան Հ., Քոշատաշյան Ս., Հայերենի ուսուցումը բժշկական բուհերում (հողված)

Հողվածում հեղինակները, հիմք ընդունելով բժշկական բուհերում հայերենի ուսուցման ուսումնասիրությունների տվյալները, փաստում են, որ անհրաժեշտ է բժշկական բուհերում կիրառել հայոց լեզվի դասավանդման առավել արդյունավետ եղանակներ. պետք է կարևորվեն հայոց լեզվի հեղինակությունը բարձրացնելու, որակյալ դասընթաց կիրառելու, խոսքի մշակույթը կատարելագործելու, հայերենին չտիրապետող ուսանողներին ոչ միայն հայերեն ուսուցանելու հիմնահարցերը, այլև ավելի ամրապնդվեն ազգային ինքնության պահպանման այն էական հատկանիշները, որոնք հատուկ են հայ ժողովրդին: Հեղինակների նպատակն է դպրոցում ձեռք բերած հանրակրթական լեզվական գիտելիքները ամրագրելը, հայոց լեզվի իմացության մասնագիտական ուղղվածությունը խորացնելը, հայերենի իմացության այն անհրաժեշտ հիմքը ձևավորելը, որոնցով հնարավոր լինի շարունակել բժշկագիտական լեզվի յուրացումը: Ըստ հեղինակների՝ առաջնահերթ խնդիրներն են ուսանողների նախնական իմացության մակարդակը հաշվի առնելը, նրանց իմացության մակարդակների տարբերությունները հաղթահարելը, մայրենի լեզվի անհրաժեշտ իմացության միանման մակարդակ ապահովելը:

Սուքիասյան Հ., Ջաքարյան Հ., Բժշկական եզրույթների հայերենացման անհրաժեշտությունը (հոդված)

Հոդվածը վերաբերում է լեզվական համակարգի համասեռության մի մասնավոր դրսևորման՝ բառապաշարի մաքրությանը (բժշկագիտության լեզվի օրինակով) և դա ապահովելու նպատակով փոխառությունների հետևողական հայերենացման անհրաժեշտության խնդրին: Բառակազմական հարացույցները տարբեր չափերով ու արդյունավետությամբ են իրականանում տարբեր լեզուներում: Բժշկության ոլորտից վերցված հայերեն, անգլերեն և ռուսերեն համարժեք բառակազմական հարացույցների զուգադրական քննությունը ցույց է տալիս, որ հայերենն իր լեզվական համասեռության շնորհիվ կատարյալ է, ամբողջական, ինքնաբավ և ապահովում է հասկացական ու լեզվական համակարգերի համաձևություն: Մինչդեռ ռուսերեն և անգլերեն հարացույցները իրենց անհամասեռության պատճառով թերի են (կան բաց վանդակներ), լի ոչ ճկուն, անմիօրինակ, երկիմաստություններով, համանուններով, կաղապարից շեղվող ձևերով, անհարկի հոմանիշներով ու տարբերակներով: Թերություններն առաջանում են հիմնականում փոխառությունների հետևանքով: Հոդվածագիրները եզրակացնում են, որ բժշկության, ինչպես և ցանկացած այլ բնագավառի եզրութաբանություն անհրաժեշտ է առավելագույնս հայերենացնել:

Տիտյան Ս., Փոխ(ս)- նախածանցով նորաբանությունները ժամանակակից արևմտահայերենում (հոդված)

Հայտնի է, որ ժամանակի ընթացքում լեզվի բառապաշարը, դրա առանձին միավորները ենթարկվում են այլևայլ փոփոխությունների: Հոդվածում *փոխ-* նախածանցի բառակազմական իմաստների քննությունից պարզ է դառնում, որ այն գործուն է դարձել՝ մեր օրերի աշխարհաքաղաքական զարգացումներին համահունչ, ինչպես, օրինակ՝ *փոխհանդուրժողականություն*,

փոխահարեկչություն, փոխանվստահություն, փոխբացառում, փոխընդունելի, փոխինտեգրացվել և այլն: Նաև իմաստային հստակեցում է կատարվել դրանով կազմված բառերի ցանկում. այսպես, «երկրորդը ըստ պաշտոնի, աստիճանի, կոչման՝ նախատիպի ցույց տվածի նկատմամբ» բառակազմական նշանակության օրինակներում՝ *փոխարքա, փոխգնդապետ, փոխծովակալ, փոխհյուպատոս, փոխնախագահ* և այլն, *փոխգնդապետ*-ի առկայությունը հիմնավորված չէ, քանի որ այն ինքնուրույն սպայական կոչում է՝ *մայոր* → *փոխգնդապետ* → *գնդապետ* → *գեներալ* → *գեներալ մայոր* → *գեներալ լեյտենանտ* → *գեներալ գնդապետ* շարքում, որի անդամներից ոչ մեկը հաջորդի ենթական չէ. այսինքն՝ զինվորական և ռազմական կոչումները պետք է ներկայացվեն այլ սանդղակով: Ուսումնասիրությամբ նաև բացահայտվում են բազմաբարդ ածանցյալներ. բազմանախաձանց՝ *փոխանվստահություն, փոխներարկում, փոխհամաձայնեցում*, բազմավերջաձանց՝ *փոխահարեկչություն, փոխընտրանքայնություն* և բազմանախաձանցավերջաձանցավոր կազմություններ՝ *փոխհանդուրժողականություն, փոխհամատեղելիություն*, որոնք անչափ ուշագրավ են կառուցվածքային և բառակազմական պատճառաբանվածության հայեցակետերից:

**Տիոյան Ս., Բառապաշարի զուգադիր քննություն.
հոմանիշ բառեր գրական արևմտահայերենում (հոդված)**

Հոդվածն անդրադառնում է արևմտահայերենի բառապաշարի իմաստային ուսումնասիրությանը, ի մասնավորի՝ հոմանշային հարաբերությանը՝ երկանդամ և բազմանդամ շարքերով: Արևմտահայերենում նման քննություն կատարվում է առաջին անգամ՝ հանգեցնելով այնպիսի արդյունքների, որոնցից են բազմանդամ շարքերի անդամների իմաստների հստակեցումը, նորանոր, հավելյալ իմաստների բացահայտումը, ապացուցելով, որ ժամանակակից գրական արևմտահայերենը ոչ միայն նահանջ չի

ապրում, այլ գործածվում, զարգանում և շարունակաբար հարըստացնում է իր բառապաշարը՝ այդպիսով հարստացնելով նաև արևելահայերենի բառապաշարը. այսպես՝ *համայնք* - *գաղութ* - *գաղթօջախ* - *գաղթավայր* - *հայօջախ* բազմանդամ շարքին բնորոշ «մարդկանց կազմակերպված խումբ, բազմություն» իմաստին հավելվեց ներկայումս համագործածական դարձած *սփյուռք* միավորը: Երկրորդ՝ *անձնանկար* - *ինքնանկար* - *դիմանկար* - *դիմապատկեր* - *անձնապատկեր-կենդանագիր* հոմանշային բազմանդամ շարքում ընդգրկվեց *դիմապատկերը*, իսկ երրորդ՝ *արվեստանոց*-*աշխատանոց* -*աշխատավայր* -*աշխատատեղ* - *գործատեղի* շարքում բացահայտվեց, որ դրանում միայն *արվեստանոց* միավորն է հանդես գալիս որպես «կերպարվեստի բնագավառի ստեղծագործողի՝ նկարչի, քանդակագործի, դեկորատիվ կիրառական արվեստի մասնագետի աշխատատեղ», մյուս հոմանիշները իմաստային ավելի լայն ընդգրկում ունեն:

Տիոյան Ա., Ֆիշենկճյան Ա., Հատուկ անունների գրադարձության մի քանի խնդիրներ (քննարկում)

Հոդվածն անդրադառնում է ֆրանսերեն-հայերեն (արևելահայերեն / արևմտահայերեն) հատուկ անունների, նաև տեղանունների գրադարձության հարցին, որը մեծ խնդիրների է հանգեցնում հատկապես վարչագործարարական տարբեր ոլորտներում: Փորձ է արվում խնդրի լուծումն սկսել մի փոքր ցանկից՝ անդրադառնալով Ֆրանսիայի 18 մարզերի, դրանց վարչատարածքային ենթակառուցվածքների և մարզկենտրոնների ֆրանսերեն անվանումներին՝ դրանց հնչարտասանական տարբերակներով՝ հնչագրերով (տրանսկրիպցիաներով), որպեսզի այս ցանկի միջոցով հնարավորինս պարզվեն ու պարզաբանվեն խնդիրները:

**Քիլերճեան Պ., Տիոյեան Ս., Դարձուածային միատրները
Յ. Մնձուրիի «Արմտան» ստեղծագործութեան մէջ (յօդուած)**

Յօդուածին մէջ արեւմտահայերէնի դարձուածքներու ուսումնասիրութիւնը կը կատարուի այն հիմնատրամբ, որ հայ ժողովուրդի երկու հատուածները կապին աշխարհագրական տարբեր տարածքներու ու միջավայրերու մէջ, ունին իրարմէ միանգամայն տարբեր կենսաձեւ, աշխարհընկալում, հասարակական համակարգեր, աստիճաններ ու սովորոյթներ, որոնք իրենց անմիջական արտացոլումը կը գտնեն դարձուածաբանութեան մէջ. նոյն, ընդհանուր դարձուածքը, գոնէ իմաստային նրբերանգներով, կը տարբերի արեւմտահայերէնի եւ արեւելահայերէնի մէջ:

Ուսումնասիրութեան արդիւնքով ի յայտ եկան մէկ տասնեակէն աւելի դարձուածքներ, որոնք վկայուած չեն ոչ գրական արեւմտահայերէնի, ոչ ալ գրական արեւելահայերէնի դարձուածքաբանական բառարաններուն մէջ:

**Տելեթյան Ս., Հարաբերական ածականների բացատրության
եղանակները արևմտահայերենի բառարաններում (հոդված)**

Հոդվածում քննվում են արևմտահայերենի ամենասովորածավալ «Հայոց լեզուի նոր բառարան»-ում ներկայացված մի սովոր բառախմբի, այն է՝ հարաբերական ածականների բացատրության սկզբունքները: Այդ բառարանի հեղինակների որդեգրած մոտեցումները համեմատվում են նաև արդի արեւելահայերէնի բառարաններում կիրառված բացատրության եղանակների հետ: Նշվում է, որ բառարանագրության համար կարևոր է բառապաշարի ձևաիմաստային, թեմատիկ և այլ խմբերի միօրինակ բացատրոյթյունների սկզբունքների մշակումը:

Ըստ հոդվածագրի՝ հարաբերական ածականների բառարանային բացատրոյթյուններում նկատելի է երեք մոտեցում. ա) առավելագույն ընդհանրացման միտում («նախատիպին վերաբե-

րող՝ հատուկ»), բ) վերացական, ընդհանրացված բացատրության հետագա մասնավորեցում (հղումային բացատրությունից հետո նկարագրական բացատրություն կամ հոմանիշներ), գ) ածականի նկարագրական-տրամաբանական բացատրություն (բացատրվում է բառով անվանվող հասկացությունը):

Ֆելեքյան Մ., Իմաստային նորաբանություններ գրական արևմտահայերենում (հոդված)

Հոդվածում համաժամանակյա մոտեցմամբ դիտարկվում են «Նոր բառեր արևմտահայերենի մէջ» բառարանի Ա և Բ գրքերի էլեկտրոնային տարբերակներում ներկայացված իմաստային նորաբանությունները. դրանք եղել և մնում են հայերենի բառապաշարի հարստացման գործուն միջոցներից, ստեղծվում են թե՛ օտար բառերի իմաստային պատճենմամբ և թե՛ հայերենի ներքին իմաստափոխական հիմունքներով:

Հոդվածագիրը նշում է, որ իմաստային պատճենման դեպքում կարևոր նախապայման է փոխատու և փոխառող լեզուներում այդ բառերի առարկայական (նյութական) իմաստների նույնականությունը: Արդի հայերենում այդ պատճենումները կատարվում են անմիջականորեն փոխատու լեզվից (հիմնականում անգլերենի ամերիկյան տարբերակից): Հոդվածում ընդգծվում է, որ եթե խորհրդային շրջանում իմաստային պատճենումներ առավելաբար արևմտահայերենից էին անցնում արևելահայերենին, ապա այսօր նորաբանությունների փոխադարձ ներթափանցումները երկկողմանի են:

Ֆիշենկճեան Ա., Տիոյեան Ս., Եղանակաւորիչ մակբայ եզրոյթն ըստ արևմտահայերենի դասագիրքերու (հաղորդում)

Յօդուածը կը վերաբերի արևմտահայերենի խիստ արդիական խնդիրի մը. քերականութեան դասագիրքերու մէջ խօսքի մասերու քանակի ու ատոնց անուանումներու տարրնթերցումներուն

կամ բազմազանութեան: Ուսումնասիրութեան մէջ հեղինակներն անդրադարձած են *եղանակաւորոյ ճակբային* և *եղանակաւորոյ բառերուն*:

Կը նշուի, որ անցեալ դարու առաջի կիսուն, յատկապէս Այտընեանէն ետք, Սփիւռքի մէջ պատրաստուած արեւմտահայերէնի քերականութեան դասագիրքերը մեծ մասամբ իրենց վրայ կրած են Այտընեանի ազդեցութիւնը: Այդ հեղինակներու դասագիրքերուն մէջ եղանակաւորողները որպէս առանձին խօսքի մաս չեն դիտուած, այլ նոյնացուած են ձեւի մակբայներուն հետ: Ճիշդ է, անոնք ունին որոշ արտաքին նմանութիւն, բայց էապէս կը տարբերին իրարմէ: Նոյն տեսակէտը պարզուած է վաթսունական-եօթանասունական թուականներու քերականութեան դասագիրքերու հեղինակներուն քով, գուցէ չնչին բարեփոխումներով: Սակայն նոյն դարու իննսունական թուականներուն հրապարակ կու գան երկու դասագիրք՝ Կ. Առաքելեանի «Արդի հայերէնի քերականութեան» Գ. հատորը, որու մէջ *եղանակաւորոյ բառերու* փոխարէն հեղինակը կը գործածէ *վերաբերական* եզրոյթը: Նոյն տեսակէտը կը յայտնէ Յ. Չոլաքեան իր «Անդաստան» Գ. գիրքին մէջ: Սակայն վերոնշեալ հեղինակներէն ոեւէ մէկը չի հիմնաւորեր իր տեսակէտը:

Յօդուածագիրներու կարծիքով, արեւմտահայերէնի հայերէնագիտութեան մէջ պէտք է ընդունիլ տասը խօսքի մաս (ինչպէս արեւելահայերէնի մէջ)՝ ընդգրկելով *եղանակաւորոյ բառերը* (*վերաբերականը*) նշուած անուանումով:

Տիշենկճեան Ա., «Շարահիւսութիւն» թեման արեւմտահայերէնի դասագիրքերու մէջ (յօդուած)

«Շարահիւսութիւն» թեման արեւմտահայերէնի դասագիրքերու մէջ բանասերներու եւ լեզուաբաններու կողմէ գիտականօրէն քիչ ուսումնասիրուած է: Յօդուածին մէջ ոչ միայն փորձ կը կ'ատարուի մանրամասն քննութեան ենթարկելու արեւմտահայե-

րենի /Սփիւոքի/ դասագիրքերու մէջ «Շարահիւսութիւն» թեմայի առկայութիւնն ու բացակայութիւնը, այլն ատոր ուսուցման ու մատուցման եղանակները:

Կը պարզուի, որ արեւմտահայերէնի դասագիրքերու մէջ որոշ հեղինակներու կողմէ ոչ միայն չեն հիմնաւորուած շարահիւսութեան քերականական որոշ իրողութիւններ, ատոնց քննարկումն ու շարադրումը, այլն այդ թեման կը բացակայի ի սպառ: Մոյն ուսումնասիրութեամբ փորձ կը կատարուի լրացնելու այդ բացը՝ ուղեցոյց դառնալով առաջին հերթին Սփիւոքի վարժարաններէն ներս դասաւանդող ուսուցիչին կամ լրագրողին:

Բ. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՈՒ ՀԱՄԵՄԱՏԱԿԱՆ ԵՎ ԿԻՐԱՌԱԿԱՆ ԼԵԶՎԱԲԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

2022 թվականին հրատարակվել են հետևյալ աշխատանքները:

ՄԵՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Համբարձույան Վ.Գ., Հայերենի բառաքնություն և ստուգաբանություն, Պրակ 1, Ե., «Էդիթ Պրինտ» հրատ., 2022, 192 էջ:

ԷԼԵԿՏՐՈՆԱՅԻՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒՄ ԵՎ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

1. Կիրառական լեզվաբանության հարցեր, Պրակ Ա, Ե., ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, 102 էջ:
2. Սիմոնյան Ն. Մ., Բառաքնական և ստուգաբանական դիտարկումներ, Ե., ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, 77 էջ:

ՀՈԴՎԱԾՆԵՐ

1. Ավետյան Ս.Ռ., Մրցակից լեզվական միտումների լույսի ներքո հայերենի որոշ ձևաշարահյուսական երևույթների բացատրման փորձ, Ե., «Հայագիտության հարցեր», № 2 (26), ԵՊՀ հրատ., 2022, էջ 191-203:
2. Ավետյան Ս.Ռ., Արդի հայերենի *կ(ը)- ապառնիի* և *-ու ապառնիի* իմաստագործառությային փոխհարաբերության հարցի շուրջ, Ե., «Բանբեր Երևանի համալսարանի. Բանասիրություն», №2 (38), ԵՊՀ հրատ., 2022, էջ 22-35:
3. Ավետյան Ս.Ռ., Դասական հայերենում ապառնիություն արտահայտող ձևերի իմաստագործառությային քննություն, Ե.,

- «Բանբեր Երևանի համալսարանի. Բանասիրություն», № 3 (39), ԵՊՀ հրատ., 2022, էջ 66-81:
4. Ավետյան Ս.Ռ., Աստվածաշնչում հայերենի *-ng* ապառնիի կիրառությունների քննություն հունարեն բնագրի համեմատությամբ, Ե., «Էջմիածին», Թ, 2022, էջ 38-56:
 5. Ավետյան Ս.Ռ., Աստվածաշնչում հին հայերենի ստորադասական եղանակի կիրառությունների քննություն հունարեն բնագրի համեմատությամբ, Ե., «Վէմ» թիվ 4 (80), հոկտեմբեր - դեկտեմբեր, «Վէմ հանդես» հրատ., 2022, էջ 120-149:
 6. Ավետյան Ս.Ռ., Դասական հայերենում ստորադասականի երկու ձևերի իմաստագործառությային փոխհարաբերության հարցի շուրջ, Ե., «Պատմություն և մշակույթ», № 2, ԵՊՀ հրատ., 2022, էջ 161-176:
 7. Գրիգորյան Գ.Գ., Չ ժխտական նախածանցով դիպվածային նորակազմություններ, Ե., «Ձառուկյանական ընթերցումներ», № 1-2 (17-18), ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 166-177:
 8. Գրիգորյան Գ.Գ., Բաղաձայնի ազդեցությունը ձայնավորի վրա բաղաձայն-ձայնավոր կապակցություններում (փորձառական հետազոտություն), Ե., «Լեզու և լեզվաբանություն», № 1(26), ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 56-62:
 9. Dalalyan T.S., On Some Armenian-Georgian Lexical Isoglosses // The Caucasus on the Crossroads of International Trade and Cultural Exchanges: Proceedings of the International Scientific Conference, vol. 1, Yerevan, 2022, p. 93:
 10. Далалян Т.С., Из истории одной армяно-осетинской изоглоссы *ard-* (<и.-е. *art-), Москва-Ереван, "Армянский гуманитарный вестник" (памяти В.А.Ефимова. Специальный выпуск), Российская академия наук, Институт языкознания, Институт археологии и этнографии ИАН РА, № 8, Изд. ИАЭ, 2022, с. 41-52.
 11. Հակոբյան Ֆ.Ա., «Գրաբարի էլեկտրոնային կորպուսի ստեղծման նպատակը և խնդիրները, Ե., «Ձառուկյանական ընթերցումներ», № 1-2 (17-18), ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 58-66:

12. Միքայելյան Ս.Ա., Արաբական փոխառությունների հայերեն բարբառային բառաշերտը, Ե., «Պատմաբանասիրական հանդես», № 1 (219), ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2022, էջ 201-209:
13. Միքայելյան Ս.Ա., Հայերենի արաբական միջնորդավորված փոխառությունների շուրջ (բարբառային բառաշերտ. գուգադրական քննություն), Ե., «Բանբեր Վ. Բրյուսովի անվ. պետական համալսարանի. լեզվաբանություն և բանասիրություն», № 1 (62), ԲՊՀ «Լինգվա» հրատ., 2022, էջ 237-251:
14. Միքայելյան Ս.Ա., Հայերենի արաբական փոխառությունների ընդհանուր բնույթը, Հայերենագիտական հանրապետական գիտաժողովի նյութերի ժողովածու, Ե., ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 31-41:
15. Սարգսյան Մ.Ա., Հայ լեզվափիլիսոփայության անվանի ներկայացուցիչը, Ե., «Լեզու և լեզվաբանություն», № 1 (26), ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 3-10:
16. Սարգսյան Մ.Ա., Էդուարդ Աթայան. ակադեմիկոսը և լեզվափիլիսոփան (Ծննդյան 90-ամյակի առթիվ), Ե., «Գիտության աշխարհում», №4, «Գիտություն» հրատ., 2022, էջ 3-8:

ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒՄՆԵՐԻ ԱՍՓՈՓԱԳՐԵՐ

Ավետյան Ս., Մրցակից լեզվական միտումների լույսի ներքո հայերենի որոշ ձևաշարահյուսական երևույթների բացատրման փորձ (հոդված)

Հոդվածում փաստարկվում է, որ հայերենի մի շարք ձևաշարահյուսական իրողություններ, որոնք դեռևս պատշաճ բացատրություն չեն ստացել ավանդական հայ լեզվաբանության մեջ, բացատրելի են ճանաչողականորեն պայմանավորված մրցակից լեզվական միտումների և որոշակի հոգեբանական դրդապատճառային գործոնների լույսի ներքո: Ինչպես հայտնի է, լեզվից

լեզու կարող են տարբեր լինել քերականության և լեզվագործածության մեջ մրցակից դրադապատճառային գործոնների առկայության շնորհիվ այս կամ այն կոնկրետ տարածամանակյա փոփոխության ուղղվածությունը և դրա արդյունքում ձևավորվող համաժամանակյա ձևաշարահյուսական օրինաչափության հնարավոր ընտրությունը: Ըստ այդմ՝ հայերենի համաժամանակյա և տարածամանակյա համապատասխան փաստերը թույլ են տալիս ավելի կամ պակաս չափով պարզելու, թե մրցակից լեզվական միտումներից (և/կամ դրադապատճառային գործոններից) ո՞րն է վճռորոշ դեր խաղացել ամեն մի կոնկրետ դեպքում: Իսկ երբեմն էլ տվյալ համաժամանակյա օրինաչափությունը ձևավորվել է մի շարք դրադապատճառային գործոնների համատեղ ազդեցությամբ, ինչպես, օրինակ, արդի արևելահայերենում որոշակի բայերի եզակի թվի արգելական հրամայականի գուգաձևությունների դեպքում:

**Ավետյան Ս., Դասական հայերենում ապառնիություն
արտահայտող ձևերի իմաստագործառության
քննություն (հոդված)**

Դասական հայերենում ապառնիություն արտահայտող երեք հիմնական ձևերի (ստորադասական եղանակի, սահմանական ներկայի և *-ոց դերբայ + եւ օժանդակ բայ* կառույցի) իմաստագործառության վերլուծությունը, ըստ Աստվածաշնչի տեքստի և հունարեն բնագրի համեմատությամբ, հոդվածագրին հանգեցնում է հետևյալ հիմնական եզրակացություններին. *ա)* դասական հայերենում սահմանական ներկայի գործածությունը ապառնիի իմաստով մասամբ բացատրվում է սահմանական ներկայի ընդհանուր տիպաբանական միտումով՝ երկրորդաբար արտահայտելու մոտալուտ և/կամ անխուսափելի ապառնիի իմաստ աշխարհի շատ լեզուներում, մասամբ էլ՝ հին հայերենի աճող ներհամակարգային միտումով, ըստ որի՝ սահմանական ներկան սկսում է փոխարինել ստորադասական եղանակին իր բոլոր գործառույթներով, ներառյալ սահմանական ապառնիի նշանակությամբ գործածություն-

նը, ք) այդուհանդերձ, ստորադասական եղանակը հին հայերենում դեռ շարունակում է գործառել որպես ապառնիություն արտահայտելու առավել հաճախագործածական միջոց, այնպես որ ոչ միայն հունարենի ապառնի ժամանակը, այլև սահմանական ներկան (երբ վերջինս գործածվում է մոտալուտ և/կամ անխուսափելի ապառնիի իմաստով) դասական հայերենում հաճախ արտահայտվում են ստորադասական եղանակի միջոցով, զ) ինչ վերաբերում է *-ոց դերբայ + եմ օժանդակ բայ* ապառնի վերլուծական կառույցի իմաստագործառությանին առանձնահատկություններին, համատեքստից կախված՝ այն արտահայտում է երեք հիմնական նրբիմաստներ. սպասելի ապառնի (կամ նախորոշված ապառնի), կատարվելիք գործողության/եղելության անհրաժեշտություն կամ անխուսափելիություն և ինչ-որ բան անելու մտադրություն:

Ավետյան Մ., Աստվածաշնչում հին հայերենի ստորադասական եղանակի կիրառությունների քննություն հունարեն բնագրի համեմատությամբ (հոդված)

Հոդվածագիրը փաստարկում է, որ դասական հայերենում ստորադասականի երկու ձևերի (ներկա ստորադասականի և ատրիստ ստորադասականի) իմաստային փոխհարաբերությունը որպես եղանակային կամ միաժամանակ որպես եղանակային և կերպային հակադրություն բնորոշելու փորձերը չեն հաստատվում հին հայերենի համաժամանակյա և տարաժամանակյա տվյալներով: Դասական հայերենում ստորադասականի երկու ձևերի գրեթե նույնական գործառությունները և նրանց տարաժամանակյա ձևակազմական ընդհանրությունը (կա՛մ ներկայի հիմքին, կա՛մ ատրիստի հիմքին միևնույն *-ից* հիմքակազմ ածանցն ավելացնելու շնորհիվ) տիպաբանական տվյալների հետ անառարկելիորեն հաստատում են, որ այդ երկու ձևերն իրոք ստորադասականի եղանակային կարգավիճակ ունեն: Ըստ այդմ՝ թե՛ն դասական հայերենում սահմանական ապառնիի իմաստն առավել հաճախ դր-

սևորվում է ստորադասականի, հատկապես՝ 2-րդ ստորադասականի միջոցով, այդուհանդերձ, այն չի կարող դիտվել իբրև ապառնի ժամանակաձև: Նույնիսկ դասական հայերենում ներկա ստորադասականը և աորիստ ստորադասականը սկզբունքորեն կարող են միմյանց փոխարինել գրեթե բոլոր կիրառություններում: Ինչ վերաբերում է դասական հայերենում ստորադասականի երկու ձևերի կիրառահաճախականության տարբերությանը, դա պետք է բացատրել ներկա ստորադասականի գործառությային սահմանափակման և աորիստ ստորադասականի կողմից աստիճանաբար դուրս մղվելու տարածամանակյա ընդհանուր միտումով, նախքան այն պահը, երբ հին սահմանական ներկայից ծագող ստորադասականի նոր ձևը ի վերջո գործածությունից դուրս է մղել թե՛ ներկա ստորադասականը, թե՛ աորիստ ստորադասականը:

Աստվածաշնչում ներկա ստորադասականի և աորիստ ստորադասականի կիրառությունների համատեքստախմաստային քննությունը ակնհայտորեն վկայում է նրանց միջև սկզբնական կերպային հակադրության (*անկատար կերպ-կատարյալ կերպ*) մասին: Սակայն ակնհայտ է նաև, որ նույնիսկ դասական շրջանում ստորադասական եղանակի դեպքում կերպային հակադրությունն այլևս էր գիտակցվում որպես գործուն օրինաչափություն, ուստի չէր դրսևորվում հետևողականորեն. շատ հաճախ կերպային առումով նույնատիպ գործողությունները/եղելություններն արտահայտվում էին մի դեպքում ներկա ստորադասականով, մյուս դեպքում՝ աորիստ ստորադասականով: Դեռ ավելին. նրանք նույնիսկ կարող էին հանդես գալ կողք կողքի միևնույն նախադասության մեջ:

Ըստ հոդվածագրի՝ Աստվածաշնչի բնագրային որոշ օրինակներ կարծես թույլ են տալիս ենթադրելու, որ ժխտման դեպքում սկզբնապես նախապատվություն է տրվել ներկա ստորադասականին: Սակայն հանդիպում են նաև դեպքեր, երբ կերպային առումով նույնատիպ գործողությունները թե՛ դրական և թե՛ ժխտական նշանակությամբ արտահայտվում են կա՛մ ներկա

ստորադասականով, կա՛մ առփստ ստորադասականով՝ առանց որևէ օրինաչափության (որը, թերևս, սկզբնական օրինաչափության արդեն մթագնած լինելու հետևանք է):

Ավետյան Ս., Աստվածաշնչում հին հայերենի *-ng* ապառնիի կիրառությունների քննություն հունարեն բնագրի համեմատությամբ (հոդված)

Աստվածաշնչում հին հայերենի *-ng* ապառնիի (*-ng* դերբայ + եմ ապառնի վերլուծական կառույցի) կիրառությունների հանգամանալից վերլուծությունը՝ ստորադասական եղանակին զուգահեռ և հունարեն բնագրի համեմատությամբ, հոդվածագրին հանգեցնում է հետևյալ հիմնական եզրակացություններին. *-ng* ապառնին, համատեքստից կախված, հանդես է գալիս երեք հիմնական նրբիմաստով՝ ցույց տալով. *ա)* նախորոշված և/կամ սպասելի ապառնի գործողություն, *բ)* կատարվելիք գործողության անհրաժեշտություն, անխուսափելիություն, *գ)* որևէ բան անելու մտադրություն: Մինչդեռ ստորադասականը ապառնիի իմաստով կիրառություններում հիմնականում արտահայտում է կա՛մ պարզ (սովորական) ապառնիի, կա՛մ հարկադրական ապառնիի իմաստ: Ըստ այդմ՝ հին հայերենի *-ng* ապառնին, ստորադասականի հետ համընկնելով անհրաժեշտության («պետք է») և անխուսափելիության նրբիմաստներով, նրանից տարբերվում է սպասելիության և նախորոշվածության իմաստներով. վերջիններս, ակնհայտորեն բնորոշ լինելով *-ng* ապառնիին, որպես այդպիսին՝ սովորաբար չեն դրսևորվում ստորադասականի ապառնի ժամանակի նշանակությամբ կիրառություններում:

**Ավետյան Ս., Դասական հայերենում ստորադասականի երկու
ձևերի իմաստագործառնության փոխհարաբերության
հարցի շուրջ (հոդված)**

Հոդվածում նշվում է, որ հին հայերենում ստորադասականի երկու ձևերի (ներկա ստորադասականի և աորիստ ստորադասականի) իմաստային փոխհարաբերությունը որպես եղանակային կամ կերպաեղանակային հակադրություն բնորոշելու փորձերը չեն հաստատվում հին հայերենի համապատասխան համաժամանակյա և տարաժամանակյա լեզվական փաստերով: Դասական հայերենում ստորադասականի երկու ձևերի գրեթե նույնական շարահյուսական գործառնությունները նրանց տարաժամանակյա միանման (ներկայի կամ աորիստի հիմքին միևնույն **-ից* ածանցը ավելացնելու շնորհիվ) ձևաբանական կառուցվածքի հետ միասին կասկած չեն թողնում, որ դիտարկվող երկու ձևերն էլ ստորադասական եղանակի ձևեր են: Ինչ վերաբերում է դրանց կիրառահաճախականության տարբերությանը, դա պետք է բացատրել ներկա ստորադասականի գործածության սահմանափակման և աստիճանաբար աորիստ ստորադասականով փոխարինվելու տարաժամանակյա ընդհանուր միտումով: Մյուս կողմից՝ ներկա ստորադասականի և աորիստ ստորադասականի համատեքստաիմաստային հանգամանալից վերլուծությունը ակնհայտորեն վկայում է նրանց միջև սկզբնական կերպային (անկատար-կատարյալ) հակադրության մասին: Բայց ակնհայտ է նաև, որ կերպային հակադրությունը դասական հայերենում ստորադասական եղանակի դեպքում արդեն դադարել էր որպես գործուն քերականական երևույթ գիտակցվելուց, ուստի կանոնավոր չէր դրսևորվում. կերպային տեսանկյունից նույնատիպ գործողությունները/եղելությունները հաճախ արտահայտվում էին թե՛ ներկա ստորադասականով և թե՛ աորիստ ստորադասականով: Ընդ որում՝ դրանք կարող էին նույնիսկ հանդես գալ կողք կողքի միևնույն նախադասության մեջ:

**Ավետյան Ս., Արդի արևելահայերենի *կ(ը)*- ապառնիի և *-ու*
ապառնիի իմաստագործառութային փոխհարաբերության
հարցի շուրջ (հոդված)**

Հոդվածագիրը փաստարկում է, որ արդի արևելահայերենի *կ(ը)*- ապառնին (կգնամ, կխոսեմ) որպես, այսպես կոչված, ենթադրական եղանակի կամ պայմանական եղանակի ձև բնորոշելու փորձերը առարկություն են հարուցում ընդհանուրլեզվաբանական և տիպաբանական տեսանկյուններից: Հատկապես կարևոր են հետևյալ նկատառումները. 1) ինչպես ցույց են տվել մի շարք հետազոտողներ, ապառնի ժամանակը, ի տարբերություն ներկա և անցյալ ժամանակների, երբեք զուտ ժամանակային կարգ չէ. այն մասամբ ժամանակային է, մասամբ՝ եղանակային: Ապառնի ժամանակի ցուցիչները (նշորդները) պատմականորեն հաճախ առաջանում են այնպիսի միավորներից, որոնք սկզբնապես գործածվել են զանազան եղանակային իմաստներ արտահայտելու համար: Մյուս կողմից՝ ապառնի ժամանակի ձևերը սովորաբար նաև եղանակային գործառություններ են կատարում, 2) արդի արևելահայերենի *կ(ը)*- ապառնին իմաստագործառութային տեսանկյունից էապես չի տարբերվում այլ լեզուներում առկա սահմանական եղանակի ապառնիից, 3) *կ(ը)*- ապառնիի գործառությունը պայմանական կառույցներում նրա առաջնային (հիմնական) գործառությոթ չէ, ինչպես լինում է սովորաբար տիպիկ պայմանական եղանակի (Conditional mood) դեպքում: Ինչ վերաբերում է արդի արևելահայերենի *-ու* ապառնիի (գնալու եմ, խոսելու եմ) իմաստագործառութային բովանդակությանը, այն համապատասխանում է սպասելի ապառնիի (կամ նախորոշված ապառնիի) տիպաբանական բնութագրին, ուստի պետք է դիտարկվի վերջինիս հետևյալ հարթության վրա: Սյապիսով՝ արդի արևելահայերենի *կ(ը)*- ապառնիի և *-ու* ապառնիի իմաստագործառութային փոխհարաբերությունը համապատասխանաբար պետք է դիտել որպես

հակադրություն պարզ ապառնի ժամանակի և սպասելի ապառնի (կամ նախորոշված ապառնի) ժամանակի միջև:

Գրիգորյան Գ. Գ., Չ ժխտական նախաձանցով դիպվածային նորակազմություններ (հաղորդում)

Հաղորդման մեջ նշվում է, որ բառապաշարի փոփոխության ցայտուն օրինակ են նոր, այլև բառակազմորեն ձևափոխված բառերը: Դրանց մեջ առանձնանում են չ ժխտականով կազմվածները, որոնք գերակշիռ մասով դիպվածային են և տեղ չեն գտել բառարաններում: Ներկայացվում են խոսակցական լեզվում չ ժխտական նախաձանցով դիպվածային բառերը: Նպատակը վերջին տարիներին ստեղծված, թեկուզ և դիպվածային նորակազմությունները պարզաբանելն է:

Հաղորդման հեղինակն անդրադառնում է դասագրքերում և ուսումնական ձեռնարկներում չ ժխտական մասնիկի դիտարկմանը 2 բաժիններում՝ բառակազմության մեջ, որում չ-ն ածանց է՝ ժխտման իմաստով, և ձևաբանության մեջ՝ բայի ժխտական ձևերի կազմության ժամանակ: Եվ այս դեպքում հեղինակին հետաքրքրում է չ-ն՝ որպես ժխտական նախաձանց, որը, դրվելով անուն խոսքի մասերի վրա, ժխտում է նրա արտահայտած իմաստը կամ արտահայտում հակադիր, անարգական, ծաղրական իմաստներ: Ի դեպ, այս բառերը շատ չեն, ընդամենը մի քանի տասնյակ, որոնք ըստ բառարանների ներկայացվում են աղյուսակներում:

Առանձնացվում է 109 դիպվածային բառ. 87 տոկոսը՝ գոյականներ, 13 տոկոսը՝ ածականներ, օրինակներում կա չ ժխտականով կազմված մեկ մակբայ: Չ ժխտական մասնիկով կազմություններն ու գործածությունները հիմք են տալիս կարծելու, որ չ ժխտական մասնիկը բանավոր խոսքում դառնում է գործուն, քանի որ դրա գործածությունը դիպվածային կառույցներում ավելի է ընդգծում ժխտումը:

Գրիգորյան Գ., Բաղաձայնի ազդեցությունը ձայնավորի վրա բաղաձայն-ձայնավոր կապակցություններում (հոդված)

Հոդվածագիրը, անդրադառնալով հաղորդակցման ընթացքում խոսքի հնչյունների արտասանությանը, նշում է, որ դրանք արտաբերվում են ոչ թե առանձին-առանձին, այլ կապակցություններով, որոնցում բաղադրիչ հնչյունները փոխազդում են: Փորձառական հնչյունաբանական ուսումնասիրություններով պարզվում է, որ հայերենում բաղաձայնի և ձայնավորի կապակցությունն ավելի սերտ է, քան ձայնավորի և բաղաձայնինը, ուստի նախորդող բաղաձայնն ավելի ուժեղ է ազդում ձայնավորի վրա, քան հաջորդողը: Ըստ հոդվածագրի՝ հատկանշական է, որ ավելի քան 3 տասնամյակ առաջ կատարված նմանատիպ փորձառական ուսումնասիրությունը՝ այն ժամանակ առկա սարքերի օգտագործմամբ (օսցիլոգրաֆ, թվային վերլուծման սարք) և համակարգչային նոր ծրագրով (Praat) իրականացված կրկնակի փորձերը գրանցել են նույն արդյունքները:

Հոդվածագիրն ուսումնասիրել է ձայնավորների կրած ձայնաբանական փոփոխությունները՝ պայմանավորված ձայնեղություն-խլություն-շնչեղություն հատկանիշների ազդեցությամբ, մասնավորապես՝ տևողության և ուժգնության, քանի որ ձայնի առկայությունը և բացակայությունը բաղաձայն հնչյուններում կարևոր է՝ կից ձայնավորների ֆիզիկական բնութագրերի փոփոխվելու համար: Չայնեղ, խուլ և շնչեղ խուլ բաղաձայններին կից ձայնավորների տևողության համեմատությունից երևում է, որ ձայնավորն առավել տևական է ձայնեղ բաղաձայններին, պակաս տևական՝ շնչեղ խուլերին կից: Այս երկուսի համեմատությամբ՝ միջին դիրք է գրավում խուլ բաղաձայններին կից ձայնավորը:

Հոդվածագրի կարծիքով՝ բաց և փակ ձայնավորների փորձառական ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ բաց ձայնավորներն ավելի ուժգին են, քան փակերը: Ինչպես ձայնավորների տևողության պարագայում, ուժգնության վրա ևս որոշակիորեն

ագրում է այն, թե ըստ ձայնեղություն-խլություն-շնչեղություն հատկանիշների ինչպիսիք են կից բաղաձայնները. ձայնեղ բաղաձայնը հզորացնում է ձայնավորի ուժգնությունը:

Դալայան Տ., Հայ-օսական մի զուգաբանության պատմությունից. ard- (<հ.-ե. *art-) (հոդված/ռուսերեն)

Հոդվածը վերաբերում է հնդեվրոպական ծագման մի արմատի, որի ժառանգ ձևերը օսերենում և հայերենում դիտարկվում են որպես բացառիկ զուգաբանություն: Հոդվածագրի մինչ այժմ քննած հայ-օսական նմանատիպ հնարավոր 27 բացառիկ զուգաբանություններում երրորդ ձևերը կա՛մ բացակայում են, կա՛մ էլ իմաստով և հնչունապես բավական հեռու են: Դրանց շարքում դիտարկվող ard- (< *art-) արմատն առանձնահատուկ է այն առումով, որ վերաբերում է հնդեվրոպական կրոնադիցաբանական պատկերացումներում առանցքային դեր ունեցող մի հասկացության: Դրա շնորհիվ այդ արմատի ժառանգ ձևերը բավական լայն իմաստային դաշտ են ընդգրկում թե՛ գրաբարում ու նախագրային հայերենում, թե՛ օսերենում և նրա նախահայր համարվող ալաներենում: Բացի դրանից՝ հնդեվրոպական այս նախածեր կարևոր նշանակություն ունի ինչպես վեդայական, այնպես էլ հին իրանական կրոններում: Իսկ ամենահետաքրքրականն այն է, որ, ինչպես ներկայացվում է հոդվածում, այն նշանակալից տեղ ունի նաև Վանի թագավորության պետական դիցարանում:

Կիրառական լեզվաբանության հարցեր, Պրակ Ա
(Գիրք)

Գիրքը պարունակում է ՀՀ ԳԱԱ Հ.ԱՃառյանի անվան լեզվի ինստիտուտի կիրառական լեզվաբանության բաժնի աշխատակիցների աշխատանքները, որոնք 2013-2015 թթ. հրապարակվել են տարբեր հանդեսներում, ժողովածուներում: Պրակում ընդգրկված նյութերը վերաբերում են արդի փորձառական հնչյունաբանու-

թյան, հնչույթի տեսության, սխալ և ճիշտ արտաբերության, հայերենի այբուբենի տառերի հաճախության, Մամվել Անեցու կյանքի ու գրական գործունեության, գրաբարում ածականների բաղդատականության կարգի, հաղորդակցման տիպերի և կիրառական լեզվաբանության ուսումնասիրության այլ խնդիրներին:

Հակոբյան Ֆ., Գրաբարի էլեկտրոնային կորպուսի ստեղծման նպատակը և խնդիրները (հոդված)

Հոդվածում ներկայացվում են գրաբարագիր տեքստերի էլեկտրոնային կորպուսի կազմության սկզբունքները, կորպուս ստեղծելու նպատակները և խնդիրները:

Հոդվածագիրն անդրադառնում է գրաբարի էլեկտրոնային կորպուս ստեղծելու աշխատանքներին և նշում, որ դրանք սահմանափակվել են միայն էլեկտրոնային գրադարանների և համացանցային տարբեր աղբյուրներում եղած գրաբար տեքստերի հղումների կայքերի ստեղծումով: Լեզվական կորպուսները կազմության սկզբունքներով նկատելիորեն տարբերվում են առցանց գրադարաններից: Հետևաբար վերոնշյալ աղբյուրները կարող են միայն նպաստել էլեկտրոնային կորպուս ստեղծելուն, քանի որ ո՛չ հղումների կայքը, ո՛չ էլեկտրոնային գրադարանը չեն կարող համարվել լեզվական կորպուս: Կորպուսներն ունեն մի շարք տարբերակիչ հատկանիշներ:

Ներկայացնելով նոր ստեղծվելիք կորպուսի կազմության սկզբունքները՝ հոդվածագիրը նշում է, որ կորպուսը հնարավորություն կտա ոչ միայն կատարելու լեզվական միավորների ամբողջական ուսումնասիրություն բոլոր գրաբարագիր տեքստերում, այլև արդիականացնելու և մեքենայացնելու լեզվի կիրառական տարբեր բնագավառներում կատարվող աշխատանքները:

Համբարձույան Վ., Հայերենի բառաքնություն և ստուգաբանություն (հոդված)

Աշխատությունը բառաքնական և ստուգաբանական ուսումնասիրություն է. առաջարկվում են ճշգրտումներ և լրացումներ՝ հայերենի ապագա ստուգաբանական բառարանի համար: Հատկապես վերջին տասնամյակներին ստեղծվել են բառի (արմատի) ստուգաբանությանը վերաբերող շատ աշխատանքներ, և հայերենի տվյալները համեմատաբար լայն ուշադրության առարկա են: Մեզանում նույնպես գրվում են նմանօրինակ աշխատանքներ: Աշխատությունը բաղկացած է մի քանի մասից.

1) քննվում է հնդեվրոպական արմատի զրո աստիճանի ձայնավորման հնարավոր արտացոլումների հարցը, բերվում են ստուգաբանական զուգադիպումներ, այլև հայերեն բնագրերի որոշ բառերի մեկնություններ,

2) ստուգաբանական մակարդակում քննվում են *այգի*, *անակ* և *առած*, *արտորալ* և *արտոյտ*, *եղեռն*, *երկինք* և *երկիր*, *հարկ* (*անեմ*), *հերկ*- բառերը (արմատները), որոնք բնիկ են (ունեն հնդեվրոպական ծագում). միայն *մարգարիտ* բառն է, որ փոխառություն է ոչ հնդեվրոպական լեզվից,

3) կատարվում է շուրջ մեկուկես տասնյակ բառերի ավելի մասնամասն համեմատական-ստուգաբանական քննություն:

Բուն նյութը վերաբերում է հայերենի բառապաշարի համեմատական-ստուգաբանական քննությանը՝ ընդ որում ոչ միայն ավանդականի, այլև վերջին տարիների ձեռքբերումների նկատառումով: Կան չստուգաբանված («անհայտ ծագման») բառերի, այլև նոր տվյալների հիման վրա կատարված ստուգաբանություններ:

**Հովհաննիսյան Ս., Անհատական լեզվաշխարհի շերտային
դրսևորումները (ըստ Էդ. Աթայանի՝ մարդկության կյանքի
մակրոփուլերի տեսության) (հոդված)**

Հիմք ընդունելով Էդ. Աթայանի «Մարդկության կյանքի մակրոփուլեր»-ի տեսությունը՝ հոդվածում առաջարկվում է տեսակետ այն մասին, որ լեզվական աշխարհի զարգացման մեջ կարելի է առանձնացնել 3 փուլ: Դրանցից առաջինը պարզապես լեզվական նշանների կուտակման փուլն է, որին զուգահեռ տեղի է ունենում մարդու իրականությունը ճանաչելը: Երկրորդ փուլը գիտելիքի ամրակայումն է: Երրորդը՝ կուտակված գիտելիքի վերլուծությունը և փոխանցումը, որի շնորհիվ իրականանում է մարդու հոգեկան և լեզվական աշխարհների կատարելագործումը՝ կուտակված գիտելիքը վերածելով մշակութային արժեքի:

**Միքայելյան Ս., Հայերենի արաբական փոխառությունների
բարբառային բառաշերտը (հոդված)**

Հոդվածագիրը նշում է, որ լեզվի բառապաշարի անբաժանելի մաս է փոխառյալ բառաշերտը. այն ձևավորվում է լեզվի պատմական զարգացման տարբեր փուլերում՝ պայմանավորված արտալեզվական և լեզվական տարբեր գործոններով: Տարածամանակյա և համաժամանակյա մոտեցումներով փոխառությունների ուսումնասիրության նպատակն է բացահայտել լեզուների և դրանց լեզվակիրների պատմական, մշակութային-քաղաքակրթական փոխհարաբերությունները:

Ըստ Ստ. Մալխասյանցի «Հայերեն բացատրական բառարան»-ի արաբական ծագում ունեցող բարբառային բառերի ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ դրանց մեծ մասը գործածվում է փոխատու լեզվում առկա նույն կամ մոտ իմաստներով: Մի շարք բառերում, սակայն, տեղի են ունեցել իմաստային փոփոխություններ, որոնք դրսևորվում են փոխատու լեզվի համադրությամբ:

Բառիմաստային փոփոխությունները հիմնականում միջնորդ լեզվի ազդեցության հետևանք են, կամ տվյալ բառը նոր իմաստ է ձեռք բերել փոխառու լեզվում (բարբառում):

Միքայելյան Ս., Հայերենի արաբական միջնորդավորված փոխառությունների շուրջ (հոդված)

Հոդվածը վերաբերում է հայերենի արաբական փոխառյալ բարբառային բառաշերտին: Առանձնացվում են արաբական անմիջական և միջնորդավորված բարբառային փոխառությունները, նշվում դրանց ներթափանցման ուղիները, ժամանակաշրջանները և հիմնական փոփոխությունները: Հայերենի արաբական փոխառությունների միջնորդ լեզուներն են թուրքերենը (օսմաներենը) և պարսկերենը: Դա պայմանավորվում է պատմական հանգամանքներով, այդ լեզուների փոխազդեցություններով:

Զուգադրական-համեմատական մեթոդի կիրառմամբ ներկայացվում են հայերեն բարբառային բառաշերտի արաբական փոխառությունների հնչյունական և իմաստային այնպիսի փոփոխություններ, որոնք պայմանավորված են միջնորդ լեզուների ազդեցություններով:

Միքայելյան Ս., Հայերենի արաբական փոխառությունների ընդհանուր բնույթը (հոդված)

Հոդվածում ներկայացվում են հայերենի արաբական փոխառությունների ժամանակագրական փուլերը, դրանց առանձնահատկությունները: Հոդվածագիրն անդրադառնում է նաև արաբական փոխառությունների կենսունակությանը, այսինքն՝ դրանք ինչքան են կիրառվում արդի գրական հայերենում և բարբառներում:

Հայերենի արաբական փոխառությունների ավանդաբար ընդունված ժամանակագրական փուլերին՝ հոդվածագիրն առաջարկում է հավելել նաև XX դարը՝ որպես նոր փուլ: Այս շրջանի փո-

խառություններն ունեն միջնորդավորված բնույթ, կիրառվում են հատկապես արդի գրական և ժողովրդախոսակցական լեզուներում:

Մարգարյան Մ., Տղամարդկանց և կանանց խոսքի գենդերային առանձնահատկությունները հայերենում (հոդված/անգլերեն)

Հոդվածագիրը ներկայացնում է տղամարդկանց և կանանց գրավոր և բանավոր հաղորդակցական վարքագծի և խոսքի առանձնահատկությունները: Հետազոտության շրջանակում հարցումներ են իրականացվել Հայաստանի Հանրապետության վարչատարածքային տարբեր միավորներում ապրող մարդկանց շրջանում: Ընդգրկվել են տարբեր տարիքային խմբերի տարբեր սեռի մարդիկ՝ թե՛ մայրաքաղաք Երևանից, թե՛ Հայաստանի տարբեր մարզերից: Հոդվածագիրը ներկայացնում է մայրաքաղաք Երևանից հարցմանը մասնակցած լեզվական հանրույթի (60 լեզվակիր) հանրալեզվաբանական քննության արդյունքները: Մեռային բաշխումը կատարվել է համաչափ. 60 լեզվակրից 30-ը արական սեռի ներկայացուցիչ է, 30-ը՝ իգական: Հետազոտությունն իրականացնելու համար հեղինակը կիրառել է դիտարկման և հարցումների մեթոդները: Քանի որ հետազոտության շրջանակում առավել հետաքրքրական են խոսքի գենդերային տարբերությունները, նմանությունները, առանձնահատկությունները, կարիք չկար տեսաձայնագրությունների և ամբողջական խոսքի գրանցման: Հետևաբար գրի են առնվել խոսքի՝ հետազոտության համար առավել կարևոր հատվածները, ինչպես նաև հարցվողները լրացրել են անանուն հարցաթերթիկները: Հավաքված տվյալները ներկայացվել են աղյուսակների տեսքով և խմբավորել: Ըստ այդմ՝ մաթեմատիկական վիճակագրության մեթոդով կատարվել է հավաքված նյութի գնահատում, որի հիման վրա էլ հնարավոր է դարձել արձանագրելու կանանց և տղամարդկանց խոսքի գենդերային առանձնահատկությունները հայերենում: Հարցումները հնարավոր

րություն են տվել պարզելու տղամարդկանց և կանանց խոսքի գենդերային ընդհանուր առանձնահատկությունները, ինչպես, օրինակ՝ արտասանական, հնչերանգային տարբերությունները, խոսքի հուզականությունը, նախընտրելի քերականական կառույցները, բառերը և այլն:

Մարգարյան Մ., Հայ լեզվափիլիսոփայության անվանի ներկայացուցիչը (հոդված)

Հոդվածում ներկայացվում է հայ նշանագիտության հիմնադիրներից մեկի՝ ականավոր լեզվաբան, փիլիսոփա, փիլիսոփայական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Էդուարդ Աթայանի գիտական ժառանգությունը՝ զուգակցված կենսագրական իրադարձություններով: Նշվում է, որ Էդ. Աթայանի նշանագիտական դիտարկումները գերազանցապես տարբերվում են նշանագիտական ընդհանուր դիտարկումներից ու պատկերացումներից: Նրա գիտական ժառանգությունը հիմնարար նշանակություն ունի գիտության տարբեր բնագավառների համար՝ բուն լեզվաբանության և փիլիսոփայության, ինչպես նաև լեզվափիլիսոփայության և լեզվանշանագիտության:

Միմոնյան Ն., Բառաքնական և ստուգաբանական դիտարկումներ (մենագրություն)

Գրքում զետեղվել են հայերեն բառերի ծագումնաբանական քննությանը վերաբերող հոդվածներ, որոնցում կատարվում են ստուգաբանական ճշգրտումներ, առաջարկվում նոր ստուգաբանություններ: Քննվում են կրկնությամբ կազմված այնպիսի բայեր, որոնք կա՛մ համարվել են անհայտ ծագման, կա՛մ դրանց ծագման վերաբերյալ հայտնվել են տարբեր կարծիքներ: Քննվում են նաև *ամամ-լնում, աձեմ-բերեմ, յ և զ* նախամասնիկներ ունեցող բայերը, գրաբարի «միտք և մտածողություն» և «զգայական ընկալումներ»

թեմատիկ (իմաստային) խմբերի բայեր: Փորձ է արվում ճշգրտելու գուղձն բառի ստուգաբանությունը:

Միմոնյան Ն., Ստուգաբանական դիտարկումներ (հոդված/ռուսերեն)

Հոդվածը վերաբերում է հայերեն *քիստ* «հացազգի բույսերի հասկերի ամեն մի հատիկի գլխին աճող բարակ փշանման կարծր մազիկ» և *խաղ* «լաց» բառերի ստուգաբանությանը: Հոդվածագիրը, նշելով, որ *քիստ*-ը և *խաղ*-ը համարվել են անստույգ ծագման, այդ բառերի համար բերում է իմաստային և հնչյունական զուգահեռներ հնդեվրոպական այլ լեզուներից և առաջարկում դրանք համարել բնիկ՝ հնդեվրոպական ծագման բառ:

Սուվարյան Ա., Ժամանակակից գրական արևելահայերենի և գերմաներենի ենթակայական ու հարակատար դերբայների քերականական տիպաբանություն (հոդված)

Հայտնի է, որ ենթակայական և հարակատար դերբայները հայերենում կազմվում են կատարյալի ու անկատարի հիմքից, գերմաներենում՝ անորոշի հիմքից, ածանցմամբ՝ պայմանավորված բայի խոնարհման ձևերով (Ա, Ե / «ուժեղ», «թույլ»): Հոդվածագիրը նշում է, որ գերմաներենում բուն անորոշի և անցյալի անորոշի հիման վրա ստեղծվել են ենթակայական դերբայի երկու ժամանակային ձևերը, ընդ որում՝ անցյալի անորոշ ենթակայականը կազմվում է հարակատար դերբայով և օժանդակ բայի ենթակայականով, այսինքն՝ արտահայտում է անցյալի իմաստ: Գերմաներենում ենթակայական դերբայով արտահայտված ձևի պարագային հայերենում համապատասխանում է անորոշ դերբայի գործիական հոլովը: Հայերենում ենթակայականը՝ որպես անկախ դերբայ, ի տարբերություն գերմաներենի, ժամանակային ձև չի կազմում: Գերմաներենում հարակատար դերբայն ունի բարդ և տարբերակված կազմություն՝ արմատական ձայնավորի հընչյունավորություն, ածանցում՝ պայմանավորված բայի խոնարհման տե-

սակով: Առհասարակ գրաբարի անցյալ ժամանակը համարժեք է դիտվում վաղակատար կամ հարակատար դերբայներով կազմված ժամանակաձևերին: Քանի որ ժամանակակից գրական արևելահայերենում հարակատարով դիմավոր ձևերը չեն գործածվում, ուստի հարակատար դերբային փոխարինում է վաղակատարը: Գերմաներենում հարակատար դիմավոր ձևերը, ի տարբերություն ժամանակակից արևելահայ գրական լեզվի ձևերի, ավելի մոտ են գրաբարին:

Քննվող լեզուներում ներգործական սեռի բայերի հարակատար ժամանակաձևերի կազմության սահմանափակությունը ու կրավորականի լայն գործածությունը բացատրվում է բայի սեռի դրսևորած գործողության բնույթով: Կրավորական սեռի իմաստով գործածվող բայերն արտահայտած իմաստով ավելի մոտ են հարակատարի իմաստին:

Այսպիսով՝ զուգադրական քննությամբ բացահայտվում են ցեղակից լեզուների՝ լեզվավիճակների ընդհանրությունները և պատմական զարգացման ընթացքում ձևավորված առանձնահատկությունները:

Գ. ՀԱՅ ԲԱՐԲԱՌՆԵՐԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅՈՒՆ

2022 թվականին հրատարակվել են հետևյալ աշխատանքները:

ՄԵՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Վարդանյան Ա.Վ., «Ճահուկ-Վայքի միջբարբառի բուսասունները», Ե., ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, 64 էջ:

ԷԼԵԿՏՐՈՆԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

Բարբառագիտական հետազոտություններ, Պրակ Ա, Ե., ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, 179 էջ:

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿ

Գևորգյան Գ.Գ., Արևելահայերենի նորմեր և շեղումներ (տեսագործնական ձեռնարկ), Ե., «Զանգակ» հրատ., 2022, 240 էջ:

ՀՈԴՎԱԾՆԵՐ

1. Բառնասյան Ջ.Ա., Ածանցումը Շիրակի մարզի գյուղերի խոսվածքներում, Ե., «Լեզու և խոսք», № 1(2), ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 5-12:
2. Բառնասյան Ջ.Ա., Բառանվանողական և ձևաբանական հետաքրքիր որոշ ձևեր Արցախի խոսվածքներում, «Ղարաբաղ-Շամախիի կամ ծայրհյուսիսարևելյան միջբարբառախումբ. արդի վիճակ, միտումներ և մարտահրավերներ» միջազգային գիտաժողովի նյութերի ժողովածու, Ե., ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 305-311:

3. Գևորգյան Գ.Գ., Նկատառումներ Արցախի բարբառային միավորների եղանակաժամանակային կառուցատիպերի ձևակազմական և գործառական առանձնահատկությունների վերաբերյալ, «Ղարաբաղ-Շամախիի կամ ծայրիյուսիսարևելյան միջբարբառախումբ. արդի վիճակ, միտումներ և մարտահրավերներ» միջազգային գիտաժողովի նյութերի ժողովածու, Ե., ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 37-45:
4. Գևորգյան Գ.Գ., Անահիտ Տոնապետյան (ծննդյան 60-ամյակի առթիվ), Ե., «Պատմաբանասիրական հանդես», № 1(219), ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2022, էջ 318-322:
5. Գևորգյան Գ.Գ., Չմշկածագի բարբառը, Վիեննա, «Հանդես ամսօրեայ», թիւ 1-12, Մխիթարեան հրատ., 2022, էջ 181-194:
6. Gevorgyan G.G., Grammatical Polysemy in Armenian Dialects, Gori, "Philological researches", № 4, 2022, p. 82-88.
7. Խաչատրյան Հ.Ռ., Խառատյան Մ.Հ., Բառաբարդումը որպես յուրահատուկ լեզվամտածողության արտահայտության միջոց Համշենի բարբառում, Ե., «Ջահուկյանական ընթերցումներ», № 1-2 (17-18), ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 28-40:
8. Խաչատրյան Հ.Ռ., *Տան հատակ (գետին)* հասկացության բառանունները բարբառային հայերենում», Երևան-Գյումրի, «Շիրակի պատմամշակութային ժառանգությունը. հայագիտության արդի հիմնահարցեր» 11-րդ միջազգային գիտաժողովի նյութերի ժողովածու, ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2022, էջ 237-240:
9. Խաչատրյան Հ.Ռ., «Գետին» հասկացության բառանունները և նրանց իմաստային զարգացումները բարբառային հայերենում, Ե., «Ջահուկյանական ընթերցումներ», № 1-2 (17-18), ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 82-94:
10. Խաչատրյան Հ.Ռ., Կոզենի բարբառի առանձնահատկությունները, «Ղարաբաղ-Շամախիի կամ ծայրիյուսիսարևելյան միջբարբառախումբ. արդի վիճակ, միտումներ և մարտահրավերներ» միջազգային գիտաժողովի նյութերի ժողովածու, Ե., ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 82-94:

11. Կատվայան Վ.Լ., Մկրտումյան Ա.Ս., Խառատյան Մ.Գ., Սահակյան Ն.Գ., Շամախիի բարբառի մասին, «Ղարաբաղ-Շամախիի կամ ծայրիյուսիսարևելյան միջբարբառախումբ. արդի վիճակ, միտումներ և մարտահրավերներ» միջազգային գիտաժողովի նյութերի ժողովածու, Ե., ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 90-102:
12. Կատվայան Վ.Լ., Հինհայերենյան մի քանի հնչյունական հատկանիշների արտացոլումը արդի հայ բարբառներում, Ե., «Ջահուկյանական ընթերցումներ», № 1-2 (17-18), ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 41-57:
13. Կատվայան Վ.Լ., Կարևո բարբառը 20-րդ դարի սկզբին գրաված հեքիաթներում, Ե., «Ջահուկյանական ընթերցումներ», № 1-2 (17-18), ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 95-117:
14. Կատվայան Վ.Լ., Բարբառային բառապաշարի՝ տղամարդկանց և կանանց բնութագրող շերտերի շուրջ (ըստ Բայազետի բարբառի ընձեռած նյութի), Գավառ, ԳՊՀ գիտական հոդվածների ժողովածու, № 13, «Քոփի Փրինթ» հրատ., 2022, էջ 363-378:
15. Կատվայան Վ.Լ., Կիլիկիայի հայերենի մասին, Ե., «Լեզու և խոսք», № 1(2), ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 28-42:
16. Կատվայան Վ.Լ., Հաղորթի բարբառի մասին, «Պատմաբանասիրական հանդես», № 3 (221), Ե., ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2022, էջ 144-154:
17. Կատվայան Վ.Լ., Վարդենիսի տարածաշրջանի արդի լեզվական պատկերը, Ե., «Սոթք. Հողի մշակութային հիշողությունը» գիտական հոդվածների ժողովածու, ՀՀ ԳԱԱ ՀԱԻ հրատ., 2022, էջ 58-67:
18. Կատվայան Վ.Լ., Կարևո բարբառը հեքիաթներում, Երևան-Գյումրի, «Շիրակի պատմամշակութային ժառանգությունը. հայագիտության արդի հիմնահարցեր» 11-րդ միջազգային գիտաժողովի նյութերի ժողովածու, ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2022, էջ 240-241:

19. Մեսրոպյան Հ.Հ., «Մահ» հասկացության բարբառային բառաշերտի ընդհանուր բնութագիրը, Ե., «Լեզու և լեզվաբանություն», №1 (26), ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., էջ 21-32:
20. Մեսրոպյան Հ.Հ., «Բարեգործություն» հասկացության անվանումները հայերենի տարածքային տարբերակներում, Բարեգործությունը հայոց մեջ «Կովկասի հայոց բարեգործական ընկերության» հիմնադրման 140-ամյակին նվիրված միջազգային գիտաժողովի նյութերի ժողովածու (16 նոյեմբերի 2021 թ.), Ե.: ՀՀ ԳԱԱ պատմ. ինստիտ., 2022, էջ 3-20:
21. Մեսրոպյան Հ.Հ., Շիրակի ժողովրդական երգերում գործածված բուսանունների իմաստային-գործառական յուրահատկությունները, Երևան-Գյումրի, «Շիրակի պատմամշակութային ժառանգությունը. հայագիտության արդի հիմնահարցեր» 11-րդ միջազգային գիտաժողովի նյութերի ժողովածու, ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2022, էջ 256-257:
22. Մեսրոպյան Հ.Հ., Գարեգին Ա. Քեսաբցի կաթողիկոսի քարոզխօսութեան լեզուական առանձնայատկությունները, «Էջմիածին», Ը, 2022, էջ 75-85:
23. Վարդանյան Ա.Վ., *Արտակ* անձնանվան ստուգաբանությունը, Ե., «Ջահուկյանական ընթերցումներ», № 1-2 (17-18), ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 74-81:
24. Վարդանյան Ա.Վ., Խառատյան Մ.Կ., Սահակյան Ն.Գ., Դիտարկումներ Ճահուկ-Վայքի միջբարբառի որոշ բուսանունների վերաբերյալ, Ե., «Լեզու և խոսք», № 1(2), ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 43-60:
25. Վարդանյան Ա.Վ., Հինհայերենյան իրողություններ Նախիջևանի տարածքի բարբառներում, Ե., «Լեզու և խոսք», № 1(2), ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 61-73:
26. Վարդանյան Ա.Վ., Արցախ-Սյունիք խոսվածքներ Նախիջևանի տարածքում, «Ղարաբաղ-Շամախիի կամ ծայրիյուսիսարևելյան միջբարբառախումբ. արդի վիճակ, միտումներ և մարտահրավերներ» միջազգային գիտաժողովի նյութերի ժողովածու, Ե., ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 236-252:

27. Քումունց Մ.Ս., Գորիսի բարբառը հայերենի բարբառների բազմահատկանիշ դասակարգման համատեքստում, «Ղարաբաղ-Շամախիի կամ ծայրիյուսիսարևելյան միջբարբառախումբ. արդի վիճակ, միտումներ և մարտահրավերներ» միջազգային գիտաժողովի նյութերի ժողովածու, Ե., ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 253-269:
28. Քումունց Մ.Ս., Մեհտիշենի բարբառը, «Ղարաբաղ-Շամախիի կամ ծայրիյուսիսարևելյան միջբարբառախումբ. արդի վիճակ, միտումներ և մարտահրավերներ» միջազգային գիտաժողովի նյութերի ժողովածու, Ե., ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 270-287:
29. Քումունց Մ.Ս., Կրկնավոր բարդությունների կազմման եղանակները Սյունիք-Արցախի բարբառային տարածքում, «Ղարաբաղ-Շամախիի կամ ծայրիյուսիսարևելյան միջբարբառախումբ. արդի վիճակ, միտումներ և մարտահրավերներ» միջազգային գիտաժողովի նյութերի ժողովածու, Ե., ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 288-304:
30. Քումունց Մ.Ս., Բարբառագիտական մի քանի եզրույթների և ըմբռնումների շուրջ, Խ. Աբովյանի անվան ՀՊՄՀ հիմնադրման 100-ամյակին նվիրված հանրապետական գիտաժողովի նյութերի ժողովածու, Պրակ Գ, Ե., Լեզվաբանական հետազոտությունների գիտական լաբորատորիա, Copy Print LLC հրատ., 2022, էջ 186- 195:
31. Քումունց Մ.Ս., Կրոնի և նախապաշարմունքին վերաբերող մի քանի բառերի քննություն (ըստ Սյունիք-Արցախ բարբառային բառապաշարի տվյալների), Ե., «Բանբեր համալսարանի. Բանասիրություն», № 2 (38), ԵՊՀ հրատ., էջ 89-96:
32. Քումունց Մ.Ս., Ոսկրի խորհրդապաշտությունը Ա. Բակունցի «Կարմրաքար» վեպում, Ե., «Գրականագիտական հանդես», ԻԴ, № 1, «Արմավ» հրատ., 2022, էջ 330-343:
33. Քումունց Մ.Ս., Հումանշության բառիմաստաբանական գործառույթները Սյունիք-Արցախ բարբառային տարածքում, Ե., Սուրբ Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդյան 1660-ամյակին նվիրված

- «Հայոց գրերը և հայ դպրոցը» միջազգային հայերենագիտական գիտաժողովի նյութեր, 2022, էջ 101-115:
34. Քումունց Մ.Ս., Հին հայերենից Սյունիք-Արցախ բարբառախմբին անցած իրանական փոխառությունների ձևմաստային նկարագիրը, Ստեփանակերտ, «Կովկասյան տարածաշրջանի արդի հիմնախնդիրները. հնարավորություններ և մարտահրավերներ» միջազգային գիտաժողովի նյութերի ժողովածու, «Մեսրոպ Մաշտոց համալսարան», 2022, էջ 67-70:
 35. Քումունց Մ.Ս., Ղուկաս Սեբաստացու «Դավիթ Բեկ կամ պատմություն դափանցոց»-ի տեղանվանական համակարգը, Ե., «Աշխատություններ Հայաստանի պատմության թանգարանի», № 2 (10), «Էդիթ Պրինտ» հրատ., 2022, էջ 93-106:
 36. Քումունց Մ.Ս., Մովսես Խորենացին Ստեփանոս Օրբելյանի պատմության, Ղազար Փարպեցու «Թղթի» և ավանդազրույցներում, Ստեփանակերտ, «Գ. Նարեկացի» համալսարանի «Դըպրատուն» հանդես, №2, «Դիզակ պլյուս» հրատ., 2022, էջ 15-27:
 37. Քումունց Մ.Ս., -ՏԻ||ԴԻ ածանցով բարբառային մի քանի բառերի քննություն, Ստեփանակերտ, «Արցախի պետական համալսարանի գիտական տեղեկագիր», Պրակ 2, ԱրՊՀ հրատ., 2022, էջ 31-40:
 38. Քումունց Մ.Ս., Արևելյան լեզուներից անցած փոխառությունների որակական և քանակական հատկանիշները (ըստ Սյունիք-Արցախ բարբառային տարածքի բառապաշարի), Երևան-Գյումրի, «Շիրակի պատմամշակութային ժառանգությունը. հայագիտության արդի հիմնահարցեր» 11-րդ միջազգային գիտաժողովի նյութերի ժողովածու, ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2022, էջ 248-252:
 39. Քումունց Մ.Ս., Հին Գորիսը, տեղադրութեան կեղծ թեզը և նորայայտ արձանագրութիւնները, Երուսաղէմ, «Սիոն», թիւ 8-12, տպարան Սրբոց Յակոբեանց, էջ 379-392:
 40. Քումունց Մ.Ս., Բուրդուր: Ղարաբաղ-Շամախիի միջբարբառախմբի բարբառը Արևմտյան Անատոլիայում, Ստեփանակերտ, «Հայրենագրկման և գոյաբանական պայքարի գաղափարն արև-

մտահայ գրականության մեջ» գիտաժողովի նյութեր, «Գ.Նարեկացի» համալսարան, «Դիզակ պլյուս» հրատ., 2022, էջ 57-70:

41. Քումունց Մ.Ս., Սյունիքի բնությունը տեղանվանական համակարգում, Ե., «Սյունիք. Մշակույթը և բնությունը» գիտաժողովի ամփոփագրեր, ՀԱԻ հրատ., էջ 60-61:

ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒՄՆԵՐԻ ԱՄՓՈՓԱԳՐԵՐ

Բառնապյան Ջ., Ածանցումը Շիրակի մարզի գյուղերի խոսվածքներում (հոդված)

Ընդհանուր հայերենյան իրողություն է վերջածանցների քանակական գերակշռությունը նախածանցների համեմատությամբ: Երևույթը հոդվածագիրն արձանագրում է նաև Շիրակի մարզի խոսվածքներում գործածվող բաղադրությունների դիտարկմամբ: Նա նշում է, որ հատուկ ծրագրով ՀՀ Շիրակի մարզի մի շարք գյուղերում հավաքչական աշխատանքներ կատարելիս տեղեկություններ է քաղել նաև բառակազմական տարաբնույթ իրողությունների վերաբերյալ (բառաբարդում, բառածանցում և այլն):

Հոդվածում հեղինակը կարևորում է ածանցման հատկապես ինքնատիպ դրսևորումները: Նրան հետաքրքրում է, թե գործառական ի՛նչ արժեք են դրսևորում նշյալ տարածքի խոսվածքներում առկա բառակազմական ձևերն ու միջոցները: Ներկայացում են տարբեր խոսվածքներում առկա փոխառյալ ածանցները, որոնք բառին նաև իմաստային նրբերանգներ են հաղորդում: Անդրադարձ է կատարվում նաև փոխառյալ արմատական ձևերով և հայերենի ածանցներով կազմված բաղադրություններին, որոնք ունեն հայաբանության արժեք:

Բառնասյան Ջ., Բառանվանողական և ձևաբանական հետաքրքիր որոշ ձևեր Արցախի խոսվածքներում (հոդված)

Հոդվածագրի վկայությամբ՝ ճանաչված բարբառագետ Ա.Ղարիբյանը «Հայ բարբառագիտություն» աշխատության մեջ անդրադարձել է Ղարաբաղի տարածքում գործածվող երկու բարբառներին՝ հյուսիսային Ղարաբաղի, և հարավային Հաղրութի՝ քննելով Արցախում գործածվող 2 տարբեր բարբառներում առկա բառանվանական և ձևաբանական (դերանվանական) որոշ հետաքրքիր իրողություններ, որոնք դիտվում են բարբառագիտությանը, ազգագրությանը վերաբերող մենագրություններում և ՀՀ ԳԱԱ լեզվի ինստիտուտի բարբառագիտության բաժնում առկա խոսվածքային միավորների գրառումներում:

Բարբառագիտական ատլասի նյութերի հավաքման ծրագրով արված գրանցումներում առկա են Հովհաննես Թումանյանի «Սուտասանը» հեքիաթի գրառումներ համապատասխան խոսվածքներով: Հոդվածագիրը հետաքրքիր տարբերություններ և նմանություններ է արձանագրում Ղարաբաղի և Հաղրութի բարբառներով թումանյանական հեքիաթի գրառումները համեմատելիս: Լեզվի ինստիտուտում պահվող նյութերից նա ընտրել է Արցախի Հարությունագուներ և Հաղրութի շրջանի Մեծ Թաղեր (Թաղլար) գյուղերի խոսվածքների գրառումները՝ քննելով բառանվանողական և ձևաբանական իրողություններ: Ջուգաղրական քննությամբ ներկայացվում են Հաղրութի և Ղարաբաղի բարբառների առանձին խոսվածքների նմանություններն ու տարբերությունները դերանվանական և բայական համակարգերում:

Բարբառագիտական հետազոտություններ. Պրակ Ա. (գիրք)

Գիրքը պարունակում է ՀՀ ԳԱԱ Հ.Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտի բարբառագիտության բաժնի աշխատակիցների աշխատանքները, որոնք 2013 թ. հրապարակվել են տարբեր հանդես-

ներում, ժողովածուներում: Պրակում ընդգրկված նյութերը վերաբերում են բարբառների ուսումնասիրության ընդհանուր ու մասնավոր խնդիրների, ներկայացնում են բարբառային լեզվի հնչյունաբանության, բառապաշարի ու ձևաբանության ոլորտներում կատարված հետազոտությունների արդյունքներ, գուգադրահամեմատական բարբառագիտության առնչվող հարցեր:

Գևորգյան Գ., Արևելահայերենի նորմեր և շեղումներ (տեսագործնական ձեռնարկ)

Լեզվական նորմերն ապահովում են գրական տարբերակի անթերի իմացությունը, ճիշտ և գեղեցիկ խոսելն ու գրելը, գրագետ հաղորդակցվելը: Լեզվի գրական նորմերից կատարվող ամեն մի շեղում համարվում է սխալ և անընդունելի: Տեսագործնական ձեռնարկում ներկայացվում են արևելահայերեն խոսքի գործածության նորմերը և շեղումները: Նախ տրվում են լեզվական նորմերը, բացատրվում կանոնական ձևերի գործածությունը, այնուհետև՝ շեղումները: Ձեռնարկում առկա ուղղագրական, կետադրական, քերականական առաջադրանքները գործնական աշխատանքով տեսական գիտելիքները յուրացնելու և ամրապնդելու համար են:

Գևորգյան Գ., Չմշկածագի բարբառը (հոդված)

Չմշկածագի բարբառային հատկանիշներին, ինչպես նշում է հոդվածագիրը, հակիրճ անդրադարձել է Ռ. Բադրամյանը «Դեր-սիմի բարբառային քարտեզը» ուսումնասիրության մեջ զետեղված «Չմշկածագի ենթաբարբառը» աշխատանքում: Սակայն նրա ներկայացրած բարբառային իրողությունները, ըստ հոդվածագրի, նոր տվյալներով լրացման և ճշգրտման կարիք ունեն: Նա ներկայացնում է Չմշկածագ քաղաքի լեզվական բնութագիրը համաժամանակյա քննությամբ՝ ըստ Հայերենի բարբառագիտական ատլասի ծրագրով գրանցված «Չմշկածագ» աշխատանքի: Առանձ-

նացվում են Չմշկածագի խոսվածքում առկա հնչյունական և ձևաբանական իրողությունները: Չմշկածագ քաղաքի հնչյունաբերականական և բառապաշարային հատկանիշների քննությունը կարևորվում է արևմտահայ խմբակցության՝ կորստյան վտանգի առջև կանգնած բարբառային միավորի պահպանված վիճակի ամրագրմամբ և բարբառային նյութը անդառնալի կորստից փրկելու նպատակադրումով:

**Գևորգյան Գ., Նկատառումներ Արցախի բարբառային
միավորների եղանակաժամանակային կառուցատիպերի
ձևակազմական և գործառական առանձնահատկությունների
վերաբերյալ (հոդված)**

Հոդվածում համաժամանակյա և տարժամանակյա հետազոտության եղանակների կիրառմամբ քննվում են Արցախի բարբառային միավորների եղանակաժամանակային կառուցատիպերի ձևակազմական և գործառական յուրահատկություններին առնչվող որոշ հարցեր: Հայ բարբառագիտության մեջ ընդունված է շարունակական ժամանակներ կազմելու հատկությամբ առանձնացնել բարբառների դերբայակազմ խումբը: Դրանցում շարունակական ժամանակների բաղադրիչ համարվում է անորոշ դերբայի գործիական հոլովաձևը, որը, օժանդակ բայի ներկա և անցյալ ժամանակաձևերի հետ զուգորդվելով, ցույց է տալիս տևական գործողության հարաբերությունը ներկա կամ անցյալ ժամանակակետի հետ: Լեզվաբանական գրականության մեջ նման կիրառություն է նշվում Ղարաբաղի և Հավարիկի բարբառներում: Հոդվածագրի կարծիքով՝ գիտականորեն հիմնավորված չէ վերոնշյալ կառուցատիպերը շարունակականի ձևեր համարելը, քանի որ դրանցում բացակայում է շարունակականի մասնիկակազմ ձևերին բնորոշ իմաստը: Բացի դրանից՝ հիշյալ կազմությամբ շարունակական ժամանակաձևեր չեն նշվում Հայերենի բարբառագիտական ատլասի ծրագրով լրացված այն նյութերում, որոնք

գրանցվել են Արցախի տարածքում: Ծայրիյուսիսարևելյան միջ-բարբառախմբի Ղարաբաղի բարբառի խոսվածքային որոշ միավորներ (Շաղախ, Մարտակերտ /Ջանյաթաղ/, Խծաբերդ, Խանագահ) հատկանշվում են անցյալ կատարյալի բաղադրյալ ժամանակաձևերի կազմությամբ, որոնց գործածությունը, ըստ հոդվածագրի, պայմանավորվում է մի շարք գործոններով և պատմական երկարատև գործընթացի արդյունք է:

Գևորգյան Գ., Քերականական բազմիմաստության դրսևորումները հայերենի բարբառներում (հոդված)

Հայոց լեզվի բայական համակարգի ամբողջական նկարագրության տեսանկյունից կարևորվում է հայերենի բարբառների եղանակաժամանակային կառուցատիպերի քննությունը, որոնք պատմական զարգացման ընթացքում զգալի փոփոխություններ են կրել: Ճիշտ է, հայերենի բարբառների բայական համակարգերին նվիրված ուսումնասիրություններում լեզվաբանները անդրադարձել են քերականական մեկ ձևով տարբեր իմաստներ արտահայտելու դեպքերին, սակայն դրանք չեն դիտարկվել որպես առանձնահատուկ երևույթ և համակարգված չեն ուսումնասիրվել: Հոդվածում հետազոտվում են հայոց լեզվի տարածքային տարբերակների եղանակաժամանակային համակարգերում առկա բազմիմաստության դրսևորումները:

Խաչատրյան Հ., *Գետին* հասկացության բառանունները և նրանց իմաստային զարգացումները բարբառային հայերենում (հոդված)

Հոդվածագիրը «տուն և տնտեսություն» իմաստային դաշտի շրջանակում դիտարկում է նաև *գետին* բառանունը, քանի որ բարբառային հայերենում այն գործածվում է նաև որպես *տան հողե հատակ* հասկացության նշանակելի: *Գետին* հասկացություն-

նը «տան հողե հատակ» իմաստով հայերենի բարբառներում դրսև-վորված է հիմնականում *գետին, տափ, տախտ* բառանուններով: Բարբառային հայերենում «*հատակ*» հասկացության *գետին* բառանունը տարածքային ամենամեծ ընդգրկումն ունի և դրսևորվում է բազմաթիվ հնչատարբերակներով: Ըստ հողվածագրի՝ հայերենի բարբառներում *գետին* հասկացության նշանակելի է նաև *տախտ* պահլավական փոխառությունը, որը հին մատենագրության մեջ կիրառվում է «գահ, աթոռ, թագավորական գահույք, ինչպես նաև մահճակալ» իմաստներով: Հողվածագիրը փաստում է, որ այն բարբառային հայերենում (Երևան, Ղարաբաղ, Մուշ, Թիֆլիս ևն) *թախտ* հնչատարբերակով ավելի հաճախ հանդես է գալիս որպես *տախտակե բազմոց* հասկացության նշանակելի՝ նաև նկատելով, որ Մուշի, Վանի, Մոկսի, Ալաշկերտի, Սասունի որոշ խոսվածքներում *տախտ* բառանունը բառիմաստի ընդլայնմամբ ձեռք է բերել «սենյակի փայտամած կամ հողե հատակ» նշանակությունը: Հողվածում անդրադարձ է կատարվում *հատակ* բառանվանը, որը բարբառային հայերենում բառիմաստային տարբեր ճյուղավորումներով դրսևորվում է «գերեզմանի փոս, դժոխք, տան հիմք» նշանակություններով: Հողվածագիրը նկատում է, որ ըստ ՀՖԱ ծրագրով հավաքած նյութերի՝ «սենյակի կամ տան հատակ» իմաստով *հատակ* բառանունը բարբառային հայերենում գրեթե չի գործածվում: Հողվածագիրն արձանագրում է, որ հայերենի բարբառների հարուստ բառապաշարում *գետին* հասկացության բառանուններից հնդեվրոպական արմատներ դիտարկվող *գետին*-ը, *յատակ*-ը, *տափ*-ը, *ցած*-ը և *հող*-ը դրսևորվում են իմաստային յուրահատուկ զարգացումներով:

**Խաչատրյան Հ., Խառատյան Մ., Բառաբարդումը որպես
յուրահատուկ լեզամտածողության արտահայտության միջոց
Համշենի բարբառում (հողված)**

Հողվածագիրներն անդրադառնում է Համշենի բարբառի բառապաշարի բաղադրյալ որոշ բառերի, որոնք յուրահատուկ լեզ-

վամտածողության դրսևորումներ են: Քննվում են անվանական ինքնատիպ որոշ հարադրություններ: Անվանական կայուն բառակապակցությունների յուրօրինակ նմուշներ են արձանագրվում կրոնափոխ համշենահայերի բառապաշարում: Որպես համշենահայերի պատկերավոր լեզվամտածողության վկայություն՝ հեղինակները դիտարկել են *ձվածեղ* հասկացությունն արտահայտող *հալաձ հավզիտ* հարադրությունը, որը հումանիշային այլ տարբերակներով արձանագրվում է նաև արևմտյան մի շարք բարբառներում: Առանձնացվում են նաև *բամբասանք, կրիա* հասկացությանն առնչվող՝ Համշենի բարբառի մի շարք ուշագրավ անվանական հարադրություններ (ասած-ասած, գալատով լոյդու): Համշենի բարբառի բառապաշարի համադրական կազմություններից հողվածագիրներն առանձնացնում են «*հսց, բոքոն*» (փուռնիտ), «*քամած մածուն*» (թօնքօւ) և «*այգալաց*» (էկլաց) նշանակություններով բարդությունները՝ ներկայացնելով դրանց բարբառային հնչաձևերը և քննելով բառիմաստային դրսևորումները:

Հողվածագիրների կարծիքով՝ լինելով կղզիացած ու մեկուսացած՝ համշենահայերենը ներկայանում է միայն այդ բարբառին բնորոշ բազմաթիվ ինքնատիպ բառաբարդումներով:

Խաչատրյան Հ., Կոզենի բարբառի առանձնահատկությունները (հողված)

Հեղինակի վկայությամբ՝ Կոզենը Արցախի հյուսիսային բնակավայրերից է՝ Կուր գետի աջ ափին, և ներկայումս ընդգրկված է Ադրբեջանի Թովուզի շրջանի կազմում: Հողվածագրի նպատակն է բացահայտել Ռ. Բադրամյանի ուսումնասիրությունից (1961 թ.) հետո բարբառի կրած փոփոխությունները, մասնավորապես 1990 թ. կոզենցիները ստիպված են եղել բռնագաղթել հայրենի գյուղից: Հետաքրքրական է՝ բռնագաղթած կոզենցիները արդյոք պահպանել են իրենց բարբառը, և արդյոք այն գործածվում է ներկայումս: Ըստ հեղինակի՝ Արարատի մարզի Միս գյուղում

բնակվող կողեցիների ավագ և միջին սերունդները այժմ էլ խոսում են Կոզենի բարբառով, և նա հնարավորություն է ունեցել համեմատելու բարբառի ժամակագրական տարբեր վիճակները: Նշվում են Ռ. Բաղրամյանի և հեղինակի տվյալների համեմատությամբ նկատված բարբառային տարբերությունները և առանձնահատկությունները:

Ըստ հոդվածագրի՝ բարբառում անաղարտորեն պահպանվել են հինհայերենյան բազմաթիվ հնչյունական, քերականական հատկանիշներ, որոնց քննությունը կարևորվում է նաև ծայրիդասիսարևելյան միջբարբառախմբի՝ կորստյան վտանգի առջև կանգնած բարբառային միավորի պահպանված վիճակի, առկա նյութի ամրագրման անհրաժեշտությամբ:

Կատվայան Վ., Բարբառային բառապաշարի՝ տղամարդկանց և կանանց բնութագրող շերտերի շուրջ (ըստ Բայազետի բարբառի քննածեսծ նյութի) (հոդված)

Նոդվածում Բայազետի բարբառի օրինակով դիտարկվում են գենդերային տարբերությունները հայերենի բարբառայինի բառապաշարում: Հեղինակի նպատակն է բացահայտել և ներկայացնել տղամարդկանց և կանանց արտաքին ու ներքին հատկանիշների, դիրքի ու կարգավիճակի, ամուսնական հարաբերությունների, զբաղմունքի և վարքի վերաբերյալ պատկերացումները ավանդական հայկական միջավայրում: Ուսումնասիրության նյութը հավաքվել է ՀՀ Գեղաքունիքի մարզում՝ Բայազետի բարբառով խոսող հանրության միջավայրում անմիջական շփումներով, ինչպես նաև բարբառին վերաբերող աշխատություններից: Հավաքված նյութը դասակարգվում է ըստ իմաստային խմբերի, կանանց ու տղամարդկանց վերաբերող բառախմբերի, դրական ու բացասական վերաբերմունքի արտահայտությունների: Դիտարկվում են իմաստային այնպիսի խմբեր, ինչպիսիք են՝ մարդկանց արտաքին հատկանիշներ, հոգեկան, բարոյական հատկանիշներ, ունակություններ, դիրք, կարգավիճակ, ամուսնական կյանք և հարաբերու-

թյուններ, զբաղմունք, կենցաղ, կեցվածք, վարմունք, հարաբերություններ, հագուստ և հարդարանք, իրեր և այլն: Դիտարկումները ցույց են տալիս, որ լեզուն հանդես է բերում համակարգային տարբերություններ ինչպես սեռերին վերաբերող իրողությունները, այնպես էլ դրանց նկատմամբ գնահատողական վերաբերմունքը արտացոլելիս: Եթե գրական լեզուն սեռերի տարբերությունը, բառային տարբերություններից բացի (տղա- աղջիկ), երբեմն արտահայտում է նաև ածանցմամբ (ընկեր-ընկերուհի), ապա Բայազետի բարբառում այդ տարբերությունը ածանցմամբ չի արտահայտվում: Սեռերին վերաբերող բառաշերտերում դրսևորվում են բարբառային հայերենի բառապաշարին բնորոշ բառակազմական ու իմաստաբանական գրեթե բոլոր իրողություններն էլ:

Հետազոտության մեջ դիտարկվող նյութը, ինչպես նաև ստացվող արդյունքները իրենց համակարգայնությամբ փաստում են, որ իրողությունը այլ բարբառներում, նաև ընդհանրապես բարբառային հայերենում դիտարկվելու հեռանկարներ ունի:

Կատվայան Վ., Հինհայերենյան մի քանի հնչյունական հատկանիշների արտացոլումը արդի հայ բարբառներում (հոդված)

Հեղինակի հետազոտության առարկան աշխարհաբարյան շրջանի բարբառային հայերենի հնչյունական այն հատկանիշներն են, որոնց արմատները ունեն բավականին հնություն, և որոնց դրսևորումները հավանական են համարվում հինհայերենյան, նաև ավելի վաղ շրջաններում: Աշխատանքում դիտարկվում են Գ. Ջահուկյանի կազմած՝ 5-րդ դարի բարբառների հիմնական հատկանիշների ցանկից մի քանիսը, որոնք բխեցվել են բարբառային արդի հատկանիշներից: Ներկայացվում են այդ հատկանիշների բաշխման և դրսևորման յուրահատկությունները: Նշվում է, որ արդի բարբառներում արտացոլվող հինհայերենյան բաղաձայնական հատկանիշները նախ և առաջ վերաբերում են բառակազմում պայթականների ու հպաշփականների դրսևորումներին,

ապա նաև առանձին հնչյունական իրողությունների ու հնչյունների: Փաստվում է, որ հինհայերենյան ձայնավորական հատկանիշները վերաբերում են ձայնավորների երկբարբառային արտասանության, ձայնավորների քմայնացման ու շրթնայնացման երևույթներին: Արձանագրվում է, որ հինհայերենյան շրջանին բնորոշ և արդի ողջ բարբառային հայերենն ընդգրկող առավել կարևոր հնչյունական իրողությունը բառասկզբում պայթականների ու հպաշփականների տարբերակային արտահայտությունն է, որն ունի տիպաբանական արժեք: Տարբերակային այդ դրսևորումները, վերաբերելով միայն բնիկ հայերեն բառերին ու հին փոխառություններին, հայերենի զարգացման նախորդ փուլերի առնչությամբ նույնպես փաստում են բարբառային տարբերությունների առկայություն, այլև հնարավորություն են ընձեռում պարզաբանելու լեզվի զարգացման և՛ հին ու հնագույն, և՛ հետագա շրջաններին առնչվող էական հարցեր: Դիտարկված հնչյունական հատկանիշները հանդես են բերում գործառական զանազանություններ: Հինհայերենյան շրջանին վերաբերող բարբառային հատկանիշների քննությունը կարևոր է թե՛ պատմական բարբառագիտության, թե՛ համեմատական բարբառագիտության տեսանկյուններից:

**Վ. Կատվայան, Ա. Մկրտումյան, Մ. Խառատյան, Ն. Սահակյան,
Շամախիի բարբառի մասին (հոդված)**

Շեղինակների վկայությամբ՝ Ղարաբաղ-Շամախիի կամ ծայրհյուսիսարևելյան միջբարբառախմբի մեջ ընդգրկված Շամախիի բարբառով խոսել են համանուն քաղաքում և շրջակա մի շարք գյուղերում: Հայերը Շամախիում բնակվել են վաղ ժամանակներից՝ 10-11-րդ դարերից, գուցե և ավելի վաղ ժամանակներից: Տեղեկություններ կան, որ հնաբնակ հայերից բացի՝ Շամախիում հայեր հաստատվել են նաև սելջուկ-թուրքերի և մոնղոլ-թաթարների արշավանքների ժամանակ՝ գաղթելով Անիից, Հայաստանի այլ գավառներից: Հայահալած քաղաքականությունը

աստիճանաբար նվազեցրել է հայերի ներկայությունը: 1989 թ. վերջին տասնյակ դարեր հայերով բնակեցված շրջանը գրկվել է իր հայ բնակիչներից, իսկ թուրք-թաթարական բռնություններին զոհ է դարձել հայ բարբառներից ևս մեկը: Հեղինակները ներկայացնում են Հ. Աճառյանի, Ա. Ղարիբյանի, Ռ. Բաղրամյանի՝ Շամախիի բարբառին վերաբերող տեղեկություններ՝ նշելով, որ բարբառի մասին կարևոր տեղեկություններ են պարունակում Հայերենի բարբառագիտական ատլասի նյութերի հավաքման ծրագրով լրացված թիվ 148 և թիվ 417 տետրերը: Հոդվածագիրները ներկայացնում են Շամախիի բարբառի հնչյունական, քերականական համակարգերի և բառապաշարի հետաքրքրական մի շարք իրողություններ, ինչպես նաև՝ որոշ դիտարկումներ դրանց վերաբերյալ:

Հեղինակների հավաստմամբ՝ Շամախիի բարբառը թե՛ հնին վերաբերող իր յուրահատկություններով, թե՛ ժամանակի ընթացքում ձեռք բերած հատկանիշներով հայոց լեզվի մի ուրույն դրսևորում է, լեզվական յուրօրինակ համակարգ, որը և՛ բարբառային հայերենի, և ընդհանրապես հայոց լեզվի ուսումնասիրության համար գիտական մեծ արժեք ունի:

Կատվայան Վ., Կիլիկիայի հայերենը հայ լեզվաբանության մեկնաբանությամբ (հոդված)

Հոդվածագիրը փաստում է, որ հետազոտողները Կիլիկիայի հայերենին անդրադառնալիս հանդես են բերել տարբեր մոտեցումներ, տրվել են տարբեր բնորոշումներ: Տարբերակվել են կիլիկյան հայերեն և Կիլիկիայի բարբառ իրողությունները, և այդ առումով գիտական հետաքրքրություն են ներկայացնում այնպիսի խնդիրներ, ինչպիսիք են՝ կիլիկյան հայերենի և միջին հայերենի, ապա նաև Կիլիկիայի բարբառի աղերսները, վերջինիս խոսվածքների յուրահատկությունները և դրանց ծագման հավանական աղբյուրները, այլ բարբառների հետ կապը և այլն: Հոդվածում դի-

տարկվում են հայկական Կիլիկիայի լեզվին վերաբերող տեսակետներն ու բնութագրումները, ինչպես նաև քննվում լեզվական որոշ խնդիրներ: Հետազոտությունը կատարելիս օգտագործվել են պատմական և համեմատական մեթոդներ: Քանի որ Կիլիկիայի հայերենը ունեցել է տարածաժամանակային ու գործառական տարբեր դրսևորումներ, ըստ այդմ էլ ստացել է տարբեր բնութագրումներ ու մեկնաբանություններ: 12-16-րդ դդ. լեզուն անվանվել է կիլիկյան հայերեն կամ կիլիկյան գրական հայերեն, որը դիտվել է իբրև միջին հայերենի՝ պետական լեզվի աստիճանի հասած և գրականությամբ ներկայացված հիմնական տարբերակ, և այդ պատճառով էլ միջին հայերեն և կիլիկյան հայերեն հասկացությունները հաճախ նույնացվել են: Կիլիկյան հայերենին իբրև հոմանիշ օգտագործվել է նաև կիլիկյան բարբառ եզրույթը, երբ նպատակը եղել է Կիլիկիայի լեզուն որպես միջին հայերենի խոսակցական տարբերակներից մեկը ներկայացնելը: Արձանագրվել է, որ Կիլիկիայի հայ բնակչության՝ Հայաստանի ու այլ վայրերի տարբեր բարբառների կրողներ լինելու հանգամանքը պայմանավորել է կիլիկյան հայերենի անմիօրինակությունը: Աշխարհաբարի շրջանում Կիլիկիայի հայերենը, արդեն իբրև բարբառային հայոց լեզվի տարատեսակ, անվանվել է Կիլիկիո բարբառ կամ Կիլիկիայի բարբառ: Նախ այդ անվանումը վերագրվել է ավելի ընդարձակ տարածքի բարբառային խոսքի, ապա՝ միայն Ձեյթունի, Հաջընի և Մարաշի տարածքների հայության լեզվին: Ձևաբանական դասակարգման դարիբյանական տարբերակով տարբերակվել են Ձեյթունի, Մարաշի (Կա ճյուղ) և Հաջընի (Կը ճյուղ) բարբառներ, բազմահատկանիշ դասակարգմամբ առանձնացվել է Կիլիկիայի կամ հարավարևմտյան միջբարբառախումբ, որի մեջ ընդգրկվել են 2 բարբառներ՝ Հաջընի և Մարաշ-Ձեյթունի: Կիլիկյան միջին հայերենի և աշխարհաբարյան շրջանի կիլիկյան բարբառների միջև լեզվական սերտ առնչություններ չեն արձանագրվել: Լեզվական փաստերից ելնելով՝ կարծիք է հայտնվել, որ կիլիկյան հայերենի ձևավորման մեջ կարևոր դեր են ունեցել հյուսիսային Ադանիքի կամ Մանասունի խոսվածքները: Աշխարհա-

բարի շրջանի կիլիկյան բարբառների լեզվական փաստերը իրենց հերթին վկայում են այլ, մասնավորապես Ագուլիսի և Համշենի բարբառների ազդեցությունների մասին:

Կատվայան Վ., Հաղրութի բարբառի մասին (հոդված)

Հոդվածագիրը նշում է, որ նախքան Ադրբեջանի կողմից գավթվելը Հաղրութի շրջանն ուներ քաղաքային 1 և գյուղական 28 համայնք՝ 41 գյուղական բնակավայրերով: 2005 թ. տվյալներով շրջանն ուներ 12300 բնակիչ: Փախստական դարձած հաղրութցիները ներկայում ապաստան են գտել Հայաստանի Հանրապետության և Արցախի Հանրապետության տարբեր բնակավայրերում, այլ վայրերում: Բարբառային այս միավորը հայերենի ուսումնասիրված բարբառներից է. բարբառին անդրադարձել են Հ. Աճառյանը, Ա. Ղարիբյանը: Ներկայացնելով Արցախի բարբառային ամբողջական պատկերը՝ Կ. Դավթյանը նկատում է, որ Ղարաբաղի և Հաղրութի բարբառները վաղ անցյալից ունեցել են փոխադարձ ազդեցություններ: Բարբառի ամբողջական ուսումնասիրության հեղինակ Ա. Պողոսյանը ևս փաստում է պատմական Սյունիքի տարածքում երկու հիմնական բարբառների առկայությունը՝ հյուսիսում՝ Ղարաբաղի, հարավում՝ Հաղրութի: Հոդվածագիրը նշում է, որ ըստ ձևաբանական դասակարգման՝ Հաղրութի բարբառը պատկանում է հայ բարբառների Ս ճյուղին, ըստ հնչյունաբանական դասակարգման՝ երկաստիճան ձայնեղագուրկ խմբին, ըստ բազմահատկանիշ դասակարգման՝ Գ.Ջահուկյանը բարբառային այս միավորն ընդգրկել է Ղարաբաղի բարբառի կազմում: Հաղրութի բարբառը հոդվածագիրը քննում է՝ օգտագործելով ոչ միայն առկա հետազոտությունները, այլ նաև Հայերենի բարբառագիտական աստիճանի նյութերի հավաքման ծրագրով անցյալ դարի վերջերին և ներկա դարի առաջին երկու տասնամյակներում լրացված մի շարք տետրերի նյութը: Բարբառի իրողությունները դիտարկվում են Ղարաբաղի և Մեղրու բարբառների հետ համե-

մատույթամբ: Հողվածագրի կարծիքով՝ Մ ճյուղին պատկանող Հաղորութի, Մեղրու և Ում ճյուղին պատկանող Ղարաբաղի բարբառների ունեցած ընդհանուր հատկանիշների առատությունը կարող է վկայել, որ այդ բարբառները ի սկզբանե և շարունակաբար գործածվել են իրենց բնօրրանում, իսկ բնակչության տեղաշարժերը այնպիսի բնույթ չեն կրել, որ կարողանային էականորեն խախտել բարբառային իրողությունների աստիճանական անցումները: Այդ առումով շատ կարևոր է այն հանգամանքը, որ հատկապես այս բարբառներն ընդգրկող տարածքում է պահպանվել հինհայերենյան հատկանիշների մի փունջ. սա նշանակում է, որ դիտարկվող բարբառային միավորների արմատները ձգվում են դարերի խորքը՝ 5-րդ դար և դրանից առաջ ընկած ժամանակներ: Մյուս կողմից՝ բարբառային հիշյալ միավորները, ընդհանուրիայերենյան հատկանիշների հետ միասին, ունեն հինհայերենյան շրջանին վերաբերող հատկանիշների՝ բարբառային հայերենի մյուս դրսևորումներից տարբերակող փունջ, որը վկայում է այդ միավորների դարավոր հարևանության և զարգացման միասնական ընթացքի մասին: Ինչ վերաբերում է մասնավոր ընդհանրություններին ու տարբերություններին, ապա այդպիսիք բարբառային խոսքի շղթայի աստիճանական անցումների բնական արտահայտություններ են: Հաղորութի բարբառը, չնայած Մեղրու բարբառի հետ նույն ճյուղին պատկանելուն, ավելի շատ ընդհանրություններ ունի Ղարաբաղի բարբառի հետ: Սակայն Ղարաբաղի բարբառից տարբերությունը ներկայի կազմության առումով, ինչպես նաև էական մի շարք այլ տարբերություններ, հողվածագրի կարծիքով, թույլ չեն տալիս Հաղորութի բարբառը համարել Ղարաբաղի բարբառի տարբերակ:

Կատվայան Վ., Կարևո բարբառը 20-րդ դարի սկզբին գրառված հեքիաթներում (հողված)

Ըստ հողվածագրի՝ անցյալում գրանցված բարբառային նմուշների հետազոտությունը թույլ է տալիս վեր հանել լեզվի

գարգացման տարբեր շրջանների վերաբերող իրողություններ, համակարգային ու մասնակի բնույթի տեղաշարժեր: Հոդվածում Կարնո բարբառի դրսևորումները դիտարկվում են «Հայ ժողովրդական հեքիաթներ» գիտական հրատարակության 4-րդ հատորի ընձեռած նյութի շրջանակում: Հատորում ընդգրկված են հիմնականում 1911-1916 թթ. Երվանդ Լալայանի խմբարշավի հավաքած հեքիաթները, որոնք գրառվել են Շիրակի (Գյումրի, Ադինի, Արթիկի, Ախուրյանի շրջաններ), Բասենի, Ջավախքի (Էրզրում, Ախալքալաք, Ախալցխա) տարածաշրջանների խոսվածքներով: Կարնո բարբառի իրողությունները ներկայացվում են այդ երեք խումբ հեքիաթների լեզվական տվյալների համեմատական դիտարկմամբ՝ պայմանականորեն գործածելով *Շիրակի խոսվածք*, *Բասենի խոսվածք* և *Ջավախքի խոսվածք* եզրույթները: Ձեռք բերված փաստերը քննվում են Հայերենի բարբառագիտական ատլասի նյութերի հավաքման ծրագրով 20-րդ դարի վերջին քառորդի գրանցումների, ինչպես նաև Շիրակի մարզում հեղինակի՝ դաշտային աշխատանքների ընթացքում ձեռք բերված նյութերի համեմատությամբ: 20-րդ դարի սկզբներին գրառված հեքիաթներում հիմնականում հարազատորեն են արտացոլված Կարնո բարբառի՝ այդ ժամանակվա դրսևորումների յուրահատկությունները: Երեք տարածքների հեքիաթների լեզուն հավասարապես Կարնո բարբառն է՝ առանձին տարբերակային իրողություններով: Հնչյունական առումով առանձնանում է Ջավախքի խոսվածքը, քերականական իրողություններում նկատելի են Բասենի առանձնահատկությունները, չնայած քիչ չեն Ջավախքի յուրօրինակությունները ևս: Ըստ հեղինակի՝ Կարնո բարբառի գիտական ուսումնասիրությունները, հատկանիշների արձանագրումները և դաշտային աշխատանքների արդյունքները վկայում են, որ բարբառի՝ Շիրակի մարզում գործածվող տարբերակները էականորեն չեն տարբերվում հարյուր և ավելի տարիներ առաջ գրանցված լեզվավիճակից: Նկատելի են միայն որոշ տեղաշարժեր: Հոդվածագիրը կարծում է, որ ժամանակային տարբերությունների մի մասի

արձանագրումը կարող է պայմանավորված լինել սուբյեկտիվ գործոններով (հեքիաթների գրառման հանգամանքներ, ուսումնասիրողների ունեցած նյութի սակավություն և այլն), սակայն այլ դեպքերում տեղաշարժերը պայմանավորվում են կամ գրական լեզվի ու այլ բարբառների ազդեցությամբ, կամ բարբառային խոսքի զարգացման յուրահատկություններով:

Վատվայան Վ., Վարդենիսի տարածաշրջանի արդի լեզվական պատկերը (հոդված)

Հոդվածագիրը նշում է, որ 2013-2015 թթ. Վարդենիսում և շրջակա գյուղերում կատարած հետազոտությունները ցույց են տվել, որ տարածաշրջանի մոտ մեկ տասնյակ բնակավայրերում գործածական է Մշո բարբառը՝ իր տարբեր դրսևորումներով: Վարդենիս քաղաքում հաղորդակցվում են Դիաղինի բարբառով, Ակունք գյուղում՝ Բայազետի և Դիաղինի բարբառների հատկանիշներ զուգորդող խառը տիպի խոսվածքով: Տարածաշրջանի բազմաթիվ բնակավայրերում հաղորդակցվում են Ղարաբաղի բարբառի խառը խոսվածքներով, ընդ որում՝ Ադրբեջանից տեղահանված հայերով բնակեցված այդ բնակավայրերը, որպես կանոն, առայժմ լեզվականորեն անհամասեռ, խառը պատկեր են ներկայացնում, և շատ հաճախ դժվար է խոսել տվյալ բնակավայրում Ղարաբաղի բարբառի այս կամ այն խոսվածքի ընդհանուր կիրառության մասին: Վարդենիսի տարածաշրջանի՝ Մշո բարբառը ներկայացնող խոսվածքները հիմնականում ունեն նաև հարևան Մարտունու տարածաշրջանի բոլոր խոսվածքների համար ընդհանուր բարբառային հատկանիշները: Խոսվածքները հանդես են բերում նաև ներքին զանազանություններ: Ըստ հոդվածագրի՝ Վարդենիսի տարածաշրջանը բարբառագիտական առումով հետաքրքրական է Դիաղինի բարբառի գործածությամբ: Ներկայացվում են այդ բարբառին վերաբերող դիտարկումներն ու տեսակետները: Հոդվածագիրը փաստում է, որ իր այժմյան բնօրրանում՝ Վարդենիս քաղաքում, Դիաղինի բարբառը ներկայանում է բավա-

կանին հստակորեն պահպանված բարբառային հատկանիշներով և դրանց յուրահատուկ փնջով:

Մեսրոպյան Հ., *Բարեգործություն* հասկացության անվանումները հայերենի տարածքային տարբերակներում (հոդված)

Հոդվածագրի վկայությամբ՝ Հայկազյան, նաև Ստ. Մալխասյանցի բառարաններում *բարեգործ* և *բարեգործություն* հասկացությունները բնորոշվում են *երախտագործ, մարդասեր* և *հասարակօգուտ գործ, մարդասիրական գործ* բառանուններով, իսկ «Հայոց լեզվի հոմանիշների բառարան»-ում թվարկվում են *բարերարություն, երախտագործություն, երախտավորություն, երախտարարություն, վարձք* հոմանիշները: Նշված հասկացությունների հիմքում ընկած է կամավոր տուրքի գաղափարը: Հայերենի տարածքային տարբերակներում բարեգործությանը վերաբերող բառապաշարը հոդվածում ներկայացվում է իմաստագործառական մի քանի խմբերով, ինչպես՝ *կրոնական հավատալիքով կամ նախապաշարումներով պայմանավորված բարեգործություն հատկանշող լեզվական միավորները* (հոդվածագրին առանձնացնում է հանուն եկեղեցու պայծառության կատարվող բարեգործությունը նշող բարբառաբանություններ) և *տուրք հատկանշող բառանունները* (նշվում են հայերենի բարբառներում *տուրք*-ը և *ծածուկ կատարվող բարեգործություն*-ը բնորոշող մի շարք հոմանիշներ): Առանձնացվում են նաև՝ *հանրության համար կատարվող բարեգործության տեսակների* և *պսակադրության հանդեսին կամ տոնական օրերին կատարվող բարեգործությունների անվանումները*:

Ուսումնասիրությամբ պարզվում է, որ բարեգործությանը վերաբերող բառապաշարի գերակշիռ մասը պայմանավորվում է քրիստոնեական դավանանքով և կրոնաեկեղեցական բնույթ ունի: Գրեթե բացակայում է հանուն պետական կառույցի, հայրենաշինության, արքունիքի, զիտության, ազնվականական և զինվորա-

կան դասերի համար կատարվող բարեգործությունը հատկանշող բառաշերտը:

**Մեսրոպեան Հ., Գարեգին Քեսաբցի կաթողիկոսի
քարոզխօսութեան լեզուական առանձնայատկութիւնները
(հոդված)**

Յօդուածագիրը նշում է, որ քարոզխօսութիւնը հովուական աստուածաբանութեան բաղկացուցիչ մասերից է, որի ընթացքում եկեղեցու հայրերը հանրութեանը հասու են դարձնում աստուածաշնչական դրոյթներին: Այդ հաղորդակցութիւնը բնորոշում է որպէս «գեղեցիկ, պատկերաւոր ու արտայայտիչ խօսելու արուեստ և գիտութիւն», որը «բարձր ծաղկման է հասել Հին Յունաստանում»:

Հայոց հայրապետների դասում ճարտասանական խօսքի հմտութիւններով առանձնանում է երանաշնորհ կաթողիկոս Գարեգին Առաջին Քեսաբցին, որի քարոզներն աչքի են ընկնում համոզումով, քրիստոնէական հաւատքի ջատագովմամբ, յստակ և անմիջական խօսոյթով: Յօդուածում ներկայացւում են Սբ. Գրիգոր Տաթևացու՝ քարոզի ժանրի սահմանած կառուցուածքը՝ *բնաբան, բնաբանի մեկնութիւն՝ համապատասխան մթնոլորտի ստեղծումով, բուն նիւթի ներկայացում և պարզաբանում, պատգամառնչում հաւատացեալների ներկայ կեանքին՝ դրանից բխեցնելով կոչը, հրաւերը, ներշնչումը, ներգոր ուժը*:

Յօդուածագիրը նշում է, որ Գարեգին Ա-ն հիմնականում առաջնորդում է քարոզխօսութեան նշուած հանգրուաններով: Բարեյիշատակ հայրապետի քարոզների բնաբանները հիմնականում աստուածաշնչեան են, որոնցից արտածւում է քրիստոնէական հաւատքի վրայ հիմնուած խօսք: Բուն քարոզի մասում՝ բովանդակային պլանում, շեշտը դրւում է քրիստոնէութեան զօրութեան, հայրենասիրութեան և մարդկային արժանապատուութեան վրայ: Բոլոր քարոզների մղիչ ուժը լուսատեսութիւնն է՝ արդիականացուող աւարտով: Քարոզների վերջաբանին առանձնայատուկ

են յորդորակն ու հայրական օրհնութիւնը, պահպանիչ աղօթքն ու մաղթանքները: Վեհափառի քարոզխօսութեան բառապաշարը յօդուածագիրը դասակարգում է ըստ մի քանի հիմնական խմբերի՝ *գրաբարբանութիւններ, հնաբանութիւններ, բանաստեղծական կամ հազուադէպ գործածութիւն ունեցող բառեր, տերմիններ և ոչ գրական բառեր, փոխառութիւններ, հեղինակային նորաբանութիւններ:*

Յօդուածագիրը համոզում է հայտնում, որ Գարեգին Առաջին Քեսաբցի կաթողիկոսը քարոզչի դասական օրինակ է: Նրա հարուստ և պատկերաւոր բառապաշարը կամրջում է արդի արեւելահայերէնն ու արեւմտահայերէնը՝ նպաստելով գրական հայերէնի երկու ճիւղերի փոխհարստացմանը:

Մեսրոպյան Հ., Շիրակի ժողովրդական երգերում գործածված բուսանունների իմաստային գործառական առանձնահատկությունները (հոդված)

Շիրակի ժողովրդական երգերում և պարերգերում՝ յայլիներում, գործածված բուսանունները, ըստ հոդվածագրի, տարբերակելի են երեք իմաստային խմբերով՝ *որոշակի բույս, ծառատեսակ կամ ծաղկատեսակ նշող անուններ, բույսից ածանցյալ, բույսի արդյունք նշող բառանվանումներ, բույս հասկացությանն առնչվող, բույսով պայմանավորվող իրողություն նշող բառեր:* Արձանագրվում են ընտանի կամ մշակելի և վայրի տարբեր բույսեր նշող խոտազգիների անուններ, ոչ կոնկրետ, կոնկրետ պըտղանուններ և պտղանուն բուսանուններ:

Ուսումնասիրությամբ պարզվում է, որ հայերէնի բարբառային բառազանձի բազմաթիվ բուսանուններից Շիրակի ազգագրական երգերում ընդգրկված են հիմնականում ընդհանուր բուսատեսակ նշող *ծաղիկ, ծառ* բառերը, *վարդ* ծաղկանունը, *շամալ, նուռ* պտղանունները, *գյուլ*, ինչպէս նաև հարակից բառապաշարի մաս կազմող *բաղ* փոխառությունները: Չնայած Հայկական լեռ-

նաշխարհը շատ հարուստ է բազմազան բույսերով, իսկ բարբառները՝ բնիկ հայերեն և փոխառյալ բուսասուններով, սակայն դրանց ոչ մեծ մասն է արտացոլվում Շիրակի ժողովրդական խաղիկներում:

Մեսրոպյան Հ., *Մահ* հասկացությանը վերաբերող բարբառային բառաշերտի ընդհանուր բնութագիրը (հոդված)

Կյանքի և մահվան հակադրությունն ազդել է մարդու մտածելակերպի վրա՝ պատճառ դառնալով համապատասխան բառաշերտի ստեղծման, բառերի տերմինացման, իմաստափոխության և ոճավորման: Հոդվածագրի վկայությամբ՝ հայերենի բարբառային բառապաշարը հարուստ է մարդու վախճանը հատկանշող *մահ* և հարակից հասկացություններ բնորոշող բառաշերտով, դարձվածքներով, նկարագրական արտահայտություններով, առած-ասացվածքներով և լեզվական այլ միավորներով: Հոդվածագիրն առանձնացնում և ներկայացնում է *մահ* հասկացությանը վերաբերող բառերի բարբառային հնչատարբերակները: Ըստ նրա՝ բավականին ընդարձակ է հանգուցյալի երկրային ներկայությանը հաջորդող իրողությանն առնչվող բառաշերտը: Մեծաթիվ են նաև այս թեմայով կերտված առած-ասացվածքները, երդման, օրհնության, բարեմաղթանքի բանաձևերը, նաև անեծքները:

Ուսումնասիրությամբ պարզվում է, որ մարդկային կյանքի անխուսափելի ավարտը նշող *մահ* և վերջինիս առնչակից հասկացությունները նշող բառերն ու արտահայտությունները բավականին մեծաթիվ են և գործուն բառապաշարի մաս են կազմում: Հայերենի տարածքային տարբերակներում կան *մահ*-ը հատկանշող բազմաթիվ բառեր, հնչյունական և բառային զուգաբանություններ, հոմանիշներ, դարձվածքներ, նկարագրական կառույցներ, որոնք արտահայտվում են հայերենի բառակազմական հայտնի միջոցներով:

Վարդանյան Ա., Ճահուկ-Վայքի միջբարբառի բուսանունները (մենագրություն)

Ճահուկ-Վայքի միջբարբառը, ըստ հոդվածագրի, կիրառվում է Հայաստանի Հանրապետության Վայոց ձորի մարզի Արենի, Աղավնաձոր, Արփի, Գնդեվազ, Գնիշիկ, Խաչիկ, Կեչուտ, Հորս, Չիվա, Ռինդ, Վերին Ազնաբերդ գյուղերում, մինչև 1988 թ.՝ նաև Նախիջևանի Ազնաբերդ (պատմական Նախճավան գավառ) և Օծուփ (պատմական Ճահուկ գավառ) գյուղերում, անցյալում ընդգրկել է պատմական Վայոց ձոր, Ճահուկ գավառները և Նախճավան գավառի հյուսիսային հատվածը:

Հոդվածագիրը նշում է, որ հայերիս կենցաղում և արժեհամակարգում հնագույն ժամանակներից լայնորեն կիրառված, նաև պաշտամունքի առարկա դարձած բույսերի անունները հայերենի բարբառների բառապաշարի ամենակիրառական շերտերից են, որոնք բացահայտում են ոչ միայն կրողների ավանդույթներն ու ազգագրական առանձնահատկությունները, այլև տարբեր ժամանակաշրջաններում այլ ժողովուրդների հետ շրփումները: Կարևորելով ամեն մի բարբառային միավորի բուսանունների առանձին ամբողջական ուսումնասիրությունը՝ հոդվածում բազմակողմանիորեն քննվում է միջբարբառի բառապաշարի այս շերտը:

Հոդվածում Ճահուկ-Վայքի միջբարբառի բուսանունները բաժանվում են հետևյալ հիմնական իմաստային խմբերի՝ *վայրի խոտաբույսեր, վայրի ուտելի և օգտակար խոտաբույսեր, մշակովի և բանջարանոցային բույսեր, ծաղկանուններ, հատապղտ-դանուններ, պտղատու ծառեր և թփեր, ոչ պտղատու ծառեր և թփեր*: Ըստ ծագման՝ դասակարգվում *հին հայերենից ավանդված բառեր, հին հայերենից չավանդված բառեր, հայերենի բառաստեղծման կանոններով կազմած բարբառային բառեր, ուշ շրջանի փոխառություններ* խմբերում:

Վարդանյան Ա, Հինհայերենյան իրողություններ Նախիջևանի տարածքի բարբառներում (հոդված)

Հոդվածագիրը նշում է, որ մինչև անցյալ դարի 80-ական թվականները Նախիջևանի տարածքում գործածված 8 բարբառները, որոնցից 6-ը՝ տեղաբնիկ (Ագուլիսի, Ջուղայի, Արարատյան, Արցախ-Սյունիքի բարբառներ, Ճահուկ-Վայքի և Հյուսիսային Գողթնի միջբարբառներ), 2-ը՝ ներգաղթյալ (Խոյի և Մարաղայի բարբառներ), պահպանել էին հինհայերենյան յուրօրինակ իրողություններ: Հոդվածում ուսումնասիրվում են Նախիջևանի տարածքի տեղաբնիկ բարբառներում պահպանված հին հայերենին բնորոշ *հնչյունաբանական, ձևաբանական և բառապաշարային* հետաքրքիր իրողություններ:

Ըստ հոդվածագրի՝ հատկանշական է, որ Նախիջևանի բարբառներում պահպանվել են հին հայերենի բառապաշարի բառերի հետաքրքիր անխաթար ձևով ամփոփված ձևեր, որոնք առավելապես նկատվում են կրոնակեղեցական բառապաշարում. եկեղեցու, սրբավայրերին առնչվող ամփոփված ձևեր հաճախ են հանդիպում տարածքի բարբառներում:

Վարդանյան Ա., Արցախի բարբառի խոսվածքներ Նախիջևանի տարածքում (հոդված)

Նախիջևանի տարածքը, ընդգրկելով պատմական Հայաստանի Վասպուրական, Այրարատ և Սյունիք աշխարհների խաչմերուկը, բազմիցս ենթարկվելով բնակչության զանգվածային տեղաշարժերի, ունեցել է բարբառային բազմազանություն: 1918-1920թ. իրադարձությունների նախօրյակին, երբ բնակչության բացարձակ մեծամասնությունը հայեր էին, Նախիջևանի տարածքն ընդգրկում էր շուրջ յոթ տասնյակ հայաբնակ բնակավայրեր, որոնց ճնշող մեծամասնությունը խոսում էր Խոյի, ինչպես նաև Մարաղայի բարբառներով: Պահպանվել էին նաև տեղաբնիկ բարբառներ՝ Ագուլիսի բարբառը, Ջուղայի բարբառը, Ճա-

հուկ-Վայքի միջբարբառը, Հյուսիսային Գողթնի միջբարբառը, Արարատյան բարբառի, ինչպես նաև Արցախի բարբառի խոսվածքներ: Արցախի բարբառով էր խոսում 6 բնակավայր՝ պատմական Երնջակ գավառի *Աբրակունիս*, *Գյաղ*, *Նորաշեն*, *Շահկերտ* (*Ղազանչի*), *Շոռոթ* և *Փորադաշտ* (*Փարադաշտ*) գյուղերը:

Խորհրդային Ադրբեջանի կողմից անցյալ դարում իրականացված հայատյաց քաղաքականության հետևանքով ոչ միայն իսպառ հայաթափվեց ողջ երկրամասը, ոչ միայն ամբողջովին ոչնչացվեցին տարածքի հայ մշակույթի բազմահազար հուշարձանները, այլև բնօրրանից արմատախիլ լինելով՝ ոչնչացան հայերենի ամբողջ խումբ բարբառներ: Արցախի բարբառը կրող 6 բնակավայրերից համեմատաբար ավելի ուշ՝ անցյալ դարի 70-ական թվականներին են հայաթափվել Փարադաշտը, Գյաղը և Շահկերտը, իսկ Աբրակունիսը, Շոռոթը և Նորաշենը՝ ավելի վաղ:

Հողվածում նախ ստուգաբանվում են Արցախի բարբառը կրող 6 գյուղերի անունները, ապա հողվածագիրն անդրադառնում է այդ բնակավայրերի խոսվածքներում առկա բարբառային հատկանիշներին: Նշվում է, որ խոսվածքներում ընդհանուր առմամբ պահպանվել են Արցախի բարբառին խիստ բնորոշ հնչյունափոխական օրենքները: Այնուամենայնիվ, կան հնչյունական հատկանիշների որոշակի առանձնահատկություններ: Հնչյունական, ձևաբանական և բառապաշարային որոշ տարբերություններով հանդերձ՝ Նախիջևանի տարածքում հիմնականում պահպանվել էին Արցախի բարբառի խոսվածքները:

**Վարդանյան Ա., Խառատյան Մ., Սահակյան Ն., Դիտարկումներ
Ճահուկ-Վայքի միջբարբառի որոշ բուսանունների վերաբերյալ
(հողված)**

Հողվածագիրները դիտարկում են Ճահուկ-Վայքի միջբարբառի՝ լեզվաբանության տեսանկյունից հետաքրքիր մի շարք բուսանուններ՝ կարևորելով, որ բուսանունները բարբառների

բառապաշարի ամենակիրառական շերտերից են, որոնք բացահայտում են ոչ միայն կրողների ավանդույթներն ու ազգագրական առանձնահատկությունները, այլև տարբեր ժամանակաշրջաններում այլ ժողովուրդների հետ ունեցած շփումները:

Միջբարբառում առկա բուսանունները ներկայացվում են հետևյալ հիմնական իմաստային խմբերով՝ *վայրի խոտաբույսեր, վայրի ուտելի և օգտակար խոտաբույսեր, մշակովի և քանջարանոցային բույսեր, ծաղկանուններ, հատապտղանուններ, պտղատու ծառեր և թփեր, ոչ պտղատու ծառեր և թփեր*: Իսկ ըստ ծագման՝ դասակարգվում *հին հայերենում ավանդված բառեր, հին հայերենում չավանդված բառեր, հայերենի բառաստեղծման կանոններով կազմած բարբառային բառեր, ուշ շրջանի փոխառություններ* խմբերում:

Հոդվածագիրը ստուգաբանում է առավել հետաքրքրական բուսանուններից մի քանիսը:

Վարդանյան Ա., *Արտակ* անձնանվան ստուգաբանությունը (հոդված)

Հոդվածագիրը նշում է, որ ուսումնասիրողներն *Արտակ* անձնանվանը պահլավական ծագում են վերագրել և ստուգաբանել «սրընթաց» նշանակությամբ կամ մեկնել որպես «փաղաքշական ձև Արտաւագր, Արտաւան անուններու»: Հոդվածագրի հավաստմամբ՝ իրանական *Արթա* 𐎠𐎼𐎷 արական-իգական անձնանունը գրադաշտական կրոնի ամենահզոր ոգիներից մեկի՝ գրադաշտականության գլխավոր աստված Ահուրամազդայի (հայկական գուգահեռը՝ Արամազդ) վեց անմահ սրբություն-ոգիներից երկրորդի՝ կրակը խորհրդանշող Արտա-ճշմարտության անունից է ծագում:

Հայկական լեռնաշխարհը և հին Հայաստանը նույնպես բնապաշտական հավատալիքների, մասնավորապես՝ գրադաշտականության տարածման սահմաններում են գտնվել և ընդհանուր-արիական աշխարհայացքի ու արժեհամակարգի կրողնե-

րից եղել, ուստի, հեղինակը հնարավոր է համարում *Արտակ* անձնանվան առնչությունը ոչ միայն իրանական արական-իգական *Արտա* անվանը, այլև հնդեվրոպական նախալեզվի միևնույն *art* («ձև, կարգ, կարգավորություն») արմատից բխող հնդարիական իգական *Ռիտա* անվանը:

Քումունց Մ., Կրոնին և նախապաշարմունքին վերաբերող մի քանի բառերի քննություն (ըստ Սյունիք-Արցախ բարբառային բառապաշարի տվյալների) (հոդված)

Հոդվածում ներկայացվում են Սյունիք-Արցախ բարբառային տարածքում հնդեվրոպական աղերս ունեցող «կրոն և նախապաշարմունք» բառիմաստային խմբի մի շարք բառեր: Ըստ հոդվածագրի՝ Սյունիք-Արցախ բարբառային բառապաշարում կրոնական բնույթի բառերը հայերենի համեմատությամբ կազմում են 58%-ը, իսկ Կ. Բաքի կազմած ցուցակի համեմատությամբ՝ 66%-ը: Նախորդների կազմած թեմատիկ խմբում, ըստ Սյունիք-Արցախ բարբառային բառապաշարի տվյալների, ավելացվել է երեք բառ, որոնք ունեն հնդեվրոպական ծագում: Մասնավոր քննության է ենթարկվում *քաշ-կ// քաշ-ք // քաշ-ք* բառը, որ արտաքին հնչյունական կազմով, մասամբ նաև իմաստային նրբերանգներով («ինչ-որ անսովոր բան»), նմանվում է հայերենի անհայտ ծագման *քաջ*-ին:

Քումունց Մ., Ոսկրի խորհրդապաշտությունը Ա. Բակունցի «Կարմրաքար» վեպում (հոդված)

Ա. Բակունցի «Կարմրաքար» վեպում խորհրդապաշտական բնույթ ունեն ոչ միայն գյուղը՝ Կարմաքարը, ու նրա բնակիչները, այլև ոսկորը, որի խորհրդի և «գործության» մասին բազմիցս խոսվում է վեպի տարբեր մասերում: Ըստ հոդվածագրի՝ հոդվածի գիտական նորույթն այն է, որ Սյունիք-Արցախ բարբառախմբի բառապաշարում առկա *ոսկոր* բառի իմաստների ու կազմություն-

ների ամբողջական քննությամբ հնարավոր է լինում բացահայտել Ա. Բակունցի ստեղծագործական նպատակադրումները: Դրանցից կարևոր է անցյալի արժեքների կորստի գաղափարի արտահայտությունը, որը հեղինակը ամբողջացրել է ոսկորի և նրա ունեցած հոգևոր և ֆիզիկական նշանակության մեջ: Լեզվական և ազգագրական նյութի, գրական գուգահեռների միջոցով բացահայտվում է ոսկրի խորհրդապաշտությունը, որը նույնպես համալրում է «Կարմրաքար» վեպի արժեքների շարքը:

Հոդվածագիրը նշում է, որ հնդեվրոպական լեզվաընտանիքի ժառանգորդ լեզուներում ձևիմաստային ընդհանրություններ կան ոչ միայն *ոսկր*, այլև նրա նշանակության հետ կապված հավատալիքների շուրջ: Նման երևույթները խորթ չեն նաև այլ ժողովուրդների կենցաղին, ինչպես ոսկորներից հուռույթ-հմայիլներ պատրաստելը և գործածելը, նրանց «կախարդական» հնարավորությունների միջոցով բնության ուժերը վերահսկելու սովորույթները: Ոսկրին տրվող մոգական ուժը, նրան առնչվող հավատալիքները հանդիպում են նաև ժողովրդական բանահյուսության տարբեր ժանրերում: Սյունիք-Արցախում կան անեծքներ, առած-ասացվածքներ, որոնք, ենթադրվում է, հին սովորույթների արտահայտության մնացուկ են:

Քումունց Մ., Բարբառագիտական մի քանի եզրույթների և ըմբռնումների շուրջ (հոդված)

Հոդվածագիրը նշում է, որ ԳԱԱ Հ. Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտի բարբառագիտության բաժինը նախաձեռնել է «Հայերենի բարբառագիտական բառարան»-ի կազմումը: Այդ առիթով քննվում են բարբառագիտական մի քանի եզրույթներ և հասկացություններ, որոնք տարբեր աշխատանքներում տարընթերցման տեղիք են տալիս կամ ունեն արդիականացման պահանջ: Հոդվածագիրն անդրադառնում է *Բարբառախումբ // բարբառային խումբ, Սյունիք-Արցախի բարբառներ (Սյունիքի և Արցախի բարբառների խումբ), Գորիսի բարբառ* եզրույթներին ու հասկացություններին:

**Քումունց Մ., Հումանշության բառիմաստաբանական
գործառույթները Սյունիք-Արցախի բարբառային տարածքում
(հոդված)**

Հոդվածագրի վկայությամբ՝ Սյունիք-Արցախի բարբառային տարածքում կան բազմաթիվ բառեր և բառախմբեր, որոնք միննույն նշանակությունն ունեն, բայց ըստ էության տարբեր իրադրություններում են գործածվում՝ դրսևորելով ոճական զանազան առանձնահատկություններ: Նշված իրողությունները հոդվածում քննվում են ոճաբանական դիտանկյունով՝ նպատակ ունենալով պարզելու՝

1. Սյունիք-Արցախի բարբառային տարածքի բառապաշարում ձևավորվող հումանիշ խմբերը պատմական զարգացման ինչ ընթացքում են ձևավորվել՝ գործածական բառեր, անգործածական կամ սակավ գործածություն ունեցող միավորներ:

2. Ներկա վիճակում՝ ըստ իմաստային առնչությունների՝ նույնանշության և համանշության ձևավորման սկզբունքները՝ ոճական տարբեր ընդհանրացումներով:

Հումանշային շարքի ուսումնասիրությունը տարածամանակյա կտրվածքով ենթադրում է բառային և կապակցային միավորների իմաստային կողմի ընդհանրական դիտարկում բարբառային պլանում՝ ելակետ ընդունելով բառիմաստը:

**Քումունց Մ., Հին հայերենից Սյունիք-Արցախի բարբառախմբին
անցած իրանական փոխառությունների ձևիմաստային նկարագիրը
(հոդված)**

Ըստ հոդվածագրի՝ բարբառագիտական աշխատանքներում նվազ ուշադրության են արժանացել հին շրջանի իրանական փոխառությունները: Հոդվածագրի քննության առարկան հենց նման բառերն են: Ընդհանուր հայերենյան շերտի իրանական ծագման բառերի բառակազմական, ձևաիմաստային հատկանիշների և

բարբառային բառապաշարի զարգացման ընթացքում դրանց դերը բացահայտելը կարող է օգտակար լինել հայոց լեզվի պատմության, բարբառագիտության և համեմատական բառագիտության համար:

Իրանական ծագման որոշ բառեր բարբառներին անցել են ոչ թե գրաբարի միջնորդությամբ, այլ տարածաշրջանի լեզուների հետ ուշ շրջանում ունեցած փոխշփումների, միջին հայերենի կամ աշխարհաբարի միջոցով: Մի քանիսն էլ հին են ու նշված ձևախմաստով հանդիպում են միայն Սյունիք-Արցախում: Հոդվածում քննվում են *խաշփուշ* (Գորիսում՝ *խաշփուշ* || *խասփուշ* «թեթևաբարո, վատ բանի ընդունակ, անզգամ»), *թայթ* («բնավորություն, բռնկուն բնավորություն»), *խըրեզ* («քիչ, սակավ») *գայրդան* («վիզ»), *գուձաձկ* («սոխի կամ սխտորի ցողուն») բառերը:

Քումունց Մ., Ղուկաս Մեբաստացու «Դավիթ Բեկ կամ պատմություն դավանցոց»-ի տեղանվանական համակարգը (հոդված)

Հոդվածագիրը նշում է, որ պատմալեզվաբանական առումով ուշագրավ տեղեկություններ է պարունակում Ղուկաս Մեբաստացու «Դավիթ Բեկ կամ պատմություն դավանցոց» աշխատությունը: Այս հիմունքով ծագում է պատմական շրջանի բնակավայրերի տեղադրական և տեղանվանական քննության խնդիր: Հոդվածում առանձնացվում են «Դավիթ Բեկ կամ պատմություն դավանցոց» աշխատության մեջ վկայվող բոլոր տեղանունները, կատարվում են որոշ բնակավայրերի տեղադրություն և ճշգրտում, ստուգաբանական և բառաքննական փորձեր, բերվում մի քանի կարևոր դիտարկումներ:

Ըստ հոդվածագրի՝ 18-րդ դարում հիշատակված տեղանունների հիմնական մասը, որ վկայվում է հայերենի հին շրջանի արձանագրություններում, գրեթե նույնությամբ հասել է մեր օրեր: Կան տեղանուններ, որոնք ձևափոխվել են բարբառային ազդեցությունների և մասնավորապես տարածաշրջանում իսլամադավան

ցեղերի ներթափանցման հետևանքով: Դրանք հողվածում ներկայացվում են *պատճենամբ առաջացած* և *աղավաղամբ ձևավորված* դասակարգումներով:

Քումունց Մ., Մովսես Խորենացին Ստեփանոս Օրբելյանի պատմության, Ղազար Փարպեցու «Թղթի» մեջ և ավանդագրույցներում (հողված)

Հողվածագիրը նախ անդրադառնում է Մ. Օրբելյանի պատմագիտական գործունեությանը, ապա նշում, որ ինչպես Խորենացին, այնպես էլ Մ. Օրբելյանը հետևողական են եղել պատմության աղբյուրների ընտրության ու դրանց հավաստիության ճշգրտման առումով, ուստի չեն բավարարվել հայ հեղինակների վկայություններով, տեղեկություններով ու մեկնաբանություններով: Հողվածում քննվում են Մ. Խորենացու՝ Սյունիքում ծնված կամ ապրած լինելու, մինչ օրս խնդրահարույց՝ Մ. Խորենացու՝ 6-րդ դարի Սյունյաց եպիսկոպոս Մովսեսին ուսուցչություն անելու, Սյունյաց քերթողական դպրոց ստեղծելու, Մ. Խորենացու կյանքին և գործին վերաբերող մի շարք հարցեր:

Քումունց Մ., -ՏԻ|| -ՂԻ ածանցով բարբառային մի քանի բառերի քննություն (հողված)

Սյունիք-Արցախ բարբառային տարածքի բառապաշարը բավականին հարուստ է և հիմնականում արտացոլում է ընդհանուր հայերենի բառային կազմը: Ըստ հողվածագրի, սակայն, կան բառեր, որոնք ծագմամբ հին են և հանդիպում են այս տարածքի բարբառներում, խոսվածքներում: Քննվում են *բուլղի, շըլղի, դըլղի* բառերը, որոնցում, ենթադրվում է, *-ղի*-ն ածանց է: Հողվածագրի կարծիքով՝ *-ղի* ածանցը առաջ է եկել բարբառախմբում տարածում գտած *-օտի||-ուտ+ի* ածանցից՝ *-օտի||-ուտի> -տի || -ղի*՝ «մի

բան կրելու, մի բանով օժտված լինելու» իմաստներով, որ պահպանվել է բարբառային հնաբանություններում:

Քումունց Մ., Արևելյան լեզուներից անցած փոխառությունների որակական և քանակական հատկանիշները (ըստ Սյունիք-Արցախ բարբառային տարածքի բառապաշարի) (հոդված)

Հայերենի փոխառություններին վերաբերող ուսումնասիրությունների հիմնական մասը, ինչպես նշում է հոդվածագիրը, վերաբերում է գրական տարբերակներում տեղ գտած բառերին: Քիչ են ուսումնասիրված բարբառների փոխառությունները: Բարբառագիտական աշխատանքներում փոխառյալ բառերի տվյալները հիմնականում ամփոփվում են բառացանկերով: Իսկ բարբառային բառապաշարի քննությունը ենթադրում է նաև անդրադարձ օտար բառերին կամ փոխառություններին: Որքան տարատեսակ են գրական և բարբառային փոխառությունները, նույնքան էլ տարբեր են նրանց քննության եղանակներն ու արդյունքները: Բարբառային փոխառությունները, ըստ հոդվածագրի, կարելի է քննել մի քանի տեսանկյունից՝ ըստ թեմատիկ խմբերի, ըստ ծագման, խոսքիմասային պատկանելության և այլն: Նպատակահարմար է համարվում Սյունիք-Արցախի բարբառային բառապաշարի փոխառյալ կազմը քննել ըստ որակական և քանակական հատկանիշների: Այն կարևոր տեղեկություններ կարող է հաղորդել ոչ միայն բարբառակիր հանրության տարաբնույթ շփումների, այլև փոխառյալ բառերի իմաստային, բառակազմական, քերականական յուրացման եղանակների վերաբերյալ:

Սյունիք-Արցախ բարբառային բառապաշարում առկա արևելյան լեզուներից՝ հիմնականում արաբական, պարսկական և թյուրքական փոխառությունները ներկայացվում և քննվում են ըստ ծագման, փոխառության ճանապարհի և ըստ խոսքիմասային պատկանելության:

**Քումունց Մ., Գորիսի բարբառը հայերենի բարբառների
բազմահատկանիշ դասակարգման համատեքստում (հոդված)**

Հայ բարբառագիտության մեջ Գորիսի բարբառային միավորը ընդունվում է որպես խոսվածք՝ ըստ Գ. Ջահուկյանի կազմած հայ բարբառների բազմահատկանիշ դասակարգման: Հոդվածագիրը քննում է Գորիսի բարբառը համաժամանակյա և տարածամանակյա լեզվավիճակներով, համեմատում բազմահատկանիշ դասակարգմամբ տրվող հնչյունական և քերականական զուգաբանությունները: Ըստ դիտարկումների՝ տարբերություն է առաջանում Գորիսի բարբառային միավորին վերագրվող գնահատականում (տարածամանակյա լեզվավիճակով): Գորիսի բարբառի տարբերակիչ հատկանիշների թիվը, ըստ մակարդակային ցուցչի, գերազանցում է 20-ը (38 ընդհանուր հատկանիշ, 62 տարբեր՝ ըստ Գ. Ջահուկյանի դասակարգման մեջ ընդգրկված 100 հատկանիշների): Բարբառախմբերի, բարբառների, խոսվածքների ընտրությունը, ըստ բարբառային հատկանիշների, կատարվում է առանց բարբառների բառային հիմնական տարբերությունների, այսինքն՝ համեմատվում են արդեն որոշված, կարգավիճակ ստացած միավորների բառային հիմնական տարբերությունները: Եզրակացությունն այն է, որ Գորիսի խոսակցական տարբերակը բարբառ է Ղարաբաղ-Շամախիի միջբարբառախմբի կազմում:

Քումունց Մ., Մեհտիշենի բարբառը (հոդված)

Հոդվածագիրը նշում է, որ Մեհտիշենի կենդանի բարբառը մինչ օրս հանգամանորեն ուսումնասիրված չէ: Տրվում են մատենագրական տեղեկություններ, ներկայացվում են բարբառի հնչյունական համակարգի, բառապաշարի և քերականության առանձնահատկությունները: Հոդվածն ամփոփվում է եզրակացությամբ, ըստ որի՝ համաժամանակյա լեզվավիճակով Մեհտիշենը շարունակում է ներկայանալ որպես բարբառային յուրահատկություններ-

րով միավոր Արցախի բարբառների և գրական հայերենի ազդեցությունների ներքո:

**Քումունց Մ., Կրկնավոր բարդությունների կազմման եղանակները
Սյունիք-Արցախի բարբառային տարածքում (հոդված)**

Հոդվածագիրը նշում է, որ Սյունիք-Արցախ բարբառային տարածքի բառապաշարի հարստացման միջոցներից առաջնայինը բառակազմական եղանակն է: Բարբառային տարածքում աչքի են ընկնում կրկնավոր հարադրությունները, որոնք հիմնականում լինում են հնչյունափոխ և անհնչյունափոխ: Անհնչյունափոխ բաղադրիչների կապակցությամբ կրկնավոր հարադրությունները քանակապես շատ են հնչյունափոխներից (հնչյունափոխ՝ 44%, անհնչյունափոխ՝ 52%, այլ միջոցներով կազմություններ՝ 4%): Արձանագրվում է, որ կրկնավոր բարդության ձևավորման համար կարևոր նշանակություն ունի իմաստային հատկանիշը: Կրկնավորներ բարդությունների մոտ $\frac{1}{4}$ -ի իմաստը ուղղակիորեն չի բխում կրկնվող բաղադրիչի իմաստից: Նոր իմաստներով է ձևավորվում *հա* «անընդհատ» մակբայով և տարբեր արմատներով կրկնավորների երկու տեսակ:

**Քումունց Մ., Հին Գորիսը, տեղադրութան կեղծ թեզը և նորայայտ
արձանագրութիւնները (հոդված)**

Հոդվածում ներկայացվում են *Հին Գորիսի* (բարբառային՝ *Կյօրէս*) կամ ինչպես տեղացիներն են ներկայումս անվանում *Գորիս գյուղի* պատմաաշխարհագրական նկարագիրը և Գորիս տեղանվան ստուգաբանությունը: Հոդվածագրի վկայությամբ քանի որ ավելի վաղ մեկ այլ աշխատանքում անդրադարձել է խնդրին, հոդվածում կատարում է որոշ լրացումներ՝ պնդելով Գորիս տեղանվան ծագման իր տեսակետը, մասնավորեցնելով և ենթադրությունից կայուն համուզմունքի բերելով առանցքային

թեզեր, որոնք կարևոր են պատմական նշանակությամբ բնակավայրի ստուգաբանության համար:

Ներկայացվում են նաև ներկայիս Գորիս գյուղի վիմագիր այն արձանագրությունները, որոնք մինչև այժմ ուշադրության չեն արժանացել:

Քումունց Ս., Բուրդուր (հոդված)

Հոդվածում նախ տրվում է Բուրդուրի պատմաաշխարհագրական նկարագրությունը, ապա ներկայացվում են բարբառի հնչյունական, քերականական առանձնահատկությունները: Հոդվածագիրը, փորձելով պարզել, թե Ղարաբաղ-Շամախիի միջբարբառախմբի ո՛ր բարբառին կամ խոսվածքին է ավելի մոտ Բուրդուրի բարբառը, և պատմաաշխարհագրական ո՛ր տարածքից ու ի՛նչ հանգամանքների բերումով են գաղթել բուրդուրցիները, դիմում է վիճակագրական բարբառագիտությանը՝ օգտվելով հայերենի բարբառների բազմահատկանիշ դասակարգան մեթոդից: Նա համեմատում է Բուրդուրի բարբառը և Գորիսի, Հաղրութի, Շամախիի, Մարաղայի, Բոլնիս-Խաչենի, Կապանի խոսվածքները՝ ըստ քանակական և որակական կշռի՝ որոշելու, թե որին է մոտ կամ որից է հեռու: Արձանագրվում է, որ Բուրդուրից ամենաշատ տարբերություններն ունի Շամախին՝ 31,5 հատկանիշով: Այսկերպ պարզ է դառնում բարբառներում առկա հնչյունական և ձևաբանական տարբերությունների քանակը: Ընդհանուր համեմատությունը հոդվածագրին նաև ենթադրել է տալիս Բուրդուր գաղթած հայրենակիցների պատմական տարածքը՝ նկատի առնելով ընդհանրությունների սահմանը՝ ավելի քան 70 (Կապան՝ 79,5, Գորիս՝ 76, Հաղրութ՝ 74):

Դ. ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՎԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

2022 թվականին հրատարակվել են հետևյալ աշխատանքները:

ՄԵՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Հովհաննիսյան Ն.Գ., Նույնանիշների՝ XVIII դարից ավանդված ձեռագիր բառարանների քննություն, Ե., ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 264 էջ:

ԷԼԵԿՏՐՈՆԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

Հայերենի պատմական ուսումնասիրության հարցեր, Պրակ Ա, Ե., ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, 118 էջ:

ՀՈԴՎԱԾՆԵՐ

1. Գրիգորյան Ս.Ս., Գրիգոր Տաթևացու «Գիրք հարցմանց»-ի իրավական հասկացությունների իմաստային քննություն, Ե., «Զահուկյանական ընթերցումներ», № 1-2 (17-18), ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 102-107:
2. Grigoryan S.M., Semantic Examination of Legal Concepts Grigor Tatevatsi's "Book of Questions", Kutaisi, "Language and Culture", № 28, 2022, p. 97-99.
3. Գրիգորյան Ս.Ս., Իրավական հասկացությունների կիրառությունները հայերենի մի շարք բարբառներում, «Ղարաբաղ-Շամախիի կամ ծայրիյուսիսարևելյան միջբարբառախումբ. արդի վիճակ, միտումներ և մարտահրավերներ» միջազգային գիտաժողովի նյութերի ժողովածու, Ե., ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 46-58:
4. Թադևոսյան Հ.Մ., Նորակազմ բժշկական բառեր 13-րդ դարի բժշկարաններում («Քննութիւն բնութեան մարդոյ և նորին ցաւոց», «Բժշկարան ձիոյ և առհասարակ գրաստնոյ»), Խ. Աբով-

- յանի անվան ՀՊՄՀ հիմնադրման 100-ամյակին նվիրված հանրապետական գիտաժողովի նյութերի ժողովածու, Պրակ Գ, Ե., Լեզվաբանական հետազոտությունների գիտական լաբորատորիա, Copy Print LLC հրատ., 2022, էջ 49-56:
5. Թադևոսյան Հ.Ս., Նոր բառիմաստներ 13-րդ դարի բժշկարաններում («Քննութիւն բնութեան մարդոյ և նորին ցաւոց», «Բժըշկարան ձիոյ և առհասարակ գրաստնոյ»), Ե., «Ջահուկյանական ընթերցումներ», № 1-2 (17-18), ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 17-27:
 6. Թորոսյան Հ.Վ., Կենդանանուններով կազմված դարձվածային միավորների իմաստակառուցվածքային առանձնահատկությունները արդի հայերենում և պարսկերենում, Գյումրի, «Գիտական աշխատություններ», № 1(25), ՀՀ ԳԱԱ Շիրակի հայագիտական հետազոտությունների կենտրոն, էջ 122-132:
 7. Torosyan R.V., On the Ethnonym Gēl in Classical Persian Literature, Pažūhešhā-ye zabānī-adabī-ye Qafqāz va Kāspiyan, Markaz-e dāyeratolmaāref-e bozorg-e eslāmi, IRI, Tehran, s. 25-29.
 8. Խաչատրյան Վ.Ս., Ղազար Փարպեցու երկերի ձեռագրերի լեզվական տարբերությունների շուրջ, Ե., «Լրաբեր» գիտական հոդվածների ժողովածու, մաս II, «Ճարտարագետ» հրատ., 2022, էջ 685-694:
 9. Խաչատրյան Վ.Ս., Մ. Սարգսյան, Լեզվաբանության տեսության հարցեր, «Տիր» հրատ., Ե., 2021, 166 էջ, (Գրախոսություն), Ե., «Լեզու և լեզվաբանություն», № 1(26), ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 97-101:
 10. Հովհաննիսյան Լ.Շ., Թվականների հնաբանությունները Ղարաբաղի (Արցախի) բարբառում, Ե., «Ջահուկյանական ընթերցումներ», № 1-2 (17-18), ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 67-73:
 11. Հովհաննիսյան Լ.Շ., *Արցախ* տեղանվան շուրջ, «Ղարաբաղ-Շամախիի կամ ծայրհյուսիսարևելյան միջբարբառախումբ. արդի վիճակ, միտումներ և մարտահրավերներ» միջազգային գի-

- տաժողովի նյութերի ժողովածու, Ե., ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 122-124:
12. Հովհաննիսյան Ն.Գ., Մեր լեզուն, մեր խոսքը և տրամաբանությունը, Ե., «Ջահուկյանական ընթերցումներ», № 1-2 (17-18), ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 118 -129:
 13. Mkhitaryan G.M., Bible Translation as a Factor in the Preservation and Development of the Armenian Language, Ե., «Ջահուկյանական ընթերցումներ», № 1-2 (17-18), ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 157-165:
 14. Մխիթարյան Գ.Մ., Միջնադարյան կատակերգության անվանումների լեզվական քննություն, Խ. Աբովյանի անվան ՀՊՄՀ հիմնադրման 100-ամյակին նվիրված հանրապետական գիտաժողովի նյութերի ժողովածու, Պրակ Գ, Ե., Լեզվաբանական հետազոտությունների գիտական լաբորատորիա, Copy Print LLC հրատ., 2022, էջ 141-149:
 15. Սիրունյան Տ.Ղ., Ձեռագիր քերականության մի «լուծմունքի» ուսումնասիրություն (ԺԵ դար), Ե., «Լեզու և լեզվաբանություն», № 2 (27), ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, էջ 38-48:

ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒՄՆԵՐԻ ԱՍՓՈՓԱԳՐԵՐ

Գրիգորյան Ս., Գրիգոր Տաթևացու «Գիրք հարցմանց»-ի իրավագիտական հասկացությունների իմաստային քննություն (հոդված)

Գրիգոր Տաթևացու «Գիրք հարցմանց»-ի իրավական հասկացությունները քննելիս հոդվածագիրը դրանք պայմանականորեն բաժանում է երկու մեծ խմբի՝ ա) հոգևոր ոլորտ ու եկեղեցական կանոններ, բ) հասարակական ոլորտ ու սովորության իրավունքներ: Հոդվածագիրը նշում է, որ միջնադարում իրավական կարգավորումները սովորաբար բխեցվում էին հիմնականում եկեղեցական կանոններից: Օրինակ՝ միայն *օրենք* բառը «Գիրք

հարցմանց»-ում Գ. Տաթևացին օգտագործել է ավելի քան երեք հարյուր անգամ ն' այն իմաստներով, որ արձանագրվում են կանոնական փաստաթղթերում ու մատենագրության մեջ, ն' սովորութային իրավունքները քննելիս:

Տաթևացու երկերը միտված են Հայոց Եկեղեցու իրավունքը պաշտպանելուն, դավանաբանական խնդիրներում Եկեղեցու իրավացիությունը ապացուցելուն, ուստի հոգևոր ոլորտի իրավական հարցադրումները գերիշխող են: Կիրառվող հասկացությունների մեջ որպես առանձին ենթախումբ առանձնացվում են *հերձվածողությունը* բնութագրող հասկացությունները:

Հոդվածագիրն ընդգծում է, որ Տաթևացին համակողմանիորեն քննում է «Կանոնագիրք հայոց»-ից բխող՝ *պատուիրան, արդարանալ, արդարացուցանել, հատուցում, բռնադատել, անարգել, յափշտակել, յանցանք, պատիժ, տուգանք, խոստովանութիւն, վկա, վկայութիւն, հայհոյութիւն, մեղանշել, քննել, արդարանալ, գղջում, հատուցում, կոնդակ, կանոն, կարգ, կամք, երկիւղ* հասկացություններին վերաբերող եկեղեցական կանոնները:

«Գիրք հարցմանց»-ում իրավական ոլորտի հարցադրումները խիստ բազմազան են և հետաքրքրական, հաճախ՝ ինքնատիպ, իսկ իրավական հասկացությունների պատկառելի քանակը հնարավորություն է տալիս դրանք ներկայացնելու իմաստային խմբերով: Հասկացությունների մեջ կան նաև հեղինակային նորակազմություններ:

Գրիգորյան Ս., Իրավական հասկացությունների կիրառությունները հայերենի մի շարք բարբառներում (հոդված)

Ուսումնասիրելով իրավական հասկացությունների գործածությունը մի շարք բարբառներում՝ հոդվածագիրը նշում է, որ դրանք, հիմնականում պահպանելով՝ հինհայերենյան իմաստները, կիրառվում են բառիմաստի փոփոխություններով (բառիմաստի նեղացում, ընդլայնում, հաճախ նաև բառիմաստի շրջում):

Այդ հասկացությունները բոլոր բարբառներում ենթարկվել են սովյալ բարբառին հատուկ հնչյունափոխությունների:

Հոդվածագիրը նշում է, որ սովորության իրավունքները սահմանված օրենքներին զուգահեռ ևս կարգավորել են հասարակական հարաբերությունները, ուստի բարբառներում շատ են այդ ոլորտի իրավական հասկացությունները: Պատահական չէ, որ շատ բարբառներում *օրենք*-ի փոխարեն շրջանառվում է *աղաթ* բառը: Երբեմն էլ իրավական հասկացությունը կիրառվում է սովորության հարաբերություններում: Այդպիսին են *հարկ* բառի «հարսանիք» կամ «հացկերոյթ» իմաստների դրսևորումները Երևանի, Նոր Նախիջևանի, Սվեդիայի, Վանի բարբառներում, իսկ Ատանայի բարբառում նաև՝ նշանակում է «հոգեհանգստյան համար տրվող հացկերոյթ՝ հոգեհաց»: Նման կիրառությունը, թերևս, պայմանավորվում է այդ գործողությունները կատարելու պարտադիր կամ անհրաժեշտ լինելու հանգամանքով:

Գրիգորյան Ս., Իրավական հասկացությունները Գրիգոր Տաթևացու «Գիրք հարցմանց»-ում (հոդված/անգլերեն)

Հոդվածում ընդհանուր տեղեկություններ են տրվում «Գիրք հարցմանց»-ի իրավագիտական հասկացությունների մասին (*օրենք, իրաւունք, կանոն, սովորոյթ*) դրանք ներկայացնելով պատմական զարգացման մեջ: Հոդվածագիրը նշում է, որ Գ. Տաթևացին իրավական կարգավորումներին վերաբերող առանձին աշխատություն չի ստեղծել, սակայն նրա բազմաթիվ երկերում այնքան շատ են իրավական հարցադրումները և վերլուծությունները, որ եթե դրանք հեղինակն ամփոփեր կամ ի մի բերեր, անշուշտ կարելի էր ունենալ ժամանակաշրջանի իրավական հարաբերություններն արտացոլող ուրույն մի աշխատանք: Գ. Տաթևացին, որպես պահպանողական հեղինակ, փորձել է ժամանակի խնդիրները բացատրել նախնիների մոտեցումներով՝ պաշտպանելով Կանոնագրքի «նախնեաց սահմանումները», սակայն ժամանակի թելադրանքով անդրադարձել է նաև ժամանակի խնդիրներին, և նրա հարցա-

դրումները տեղեկություն են տալիս խնդրի առկայության և դրա վերաբերյալ հեղինակի տեսակետի մասին:

Իրավագիտության ոլորտի ուսումնասիրողները, որպես կանոն, նշում են հայ իրավագիտական մի քանի աղբյուր. սովորութային իրավունք, եկեղեցական կանոններ, փոխառու օրենքներ, ազգային դատատաստանագրքեր, մատենագիտական աշխատանքներ: Աղբյուրագիտական իմաստով Գ. Տաթևացու «Գիրք հարցմանց»-ի, ինչպես նաև մյուս աշխատությունների իրավագիտական հասկացությունները մատենագիտական աշխատանքներից քաղվող տեղեկություններ են: Սակայն նրա հարցադրումները առնչվելով և՛ սովորութային իրավունքին, և՛ ազգային դատատաստանագրքերին, առավելապես վերաբերում են եկեղեցական կանոններին:

Թադևոսյան Հ., Նոր բառիմաստներ XIII դարի բժշկարաններում («Քննութիւն բնութեան մարդոյ և նորին ցաւոց», «Բժշկարան ձիոյ և առհասարակ գրաստնոյ») (հոդված)

XIII դարի բժշկարանները կարևոր սկզբնաղբյուր են միջին հայերենի ամբողջական բառապաշարը ներկայացնելու տեսանկյունից. դրանցում արձանագրվում են առաջին անգամ կամ եզակի վկայությամբ գործածվող բազմաթիվ բառեր, որոնց մի սովոր մասը, հոդվածագրի հավաստմամբ, բժշկական տերմինի արժեք ունեցող ախտանուններ, կազմախոսական բառեր, դեղանուններ են: Հոդվածում ներկայացվում են նշված դարի երկու բժշկարաններում առկա բժշկական տերմինի արժեք ունեցող նոր բառիմաստները, դրանց գործածության հետագա ընթացքը: Պահպանելով գրաբարյան հիմնական իմաստները՝ քննվող բառերը ձեռք են բերել նաև նոր՝ ախտանվան կամ կազմախոսական բառի իմաստ:

Հոդվածագիրը նոր բառիմաստները ներկայացնում է ըստ կիրառության՝ միջին հայերենի բառապաշարում պահպանված և

արդի հայերենի բացատրական բառարաններում ամրագրված իմաստներ:

XIII դարի երկու բժշկարաններից առանձնացվող 25 նոր բառիմաստները, ըստ հեղինակի, բնորոշ են միջին հայերենին և պահպանվել են միջին հայերենի բառապաշարում: Վեցը «Միջին հայերենի բառարան»-ում վկայված չեն: Քննվող բառերից պահպանվել և արդի հայերենի բացատրական բառարաններում ամրագրվել են միայն չորսը՝ *անդամ*, *թուրթ*, *նշիկ* (*նուշ*), *շիտ*, որոնցից երեքը (բացի *նուշ*-ից) գործածվում են նաև բարբառներում:

ԹաղևոսյանՀ., Նորակազմ բժշկական բառեր XIII դարի բժշկարաններում (Քննութիւն բնութեան մարդոյ և նորին ցաւոց), «Բժշկարան ձիոյ և առհասարակ գրաստնոյ» (հոդված)

Հոդվածագիրը քննում է XIII դարի երկու բժշկարաններում կիրառվող նորակազմ 133 բառեր, որոնք ունեն բժշկական տերմինի արժեք: Վերջիններս, բնորոշ լինելով միջին հայերենին, ըստ հեղինակի, ամենայն հավանականությամբ առաջին անգամ հանդիպում են նշված աղբյուրներում:

Նորակազմ բժշկական բառերը հոդվածում ներկայացվում են իմաստային երեք խմբով՝ *ախտանուններ*, *կազմախոսական բառեր* և *բուսանուններ* կամ *դեղանուններ*: Դրանք կազմվել են հիմնականում բառաբարդման և վերջածանցման եղանակով: Հատկանշական են բառաբարդմամբ ստեղծվածները, որոնց շարքում գերակշռում են իսկակական բարդությունները:

Քննվող բառերը, ինչպես փաստում է հեղինակը, պահպանվել են միջին հայերենի բառապաշարում: Հինգը՝ *կողմնցաւ*, *սպիտակցալ*, *կողացաւոտ*, *խելընկած*, *խոչայգլուխ*, «Միջին հայերենի բառարան»-ում վկայված չեն: 32 բառ, կիրառվելով միջին հայերենում և բարբառներում, նույն նշանակությամբ պահպանվել և ամրագրվել է արդի հայերենի բացատրական բառարաններում. հինգը՝ *բնեռագլուխ*, *ձվատակ*, *մեղրածոր*, *ջրփող*, *չախել*, պահպանվել են այլ իմաստներով:

Թորոսյան Հ., Կենդանանուններով կազմված դարձվածային միավորների իմաստակառուցվածքային առանձնահատկություններն արդի հայերենում և պարսկերենում (հոդված)

Հոդվածի նպատակն է բացահայտել արդի հայերենի և պարսկերենի՝ *կենդանանուն* բաղադրիչով դարձվածային միավորների իմաստային և կառուցվածքային յուրահատկությունները նկարագրական, զուգադրական և համեմատական մեթոդներով: Ջուգադրվող լեզուների դարձվածաբանական տարբեր բառարանների ընձեռած լեզվական նյութով ներկայացվում են *կենդանանուններով* կազմված անվանական և հաղորդակցական կապակցությունները, դրանց ձևավորման կաղապարները, դարձվածային համարժեքներն ու համապատասխանությունները:

Կենդանանուն բաղադրիչով դարձվածային միավորները, արտահայտելով փոխաբերական իմաստ, բնութագրում են մարդու այս կամ այն հատկանիշը (արտաքին տեսք, բնավորություն, մտավոր կարողություններ և այլն), երբեմն էլ արտահայտում են առարկայի հատկանիշներ: Կենդանանուններով բաղադրված դարձվածային միավորների մեջ գերակշռում են անձի հատկանիշ արտահայտողները: Դարձվածային ընդհանուր իմաստը պայմանավորվում է գերադաս բաղադրիչով:

Խաչատրյան Վ., Ղազար Փարպեցու երկերի ձեռագրերի լեզվական տարբերությունների շուրջ (հոդված)

Հոդվածում ներկայացվում են Ղազար Փարպեցու Պատմության և Թղթի՝ մինչ օրս հայտնի ձեռագրերի, այդ թվում և պատահիկների, ինչպես նաև տպագրությունների և հատկապես քննական բնագրին վերաբերող տեղեկություններ: Հոդվածագիրն անդրադառնում է ձեռագրերում առկա լեզվական տարբերություններին՝ փորձելով պարզել, թե ո՞ր իրողություններն են նախնական, որոնք կարելի է դիտել որպես ընդօրինակողների նորամուծու-

յուն և միջամտությունն: Դիտարկվում են նաև քննական բնագիրը կազմողների սրբագրություններ, կատարվում որոշ ճշգրտումներ:

Հայերենի պատմական ուսումնասիրության հարցեր, պրակ Ա (Գիրք)

Գիրքը պարունակում է ՀՀ ԳԱԱ Հ. Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտի հայոց լեզվի պատմության բաժնի աշխատակիցների հետազոտությունները, որոնք 2013թ. հրատարակվել են տարբեր գիտական հանդեսներում և ժողովածուներում:

Պրակն ընդգրկում է լեզվի զարգացման տարբեր փուլերում հայերենի բառային կազմի և քերականական կառուցվածքի փոփոխություններին ու դրանց օրինաչափություններին, հայերենի և այլ լեզուների բառային աղերսներին, գրաբարի բառապաշարին, օտար և բնիկ բառերի հարաբերակցությանը, փոխառությունների գործառական առանձնահատկություններին նվիրված հետազոտություններ:

Հովհաննիսյան Լ., Թվականների հնաբանություններ Ղարաբաղի (Արցախի) բարբառում(հոդված)

Ղարաբաղի (Արցախի) բարբառի թվականների հնաբանությունները հոդվածագիրը քննում է տարբեր լեզուների, նաև հրնդեվրոպական հիմք լեզվի առնչությամբ: Դիտարկվում են քանակական և անձներական թվականներն արտահայտելու ձևերն ու առանձնահատկությունները: Հոդվածագիրը նկատում է, որ գրաբարում, ինչպես և հնդեվրոպական հին լեզուներում, 11-19 քանակական թվականների մեջ միավորը նախորդում է տասնավորին, մինչդեռ Ղարաբաղի (Արցախի) բարբառում տասնավորներն են նախորդում միավորներին: Ենթադրվում է, որ այդ իրողությանը նպաստել են մի շարք գործոններ՝ գրաբարում վկայված բառաձևեր, հարևան ժողովուրդների լեզուների ազդեցություն, V դարից գործածվող ԺԱ, ԺԲ, ԺԳ թվանշանային գրություն:

Քանակական թվականներից կազմված անձներական թվականները ևս հողվածագիրը համարում է հնաբանություն՝ ենթադրելով, որ բարբառային այդ ձևերը ոչ թե գրաբարյան ժառանգություն են, այլ հինհայերենյան բառեր, որոնք պահպանվել են միայն Ղարաբաղի (Արցախի) և Մեղրու բարբառներում:

Հովհաննիսյան Լ., Արցախ տեղանվան շուրջ (հողված)

Արցախ // Արձախ տեղանունը վկայվում է դեռևս 5-րդ դարից՝ Փավստոս Բուզանդի և Եղիշեի Պատմություններում, ընդ որում՝ հայ մատենագրության պատմաշխարհագրական աղբյուրներում հաճախադեպ է *Արցախ* բառագրությունը: Հողվածագիրը ներկայացնում է *Արցախ//Արձախ* տեղանվան ծագմանը և ստուգաբանությանը վերաբերող հայտնի երեք մեկնաբանություն (Գ. Ղափանցյան, Հ. Կարապետյան, Ս. Երեմյան), որոնցով բառի համար ենթադրվում է ուրարտական ծագում:

Համաձայնելով հայերի և Դաղստանի ժողովուրդների (հատկապես ավարների) ազգակցական կապի մասին վերջին վարկածին՝ հողվածագիրը կարծիք է հայտնում, որ Հայաստանի և Դաղստանի ազգագրության, պատմության, լեզվի, նաև մարդաբանական տվյալների զուգադրական քննությամբ կարող են բացահայտվել նոր իրողություններ հարցի առնչությամբ:

Հովհաննիսյան Ն., Նույնանիշների՝ XVIII դարից ավանդված ձեռագիր բառարանների քննություն (մենագրություն)

Աշխատությունը Մ. Մաշտոցի անվան Մատենադարանի ձեռագրացուցակներով վկայվող՝ XVIII դարից ավանդված հինգ ձեռագրերում ամփոփված նույնանիշների ձեռագիր բառարանների քննությունն է:

Ներածության մեջ պատմական համառոտակի անդրադարձով ներկայացվում է ժամանակաշրջանը, արծարծվում են լեզվի և

ժողովրդի պատմության փոխհարաբերությանն առնչվող որոշ խնդիրներ:

Հաջորդիվ ներկայացվում են ձեռագիր բառարանների տեսակները և կազմությունը:

Նույնանիշների բառաշարքերի ձևավորման սկզբունքներին անդրադառնալիս նշվում է, որ դրանք ներառում են իմաստային առնչություն ունեցող, ընդհանուր հասկացությամբ կապվող, ընդհանուր գաղափարով միավորվող բառեր: Ուսումնասիրողի կարծիքով՝ բառաշարքերն առավել հաճախ ձևավորվում են հետևանքի իմաստային հիմքով՝ հիշեցնելով *եթե ...սպա*-ով, պայմանական ձևակերպմամբ, հետևանքային հարաբերությամբ կառույցներ: Քննվող ձեռագիր բառարաններն առանձնանում են այնպիսի բառաշարքերով, որոնք ընդգրկում են հասկացությունը տեսակային տարբերակմամբ:

Բառաշարքերի բառակազմական և ձևաբանական առանձնահատկությունների քննությամբ արձանագրվում է, որ մեծավ մասամբ չի խախտվում բառաշարքի միևնույն խոսքի մասերով կազմության սկզբունքը, բայց կան, թեև սակավաթիվ, տարբեր խոսքի մասերով կազմված բառաշարքեր: Նույնանիշների բառաշարքերում առկա են նաև նախդրավոր կազմություններ, նկարագրական արտահայտություններ, բացատրական բառակապակցություններ, հղումներ և ծանոթագրումներ, ոչ ժխտական մասնիկով կազմություններ, հականիշներ: Բառաշարքերում որոշակիորեն առանձնացող հարադրական կազմությունները, բացատրական բառակապակցություններն ու արտահայտությունները, հիմնականում դրրվելով բառաշարքի վերջում, ասես ամփոփում են այն:

Բառային տարբերակների քննությունը փաստում է բառաշարքերում ձայնավորային և բաղաձայնական փոփոխություններով այնպիսի գուգաձևերի առկայությունը, որոնք լեզվաբաններն արձանագրել են գրաբարում, միջնադարյան գրավոր աղբյուրներում. նշված ձայնավորային փոփոխություններով առաջին գուգաձևերին հավելվում են այլ վկայություններ: Որոշ դիրքերում բա-

ղաձայնների ձայնեղությանը զուգաձևերը առավելապես բնորոշ են «արևմտահայ բարբառախոս վայրերի», հետևապես, ուսումնասիրողի կարծիքով, կարելի է ընդունել, որ այդ գրչագրերն ընդօրինակվել են Հայաստանի արևմտյան տարածքներում:

Հայ մատենագրության բնագրային օրինակների համեմատությամբ մանրամասնորեն դիտարկվում են ձեռագիր բառարաններում առկա բառիմաստային փոփոխությունները: Առանձնացվում են ձեռագիր բառարաններում առկա նոր իմաստով կամ իմաստային նոր երանգով բառերը: Ներկայացվում են նաև Հրաչյա Աճառյանի առանձնացրած մի քանի «նոր բառեր», որոնք ձեռագիր բառարաններում ունեն նոր բառիմաստներ կամ իմաստային նրբերանգներ: Բառարանային դիտարկումներն ու պրպտումներն ուսումնասիրողին հնարավորություն են ընձեռել առանձնացնելու նաև ժամանակակից հայերենում իմաստափոխված կամ իմաստային փոքր-ինչ այլ երանգով բառերը, որոնց քննությունից պարզորոշ է դարձել, որ առանձնացվող բառերի՝ արդի հայերենի բառարաններում վկայված առաջնային իմաստները չեն պահպանվել. այդ բառերը XX դ. վերջերից արդեն իսկ կիրառվում են նոր իմաստներով:

Նորակազմ բառերի գոյությունը փորձ է արվում հաստատելու հայերենի բառակազմության առանձնահատկություններով, XVIII դարից հետո ստեղծված բառարաններով, հնարավորության դեպքում՝ նաև բնագրային օրինակներով, այլև պարզելու և պարզաբանելու բառիմաստային անցումներն ու փոփոխությունները:

Քննությամբ պարզվում է, որ XVIII դարից ավանդված սույն ձեռագիր բառարաններում առկա, բայց և գրաբարի տպագիր բառարաններում չվկայված բառերից շուրջ մեկ տասնյակը արձանագրվում է միայն այս բառարաններում, մեկ տասնյակից ավելին՝ Հակոբ Վիլլոտի, Մխիթար Մեբաստացու՝ XVIII դարում, նաև Մխիթարյան հայրերի՝ XIX դարում հրատարակած երկլեզվյան և երեքլեզվյան բառարաններում, քերականական և պատմական տարբեր աշխատություններում: Ըստ բառարանային տվյալների՝

այդ բառերի մի մասը նույն կամ իմաստային այլ նրբերանգով պահպանվել է հայոց լեզվի արևելահայ և արևմտահայ տարբերակներում:

Քննվող ձեռագիր բառարաններում մի քանի բառաշարքեր եզրափակվում են հայերենի բարբառներում և խոսակցական լեզվում հնչյունական տարբերակներով գործածվող բառերով: Սրանց շարքում առանձնանում են նեղ բարբառային բառերը, որոնք գործածվում են մեկ-երկու բարբառում, ընդգրկում են բարբառային սահմանափակ տարածք, այդ տարածքից դուրս մասամբ կամ ամբողջովին անհասկանալի են:

Փոխառյալ բառերը դիտարկելիս նշվում է, որ դրանք մեծավ մասամբ իրանական լեզուներից են և հնչյունական տարբերակներով ու տարբեր նշանակություններով գործածվում են հայերենի բարբառներում. մի քանիսն էլ բարբառային ընդհանրական կիրառություն ունեն:

Նույնանիշների բառաշարքերում որոշակիորեն առանձնանում են հարադիր բայերը, դարձվածային միավորները, այլև բառակապակցությունները և արտահայտությունները: Քննվող ձեռագիր բառարաններում վկայվող հարադրական կազմությունները, ինչպես պարզվում է, գրիչները կամ ընդօրինակողները քաղել են հայ թարգմանական և ինքնուրույն մատենագրությունից, և ուսումնասիրողի կարծիքով՝ դրանք բառարաններում ներառվել են, ամենայն հավանականությամբ, նաև ուսուցողական նպատակով:

Միջնադարյան Հայաստանի բառարանագրական հուշարձաններից հոմանիշների ձեռագիր բառարանները, լեզվաբանների վկայությամբ, հնագույններից են՝ ընդօրինակված XII դարում: Հետևաբար, ըստ ուսումնասիրողի, նույնանիշների՝ XVIII դարից ավանդված ձեռագիր բառարանները նույնպես կարող են վերաբերել «ավելի վաղ շրջանի», այսինքն՝ մինչև բնագրային օրինակներով համարված՝ գրաբարի բառարանները կազմելը և հրատարակելը կամ թերևս դրանց գուգահեռ: Եվ դա փաստարկելու համար ձեռագիր բառարաններում առկա դարձվածային միավորները, բառակապակցությունները և արտահայտությունները ներկայացվում

են՝ ըստ ամենավաղ վկայության և հետևյալ դասակարգումներով՝ Աստվածաշնչում, այլ երկերում, XVIII դարում և XVIII դարից հետո հրատարակված տարբեր բառարաններում վկայված կազմություններ. առանձնացվում են նաև դրանց նմանությամբ բաղադրված, իմաստային այլ նրբերանգով հավաստված և բառարաններում չարձանագրված կազմությունները:

Հովհաննիսյան Ն., Մեր լեզուն, խոսքը և տրամաբանությունը (հոդված)

Հոդվածում նշվում է, որ լեզուն՝ իր տարբերակներով, ունի յուրահատկություններ, բայց և քաղաքական հաղորդագրություն-մեկնաբանությունները, գիտական աշխատությունները, ամենօրյա խոսակցականը, անգամ կենցաղային նյութերի վերաբերող ակնարկները տարբերություններով հանդերձ պահանջում են լեզվի ճշգրտություն, հակիրճություն, ընթերցողին, լսողին վարակելու գրավչություն, մատուցման բազմազանություն: Հոդվածագրի կարծիքով սա ընդհանուր պահանջ է, որը միաժամանակ ենթադրում է մայրենի լեզվի հարստության, արտահայտչական հնարավորությունների ու միջոցների զգացողություն և իմացություն: Մանավանդ մեր օրերում, երբ ահագնորեն մեծանում է նաև համացանցի ազդեցությունը խոսքի մշակույթի, խոսակցական լեզվի վրա:

Հոդվածում փաստական նյութով ներկայացվում են մեր խոսքում արձանագրվող լեզվական բազմապիսի սխալներ, տրամաբանական խախտումներ՝ որոշակի մեկնաբանություններով:

Ըստ հոդվածագրի՝ այդ սխալների, խաթարումների ու շեղումների պատճառները բառիմաստը ճիշտ չընկալելը, բառը սր-խալ գործածելը, օտար լեզվամտածողության ազդեցությունը և խոսքը կառուցելու տրամաբանական խախտումներն են:

Միսիթարյան Գ., Միջնադարյան կատակերգության անվանումների լեզվական քննություն (հոդված)

Հոդվածում ներկայացվում են միջնադարյան Հայաստանում կատակերգության «ի կենցաղում» կիրառելի դրսևորումները, աշխարհիկ (ժողովրդական) արվեստի ուրույն դիմագծի ձևավորումը, ազգային հայ ավանդական երգարվեստի տերմինաբանության աստիճանական տարածումն ու կայունացումը: *Կատակերգություն*-ը հունարան կազմություն է: Բառի ամենավաղ վկայությունն արձանագրվում է Դ. Թրակացու «Արուեստ քերականին» երկի հայերեն թարգմանության մեջ: Հիշատակություններ կան Աստվածաշնչում և Մ. Խորենացու «Ողբ»-ում: Դ. Թրակացու Քերականության մեկնություններում նշվում է, որ *կատակերգությունը* «քերդողների» գործ է, նպատակը, յուրաքանչյուրի վարքին համապատասխան, խրատելը, նախատելը, քաջալերելն է: Բառաբաններում արձանագրվող առաջնային իմաստներն են՝ «խնջույքի երգ» և «գեղջկական երգ»: Հունարան տերմինը ստեղծվել է *կատակ* և *երգ* բառերից, որոնք հայտնի են թերևս որպես բանահյուսության ժանրերի անվանումներ: Դրանց քննությունը կարևոր է և արդիական՝ նշելու ժանրի զարգացումը, տեսակների բազմազանությունը և անվանումների կիրառությունը, մանավանդ որ *կատակերգություն* բառի վկայություններն ու այդ հասկացության միջնադարյան սահմանումները փաստում են, որ հայ մատենագրության մեջ այդ անունով գրական ժանր կամ տեսակ չկա: Նման վերնագրով գրական երկ մեզանում ևս հայտնի չէ: *Կատակերգություն*-ը բարոյական, գեղագիտական ընդհանուր համակարգ է, որի միջոցով ընդհանրանում է աշխարհիկ մտածողությունը: Հստակ է, որ աշխարհիկ մտածողության և հոգևորի սահմանները տարբերակված են: Գործածվող անվանումները՝ *կատակ*, *սոինչ*, *շեր*, *ցուց*, *պարուց երգեր*, նաև ժողովրդական երգիծանքի ինքնատիպ դրսևորումներ են, իսկ անվանումների լեզվական քննությունը որոշակի պատկերացում է տալիս հին հայոց մշակույթի առանձնահատկություն-

ների մասին և փաստում, որ դրանք ձևավորվել են դեռևս նախագրային ժամանակաշրջանում:

Մխիթարյան Գ., Աստվածաշնչի թարգմանությունը որպես հայոց լեզվի պահպանման և զարգացման գործոն
(հոդված/ անգլերեն)

Աստվածաշնչի հայերեն թարգմանությունը մեծ ազդեցություն է ունեցել հայ ժողովրդի մշակութային կյանքի գրեթե բոլոր բնագավառների վրա՝ հետագայում ձևավորելով հայ ազգային գիտական միտքը: Հայոց մշակույթի, առավել ևս հայոց արժեքային համակարգի վրա Ս.Գրքի ազդեցությանն անդրադառնալիս ընդգծվում է հատկապես լեզվի դերը. լեզու, որի ծաղկումը V դարում պայմանավորվում էր Աստվածաշնչի հայերեն թարգմանությամբ: Գրերի գյուտը ևս միտվում էր Աստվածաշնչի թարգմանությանը և Ս.Գրքի բովանդակությունը բնակչությանը հասու դարձնելուն: IV դարում ազգային ինքնապաշտպանության խնդիրը պետական և հոգևոր գործիչներին մղում է մասնատված ժողովրդի ներքին դիմադրությունը կազմակերպելու և համախմբելու գաղափարին: Հոդվածագիրը նշում է, որ մեր օրերում ևս արդիական է Ս. Գրքի թարգմանությանն անդրադառնալը՝ պայմանավորված ներկա աշխարհաքաղաքական նոր զարգացումներով, հայկական պետականությունը պահպանելու գաղափարով, ինչպես նաև անցյալի օրինակով ժամանակակիցներին ոգեշնչելու անհրաժեշտությամբ:

Միրունյան Տ., Ձեռագիր քերականության մի «լուծմունքի» ուսումնասիրություն (ԺԵ դար) (հոդված)

«Լուծմունք յաղագս քերականութեան» կամ «Յաղագս քերականութեան լուծմունք» (հեղինակն անհայտ է) ԺԵ դարի ձեռագիր քերականությանը նախորդած և ժամանակակից այլ քերականությունների համեմատությամբ հոդվածագիրը պարզում է, որ քննու-

թյան առարկա «Լուծմունք»-ը նշանակալի չափով ընդօրինակում է Առաքել Սյունեցու աշխատությունը՝ պարունակելով նաև տեղեկություններ այլ քերականներից: Նշվում է, որ ձեռագիր Քերականության բաժինների շարադրանքը սեղմ է, սակայն, բավարար խնամքով մշակված չէ, տեղ-տեղ հիշեցնում է հապճեպ սղագրություն: Հասկացական մակարդակում էական նորություններ չկան, «Լուծմունքի»-ի հեղինակային ինքնուրույնությունը սահմանափակվում է ավանդական ըմբռնումների վերաձևակերպումներով, որոնք երբեմն կարող են հանդես բերել իմաստային որոշ տարբերություններ. աշխատությունը չունի մեկնողական մանրամասներ, փոխարենը մեծ տեղ է տրվում օրինակներին ու գրույցներին:

Հաշվի առնելով նյութը մատչելի մատուցելու ընդհանուր միտումը՝ հողվածագիրը եզրակացնում է, որ «Լուծմունք»-ը ստեղծվել է կիրառական նպատակով՝ որպես տեսական գիտելիքներն ամրագրելու օժանդակ ձեռնարկ:

ENGLISH SUMMARIES*

PROBLEMS OF STUDY AND REGULATION OF MODERN EASTERN AND WESTERN ARMENIAN

Arakelyan K., Stylistic Means of Satire in the “Pocket Dictionary” of NshanPeshiktashlian.-The “Pocket Dictionary” of NshanPeshiktashlian is a brilliant example of Armenian satire. It includes 126 capital words, that have different explanations not only in distinguishing the profundity and shades of meanings, but also in exceptional rich language, the best use of different lingual-stylistic means, original interpretations, analysis, etymologies: absolute concord of form and content. All kinds of satire are present in this dictionary, and for their reflection the correct linguistic units are selected.

Arakelyan K., The Stylistic-satiric Use of Different Layers of Vocabulary in NshanPeshiktashlian’s „A Visit to Sick Man”.- The Armenian satirical literature has rich traditions and deep roots. The genre of satire reached its apogee in the 19th-20th centuries, in particular, in the works of Western Armenian writers HakobParonian and YervandOtian. Being one of the most brilliant satirists in the Diaspora literature, NshanPeshiktashlian followed the leagcy of the Western Armenian writers.

NshanPeshiktashlian’s comedy „A Visit to Sick Man” is replete with words belonging to active and inactive layers of vocabulary, which give the text a special stylistic coloring and expression, and these words are also an integral part of satirical speech.

Asoyan T., "Mshak" newspaper about Mkhitarian’s of Venice (to the 150th anniversary of the publication of "Mshak" newspaper).- "Mshak" newspaper occupies an important place in the history of the Armenian periodical press. It was published in Tiflis since 1872 under the editorship of famous intellectual and public activist GrigorArtsruni. People with

* Reprinted from relevant scientific journals.

progressive views of the time worked for the newspaper. Many of Raffi's works were first published in this newspaper.

"Mshak" newspaper has touched a lot on social, cultural and national issues of public concern, evaluated them with new ideological approaches, provided information from different regions.

In 1873, in the 40th issue, the newspaper referred to the activities of the Mkhitarian Congregation in Venice, related to some religious orientations. "Mshak" highly appreciated Mkhitarians' activities but contrasted the initial and last (second half of the 19th century) periods of their activity, considering the unconcealed inclination of some members of the congregation to the Catholic Church. If Catholicism was initially a mask for the purpose of developing Armenian culture, later it became an essence.

The observations of "Mshak" about the activities of the Mkhitarian Congregation are analyzed in the article.

Asoyan T., Ishkhanyan's interpretations of syntactic conceptions.-

Rafael Ishkhanyan is one of the famous figures of Armenian culture and science, an individual with an active social and political position. His range of interests is wide-history, bibliography, literature, but the focus of his attention is the Armenian language, the problems of its purity and preservation. Among the linguistic studies stands out "Syntax of Modern Armenian: Simple sentence" study. In this study R. Ishkhanyan interprets the key issues of the syntactic system of Armenian in his own way. Staying close to some traditional approaches, in many cases it presents linguistic facts in a new way.

In this small article we have referred to several syntactic realities, which were given different solutions by R. Ishkhanyan, differing from the previous opinions.

Galstyan A. - Issues of semantic-structural analysis of new words in the modern Armenian language.-

The study of word-formation patterns, the relations of suffixes and bases of new words in the modern Armenian language reveals certain regularities of semantic-structural nature. The present article explores the tendencies and regularities of the emergence and spread of new words. By means of consideration of some semantic-thematic groups of words some tendencies of activation of some suffixes

and suffixoids are revealed. New words denoting time in modern Armenian are examined. Special attention is paid to the analysis of new words denoting profession and occupation. Some deviations from the word-formation norms are also pointed out. The article is based on the factual material of the "New Words" dictionaries.

Ghamoyan L., Manifestations of Homonymy of Words Expressing the Concept "Clothing" in Armenian.- The semantic (thematic) group "clothing" is rich in homonyms, consisting of words denoting the concept of clothing, especially there are a lot of them in dialects. The series of homonyms usually consist of two, three and four (sometimes more) words, but two-member words predominate. According to the type of homonyms, we distinguish lexical and grammatical synonyms, according to the volume of involvement: full, partial and mixed homonyms, according to the method of occurrence: single-root and different root. Divergent homonyms appeared in different ways. a) on the basis of casual similarity of a word or word form, b) on the basis of word formation, c) on the basis of casual similarity of a borrowed word and an Armenian word, d) on borrowed words only. In the semantic (thematic) group "clothing" there are also two types of non-absolute homonyms: homophones (which are homonyms only in oral speech) and homographs (which are homonyms only in writing). Often the units of the homonymic series belong to different layers of vocabulary: common usage and neutral (obsolete, dialectal, colloquial, Western-Armenian). Usually, one of the members of the homonymic series is a word denoting the concept of clothing, while the others belong to other semantic (thematic) groups. Rarely, there are homonymous series, all the units of which belong to the same field (in this case - to the semantic group of clothing). The stylistic meaning of homonyms is mainly manifested in verbal situations, especially in artistic speech.

Ghamoyan L., Native Armenian Words in the Semantic Field of "Clothing".- From Old Armenian a small number of indigenous Indo-European names denoting clothing or apparel have come down to us (according to the samples we have collected, about 3 dozens). Some of them have passed from Old Armenian, Middle Armenian and from dialects to modern literary Armenian: although it should be noted that some of

these words are presumably native Indo-European. Many of the roots have undergone significant semantic changes over time: a) changed their primary meanings; as [huren, volog], b) the basic, primary meaning of the word became non-mainstream; as [otots], c) some keywords had a high frequency of use, retained their primary meanings, sometimes acquired new (often figurative) meanings, as [zgest, khav, goti, ktav, shor, odziq, eriz, tel, kar, kojak], d) some keywords have a small frequency of use; for example [gisht, grgli//grglyak, khrac] (used mainly in fiction). The roots [od, asr, goti, grgli, ersank, karzh, khrats, ktav, hesk, volog, eriz, tel, kar, kojak, shor, ter, odziq] (roots [ag, gads] are used in word formation) have passed into literary Western Armenian. The roots [karzh, heski, grgli, ersank, khav, kar, ktav, hur, tel, kar, kojak, shor, odziq] are also used in dialects. Over time, many derivatives and compound words were formed from the names of native Armenian clothes.

Ghamoyan L., Lexical Expressions of the Concept of "Հագուստ [Hagust]" in Armenian. - Of the components of the synonymic series of words հագուստ-հանդերձ-զգեստ-շոր [hagust-handerz-zgest-shor] the words հագուստ [hagust], զգեստ [zgest] are mostly used in literary Armenian, while in everyday spoken language շոր [shor] is used. In modern Eastern Armenian and Western Armenian literary language formations with հագուստ [hagust] are not numerous and have a limited use in proverbs and phrases, but recently some new formations and stable combinations have appeared which certainly enrich the Armenian vocabulary.

The word "հանդերձ [handerdz]" is widely used in Old Armenian. We encounter many derivatives and complex words. In modern Armenian language, though the word "հանդերձ [handerdz]" is considered obsolete, it continues to participate in word formation and is mostly used in fiction. The components "զգեստ [zgest]" and "շոր [shor]" are highly used in word formation. Modern Armenian dictionaries show the primary meaning "clothes in general" of the word զգեստ [zgest], but now in everyday spoken language զգեստ [zgest] is mostly used in the secondary meaning "dress" mentioned in dictionaries. In addition to the primary meanings, the figurative meanings of the words "vegetation", "snow cover" and others, especially in fiction language, are widely spread. There are many proper

compound words with the component *dress*, which are mainly found in the following models: a) noun + noun. which mainly express attribute-definitive and definition-definitive relations, b) adjective + noun: the most common proper compound words with this pattern, c) verb base + noun, d) noun + verb base. There are relatively few derivatives in the following patterns: prefix + root, root + suffix, prefix + root + suffix. There are also many compound-suffix formations.

Compound words are found in new-formations consisting of the word *dress*. When the main member of a noun in newly formed compound words, the root *զգեստ* [zgest] is quite often found as the final component. There are relatively few newly-formed derivatives.

There are also numerous newly-formed words composed with the component [zgest], which are mostly used in fiction. We have a limited number of phrases with this word.

As for the word *շոր* [shor], it should be noted that in Eastern Armenian it is primarily "dress", "clothing", which is not typical for Western Armenian. Only the third meaning of the word *շոր* [shor] in Eastern Armenian coincides with the meaning expressed in Western Armenian: "baby diaper". Unlike the words *հագուստ-հանդերձ-զգեստ* [hagust-handerdz-zgest-shor], we encountered only the word *շոր* [shor] in dialects. In modern Armenian we have many derivatives and compound words with the component *շոր* [shor] as well as a number of neologisms. Since the word *շոր* [shor] is more characteristic for everyday speech, it became the basis of many phrases and proverbs with its semantic variety, we also have the name of a folk game.

Along with the direct meanings of the above words (especially in fiction language), their figurative meanings are widely used.

With the help of the complex composed of the members of the synonymic series *հագուստ-զգեստ-հանդերձ-շոր* [hagust-handerdz-zgest-shor], numerous intralingual lexical variants, differential synonyms, which have semantic identity and some phonetic differences, exist at this stage of language development, regardless of usability, canonicity and functional characteristics as two-component ones, are made: *սուզահագուստ-սուզազգեստ* [suzahagust-suzazgest], *զգեստեղեն-հագուստեղեն* [zgesteghen-hagusteghen], *հարսնաշոր-հարսնազգեստ*

[harsnashor-harsnazgest], three-members: լողահագուստ//լողհագուստ-լողազգեստ-լողաշոր [loghahagust//loghhagust-loghazgest-loghashor], վերնահագուստ-վերնահանդերձ-վերնազգեստ [vernahagust-vernahanderdz-vernazgest], ներքնահագուստ-ներքնազգեստ-ներքնաշոր [nerqnahagust-nerqnazgest-nerqnashor], սզազգեստ - սզահանդերձ-սզաշոր [sgazgest-sgahanderdz-sgashor], սևազգեստ-սևաշոր [sevahanderdz-sevazgest-sevashor], four-member-սպիտակահագուստ-սպիտակազգեստ- սպիտակահանդերձ- սպիտակաշոր [spitakahagust-spitakahanderdz-spitakashor] etc..

Ghamoyan L., Metaphorical Meaning in “Clothing” Semantic Field. - The aim of the article is to study and identify the metaphorical meaning(s) of each word referring to the concept "clothes", which appears on the same word level, next to its main meaning, because the derivative meaning, which arises mainly from the figurative use of the word, is more stable. That is, every word, regardless of its set of meanings, having its primary meaning, can be used in conversation to denote objects, phenomena, features that are in some way related or similar to the object having a direct meaning, phenomenon, etc. During this period, the following semantic transitions occur: object → object, object → attribute, attribute → attribute, attribute → object. Metaphorical meaning is usually expressed by shape, color, size, similarity of other objects, nature of action, and other combinations. Changes in the meanings of words (especially figurative ones) of the semantic field "clothing" are also caused by wordformation factors. In word-formation suffixes, the components (word, root) retain their basic general meanings, and due to the complementary components of the base (bases), new meanings of the word are formed (including metaphorical ones) and new words are formed. The same noun in the semantic field of the word "clothing" at different stages of language development or in other variants of the literary language, as well as in dialects, can have completely different metaphorical meanings. The figurative meanings of words expressing the meaning of “clothing” also provide ample opportunities for the formation of many phraseological units.

Ghamoyan L., Changes in the Meaning of the Word in the Semantic Field of "Clothing". - With the changes that have taken place in the social and political life of the Armenian people, many words in the semantic field of "clothing" have undergone certain semantic changes. Some words have retained their meaning or have undergone minor changes compared to Old Armenian or Middle Armenian, some words have acquired new meanings, and some words, having lost their former meaning, have acquired a completely new meaning.

Ghamoyan L., Affixation in the Semantic Field of "Clothing". - In the study of derivative words of the semantic field "clothing", an attempt was made to identify their word-formation possibilities, and then, subjecting these words to word-formation analysis, get an opportunity to find out the wordformation patterns of a given subsystem and the most productive patterns. In the article, derivative words denoting clothes or a part of a garment are divided according to the quantitative feature of affixes (mono- or poly affixes), according to their location relative to the base (prefixed and suffixed), according to the functional nature of affixes (derivative and non-derivative), according to different word-formation patterns. Clothing names formed with noun-forming and adjective-forming affixes were presented separately, as well as derivative words formed from borrowings were taken into account. It was also established that semantic changes often occur due to certain word-formation realities, i.e., during affixation the roots, which form the basis of word formation, usually retain their basic meanings, and acquire new meanings, mainly figurative ones, due to affixes. As it is well known, semantic relations of derivatives may be characterized by signs of synonymy, antonymy, homonymy and polysemy, just as two different (synonymous) affixes may express the same derivative meanings while retaining the common meaning of words and forming word variations or there may be antonyms with corresponding application of affixes, etc. Newly formed derivative words were also considered.

Hovsepyan G., World of words by Ludwig Duryan.-The article examines newly formed words L. Duryan's works. His poetry collections reveal the writer's language-thinking system with their newly created words and original word formations. With precise and skillful use of new

word formations, the poet takes advantage of the lexical possibilities of the Armenian language and creates unique and impressive new words, thus adding to the vocabulary of the Armenian language.

Newly created words with the names of celestial bodies are mostly complications with use of articles. There are two groups of words expressing color: words in which there are no names of colors, and new formations, where one of the components is the name of a color. There are many new words formed with endings based on verbs and also many formations with the suffixes *-նլթյուն*, *-մունք*, *-ք*. Among the newly formed words, there are words and expressions related to the homeland, the Armenian language (*հայաճուխ*, *ազգաշնչ*).

The creation of neologisms, new words and new meanings has always stimulated the process of replenishing the vocabulary of the Armenian language.

Khachatryan A., About /on/ the relationship between the formation of new words in western Armenian.- New formations /new words / have a special role in vocabulary enrichment. The study of neologisms has always been the subject of linguists' attention.

The material of the study was the words taken out from the Western Armenian press /Hayrenik, Nor Yaraj, Horizon/ published in 2018-2021, which are not fixed in the dictionaries. In the majority of Western Armenian complex (complicated) words, the main semantic center is the last component. The latter expresses such a meaning that is concretized by the first component. Moreover, the superior component can be nominal or verbal. In the case when the root of the verb acts as a root, it is manifested mainly by the root of the verb and the root of the adverbial modifier.

It should be noted that in the case of the stem root, it is more rarely compared to being in the compound root, because the verb rarely becomes a compliment to other parts of speech. As we have seen, among the independent verbs of the Western Armenian (including Eastern Armenian) the indefinite, subjective compounds (complex and derivational words) also participate in word formation without change, preserving not only infinitives but also the verbal word-forming suffix-endings (-ել, -ալ, -օղ) , (ing), (to do, doing).

The study of the material allows us to conclude that the verb base, as a stemming base, participates less in word formation than as a compound

base. Indefinite and subjunctive verb bases are more often found in the role of seed bases, sometimes preserving verb endings as well.

Khachibabyan N., Misuse of Words in Modern Armenian Language.- There are many incorrectly used words in our language that are promoted by both the mass media, the Internet and television. These errors mostly occur in everyday conversational language, but sometimes the opposite happens: the incorrect usages of the language of the media, the Internet, and television are included in the everyday spoken language. Armenian is rich in paronyms. Misinterpretation of the meanings of these words often leads to misuse of words. Instead of acceptable and active Armenian equivalents, there are also many uses of foreign words, applications of neutral gender verbs with verb interfix —վլ, the incorrect formation of verb forms and tenses. Often words are used in the complete opposite meaning (-ալլուլ no more, -վեղաւնչել to sin, etc.). In our research, we identified and grouped examples from mass media, the Internet, television, and posters in the city. Along with the wrong forms we also present their correct and recommended versions.

Marashlian H., The Semantic Study of Western Armenian Neologisms.- The study of the newly-developed derivatives in the dictionary "New Words in Western Armenian", based on G. Jahukyan's universal theoretical principles of semantics and word formation, leads us to the following conclusion. The semantic analysis of word-form derivation types and patterns should not be limited to their functional value (noun-based, adjective-based, etc.), but it should also include and indicate their extra-linguistic meanings: composition, size, causality, number, dependence, time, place, etc.

The analysis of the extra-linguistic meanings of the new words coined to define new objects and phenomena and their relations, makes it possible to expand the semantic field of the newly coined words. Besides, the study of neologisms according to the existential and non-existential orders developed by the Universal Linguistic Theory (substantive-ontological, situational (contextual), lingvo-functional, logical-epistemological) expands their functional meanings and improves the dictionary explanations of these words.

Nersisyan V., Study of the Affixes Issues in the Works by Manuk Abeghyan.—The given study aims at presenting affixation and affixal words in the works by Manuk Abeghyan as well as finding the principle according to which the scholar classified them. The relevance of the topic is explained by the fact that there are several issues in contemporary Armenian word-formation which need to be solved.

M. Abeghyan studies this phenomenon from two perspectives: firstly, he presents the ways of origin of affixes, then he classifies them into noun and adverb affixes giving their detailed analysis.

New words, Volume 7 (dictionary)

The volume 7 of "New Words" contents 2000 words. The words presented in this volume are not included in other explanatory and new words Armenian dictionaries. The volume 7 of "New Words" will be useful for compiling explanatory dictionaries.

Papikyan S., Examination of exoticisms of Iranian origin - The article attempts to classify some exoticisms of Iranian origin. These are words typical for foreign realia, which are mostly untranslatable. The material collected from different sources is categorized into the following groups: 1. state-government, 2. clothing-ornament, 3. soldier-troop, lodging-dwelling, 4. common words. The examination reveals that they are mostly historicisms, some have undergone a change in meaning and some have limited usage.

Sargsyan N., Means and methods of formation of the newest adjectives. – The article discusses about 1,500 new adjectives from the dictionary "New Words" issue 5 and 6. The study of these adjectives has shown that adjectives are formed both from secondary word-formation morphemes - affixes, or roots-simple bases, and compound bases. The most used forms are noun + adjective, adjective + noun. In the modern Armenian language the most used prefixes in the newest formed adjectives are հալա-, հաւա-, նախա-, գեր-, and from the suffix -ալսան, -ալիւ, -ալոյր, -ալուն, -է. Of the affixes, suffixes are the most active.

Sargsyan N., Middle Armenian-Western Armenian transitions in indicative mode: past perfect. - The article discusses the connections, also changes made between the Middle Armenian and Western Armenian language systems in the conjugation system of the past perfect tense. The study shows that the facts of the Western Armenian language are mainly confirmed in the Middle Armenian. It is noted that the Middle Armenian language preserved and then transitioned to the Western Armenian the Grabar principles of composition bases of the past perfect.

In the Middle Armenian language, the differences between the active and passive conjugation forms were extinguished, the particle *nl/լ* appeared to express the passive meaning.

The past perfect tense has the same semantic manifestations in Grabar, Middle Armenian and Western Armenian. It expresses a perfect, finished action without duration, which the narrator witnessed. These semantic characteristics contrast the past perfect to the past tenses.

Sargsyan N., Middle Armenian-Western Armenian Transitions in Optative Mode. - Consideration of the language systems of the Middle Armenian and Western Armenian languages shows that Western Armenian inherited many realities from the Middle Armenian language. The study of optative mode confirms, that the formal and semantic characters of the Western Armenian language are fully confirmed in the Middle Armenian language. The endings that make up the verbs of optative mode have also been changed in the Middle Armenian language, than were similarly transmitted to the Western Armenian language.

Sargsyan N., Middle Armenian-Western Armenian transitions in imperative mode of causative verbs.- Considering the conjugation system of Grabar-Middle Armenian and Western Armenian, it can be noted that Western Armenian inherited many realities from the Middle Armenian language. It is noted that the ending *-nlԷ* was formed and transmitted to the Western Armenian language in the Middle Armenian language. Grabar ending *-n* gradually turned into archaism. The transition *n>nl>nlԷ* is an expression of the logical development of the verb system, at the same time, it is noted that the addition of sound *լ* was performed in combination of sound *Է* of negative imperative.

The Western Armenian language has inherited and also retains the principle of the formation of the plural from the foundations of the past perfect.

Sargsyan N., Middle Armenian-Western Armenian Transitions in imperative mode: negative imperative. - Considering the system of verbs conjugation of Western Armenian, it can be noted that Western Armenian has inherited many realities from Middle Armenian with some changes. The forms of negative imperative for singular are formed from particle *uħ* and negative verbal noun in Western Armenian. This principle appeared in the Middle Armenian language.

The structures with particle *uħ* and negative verbal noun or negative verbal noun with changes $l > p$ were formed during the Middle Ages. The structures with negative verbal noun with changes $l > p$ and particle *uħ* were strengthened and transferred to the Western Armenian language. The forms of the negative imperative of Western Armenian are fully attested in Middle Armenian. This indicates a systemic connection between the two periods of language development.

Sargsyan N., Some observations about the particle *ħnp* of the western armenian language. - The particle *ħnp* is widely used in Modern Western Armenian. It makes present continuous time. This article discusses the question of whether this particle had using in the Middle Armenian language. In fact, this particle has been a variant of particle *ħnj* and has passed from Middle Armenian into Western Armenian. The semantic proximity of particles *ħnp* and *ħnj* becomes convincing in discussing some Armenian dialects, where the particle *ħp* is not use because of using *ħnp* in simple present tense.

This particle is used in spoken and literary oral language in Western Armenian. It is also has a stylistic role in literature.

Sukiasyan H., Zakaryan H., The necessity of the armenization of medical terms. - The article is dedicated to a particular manifestation of the homogeneity of the linguistic system: the purity of the vocabulary (using the example of the language of medicine) and the need for consistent armenianization of borrowings in order to ensure this.

The word-formative paradigms in different languages are implemented in different measures and effectiveness. A contrastive study of Armenian, English and Russian equivalent word-formative paradigms, taken from the field of medicine, shows that the Armenian language, thanks to its linguistic homogeneity, in these three cases is a perfect, holistic, self-contained and provides an isomorphism of conceptual and linguistic systems. While the Russian and English paradigms due to heterogeneous are incomplete (there are gaps), inflexible, non-uniform, full of ambiguities, homonyms, unwanted synonyms and variants, and deviations from the word-formation models. Disadvantages are primarily a consequence of loan words. This comparison shows that the terminology of medicine, like any other field, needs to be Armenianized as much as possible. The Armenian language, the field of medicine and the medical education system of Armenia, and the Armenian-speaking community will benefit from this.

Sukiasyan H., Koshatashyan S., Teaching Armenian in medical universities.-The article underlines the need for more efficient methods of teaching in medical institutions. Particular importance should be attached to increasing the authority of the Armenian language, leading professional courses, developing the culture of communicating well, improving the ways of teaching Armenian as a foreign language, as well as strengthening those qualities which foster the development of national identity. Thus, our main aim is the categorization of the knowledge obtained at school and improving the features of developing national identity. The teaching of the Armenian language should be the cornerstone for learning the specifics of medical language. To sum up, the level of language acquisition should be considered with due care and obtaining an almost equal level of language mastery should be the target.

Telyan L., To the question of the relation between syntactic units and types of syntactic connection.-In the special literature devoted to the syntax of the modern Armenian language, there is no unified approach to the interpretation of the issue of the ratio of the types of syntactic connection (agreement, control, adjacency, "dependence"), i.e. the distribution of their spheres of action. This is due to different assessments of the nature of the connecting units and the peculiarities of their syntactic

connection. The present article is an experience in presenting the differences in the interpretation of several such constructions (subject-proposal, definitional-definitive, prepositional-postpositional construction).

Tioyan S., Neologisms with the Prefix *փոխ* (pokh) in Western Armenian.- In the course of time, vocabulary units of a language are bound to undergo various changes, being influenced by up-to-date concepts and phenomena. Word-forming units such as prefix, infix and suffix are likely to undergo functional changes, thus being transformed from a productive unit into a non-productive one and the other way round. The semantic analysis of the prefix *փոխ* has revealed that it has become a productive unit due to the recent geopolitical changes, for example: *փոխհանդուրժողականություն*, *փոխահաբեկչություն*, *փոխբացառում*, *փոխանվաստահություն*, *փոխընդունելի*, *փոխինտեգրացվել* and others. The analysis has also clarified the list of words formed with the prefix *փոխ*. Thus, in the range of words with the derivational meaning "the second in order" *փոխարքա*, *փոխգնդապետ*, *փոխծովակալ*, *փոխհյուպատոս*, *փոխնախագահ* and some others, the word *փոխգնդապետ* is not justified, since it is a separate military title in the range *մայոր- փոխգնդապետ – գնդապետ – գեներալ – գեներալ մայոր – գեներալ լեյտենանտ – գեներալ գնդապետ*, where none of the units is subordinate to the following one. The same refers to the noun "vice-admiral", which is a military title in Navy, a rank between "admiral" and "subadmiral". This implies that military titles should be presented in a different scales.

Tioyan S., A Contrastive Analysis of Vocabulary Synonymous Words in Standard Western Armenian (multi-member synonymous clusters).- During the semantic study of the vocabulary of Western Armenian, homonymous series, both binomial and polynomial, take a special place, because such an examination is carried out for the first time, leading to unexpected results. So, a contrastive analysis of multi-member synonymous clusters leads to the clarification of the meanings of the cluster members, revealing additional meanings, which proves the fact that Modern Standard Western Armenian continually develops and enriches its

vocabulary. Thus, the meaning —an organized group of people relevant to the multi-member cluster համայնք – գաղութ – գաղթօջախ – գաղթավայր – հայօջախ can be now expressed by the widely-used vocabulary item սփյուռք: Second, the synonymous cluster անձնանկար = ինքնանկար = դիմանկար = դիմապատկեր = անձնապատկեր = կենդանագիր has also incorporated the vocabulary unit դիմապատկերը. The study of the second cluster՝ արվեստանոց = աշխատանոց = աշխատավայր = աշխատատեղ = գործատեղ has revealed that out of these synonyms it is only the vocabulary unit արվեստանոց that can be utilized in the meaning —the workplace of a fine artist – painter, sculptor, decorator, while the remaining synonyms have a wider scope of utilization.

Tioyan S., Fishenkjian A., Some Issues on Transliteration of Proper Names.- The article discusses a translation-related issue, namely, transliteration of french-armenian (east armenian, west armenian) proper names and surnames, as well as toponyms, which often causes problems in administrative documentation. The article is related to Armenians who live in France, as well as Armenians with permanent residence in France. The article makes special reference to a list of 18 regions in France, which are sorted out into two types: towns and main cities, with their names – French, Russian, East Armenian and West Armenian. An attempt has been made to cover the problems of translation, with the perspective of coming up with an extended list of toponyms. The work also has highly practical perspective, which makes it even more significant.

Tioyan S., Kilerjian B., Idiom Connection in H. Mndzuri's "Armtan" Creation.- We undertook the study of Western Armenian phrases on the basis that the two parts of our people live in different geographical areas and environments, have completely different lifestyles, worldviews, social systems, traditions and customs, which find their direct reflection in phraseology. the same phrase, at least with semantic nuances, is different in Western Armenian and Eastern Armenian. for example They were not things that could be handled with two or three people. for example: Get in trouble ((Western Armenian) narrow down, to cause trouble - (Eastern Armenian) to be insufficient compared to desire, demand, aspiration), pour

on ((Western Armenian) attack - (Eastern Armenian) to gather (on it), to fall, to reach (to help, etc.)). In addition, as a result of our study, more than a dozen phrases were found, which are not attested in the phraseological dictionaries of one or other languages. for example: hung on the mouths of the youth (surprised), the sealed mouth (blessed), etc.

Felekyan M., Interpretations of Relative Adjectives in Western Armenian Dictionaries.- The article examines the ways of explaining relative adjectives in Western Armenian dictionaries in comparison with Eastern Armenian explanatory dictionaries. In general, the phrase should provide the most exhaustive information about the meaning of the word and show its place in the lexical system of the language. There are three approaches in dictionary explanations of relative adjectives: a) a tendency towards maximum generalization; b) further specification of the abstract, generalized explanation, c) the specific descriptive-logical explanation of the adjective.

Felekyan M.- Semantic Neologisms in Western Armenian Literary Language.- The article analyzes about two dozen semantic neologisms of the Western Armenian literary language, included in the first two editions of the dictionary of the Institute of Language of the Academy of Sciences of the Republic of Armenia "New Words in the Western Armenian language". The main reason for the emergence of semantic neologisms is the expansion of the meaning of Armenian words and semantic tracing of mostly English lexical units. In semantic calque, the equivalence of the original meanings of the word of the source language and the recipient language is important.

Fishenkjian A., Tioyan S., The Term Modal adverb According to Western Armenian Language Textbooks.- From the time of Arsen Aynyan until the 1960s, textbooks of Armenian grammar made in the Diaspora were mostly carried by A. Their influence. In the nineties of the same century (1998) In Volume C of K. Arakelyan's "Modern Armenian Grammar", the author uses the term "relative" instead of the part that uses words. H. Cholakyan expresses the same opinion in the book "Andastan" C (2010). That is, in Armenology, one should accept ten parts of a word (as in Eastern Armenian), including in them (modal word).

Fishenkjian A., "Syntax" Topic In Western Armenian Textbooks.-

The topic "Syntax" is very necessary and up-to-date in Western Armenian language textbooks, because it has been little studied by philologists and linguists from a scientific point of view. Therefore, the main goal of our research is to study the presence or absence of the topic "Syntax" in Western Armenian (or Diaspora in general) textbooks, as well as the ways of teaching and presenting the subject.

Therefore, in order to preserve the Western Armenian language, it is necessary to scientifically study the structure of Western Armenian textbooks, to identify their shortcomings and merits, as well as some grammatical phenomena not substantiated by the authors, the discussion and processing of which can be a guide primarily for teachers in diaspora schools, as well as for journalists and others.

ISSUES OF GENERAL-COMPARATIVE AND APPLIED LINGUISTICS**Avetyan S., An Attempt at Explaining Some Morphosyntactic Phenomena of the Armenian Language in the Light of Competing Linguistic Tendencies.-**

It is argued that some morphosyntactic phenomena of the Armenian language, which have not yet received due explanation within the frameworks of the traditional Armenian linguistics, are accounted for in the light of cognitively motivated competing linguistic tendencies and certain psychological motivating factors. As is well-known, due to the presence of the competing motivations in grammar and usage, the directionality of a particular diachronic change and the eventual choice of the resulting synchronic morphosyntactic pattern may vary across languages. Accordingly, the relevant synchronic and diachronic evidence of the Armenian language allows us to determine to a greater or lesser extent which of the competing linguistic tendencies (and/or of the motivating factors) has been decisive in each particular case. Sometimes, the joint effect of a number of motivating factors is responsible for the appearance of the given synchronic pattern as is the case, for example, with the doublet forms of the Prohibitive singular of certain verbs in Modern Eastern Armenian.

Avetyan S., A Semantic-Functional Examination of Forms, Expressing Futurity in Classical Armenian.-A semantic-functional analysis of the

three main forms (subjunctive mood, present indicative, and the construction *-ng participle + lu auxiliary*), expressing futurity in Classical Armenian, based on the Bible text in comparison with the Greek original, leads us to the following main conclusions: **a)** the use of the present indicative in the meaning of the future tense in Classical Armenian is partly accounted for by the general typological tendency for the present indicative to express secondarily the meaning of immediate and/or inevitable future in most languages of the world, and partly, by a growing inner-systemic tendency in Old Armenian for the present indicative to replace the subjunctive mood in all its functions, including the use in future indicative sense. Therefore, the meaning of the Greek future tense is often conveyed through the present indicative in Armenian; **b)** nevertheless, the subjunctive mood still continues to function as the most frequent way to express futurity in Classical Armenian, so that not only the Greek future tense but also the present indicative (when the latter is used in the meaning of immediate and/or inevitable future) are often rendered by the subjunctive mood in Classical Armenian; **c)** as to the semantic-functional peculiarities of the analytical future construction *-ng participle + lu auxiliary*, it expresses, depending on the context, three main nuances of meaning: an expected future (or predestined future); the necessity or inevitability of the future action/event to be fulfilled; and the intention to do something.

Avetyan S., An Examination of Uses of the Old Armenian subjunctive in Bible, In comparison with the Greek original.-It is argued that attempts to characterize the semantic relationship between the two forms of the Subjunctive (the present subjunctive and the aorist subjunctive) in Classical Armenian as either a mood contrast or an aspect-mood contrast are not backed up by the relevant synchronic as well as diachronic linguistic data of Old Armenian. The nearly identical syntactic functions of the two forms of the Subjunctive in Classical Armenian and their diachronically similar morphological structure (owing to the addition of one and the same suffix **-hg* to either the present stem or the aorist stem) along with the relevant typological evidence, leave no doubt that both forms under consideration are actually subjunctive-mood forms. Therefore, although the meaning of the future indicative is more often expressed by the Subjunctive (especially the aorist subjunctive) in Classical Armenian,

nevertheless it cannot be viewed as future tense. The present subjunctive and the aorist subjunctive are in principle interchangeable in almost all syntactic functions even in the classical period. As to the difference in the frequency of use of the two forms of the Subjunctive in Classical Armenian, it should be accounted for by the general diachronic tendency for the present subjunctive to get restricted in use and displaced gradually by the aorist subjunctive before both the present subjunctive and the aorist subjunctive were eventually ousted by the new form of the Subjunctive going back to the old present indicative.

A detailed contextual-semantic analysis of uses of the Old Armenian present subjunctive and aorist subjunctive in Bible, clearly testifies to the original aspectual (imperfective - perfective) contrast between them. However, it is also evident that the aspectual contrast had already ceased to be conceived of as a living grammatical pattern in the case of the Subjunctive in Classical Armenian and therefore it did not manifest itself in a regular way: aspectually identical actions/events were often expressed both by the present subjunctive and the aorist subjunctive. Moreover, they could even occur side by side within one and the same sentence.

Some instances in the Bible text seem to suggest that originally the present subjunctive was preferred to the aorist subjunctive in the case of the negation. However, there are also cases when aspectually identical actions/events are expressed either by the present subjunctive or by the aorist subjunctive in positive as well as in negative sentences quite randomly (possibly, due to the original situation having already become obscured).

Avetyan S., An Examination of Uses of the Old Armenian *-ՈՅ* Future in Bible in Comparison with the Greek Original.- A detailed analysis of uses of the Old Armenian *ՈՅ* Future (analytical future construction *-ՈՅ participle + խլ*) in Bible, in parallel with the Subjunctive and in comparison with the Greek original, leads us to the following main conclusions: the *-ՈՅ* Future usually conveys, depending on the context, three main nuances of meaning: expected and/or predestined Future; the necessity and/or inevitability of the future action/event to be fulfilled; and the intention to do something, whereas the Subjunctive when used in Future sense, mainly expresses either the meaning of simple (ordinary) Future indicative or futurity with the nuance of necessity. Therefore, the –

ՈՅ Future and the Subjunctive share the meaning of necessity and/or inevitability but they differ from each other in that the semantic content of the Subjunctive usually does not include the nuances of expected or predestined Future and the intention to do something, which are characteristic of the *-ՈՅ* Future.

Avetyan S., On the Question of the Semantic-Functional Relationship between the two forms of the Subjunctive in Classical Armenian.-It is argued that attempts to characterize the semantic relationship between the two forms of the Subjunctive (the present subjunctive and the aorist subjunctive) in Classical Armenian as either a mood contrast or an aspect-mood contrast are not backed up by the relevant synchronic as well as diachronic linguistic data of Old Armenian. The nearly identical syntactic functions of the two forms of the Subjunctive in Classical Armenian, along with their diachronically similar morphological structure (owing to the addition of one and the same suffix **-hɣ* to either the present stem or the aorist stem), leaves no doubt that the both forms under consideration are subjunctive-mood forms. As to the difference in the frequency of use of the two forms of the Subjunctive in Classical Armenian, it should be accounted for by the general diachronic tendency for the present subjunctive to get restricted in use and displaced gradually by the aorist subjunctive. On the other hand, a detailed contextual-semantic analysis of uses of the present subjunctive and the aorist subjunctive in Classical Armenian, clearly testifies to the original aspectual (imperfective - perfective) contrast between them. However, it is also evident that the aspectual contrast had already ceased to be conceived of as a living grammatical phenomenon in the case of the Subjunctive in Classical Armenian and therefore did not manifest itself in a regular way: aspectually identical actions/events were often expressed both by the present subjunctive and the aorist subjunctive. Moreover, they could even occur side by side within one and the same sentence.

Avetyan S., On the Question of the Semantic-Functional Relationship between the *կ(ը)*- Future and the *-ու* Future in Modern Eastern Armenian.-It is argued that attempts at characterizing the *կ(ը)*- future (կզնսսմ, կխոսնւմ) in Modern Eastern Armenian as pertaining to the so-called Hypothetical mood (ենթադրական եղանակ) or the Conditional

mood (սպախմանական եղանակ) are objectionable from the General linguistic and typological perspective. The following considerations are of great importance: 1) as pointed out by a number of scholars, the future tense, in distinction from the present tense and the past tense, is never a purely temporal category; it is partly temporal and partly modal. Interestingly enough, future tense markers often arise diachronically from elements which initially were used to express various modal meanings. On the other hand, future tense forms tend to serve modal functions as well; 2) the *լ(ը)*-future in Modern Eastern Armenian does not differ in any significant way from the future indicative in other languages from the semantic-functional viewpoint; 3) the use of the *լ(ը)*-future in conditional constructions is not its primary function as is usually the case with the typical Conditional mood. As to the semantic-functional content of the *-ու* future (գնալու եմ, խոսելու եմ) in Modern Eastern Armenian, it corresponds to the typological characterization of the expected future (or predestined future), and, accordingly, should be viewed on a par with the latter. Therefore, the semantic-functional relationship between the *լ(ը)*-future and the *-ու* future should be regarded as a contrast between the simple future tense and the expected future (or predestined future) tense, respectively.

Dalalyan T., Concerning the history of one Armenian-Ossetic isogloss: *ard* (<IE *art-). - The article is devoted to cognates of the Indo-European root, representing an exclusive isogloss in the Ossetic and Armenian languages. We consider the Armenian and Ossetic derivatives of the IE *art-(*r-to-) in different periods of the history of the Armenian and Ossetic languages, in particular, their semantic transformations. This root concerns one of the key concepts of Indo-European religious-mythological system. We also examine the material of the cuneiform inscriptions of the Kingdom of Van – Urartu.

Grigoryan G., Occasional Neologisms with the Negative Prefix չ[խ]. - Vivid examples of vocabulary change are the new words, as well as words that have undergone lexical changes. Among them stands out a separate group of words formed with a negative prefix չ[խ]. These words are predominantly occasional neologisms and are not found in dictionaries.

The article for the first time systematically presents words with a negative prefix չ[յ] in the spoken language. The goal is to clarify newly formed words created in recent years, even if they are occasional.

In textbooks and educational manuals, the negative particle չ[յ] is presented in 2 sections: in lexicology, in which չ[յ] is a prefix with the meaning of negation, and in morphology, in the formation of negative forms of the verb. In the article, the author was interested in the prefix չ[յ] as a negative prefix, which, when placed on the parts of speech, denies the meaning expressed by it or forms opposite, disrespectful, mocking meanings. By the way, there are not many of these words, only a few dozen, which have been separated in tables according to 12 dictionaries.

109 occasional words were identified. 87 percent are nouns, 13 percent are adjectives, among the examples there is one adverb formed with the negative prefix չ[յ]. These numerous and varied formations of the prefix չ[յ] give reason to think that the negative particle չ[յ] has become functional in spoken language, since its use in occasional structures emphasizes the negation even more.

Grigoryan G., The Influence of Consonant on Vowel in the Consonant-vowel Combinations. – Referring to the pronunciation of speech sounds in the process of communication, the author of the article notes that they are not pronounced separately, but in combinations, in which the component sounds are in the closest interaction. Experimental phonetic studies revealed that the inhomogeneity of vowels in Armenian is enhanced due to the influence of consonants. Moreover, the connection between a consonant and a vowel is closer than the connection between a vowel and a consonant, so the preceding consonant has a stronger effect on the vowel than the following one. It is noteworthy that a similar experimental study was carried out more than 3 decades ago, and repeated experiments using then existing devices (oscillograph, digital analyzer) and a new computer program (Praat) gave the same results.

The degree of influence of consonants at the articulatory level depends on how much the consonant and the vowel coincide in the place of formation, how close they are. In Armenian the labialized consonants influence on the non-labialized vowels u[a], t[ē], h[i], p[ə].

In the article, the acoustic changes in duration and intensity of vowels due to the influence of sonority – voicelessness - aspiration

characteristics, were studied, since the presence/absence of a voice in consonants is an important condition for changing the physical characteristics of vowels.

Comparison of the duration of vowels surrounded by sonant, voiceless and aspirated consonants, shows that the vowel is longer near sonants, and less - near aspirated consonants. Compared to these two cases, the vowel near the voiceless consonants occupies a middle position.

According to the author, experimental studies of open and closed vowels have shown that the open vowels are more intense than the closed ones. As in the case of duration,

the intensity of vowels is influenced by the environment in which the vowels are located according to their characteristics: sonority-voicelessness -aspiration.

Hakobyan F., The Purpose and Objectives of the Creation of an Electronic Corpus of the Old Armenian Language. - The electronic corpus of the Old Armenian language will have a huge theoretical and practical value. It will serve to the complete study of the language system of the Old Armenian language, as well as will contribute to the solution of many practical problems.

Hambardzumyan V., Lexicological and Etymological research in the Armenian language.-The monograph comprises lexicological and etymological research of the Armenian language – suggesting some specific clarifications, as well as additions to the existing research of several words and roots in Armenian of Indo-European origin, as well as some loan words from languages beyond the respective language family.

During the last few decades, it has become noticeable that in Indo-European Studies, considerable attention is dedicated to new etymological research of Armenian words (roots) in which the comparative-etymological researches keep acquiring great significance. This is an example of the explorations in the respective domain in the Armenian language.

The monograph consists of the following two sections (chapters)

1. The issues of the zero or unmarked degree of roots in Armenian – analysed from the perspectives of some lexicological and etymological

coincidences, as well as the analysis of some words and one expression from a Buzand's "History".

2. The etymologies of the following words, in particular, which have primarily authentic Armenian (Indo-European) roots: *այգի* [aygi] "garden", "orchard", *առակ* [aġak] "fable" // *առած* [aġac] "proverb", *արտորակ* [artoral] "be in a hurry" // *արտոյն* [artoyt] "(sky) lark", *Երեմի* [eĠeġn] "genocide", *երկինք* [erkinc^o] "sky"//*երկիր* [erkir] "country", "earth, ground", *հարկանել* [harkanel] "strike; hit", *հերկ* - (*հերկել*) [herk (herkel)] "ploughing", "plough", as well as the word *մարգարիտ* [margarit] "pearl(s)" – loan word.

3. We suggest an entirely new, more convincing comparison of about 15 words, mainly within the languages of the same family and partly beyond these language family boundaries.

All the old and relatively new materials related to the subject-matter research field of comparative language analyses, particularly in Indo-European studies, including in the Armenian language, are provided in the monograph.

Hovhannisyán S., Layered Manifestations of the Individual Language World (According to E. Atayan's Theory of Macrostages of Human Life). - Based on the corresponding theory of E. Atayan, in the article the author purposes a view, that there are 3 stages in the development of the language world. The first one is simply the stage of accumulation of elementary knowledge through the language signs in parallel with which the process of cognition of human reality takes place. The second stage is the process of strengthening the knowledge, mentioned above. The third one is the stage of analysis and alienation of accumulated knowledge, thanks to which the psychical and language worlds of a person are improved up to its transformation into a cultural value.

Issues of Applied Linguistics. Volume A .-The book contains the works of the researchers of the Department of Applied Linguistics of the Institute of Language named after H. Acharyan of the National Academy of Sciences of the Republic of Armenia, which were published in 2013-15 in various magazines and collections. The materials included in the book are related to modern experimental phonetics, phonetic theory, incorrect and correct pronunciation, the frequency of letters of the Armenian alphabet,

the life and literary activity of Samvel Anetsi, the order of adjectives in the old Armenian language (Grabar), communication types and other problems of applied linguistics.

Mikayelyan S., - About indirect Arabic borrowings of the Armenian.-

The article presents the borrowed Arabic dialectal vocabulary of the Armenian language. Arabic direct and indirect dialectal borrowings are differentiated, the ways of their penetration, time periods and the main changes to which they were subjected are indicated. The intermediary languages of Arabic borrowings of the Armenian language are Turkish (Ottoman) and Persian. This is conditioned by the interaction of these languages due to historical circumstances.

With the help of the comparative method, such phonetic and semantic changes of Arabic borrowings of the dialectal vocabulary of the Armenian language are presented, which are due to the influence of intermediary languages.

Mikayelyan S., Dialectal word layer of Arabic borrowings in the Armenian language.-

The author of the article notes that the borrowed layer of vocabulary is an inseparable part of a language, formed at different stages of its historical development due to numerous extra-linguistic and linguistic factors. Synchronic and diachronic approaches to the study of borrowings aim at exploring the nature of the existing historical and cultural interrelations between the languages and the peoples of the given linguo-culture.

The study of the dialectal words that are of Arabic origin according to “Armenian Explanatory Dictionary” compiled by St. Malkhasyants, shows that most of them have fully or partially preserved the lexical meaning that they had in the source language. A number of words, however, have undergone semantic changes as compared to their original variant in the source language. Semantic changes may be the result of the influence of a third language or a borrowed word may acquire a new meaning in the borrowing language (i.e. in dialects).

Mikayelyan S., The general character of Arabic borrowings in Armenian.- The article presents the chronological stages of the Arabic borrowings in the Armenian language, it gives the characteristics of each

of them. The occurrence of Arabic borrowings, that is, how applicable they are in modern literary Armenian and in the dialectal vocabulary of Armenian, is also addressed in the article.

Considering the traditionally accepted stages of Arabic borrowings of the Armenian language, the author of the article proposes to add the 20th c. also, as one more stage. The borrowings of this period have an indirect character, are used in modern literary Armenian and spoken languages.

Sargsyan M., Gender Features of Male and Female Speech in Armenian Language.-The issue of the status of women and men in society has always been and remains the focus of gender research. Gender subordination is often associated with gender roles. One of the achievements of gender studies in linguistics is the confirmation that even if men and women were born, raised, and lived in the same social environment, they speak different "languages" and perceive the same situation differently, knowing the world differently.

Now gender approaches have an extensive scope, and gender behavior is also subjected to deep analysis. Several scientific studies have been conducted to examine the written and oral communication behavior and speech of men and women. Not only gender characteristics were taken into account, but also age, speech perception characteristics, psychological characteristics, etc. The analysis of men's and women's speech is often the subject of research, and the speech of different gender groups has its features.

Data from similar scientific studies are widely distributed, reinforcing the understanding of differences in spoken communication between men and women. Accordingly, the most common communication genre among men is conversation-information, and among women - personal conversations and dialogue. This difference in genders' psyche has various manifestations in dialect speech. The emotionality of verbal communication is first of all expressed by the tone. Suppose men's speech is more restrained and abrupt. In that case, women's speech is usually more expressive, manifested by the rise and fall of the voice and the prolonged pronunciation of individual syllables. It turns out that men rarely interrupt each other and do not differ from the weaker sex in their talkativeness.

Women ask questions and apologize more often. Women need to talk about details when communicating information.

Our research surveyed people living in different administrative-territorial units of the Republic of Armenia. We included people of varying age groups of different genders from the capital city of Yerevan and ten regions of Armenia. The total number of respondents is 360, of which 60 are from the capital Yerevan and 30 from each region. We conducted surveys among people aged 15-65. This article presents the results of the sociolinguistic examination of the linguistic community (60 native speakers) who participated in the survey from the capital city of Yerevan. We made the gender distribution proportional: out of 60 speakers, 30 are male, and 30 are female. To carry out the research, we used observation and survey methods. Since gender differences, similarities, and speech characteristics are more attractive in the scope of our study, there was no need for video recordings and full speech registration. Therefore, we wrote down the essential parts of the speech for our research, and the respondents filled out anonymous questionnaires. We presented the collected data in the form of tables and grouped them. Accordingly, we evaluated the collected material using the method of mathematical statistics, based on which it was possible to record the gender characteristics of women's and men's speech in the Armenian language.

Our surveys provide an opportunity to identify common gender characteristics of men's and women's speech, such as differences in pronunciation, intonation, emotionality of speech, preferred grammatical structures and words, and more.

Sargsyan M., A Famous Representative of the Armenian Philosophy of Linguistics.-This article presents the scientific heritage of one of the founders of Armenian linguo-semiotics, an outstanding linguist, philosopher, doctor of philosophical sciences, professor, and academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Armenia, Eduard Atayan, in combination with biographical events. Atayan's semiotic observations are incredibly different from general semiotic observations and ideas. Atayan's scientific heritage is of fundamental importance for various fields of science: linguistics and philosophy itself, as well as philosophy of linguistics and semiotics.

Simonyan N., Etymological and lexicological comments.-The articles placed in the book considered to genealogical study of some Armenian words. Attempts to clarify the etymology of some root are made, also new etymologies are suggested. Such reduplicative verbs are examined, which were supposed to be of unknown origin, or linguists have different opinion about the origin of these verbs. The Armenian verb *quŭquuun* (խիւ) H. Acharyan believes it is formed by reduplication, but he does not suggest the primary root of this verb. G. Jahukyan for the verb *quŭquuun* (խիւ) with some doubt supposed the I.-E. prototype *ghan- ‘widely opened mouth, to yawn’. The author considers that is more reliable for this verb to suppose the I.-E. **ǵen-/ǵenə-* ‘strive, demand, require’, which is given in the J. Pokornies dictionary). The root **ǵen-* is provided also by V. V. Ivanov in Hittite with the similar meanings. Indo-European origin is suggested for the reduplicative verbs *խսրխսրիկ* and *սրսրտկ*. The verbs synonymies *սծեմ-քեքեմ* and *սմսմ-լնում* also are considered. Two articles are devoted to the analysis of the verbs of the Semantic Groups ‘Sens perception’ and ‘Mind, Thought’. It is specified the etymology of the words *զուղն* and *տիլ*.

Simonyan N., Etymological comments.-The article deals with the origin of the Armenian words *k^cist* ‘thorne’, *xał* ‘to call, to cry’. The word *k^cist* was considered of unknown origin (H. Acharyan, G. Jahukyan). Giving semantic and phonetic parallels from other I.-E. Languages (Slavic ‘Needle Leaf, Coniferous Tree Branches’, air. *scē*, pl. gen. *sciad* ‘Gooseberry’) is offered the Indo-European origin of Armenian *k^cist*. The word *xał* (as part of the words *xałapatil*, *xałapatan*) G. Jahukyan with some doubt connected to the I.-E. **kel-* ‘call, invoke’, but taking into account the meaning of root **kel-* ‘to call, to cry’, and the reflections in the other I.-E. languages, the I.-E. origin is proposed for this word too without any doubt.

Suvaryan A., Grammatical typology of subject and resultative participles of modern literary Eastern Armenian and German languages.-Subject participles of modern German and literary Eastern Armenian maintain the uniformity of composition. Resultative participle of German, due to the peculiarities of the verb, appears in two different forms of composition, by revealing certain peculiarities over composition of the Resultative participle in the Armenian language. Resultative participle is

closely connected with the German verb system. Being one of the three main forms of the verb, it participates in the composition of compound finite tense forms and the Simple Past. In the modern literary Eastern Armenian language, resultative tense forms, unlike German, are not formed, and past tenses with the Resultative participle of literary Western Armenian have a predominant role over the perfect tenses in the frequency with which they are used. As the Perfect tenses are of the same form and there is no semantic difference between them (in Grabar = Old Armenian the Past participle was translated to Modern Armenian = Ashkharabar as Perfect or Resultative), the choice of the participle comes from the meaning of the sentence. The Resultative participle form in German used in the formation of the compound finite tenses of the Past is necessarily transformed into the Perfect tense form. Subject participle and Resultative participle, by combining verbal and noun features, appearing in corresponding syntactic positions in paralleled languages, become more capacious and practical, expressing also the functions of disappeared forms and participles.

STUDY OF ARMENIAN DIALECTS

Barnasyan J., Some Interesting Lexical and Morphological Forms in the Dialects of Artsakh.- The well-known dialectologist A. Gharibyan makes an interesting observation in his work "Armenian Dialectology", noting that two dialects are used in the territory of Karabakh: Northern Karabakh and Southern Hadrut. They gradually mixed, and the dialect of Karabakh became dominant, which "absorbed" most of the Hadrut dialect, handing over many of its main features to the remainder. As a result, the current Hadrut dialect was obtained, which is similar to the Karabakh dialect in many ways, but also preserves its own characteristics. The study examined some interesting lexical and morphological (pronominal) facts in two different dialects functioning in Artsakh, studied the materials presented in the records of colloquial speech units accumulated in dialectical, ethnographic monographs and in the Department of Dialectology of the Institute of Language of the National Academy of Sciences of the Republic of Armenia.

Barnasyan J., Affixation in dialects of some villages of Shirak region.-

The preponderance of suffixes compared to prefixes is the all-Armenian linguistic reality. According to a specially worked-out program, in a number of villages in the Shirak region, in the course of collecting activities, also information was collected on various word-building realities (composition, affixation, etc.) - while making sure that there are incomparably more suffixes than prefixes. We can testify to this by presenting the facts accumulated as a result of our collecting work carried out in different villages of the region. Having made the subject of research word-formation means, used in the dialects of the villages of the Shirak region, in this paper, we studied prefixes and suffixes, especially giving importance to the original suffixes. We are interested in the functional meaning of the word-formation forms and means present in the dialects of this area. We found and presented borrowed suffixes in different dialects, which give the word semantic tints. We also introduced Armenian suffixes borrowed from foreign languages attached to root forms, through which this verbal composition has an Armenological significance.

Dialectological Studies. Volume A. - The book includes the works of the researchers of the Department of Dialectology of the Institute of Language after R. Acharyan of the National Academy of Sciences of the Republic of Armenia, which in 2013 were published in various journals, collections, books. The materials included in the book deal with general and particular problems of studying dialects, present the results of research in the field of phonology, vocabulary and morphology of the dialect language, as well as issues related to comparative dialectology.

Gevorgyan G., Norms and deviations of the Eastern Armenian language.- Linguistic norms provide impeccable knowledge of the literary version, correct and beautiful oral and written speech, competent communication. Any deviation from the literary norms of the language is considered incorrect and unacceptable. Norms and deviations of Eastern Armenian speech usage are presented in the practical manual. First, language norms are presented, the use of canonical forms is explained, and then deviations. Spelling, punctuation and grammar tasks in the manual are intended for studying and consolidating theoretical knowledge with practical work.

Gevorgyan G., The linguistic characteristics of the city of Chmshkatsag.- In this article, the phonetic and lexical features of the city of Chmksatsag are studied by the methods of synchronous and intertemporal research, the consideration of which is important, fixing the preserved state of the dialect unit of the Western Armenian faction, which is under threat of loss, and the fact of saving the dialect material from irretrievable loss.

Gevorgyan G., Concepts of formal and functional characteristics of types of temporal structure dialect units Artsaha.- In this article, using the methods of synchronous and intertemporal research, considering some structural-functional realities of temporal-temporal structural types of Artsakh dialect units, it is possible to ascertain that they have special features, thanks to which they find a community with the Agulis-Megri dialect group.

Gevorgyan G., Consideration of the origin and period of use of the imperfect participle.- Different opinions have been expressed in Armenian studies regarding the origin and period of use of the imperfect form with the ending -նւմ[um]. Having examined the facts concerning the origin and period of the use of the imperfect participle, we came to the conclusion that the beginning of the use of the participle with the morpheme -նւմ(um) should be considered the XII century. In our opinion, it should be considered proven in Armenian linguistics that the explanation that the ending of the imperfect participle -նւմ(um) is associated with the locative case. Since the imperfect participle with -նւմ(um) did not have an identical development path in all manifestations of the Armenian language, therefore, in some dialect areas, the ending նւմ(um) was attached to the infinitive, and in others to the stem of the verb.

Gevorgyan G., Grammatical Polysemy in the Armenian Dialects.- From the perspectives of the comprehensive formal-semantic description of the verb system in the Armenian language, it is important to study the categorical forms of tenses and moods of dialects, given that they have undergone significant changes in the course of historical development being reflected in territorial variants of the language. This article discusses the phenomenon of polysemy in tense and mood systems of the territorial

varieties of the Armenian language, something which has not yet been thoroughly studied. Of course, other studies on the verb system of the Armenian dialects have touched upon the cases of conveying different meanings through one grammatical form, yet they were not considered as a special phenomenon and were not systematically studied.

Katvalyan V., Around the layers of dialect vocabulary characterizing men and women (According to the materials of the Bayazet dialect).-

In this research, we have examined the layers of Bayazet's dialect vocabulary that characterize women and men according to external and internal features, occupation, marital relationship, position and status, behavior, clothing, etc. Our goal was to classify the words that differentiate the genders according to different semantic groups, to observe them according to their lexical and semantic peculiarities. The material included in the field of research was taken from the dialect-speaking environment, as well as from published works. Observations show that language makes systematic differences in reflecting both gender realities and evaluative attitudes towards them, but the differences are mainly related to the semantic field and not to word formation. The material observed in the course of the study, as well as the results obtained, by their systematic nature, allow us to assert that the phenomenon must be observed in other dialects, as well as in dialectal Armenian as a whole.

Katvalyan V., The Reflection of Several Phonetic Features of the Old Armenian Period in the Modern Armenian Dialects.-

In this work, we consider such phonetic features of modern dialectal Armenian, the roots of which, according to Armenian linguistics, are quite ancient, and whose manifestations are considered probable in the period of ancient Armenian. We are interested in the peculiarities of the distribution and manifestation of these features. Among the phonetic features that have become the subject of study, there are more of those that refer to consonants, which is due to the greater number of their manifestations and evidence about them in the manuscripts. In general, the most important phonetic phenomenon coming from the ancient Armenian period and covering the entire modern dialectal Armenian is the variant expression of explosive consonants and affricates at the beginning of the word, which has a typological value. It is noticeable that phonetic features have functional differences. In one case, it

is expressed by differences in prevalence, in the other case, diversity is expressed by the nature of the manifestation of features. Some dialectal features are also considered characteristic of Grabar and related old dialects. Examining the dialectal features from the Old Armenian period is important from the perspective of both historical dialectology and comparative dialectology.

Katvalyan V., Mkrtumyan A., Kharatyan M., Sahakyan N., About the Shamakhi dialect.- The Shamakhi dialect was spoken in the city of Shamakhi and in the Armenian villages of the region. Armenians have lived here since the 10th-11th centuries, maybe even earlier. However, as a result of the anti-Armenian policy of Soviet Azerbaijan, Armenians continuously left Shamakhi. All the Armenian-inhabited villages of the region were emptied in 1988 as a result of deportation, not a single Armenian remained in the city of Shamakhi either. We have no information about the settlements inhabited by former Shamakhi people in the Republics of Armenia and Artsakh, and there are no facts about the use of the dialect as a means of communication. The article presents a number of interesting facts about the Shamakhi dialect, as well as some observations about them. The Shamakhi dialect is a unique manifestation of the Armenian language, which has great scientific value for the study of dialectal Armenian and the Armenian language in general.

Katvalyan V., The Armenian language of Cilicia according to the interpretation of Armenian linguistics.- The researchers gave different definitions to the Armenian language of Cilicia, distinguished between the concepts of Cilician Armenian and the dialect of Cilicia, and attributed various meanings to each of them. In this work, we examined the interpretations of the relationships between Cilician Armenian and Middle Armenian, as well as their relationship with Cilician and other dialects. We have also addressed the issue of formation of Cilician Armenian, relations between Cilician and other dialects.

Katvalyan V., About the Hadrut dialect.-Hadrut is located in the south of the Republic of Artsakh, it was one of the regional centers of the NKAO. Before the occupation and deprivation of the Armenian identity by the enemy, the Hadrut region had 1 urban and 28 rural communities with

41 rural settlements. At present, the people of Hadrut have found refuge in different settlements of the Republic of Armenia, deprived of the opportunity to return to their homeland: a unique dialect of Armenian is in danger of extinction. According to the morphological classification, the Hadrut dialect belongs to the U(S) branch of the Armenian dialects; according to the phonological classification, to a two-level group with no voiced consonants; according to the multi-feature classification, G. Jaukyan included this dialect as a unit in the Karabakh dialect. It is true that although the Hadrut dialect belongs to the same branch as the Meghri dialect, it has more in common with the Karabakh dialect. However, in our opinion, the difference from the Karabakh dialect in terms of the formation of the present tense, as well as a number of other significant differences, do not allow the Hadrut dialect to be considered a variant of the Karabakh dialect. It is possible that in this case we are dealing with an inter-dialect that combines the features of the Meghri, Kayvan-Shagakh dialects of the U branch and the features of the Karabakh dialect of the ՈւՍ branch. The roots of the Hadrut, Karabakh and Meghri dialects trace back centuries. Linguistic facts testify to their centuries-old neighborhood and the general process of development.

Katvalyan V., The Karno dialect in fairy tales recorded at the beginning of the 20th century.-In the work we consider the variant manifestations of Karno dialect within the framework of the material provided by the 4th volume of the scientific edition "Armenian Folk Tales". The volume includes fairy tales collected by Yervand Lalayan's expedition in 1911-1916, which recorded dialects of Alexandropol, Basen and Javakhk regions. We consider the obtained facts in comparison with the materials registered in the last quarter of the 20th century with the help of the program for collecting materials of the Dialectological Atlas of the Armenian Language. Observations show that the language of the fairy tales of the three regions is equally a Karno dialect with some variant realities. In terms of phonetics, the speech of Javakhk stands out, in terms of grammar, features of Basen are noticeable, although there are many features of the speech of Javakhk. Linguistic facts confirm Acharyan's observation that the Karin dialect, despite its wide distribution, does not have many subdialects. Over time, changes in dialect speech are due to the

influence of the literary language and other dialects or to the peculiarities of the development of dialect speech.

Katvalyan V., Modern language patterns of the Vardenis region.- A number of variants of the dialectal Armenian language are used in the Vardenis region. The Mush dialect is used in about a dozen settlements in its various expressions. In the Vardenis city they speak in the Diadin dialect, in the Akunk village – in a mixed speech combining the peculiarities of the Bayazet and Diadin dialects. Mixed speeches of the Karabakh dialect are used in many settlements of the region. Various dialectal units develop and change in parallel with pan-Armenian, interact with each other, bear the influence of literary and spoken languages, but retain their main features, continuing to remain unique manifestations of the spoken Armenian language.

Khachatryan H., The words for the concept “ground” and their semantic development in dialectal Armenian. - The word *գետին* (*ground*) in dialectal Armenian is used not only in the sense of "land surface", but also as a signifier of the concept "soil floor of the house". We also considered the Pahlavi loanword *տախտ*, which was used in the ancient literature to mean "throne, chair, royal furniture, bed", as a signifier of the concept "soil floor of the house" in Armenian dialects. This word, sounded as *թախտ*, more frequently occurred in dialectal Armenian in the sense of "wooden sofa", meanwhile, also meaning "wooden or soil floor of the room" and sounded as *տախտ*, it appeared in Moks and in some speeches of Alashkert. In the dialects of Karabakh-Shamakhi and Agulis-Meghri dialect groups, the word *տախ* is proved to be the name for the concept "ground". In dialectal Armenian, the word *տախտ* (with sound-forms *taban*, *dabon*) was also used in the sense of "ground floor of a room". The word "floor"(*համակ*) is used in dialectal Armenian with different meanings: *հաստակ* - "floor of the house" (Akhaltsikha), *հ'անտախ* - "hell" (Shirak), *տախ* - "solid ground layer on which the walls of the building are placed" (Artsakh), *տախ* - "oil scum" (Hachin), *տախ* - "hell" (Artsakh), *տախ* - "to dive under water" (Zeytun), *հանտախ* *գնալ* - "to disappear, get lost" (Ararat), *տախ* *գնալ* - "lost, disappeared" (Sasun), etc. We have considered the following words with limited usage

as signifiers for the concept floor/ground: *ցածր, խօղուն վրրըն (on the soil), հող, խօղ, խէղ, դէշիսւ, բարսւլ, etc.*

Khachatryan H., Kharatyan M., Compounding as a Means of Expressing the Unique Language Thinking in the Hamshen Dialect.- Examining compound words in Hamshen dialect in this article, we can say that being isolated and having no contact with other dialects, Hamshen dialect of the Armenian language presents distinctive ways of compounding typical only of this dialect. Due to the unique language thinking of the dialect, it has unique patterns of morphological derivation, which form such specific compounds such as *գալատնով լօղնու [galatov loydoov] (tortoise), հալած հավգիթ [halats havgit] (omelette), ագրնլուծք [agynlootsq] (kindling for fire), էքլաց [eqrats] (post-funeral reception), հաստիք [hastir] (dough trough), փուռնիս [poornit] (loaf of bread), թօնքով [tonqom] (strained yogurt), etc.*

Khachatryan H., The words for the concept “floor of the house (ground) ” in dialectal Armenian. The word **գետին (ground)** in dialectal Armenian is used not only in the sense of "land surface", but also as a signifier of the concept "soil floor of the house". That is why we have included it in the list of the words that reflect the semantic field "house and household". In dialectal Armenian, the word *գետին (ground)* for the concept "floor of the house" has the largest territorial coverage. We also considered the Pahlavi loanword *տախտ*, which was used in the ancient literature to mean "throne, chair, royal furniture, bed", as a signifier of the concept "soil floor of the house" in Armenian dialects. This word, sounded as *թախտ*, more frequently occurred in dialectal Armenian in the sense of "wooden sofa", meanwhile, also meaning "wooden or soil floor of the room" and sounded as *տախտ*, it appeared in Moks and in some speeches of Alashkert. In the dialects of Karabakh-Shamakhi and Agulis-Meghri dialect groups, the word *տախ* is proved to be the name for the concept "ground". In dialectal Armenian, the word *տախաւն* (with sound-forms *taban, dabon*) was also used in the sense of "ground floor of a room". The word "floor" (*hamák*) is used in dialectal Armenian with different meanings: *հաւսւլ* - "floor of the house" (Akhaltshikha), *հ'աւստաւ* -

"hell" (Shirak), *սսսսկ* - "solid ground layer on which the walls of the building are placed" (Artsakh), *սոոո* - "oil scum" (Hachin), *սսսսկ* - "hell" (Artsakh), *սսսկէնսսկ* - "to dive under water" (Zeytun), *հսնսսսսոոոո զնսսկ* - "to disappear, get lost" (Ararat), *սսսսկնսկ* - "lost, disappeared" (Sasun), etc. We have considered the following words with limited usage as signifiers for the concept floor/ground: *ցաձը*, *խօղնւ լըրըրն* (*on the soil*), *հող*, *խօղ*, *խէղ*, *ղէշիւս*, *բարմսլ*, etc.

Khachatryan H., Features of the Krzen Dialect. In this article, we examined the Krzen dialect, which is one of the dialects at the risk of extinction in the Karabakh-Shamakhi interdialect group. By examining the phonetic and grammatical characteristics of the dialect, we wanted to record the preserved state of the Krzen dialect, which is facing the risk of extinction, and also trying to save the existing dialect material from a non-recoverable disappearance.

Mesropyan H., The names of de concept of "charity" in the regional versions of the armenian language.- The Vocabulary Describing the Concept of Charity is rich in Armenian Dialects. The Collected Dialectisms were divided into several Groups: the Words describing, 1) Charity based on religious Beliefs and Prejudices; 2) Church Tribute; 3) public Charity; 4) Charity for Newlyweds and Holidays. The Study shows that a Large Number of Dialects describe Charitable Donations for the Armenian Church - these are monastic Donations that have different Names in the regional Versions of the Armenian Language.

Mesropyan H., Linguistic features of sermons of Catholicos of Garegin Kesabskogo.- In the article, we presented the linguistic features of the sermon of Catholicos Garegin Kesabtsi, who is a classic example of a preacher. The sermons of the Patriarch are distinguished by persuasiveness, Christian faith, patriotic ideas, rich vocabulary, characteristic of the rhetorical style, figurative language, and various expressive means characteristic of artistic speech. The language of the works of His Holiness Hayrapet is literary Western Armenian. In the last years of his life, the Eastern Armenian environment left its mark on the speech of His Holiness. The rich language of his sermons and descriptive

vocabulary connect the modern literary Eastern Armenian and Western Armenian languages, contributing to the mutual enrichment of the two branches of the literary language. We examined the features of literary words, author's neologisms, archaisms, poetic and rarely used words, terms, borrowings, as well as means of images characteristic of artistic speech: adverbs and comparisons, metaphors, personifications, etc.

Mesropyan H., Functional and sensitive characteristics of the name of plants used in Shirak's folk songs.-The investigation of plant's names in Armenian dialects is important for separation of vocabulary semantic groups and development of general lexicology. Words indicating plant name beside dialectical phonetic versions also have native Armenian and some loaned synonyms, which are reflected in positive or negative terms in especially oral traditional creations. In the folk songs of Shirak, there are three main groups of names of plants and fruits, which have a stylistic meaning.

Mesropyan H., General description of the dialect vocabulary associated with the concept of "death".-The mystery of death, the influence of contrary between life and death on people's mentality has become a reason for creation of appropriate vocabulary, word terminology and for the change of meaning and styling of the vocabulary. Traditions and rituals related to the end of earthly life are defined in three main stages: 1) agony, 2) funeral ritual, 3) commemoration ceremonies of the deceased. The Armenian dialects are rich of vocabularies identifying these three phases. In this article it is represented the vocabulary concerning to the third stage: the ceremonies of dead's commemoration, especially to the dialectical names of the meaning "ւսհ" ("death"). We have collected and investigated words that mention the phonetic and vocabular word-combinations of that commemoration ceremony, also Christian denominations and dialects with prejudice, the expressions formed on the basis of popular perceptions, descriptive expressions, sayings and other linguistic units.

Qumunts M., Survey of several words about religion and prejudice.-In the dialectical vocabulary of Syunik-Artsakh, religious words make up 58% compared to Armenian, and compared to the list of K. Baq compiled

by Baku - 66%. Three words have been added to the thematic group formed by the previous ones, according to the data of Syunik-Artsakh dialectal vocabulary, which, we think, are of Indo-European origin: kashk-kasq (քաշկ-քաշկ/ք), sundu-sundu (kuku) (սունդսի-սունդսի-կուկու), kupel-kup(el) (կուփեղ-կնիփեղ)). There's a question of whether kaj (քաշ) կայ (kashk) քաշք (քաշկք) is the general basis of the words. It is more probable that kash-q / k (քաշ-ք/կ), "evil spirit", has Indo-European origin: *mek-ti- "something, thing, man, being". The word (Սունդսի) probably derives from the root *sent – "direct, go, motion, way, road:" sundukuku (սունդսիկուկու), Sindara (Սինդարա). We think that the word kup(el) (կնիփեղ): 1. "Touch, blow, blow of a person, child, evil spirit, demon or angel" in the vocabulary of the Syunik-Artsakh dialect in meaning and form it is related to primary and secondary forms of the Indo-European root *(s)kep(h)- || *(s)kōp-: 1. "cover, cover, cover, protect"; 2. "beat, cut" (possible development from the last meaning). In the Pokornu dictionary, under the word (s)kōp-, a number of words are mentioned that reflect the semantic similarity of the word "kup(el)-" (կնիփեղ)) in Indo-European languages, for example, Old High German scaffōn "form, cause", Old Norse skap "form, mental condition", etc.

Qumunts M., Mysticism of bone in the novel "Karmrakar" of A. Bakunts.- In the novel "Karmrakar" of A. Bakunts are mystic not only village Karmrakar, but also bone. Author speaks much of bone's symbol and strength in the novel's different parts. It is possible to discover objectives of A. Bakunts by investigating means and formations of word bone in Syunik-Artsakh dialectal vocabulary. From this it is important the expression of past values lost idea, which author completed in bone and it's spiritual and physical means. Through linguistic and ethnographic topic and literary parallels mystery of bone is discovered, which also completes the range of values of the novel "Karmrakar". It is among the native Armenian words bone, the initial versions of which are: * ost (h) -, * ost (h) i-, * ost (h) r (g) - etc. The semantic forms of the word bone have been preserved in the languages of the Indo-European language family. There are also many beliefs and rituals associated with bone. For example, items made of bone magic are very common. With the help of bone, according to beliefs, people were able to control the forces of nature.

Episodes expressing the mystical phenomena related to bone have been preserved in different genres of Armenian and foreign folklore. In Syunik-Artsakh there are curses, blessings, proverbs, the origin of which is anciently related to bone beliefs. Some of the human beliefs about bone are found in the Bible. The great Armenian writer Axel Bakunts was able to bring prose to the popular notions related to bone by means of artistic, stylistic, word-formation and semantic means and to breathe new life into the content of the artistic work.

Qumunts M., About some dialectological terms and understandings.-

Currently, there is a lot of interest and progress in the field of terminology. Several terms and concepts used in the field of dialectology have been considered here. Thus, the linguistic connection of two or more dialects is called a dialect group. In Armenian linguistics, the term “dialect group” became popular due to the multi-characteristic classification of Armenian dialects. Syunik-Artsakh dialects – the phrase has mainly received a function from the beginning of the 21st century, in connection with the new administrative division of Artsakh and the Republic of Armenia, until the 44-day Armenian-Azerbaijani war of 2020. The dialect units of the Syunik Marz and the Republic of Artsakh are taken into account, which, according to their general linguistic characteristics, are included in the inter-dialect group of the Karabakh-Shamakhi. The terms Goris dialect and Goris sub-dialect are used in the linguistic literature. We believe that the spoken language of the Goris region has the characteristics of being called a dialect. Each dialect has a vocabulary characteristic of its area, which distinguishes it from other dialects of the language, from the literary language. A group of words of each dialect, which is not characteristic of the literary language is called dialect vocabulary. Dialect vocabulary takes shape from words of different layers: native dialect words, dialect word formations, semantically dialect words, dialect variants, dialectic phrases.

Qumunts M., Semantic and stylistic features of words and various phrases in the plan of synonymy (according to Syunik-Artsakh dialect vocabulary).- One of the means of enriching the vocabulary of the Syunik-Artsakh dialect area is synonymy. Synonyms have a special role and weight and are formed due to semantic nuances. Synonymous groups are formed by lexical, syntactic, morphological and stylistic means. They

are distinguished by their variants of expression, scopes of use and many linguistic forms. In this work, the word meaning "lazy" and the synonym groups formed by it are examined. There are words and phrases in the dialect that are synonymous with the word "lazy" and are known from the old period of the language. There are also such synonymous words that were formed relatively late or as a result of many contacts with other languages, they passed into the dialect area. The vocabulary of the Syunik-Artsakh dialect area also included words and phrases composed in a relatively recent period and transferred from other languages. Most of the synonyms of the dialect area are generally not common in other Armenian dialects, and some of them differ in word structure and semantic features. 36 words grouped under the meaning of the word "lazy" are mainly active in the dialect area.

Qumunts M., The formal-semantic description of the Iranian borrowings of Syunik-Artsakh dialect vocabulary.- Words of Iranian origin passed into the Syunik-Artsakh dialect's vocabulary mainly in two ways: through the vocabulary of ancient Armenian and as a result of contacts with Iranian languages. They differ from new borrowings in a variety of phonetic and semantic features. Words of Iranian origin enriched Syunik-Artsakh dialect vocabulary with new words and concepts. Here are some of them: **khashpush** (խաշփուշ - парф. **xār-pušt**), **tab** (թափ - парф. **tāb**), **tambi** (թամբի - парф. **tambūr**), **khireg** (խրրէգ - парф. **xwurdag**).

Qumunts M., The toponymical system of GukasSebastasu "David Bek or the history of hapantsots".- The toponyms Syunik and Artsakh mentioned in the bibliographic information are important for understanding many historical, linguistic and geopolitical issues in general. From the point of view, there is important information in the work of GukasSebastasi "David Beck or the story of the Kapantsi". From the study of the place names mentioned here, it becomes clear that after the 15th century, various Muslim tribes began to settle in the territory of historical Syunik and Artsakh. In this work, the location and adjustment of some settlements were made, for example, the name Zeva was given to the Armenian settlements where there were sanctuaries (Arabic: **zāviya** (زاوية) "place of worship"), Mount Okuziyarat is located in the village of

Tandzatap, and it was sanctuary. There are geographical names which have been changed by *copying, distorting old names, foreign words*. From the etymology of toponyms, it becomes clear that the name of the **Tatar** River comes from the Indo-European root **dhor-* "jump". The name of the **Kulaberd** province is dialectal and is made up of the words kul "stone" and berd, probably the fortress was built for blows from a slingshot. The **Yeritsvank-Artsvanik** toponym received the following development: **arg-* (Indo-European region) > *ars* (Urartian region) > *arets* (արլծ) (pre-Grabar period) *yerets* (յրլծ) (Grabar period) > *erits* (երից) (Middle Armenian period) > *ertc* (երց) (early Ashkharabar period) > *arts* (արծ) (new literary Armenian period, from the 19th century). The toponym **Urduar-Ordubad** has a primordially Armenian composition: in the dialect of Agulis, **urd** means "field stream", and **var** means "to lead". The place name Agulis is old and comes from the Greek word ἐκκλησία ("church" in Armenian). It becomes clear from the statistics of the GazarSebastassi toponyms mentioned that 92% are native or Armenian words created on the territory of Armenia, 3% are new foreign toponyms, 5% are toponyms of unknown origin. According to references and period, toponyms have the following image: BC. 3rd millennium - 5th century: 14%, Early Middle Ages: 5th-9th centuries: 10%, Middle Ages: 9th-13th centuries: 29%, Late Middle Ages: 14th-17th centuries, 47%. In fact, the penetration of Turkic and Kurdish tribes into Syunik began in the 15-16th centuries, and already in the 18th century this phenomenon forced the indigenous population to fight against the invasion of Turkic troops and tribes

Qumunts M., Movses Khorenatsi in the history of Stepanos Orbelian, in the "Letter" of Gazar Parpetsi and in the traditions.- S. Orbelian's "History of Syunik" is one of the best works of the Syunik school of poetry (qertokh, քերթոք), where Bishop Bishop Petros is also represented. Orbelian does not represent M. Khorenatsi's birth, death, and life-related details. There is no doubt that Bishop Bishop Petros was a member of the National Assembly. Khorenatsi's pupil and his / her education received in Syunik. This fact can contribute to M. Covering some of Khorenatsi's life-related issues. S. Orbeli confirmed that the most prominent representative of the school, or perhaps the founder, was MovsesKhorenatsi. We are convinced that K. Parpés speaks of MovsesKhorenatsi in "Paper on

Vahan Mamikonyan". Parpetsi called M. Khorenatsi "a blessed philosopher", which is confirmed by St. Orbelian: Very often M. The places of birth and death of Khorenatsi are defined by oral traditions, but the traditions that have been preserved in Syunik have also been ignored. Our oral stories refer to M. Khorenatsi's life and work. The information stored in the textbook corresponds to chronological, topographic and other aspects. Parpetsky's information. Names, monuments and other information have been preserved, which give reason to believe that M. Khorenatsi spent his last years in Syunik, which he thought was his birthplace.

Qumunts M., Study of several dialect words with suffix -տի || -ճի.- The dialectic area of Syunik-Artsakh vocabulary is quite rich and mainly reflects the word structure of general Armenian. However, there are words that have ancient origins and are mostly found in the dialects and speeches in this area. Among these words are **buldi, shldi, ghldi** (բուլճի, շլճի, դլճի) in which we think “-ճի” (-ճի) is a suffix. It is possible that “**bul**” (“բուլ”) is an old loanword from the Indo-European root *k^wol - Greek πόλος "circular motion" that survived in the dialect area. If the phonetic shifts of *k^wol- >hol (հոլ) transition become understandable with this wording, then the change **h > b** (**h > p**) remains a question. We think that here we have a deal not with a common Armenian phonetic phenomenon, but with dialect, because the word exists in eastern dialect areas. From this it becomes clear that the root “**bul**” (“բուլ”) does not directly derive from h.-e. form, but does not differ from the semantic and phonetic correspondence of the root “**hol**” («հոլ»). The root “**shil**” («շիլ») from dialect also has the suffix “-ճի” («-ճի»): **shl-di** (շիլ-ճի) «1. grooked, 2. having crooked eye», the prototype of which is *skhel- || *skel-. According to the dialectal data, we think that the same derivation was manifested in the dialectal version of the word khtigh (խտիղ) " tickling, titillation: delectation" ghl-di (դլլ-ճի). And from this it can be concluded that the suffix **-ճի** (-ճի) came from the suffix **-ot** || **-ut+i** (-օտ||-ուտ+ի) which is widespread in the dialect: **-oti** || **-uti** > **-ti** || **-ճի** (-օտի||-ուտի) > **տի** || **-ճի** with the meanings" 1. to carry something, 2. to be endowed with something" preserved in dialectal archeology.

Qumunts M., Qualitative and quantitative features of borrowings from eastern languages (according to the vocabulary of Syunik-Artsakh dialect area).- The main part of the study on Armenian loanwords is dedicated to the words in the literary versions. There are few studied dialectic loanwords. In dialectological works the data of loanwords are mainly summarized in word lists. The examination of the dialect vocabulary supposes to refer also foreign words or loanwords. The more literary and dialectic loanwords are different, the more their examination is not the same. Dialectic loanwords can be examined from several aspects: by thematic groups, by origin, by verbal belonging, etc. We find it convenient to examine the constitution of the loanwords of Syunik-Artsakh dialectical vocabulary according to qualitative and quantitative features. It can provide important information not only about the various contacts of the dialect-speaking community, but also about the semantic, word-formation, and grammatical features of the loanwords. The examination of loanwords can provide important information about sociolinguistic data (aspects) of the borrowing language. The loanwords of the Syunik-Artsakh dialectic vocabulary borrowed from Eastern languages can be divided into the following groups according to the way they passed:

1. Old loanwords that have passed to the dialectic vocabulary, especially from literary versions: Old Armenien, Middle Armenian and Modern Armenian, as տախտ (takht), իշխան (ishkhan).

2. Loanwords that have passed to the dialectic vocabulary through mediation: the lending language has borrowed that word from another language. There are two types of words in this group:

a. Armenian words that 1. Are presented in foreign forms: բեշնորք (beshnorq) (though the radical has Iranian origin, it is possible that it has got the suffix in Armenian: as բեհուշ (behush)), 2. Are incorrectly included in the loanwords list: թաղ (tagh) “shrub ground plants”, comp. *tol - “flat, flat ground, board”, ա նգյա լ: 3. Were transferred to another language (particularly Turkish), then with the phonetic, partly semantic features of the given language again passed to the dialect vocabulary (there are many in place names), as Դոցար-Դաւտու (Doghar-Dauttu), Այվազ-Էյվազլար (Ayvaz-Eyvazlar)). The semantic features of these words, however, do not allow them to be considered as loanwords and in linguistic works they must be examined in the context of Armenian words or among words that have a foreign semantic influence.

b. Loanwords that do not originally belong to the lending language: the external-substantive aspects of the source language are still distinguished in them: նիսագ-նի/ըյատ (niaz-ni/yyat), թագա -թագլամիշ (taza-tazlamish).

c. Words of different origin, but have obscured the external nominal features of the original language: ավազան-հավուզ (avazan-havuz).

3. Dialectic loanwords mainly used in Syunik-Artsakh, as խաշփուշ (khashpush).

4. Dialectic loanwords that have versions in other languages: ռանգ (rang), դին (din).

The main part of the loanwords in Syunik-Artsakh dialectic vocabulary passed from Eastern languages are Arabic, Iranian and Turkish words.

Qumunts M., The Goris dialect in the context of multi-characteristic classification of armenian dialects.-

The dialect of Goris is included in the range of the dialects of the branch um (Karabakh- Shamakhi or Far Northeastern inter-dialect group). According to the multi-characteristic classification of the Armenian language, the spoken language of Goris was considered a speech. *Later A. Margaryan made thorough research on the Goris dialect and came to the conclusion that the Goris dialect is not one of the Karabakh dialects, but an independent one. After the 1970s in some dialectological works, the spoken term of Goris is continued to be used following the multi-characteristic classification of the dialects made by G. Jahukyan. My dialect has never been studied in the context of multi-characteristic classification. In this work, an experiment is done to examine the characteristics of the Goris dialect according to the multi-characteristic classification of Armenian dialects. In addition to the fundamental questions related to the selection and meaning of dialect characteristics, dialect features were examined with statistical data that can make a significant difference in the recognition of the unit. As a result it was found that the spoken language of Goris is not a speech, but a dialect both in sequential and simultaneous language status.*

Qumunts M., The dialect of Mehtishen.- According to the multi-characteristic classification of Armenian dialects, the Mehtishen dialect is included in the Karabakh-Shamakhi inter-dialect group of the faction

“*nu*”. The Mehtishen (today Lusadzor) settlement is located in Askeran region of Artsakh Republic. The vowels of Mehtishen dialect are: *a, ä, u, ü, o, ö, u^e, i, í, ý, ý^e* (*uu, uü, nu, nü, o, ö, nu^k, hu, h^l, tu, pu, pu^k*). In addition to Armenian consonants, here there are *g^y, k^y, q^y* (*q^l, l^y, p^l*). The word formation methods of the Mehtishen dialect are common to other dialects of Artsakh. The words included in the vocabulary belong to the Indo-European, Old Armenian dialectal and literary layers. In the Mehtishen dialect, the plural of the noun is formed by the particles *-er, -ner, -ni(-t^h, -ü^ht^h, -ü^h)* and *-q (-p)*. The dialect has seven cases and eight case-forming particles: *-i, -u, -va, -och, -ts, -o* || *-ö, -a(n) (-h, -n, -ü^hu, -o₂, -g, -o* || *-ö, -u(ü)*). The auxiliary verb has the following form: present: *em, es, e* || *a, enq^y* || *enq, eq^y* || *eq, en* (*t^hu, tu, t* || *u, t^hu^p* || *t^hu^p, t^p* || *t^p, tu*), past: *-i, -ir, -er, -inq^y* || *-inq, -iq^y* || *-iq, -in* (*-h, -h^h, -t^h, -h^hu^p* || *-h^hu^p, -h^p* || *-h^p, -h^h*): The Mehtishen dialect has peculiarities typical of the Artsakh and Khoi dialects, but even today it is considered an independent dialect.

Qumunts M., The ways of formation of reduplicatives in the Syunik-Artsakh area.— One of the means of enriching the vocabulary of the Syunik-Artsakh dialect area is the word formation method. Among them, in the dialect area, the reduplicatives stand out, which are mostly with or without sound interchanges. Regarding components without sound interchanges the reduplicatives are more in number than the components with sound interchanges (with sound interchanges: 44%, without sound interchanges: 52%, formations by other means: 4%). The semantic feature is important for the formation of the reduplicatives. About ¼ of the reduplicatives has acquired a new meaning that does not derive from the meaning of the components. New meanings have been formed with the adverb *ha (hu)* "constantly" and the reduplicatives having different roots. Many roots or word variants have been left out of the vocabulary for various reasons in the historical period and have been preserved in reduplicatives, they have no independent use without them: "*typyr-typr, top-top, tol-tol, tor'-tor', loq-loq, lop'a-lop'a* (*թըրիըն-թըրիըն, թուի-թուի, թոլ-թոլ, թոն-թոն, լոբ-լոբ, լուիս-լուիս*) etc". Proto-Armenian meanings have been preserved even in some complexities of Indo-European origin.

Qumunts M., Ancient Goris, the false thesis of the location and the newly discovered inscriptions.- Goris is one of the oldest Armenian settlements, but there is a great need for historical-archaeological, ethnographic and generally Armenological studies related to it. Three main questions were posed in this work: 1. The origin of the name Goris, 2. the question of the location of Old Goris, 3. Unexplored stone inscriptions of ancient Goris. The place name of Goris is mentioned for the first time in the Urartian region as Guriaya country. We believe that the Indo-European indigenous form *g^heu (*g^houoro-) is preserved in the toponym Gor(iya)-Gorayk-Kyöres-Goris (Գոր(իայա)-Գորայք-Կյօրէս-Գորիս): dzor>gor || kyor (ձոր>կոր || կ'օր). It probably previously had the meaning of a simple name and indicated not a settlement, but a geographical area - "valley". Not only *Goris*, but also *Koru* (a settlement in the Goris region), *Kuris* (a settlement in the Meghri region) originate from the *G^houoro- root. We think that Gr. χῶρος "1. place, location, 2. between, the space between, 3. region, country, 4. village, 5 plots of land", Sans. (dari) "canyon, valley", Ps. دره (darre) "canyon, gorge, valley", Arm. the words *valley* have the same origin. A section of Ghevond Alishan's work "Sisakan" has caused great confusion among many authors, as a result of which Old Goris was placed in the area of today's Verishen. But the analysis of the grabar text and comprehensive facts prove that Old Goris is located in its place, in today's Goris village. The Melik region of Goris is remarkable for history. A number of tombstone inscriptions were found in St. Hripsime in the churchyard and around the chapel, which are just being deciphered. They are tombstones of many representatives of the Melic dynasty, which give an opportunity to imagine the origin, inheritance and other related issues of the Melic region of Goris. The publication of the records sheds light on the history of the clans of Melik Huseinyan and Ter Minas of Old Goris. It gives importance to the study of the local history of Syunik by bringing up the history of specific families.

Qumunts M., Burdur: the dialect of the interdiartic group of Karabakh-Shamakh in Western Anatolia.- Burdur is located in Western Anatolia. The Armenian settlement of Burdur existed until the 1915 Genocide. According to the multi-character classification of Armenian dialects, the Burdur dialect is included in the Karabakh-Shamakhi inter-dialect group. The dialect has been preserved in a foreign environment for

more than 300 years. According to some information, the Burdurs migrated from the territory of Karabakh. The study of the phonological, morphological and lexical composition shows that the Bordurs migrated from the Syunik-Artsakh dialect region, namely from the historical province of Bagh-Kashunik, between Hadrut, Kapan and Goris. Today, the Burdur dialect is considered dead because in 1915, as in other Armenian settlements, the Armenian population of Burdur was subjected to deportation and genocide. Part of the Burdur people migrated to Eastern Armenia, and the other part scattered around the world.

Vardanyan A., The Plant Names of the Jahuk-Vayk Interdialect.–

The names of plants are one of the most commonly used layers of the vocabulary of dialects, which reveal not only the traditions and ethnographic characteristics of the speakers, but also contacts with other peoples in different time periods. Given the importance of a separate integral study of the names of plants of each dialect unit, this interesting layer of the vocabulary of the Jahuk-Vayk interdialect (spoken in about a dozen settlements with autochthonous populations in Vayots Dzor and northern Nakhichevan) is examined in the work. Based on meaning, the names of plants of the Jahuk-Vayk interdialect are separated divided into the following groups: wild herbaceous plants, cultivated and garden plants. Based on origin, the interdialect plant names are separated divided into the following groups: words attributed to Classical Armenian, not attested in Classical Armenian words, dialect words composed according to the rules of composition of the Armenian language, late borrowings.

Vardanyan A., Etymology of the Personal Name *Artak*.– Hrachia Acharian connected the Armenian male name **Artak** with the Parthian name **Arta**, considering the latter a diminutive form (Arta + ak). Other researchers also attributed a Parthian origin to this name and etymologized it in the meaning of “fast moving” or considered it a diminutive form of the names Artavazd, Artavan. The Iranian male-female name **Arta** آرتا comes from the name of Arta- truth, symbolizing the fire, the second of the six immortal shrines-spirits of the supreme Zoroastrian god Ahuramazda (Armenian parallel - Aramazd) - one of the most powerful spirits of the Zoroastrian religion. The connection of the Indo-Aryan female personal name **Rita** रीता with the cosmic order and the

truth of the Vedas - **rta**, is more likely, since it is one of the oldest traditional names of India. The Armenian highlands and Ancient Armenia were also within the limits of pantheistic beliefs, in particular, the spread of Zoroastrianism, and were among the carriers of the general Aryan worldview and value system, therefore, it will be possible to consider the connection of the personal name **Artak** not only with the Iranian male-female name **Arta**, but also with the Indo-Aryan female name **Rita**, which comes from the same root **art** (“form, order, ordering”) of the Indo-European proto-language.

Vardanyan A., Realities of the Classical Armenian Language in the Dialects of the Territory of Nakhijevan.– Until the 80s of the last century, 8 dialects used in the territory of Nakhijevan (Agulis, Jugha, Ararat, Artsakh-Syunik dialects, Jahuk-Vayk and Northern Goghtn interdialects), 2 – immigrants (Khoy and Maragha dialects), preserved the peculiar realities of the Classical Armenian language. The paper studies interesting *phonetic* (preservation of the consonant system of the Classical Armenian language in the Agulis dialect, preservation of the sound *û* in words with the ending *û* grabar in the Agulis and Jugha dialects, etc.), *morphological* (the presence of the declension *o* (< *η*) in the Jahuk-Vayk interdialect, the presence of the plural ending *p* in the Agulis and Jugha dialects, etc.) and *lexicological* (the main part of the vocabulary of all dialects is made up of words that have come down from Classical Armenian: without phonetic changes, with phonetic changes or with a changed meaning) realities characteristic of the Classical Armenian language preserved in autochthonous dialects in the territory of Nakhijevan.

Vardanyan A., Subdialects of the Artsakh-Syunik dialect in the Territory of Nakhijevan. –The territory of Nakhijevan, situated at the crossroads of the provinces of Vaspurakan, Ayrarat, and Syunik of historical Armenia, and repeatedly subjected to mass migrations of the population, showed a high degree of dialectal diversity. On the eve of the events of 1918-1920, when the absolute majority of the population was Armenian, the territory of Nakhijevan included about seven dozen Armenian settlements, the vast majority of which spoke Khoy and Maragha dialects. Indigenous dialects had also been preserved – the

Agulis dialect, the Jugha dialect, the Jahuk-Vayk interdialect, the North Goghtn interdialect, subdialects of the Ararat dialect, as well as the Artsakh-Syunik dialect. The Artsakh-Syunik dialect was spoken in 6 settlements: the villages of Abrakunis, Gyagh, Norashen, Shahkert (Ghazanchi), Shorot and Poradasht (Paradasht) of the historical province of Yernjak. As a result of the anti-Armenian policy pursued by Soviet Azerbaijan in the last century, not only did the whole region completely lose its Armenian population, not only were thousands of monuments of Armenian culture completely destroyed, but also, uprooted from its native soil, a whole group of Armenian dialects was extinguished. Of the 6 settlements that spoke the Artsakh-Syunik dialect, Paradasht, Gyagh and Shahkert lost their Armenians relatively late – in the 70s of the last century, and Abrakunis, Shorot and Norashen – much earlier. Despite some phonetic, morphological, and lexical differences (the almost complete absence of alternations *nl > o u > o*, *o > nl o > u*, the ending - *pu*-*əm* of the imperfect participle and prepositional case, the presence of many words borrowed from neighboring dialects, etc.), the subdialects of the Artsakh-Syunik dialect had mainly been preserved in the territory of Nakhijevan.

Vardanyan A., Kharatyan M., Sahakyan N., Observations on Some Plant Names of the Jahuk-Vayk Interdialect.– The names of plants are one of the most commonly used layers of the vocabulary of dialects, which reveal not only the traditions and ethnographic characteristics of the speakers, but also contacts with other peoples in different time periods. In the Jahuk-Vayk interdialect, there are interesting layers of plant names, which can be divided into the following groups according to their meaning: wild herbaceous plants, edible and useful wild herbaceous plants, cultivated and garden plants, flower, berry names, fruit trees and bushes, non-fruit trees and bushes. Based on origin, the interdialect plant names can be divided into the following groups: words attributed to Classical Armenian, not attested in Classical Armenian words, dialect words composed according to the rules of composition of the Armenian language, late borrowings.

ISSUES OF HISTORICAL DEVELOPMENT OF THE ARMENIAN LANGUAGE

Grigoryan S., Semantic Examination of Legal Concepts Grigor Tatevatsi's "Book of Questions".- Although Tatevatsi does not have a separate work in the legal field of law, summarizing the legal conception of the "Book of Questions", we can say that his questions in the field of law are also very interesting and diverse, and a large number of legal concepts allow us to present them in semantic groups. The author among the concepts has new word formations.

Grigoryan S., Applications of legal concepts in series of Armenian dialects.- Legal concepts in the dialects of Armenian have mostly preserved their old Armenian usages, but at the same time they have narrowed or expanded the meaning of the word, often they have also moved away from the original meaning, and as a general phenomenon, these concepts have undergone phonetic changes specific to the given dialect in all dialects.

Grigoryan S., The legal concepts in Grigor Tatevatsi's "Book of Questions".- Grigor Tatevatsi does not have a separate work in this area, his questions are very interesting and varied. Grigor Tatevatsi was conservative in them. On the one hand, without going beyond the canonical definitions, he tried to explain Grigor Tatevatsi's "Book of Questions". Summarizing the legal concepts found in Grigor's approaches to his ancestors, on the other hand, based on the problems of his time, he interpreted them in a new way.

Hovhannisyan L., Archaisms of Numerals in Karabakh (Artsakh) dialect. - The subject of study is the dialectical forms of cardinal and collective numerals as well as the peculiarities of their usage. In the Artsakh dialect, tens precede units in number words from 11 to 19. In Grabar units mostly precede tens. Dialectical forms have been influenced by a number of factors, particularly the alphabetical numeral system- ՃԱ,

ժԲ, ժԳ... (Ա – 1, ժ – 10...). Collective numerals are used in Grabaras as well as in dialects of Karabakh and Meghri.

Hovhannisyan N., Research of Handwritten Dictionaries of Synonyms Attested from the XVIII Century (monograph).- The work is a study of handwritten dictionaries of synonyms, summarized in five manuscripts attested from the XVIII century, as evidenced by the catalogs of manuscripts of the Institute of Ancient Manuscripts of the Matenadaran named after Mesrop Mashtots.

The introduction provides a brief historical background, and discusses some issues on the relationship between the language and the history of the people.

The followings are the types and compositions of handwritten dictionaries.

When considering the principles of the formation of synonymous rows, it is indicated that they include words that have a semantic connection, connected by a common concept, and united by a common idea.

According to the researcher, synonymous rows are most often formed on the semantic basis of the consequence, resembling constructions with a serial connection *if ... then*. In handwritten dictionaries, such synonymous rows have also distinguished that cover the types of concepts.

The study of the lexical and morphological features of synonymous rows has established that the principle of their compilation with the same parts of speech is mostly not violated, but there are synonymous rows composed of different parts of speech. In the synonymous rows there are also prepositional and explanatory phrases, descriptive expressions, references and mentions that usually occur at the end of the synonymous row, as if summarizing it, as well as phrases with a negative particle, antonyms.

The study of word variants in synonymous rows confirms the existence of such double forms with a change in vowels and consonants, which linguists record in ancient Armenian, medieval written sources. In some positions, double forms with consonant sounds are more characteristic of "Western Armenian dialect-speaking areas", therefore, according to the researcher, it can be assumed that these dictionaries were rewritten (copied) on the territory of Western Armenia.

The changes in the meanings of words in handwritten dictionaries in comparison with the original monuments of Armenian literature are considered in detail. Words with new meanings and semantic nuances are highlighted. Also, several "new words" defined by Hrachya Acharyan, that have new meanings or semantic nuances are presented.

Dictionary observations and searches also provided the researcher with the opportunity to identify words that have changed their meaning or have slightly different semantic nuances in the modern Armenian language: from their consideration it became clear that the primary meanings attested in the dictionaries of the modern Armenian language have not been preserved: at the end of the XX century these words already occur with new meanings. An attempt is made to confirm the existence of newly formed words by the peculiarities of the word formation of the Armenian language, dictionaries created in the XVIII century and later, if possible with textual examples of original monuments of Armenian literature, as well as to clarify and explain the changes in the meanings of words. From the study it turns out that scribes created or added words used by contemporaries: some words are attested only in handwritten dictionaries, others in dictionaries of J. Willott, Mh. Sebastatsi (XVIII century), as well as in bilingual and trilingual dictionaries of the Mekhitarist fathers (XIX century), in various grammatical and historical works; according to dictionaries, some of these words are preserved in the Eastern and Western Armenian variants of the Armenian language with the same meanings or different semantic nuances.

When considering borrowings, it is noted that most of the borrowed words are from Iranian languages: in Armenian dialects they are used in phonetic variants and with different meanings, some have a general dialectal use.

In the synonymous rows, compound verbs, phraseological units, phrases and expressions are taken, as it turns out, from Armenian independent and translated literature. According to the researcher, compound constructions were also included in dictionaries for educational purposes.

Handwritten dictionaries of synonyms, according to Armenian scholars, are among the oldest lexicographic monuments of medieval Armenia and were rewritten (copied) in the XII century. Consequently, according to the researcher, handwritten dictionaries attested from the

XVIII century may also refer to an "earlier period", that is, before the compilation and publication of dictionaries of the ancient Armenian language, possibly parallel to them. To substantiate the above, phraseological units, phrases and expressions found in handwritten dictionaries are presented according to the earliest evidence and in the following classifications: attested in the Bible, in authentic monuments of Armenian literature, in various dictionaries published in the XVIII century and later: compound constructions are also distinguished, formed by similarity, having other meanings and semantic nuances, and also not fixed in the dictionaries of the ancient Armenian language.

Hovhannisyan N., Our Language, Our Speech and Logic.-The article notes that the language with its variants has features, but however political messages-comments, scientific works, everyday conversations, even reviews pertaining to life require accuracy of language, brevity, attractiveness for the reader and listener, diversity of expression. This is a general requirement that implies both the feeling and knowledge of the richness, expressive abilities and means of the mother tongue, especially in these days, when the influence of the Internet on the culture of speech and spoken language has grown exponentially.

The article with certain interpretations provides examples of lexical errors, distortion of meanings of words, deviations from the language norm, recorded in speeches of different figures, in scientific works, in official documents and advertising.

According to the author, the reasons for such distortions are incorrect use of words, misperception/ponymania of meanings of words, influence of foreign thinking and logical disturbances of speech construction.

Issues on Armenian Language Historical Research, Volume A.- The book contains the researches of the staff of the Armenian Language History Department of the R. Acharyan Institute of Language of NAS RA. Proceedings were published in various scientific journals and collections in 2013. The volume includes studies devoted to changes in the lexical composition and grammatical structure of the Armenian language at different stages of its development and their regularities, the lexical commonalities of the Armenian and other languages, the Old Armenian

(grabar) lexicon, the ratio of foreign and native words, the functional features of borrowings.

Khachatryan V., On Language Differences of the Manuscripts of Ghazar Parpetsi's Works.-First some information on the known manuscripts including small bits by GhazarParpetsi's "History and Letter" has been introduced, then the language differences existing in the mentioned works are considered. An attempt has been made to reveal the realities which are original and those that are a result of innovations and interventions made by copyists. Some observations have also been carried out concerning the proof-readings of the compilers considering the original, some specifications have been made.

Mkhitaryan G., A Linguistic Study of Medieval Comedy Names.- The word *Comedy* (կատակերգություն) has an ancient Greek structure. The earliest evidence of this word is mentioned in the Armenian translation of Dionysius of Thracian's "Art of Grammar". There are also references in the Bible and in M. Khorenatsi's "History" ("Lamentation of Loss...."). In the interpretations of Dionysius of Thracian's "Art of Grammar", it is mentioned that Comedy is an art or work of poetics, and the purpose is to exhort, rebuke, and encourage according to the reality or behavior of everyone. The original meanings noted in dictionaries are "Feast song" and "Village song". The ancient Greek term was created from the words "joke" and "song" which are probably well-known as the names of folklore genres. The study's importance and relevance are to highlight the specific development of the genre, its diversity, and the use of names. There is evidence that the word *comedy* and the medieval definitions of this concept with this name were never mentioned in the Armenian bibliography. A literary work with this title is not mentioned either. Secular thinking is generalized through Comedy since it is a common moral and aesthetic system. Moreover, it is also comprehensible that the boundaries between secular thinking are clearly differentiated. The purpose of this article is to present the applicable manifestations of comedy "in everyday life" in medieval Armenia, the formation of a peculiar image of secular (folk) art, and the gradual spread and stabilization of the terminology of national Armenian traditional singing art. Used names a *joke* (կատակ), *whistle*

(սոհնչ), *song* (շէր), *joyous songs* (ցուց (ք)), *dance songs* (պարուց էրգէր) are also peculiar manifestations of folk satire, and the linguistic study of the names gives a certain idea of the peculiarities of ancient Armenian culture by proving that they were formed in the Pre-Writing period.

Mkhitaryan G., Bible Translation as a Factor in the Preservation and Development of the Armenian Language.-The Armenian translation of the Bible had a great impact on almost all areas of the spiritual life of the people. It played a decisive role in the formation of Armenian national scientific thought. From the translation of the Bible, all directions of the new worldview were formed, which in their content are directions of the new faith and the new science. The influence of the Holy Book on the Armenian culture, especially on the Armenian value system, emphasizes the role of the language due to the Armenian translation of the Bible. The invention of writing was also aimed at translating the Bible and making the content of the Holy Scripture accessible to the public. It is relevant to refer to the translation of the Bible today, as it is linked to the urgent requirements of the current geopolitical reality. Nowadays, there is a need to inspire our contemporaries with the idea of preserving Armenian statehood and the example of the past.

Sirunyan T., A Study of One Grammatical Manuscript (XV century).-The article examines the grammar manuscript (unknown author) stored in the Matenadaran, revealing that it largely relies on the work of Arakel Syunetsi, the grammar sections have a concise presentation and don't contain significant novelties, instead of comments, a large place is given to examples and conversations. Therefore, it is summarized that the creation of grammar had an applied purpose - an auxiliary means for consolidating theoretical knowledge.

Tadevosyan H., New Lexical Meanings in the 13-th Century Medical Books ("Analysis of the Nature of Man and His Ailments", "Horses' Cures Book"). - This article discusses new lexical meanings (24 words, 25 meanings), which were probably used for the first time in the 13-th century Medical Books to enrich the Middle Armenian vocabulary. These words were used with the medical term value as pathological, anatomical

words, and drug names, meanwhile preserving the basic meanings of Grabar. Only four of them, being used, in Middle Armenian, and dialects were preserved and fixed in the Modern Armenian vocabulary. Six of them are not evidenced in the "Dictionary of Middle Armenian".

Tadevosyan H., New Formed Medical Words in the 13-th Century Medical Books ("Analysis of the Nature of Man and His Ailments", "Horses' Cures Book"). -This article discusses newly formed medical words (133 words), which were probably used for the first time in the 13-th century two Medical Books. These words are typical for the Middle Armenian language and have been preserved in the vocabulary of the latter. The newly formed words, that were created by means of compounding and suffixation, mainly are the names of diseases, plants, drugs, and anatomical words, having the medical term value. Five of the examined words are not evidenced in the "Dictionary of Middle Armenian", about a quarter part of them, being used in the Middle Armenian language and dialects, have been preserved in the same meaning and fixed in the modern Armenian explanatory dictionaries, only five of them have been preserved in other meanings.

Hr., Structural-semantic peculiarities of phraseological units with zoonym component in Armenian and Persian languages. - The article discusses phraseological units with zoonym-component in Armenian and Persian languages. From the structural point of view these units are nominative (two-component, three-component, four-component) or communicative phraseologies which express a person's or subject's quality. From the point of view of semantic equivalency, these units have equivalents and analogs.

КРАТКИЕ АННОТАЦИИ НА РУССКОМ ЯЗЫКЕ*

ПРОБЛЕМЫ ИЗУЧЕНИЯ И НОРМИРОВАНИЯ СОВРЕМЕННЫХ ВОСТОЧНОАРМЯНСКОГО И ЗАПАДНОАРМЯНСКОГО ЯЗЫКОВ

Аракелян К., Язык переводов Мисака Мецаренца из английской поэзии.- Перевод всегда был одним из лучших способов межкультурного общения народов. Многие представители армянской культуры внесли свой вклад в искусство перевода, в их числе известный западноармянский поэт начала двадцатого века Мисак Мецаренц, переводивший как прозу так и поэзию.

Статья посвящена исследованию лингвистических особенностей переводов Мецаренца из английской поэзии, в частности, ряда поэтических произведений Чосера, Филда и Пикока. В своих переводах Мецаренц оставался близок к оригиналу, избегал дословности, но при этом проявлял творческий подход для достижения эмоционального накала.

Аракелян К., Стилистические средства сатиры в “Карманном словаре” Ншана Пешикташляна.- “Карманный словарь” Ншана Пешикташляна является блестящим образцом армянской сатиры. Он включает 126 заглавных слов, толкования которых отличаются не только смысловой глубиной и пластами, но и искусным и уместным использованием разных языковых средств, оригинальным анализом, абсолютной гармонией формы и содержания. В этом словаре присутствуют все виды сатиры для отражения которых отобраны точные языковые единицы.

Аракелян К., Стилистические-сатирические аспекты разных слоёв лексики в комедии Ншана Пешикташляна „Посещение больного”.- Армянская сатирическая литература имеет богатые традиции и глубокие корни. Сатирический жанр достиг своего апогея

* Перепечатаны из соответствующих научных журналов.

в XIX-XX вв., в частности, в творчестве западноармянских писателей Акопа Пароняна и Ерванда Отяна. Традиции западноармянской литературы переняли писатели Диаспоры и в их числе Ншан Пешикташлян, который более известен как сатирик.

В комедии Ншана Пешикташляна „Посещение больного” изобилует словами принадлежащими активным и неактивным слоям лексики, которые придают тексту особую стилистическую окрашенность и экспрессию, а так же эти слова являются составной частью сатирической речи.

Асоян Т., Исторический экскурс газеты «Мшак» к венецианским Мхитаристам (По случаю 150-летия издания газеты «Мшак»).- Газета «Мшак» занимает важное место в истории армянской периодической печати. Она начала издаваться с 1872 года в Тифлисе, под редакцией известного интеллигента и общественного деятеля Григора Арцруни. В газете сотрудничали прогрессивные люди того времени. В этой газете Раффи впервые опубликовал свои многочисленные произведения.

Газета «Мшак» освящала социальные, культурные и национальные проблемы, волновавшие общественность, давала им оценку применяя новые идеологические подходы, обеспечивала информацией из разных регионов.

Изданный в 1873 40-ой номер газеты коснулся деятельности Мхитарянского ордена в Венеции, связанной с некоторыми религиозными ориентациями.

«Мшак» высоко оценил деятельность Мхитарянцев, однако противопоставил начальный и последний (вторая половина XIX в.) периоды их деятельности, учитывая нескрываемую приверженность некоторых членов ордена к католической церкви. Если католицизм изначально был маской для развития армянской культуры, то в дальнейшем он стал сущностью.

В статье анализируются наблюдения «Мшака» о деятельности Мхитарянского ордена.

Асоян Т., Ишханяновские интерпретации синтаксических восприятий.- Рафаэль Ишханян – один из известных деятелей армянской культуры и науки, личность с активной общественной и политической

кой позицией. Круг его интересов широк: история, библиография, литература, но в центре его внимания находится армянский язык, проблемы его чистоты и сохранения. Среди лингвистических исследований выделяется «Синтаксис современного армянского языка: Простое предложение» исследование. В этой работе Р. Ишханян по-своему интерпретирует ключевые вопросы синтаксической системы армянского языка. Оставаясь близким к некоторым традиционным подходам, во многих случаях он по-новому представляет лингвистические факты.

В этой небольшой статье мы сослались на несколько синтаксических реалий, которым Р. Ишханян дал разные решения, отличающиеся от предыдущих взглядов.

Галстян А., Вопросы семантико-структурного анализа новых слов в современном армянском языке.- Исследование словообразовательных моделей, связей суффиксов и основ новых слов в современном армянском языке выявляет определенные закономерности семантико-структурного характера. В данной статье исследуются тенденции и закономерности возникновения и распространения новых слов. Рассмотрение некоторых тематических групп выявляет тенденции активизации некоторых суффиксов. Исследуются новые слова, обозначающие время в современном армянском языке. Особое внимание уделяется анализу новых слов, обозначающих профессию, занятие. Отмечаются также некоторые отклонения от словообразовательных норм. В статье использован материал серии "Новые слова".

Гамоян Л., Проявления омонимии слов, выражающих понятие „Одежда" в армянском языке.- Семантическая (тематическая) группа «одежда» богата омонимами, состоящими из слов, обозначающих понятие одежды, особенно их очень много в диалектах. Серии омонимов обычно состоят из двух, трех и четырех (иногда более) слов, но преобладают двучленные. По типу омонимов мы различаем лексические и грамматические синонимы, по объему вовлеченности: полные, частичные и смешанные омонимы, по способу возникновения: однокоренные и разнокоренные. Разнокоренные омонимы появлялись по-разному. а) на основе случайного сходства слова или словаформа, б) на основе словообразования, в) на

основе случайного сходства заимствованного слова и армянского слова, г) только на заимствованных словах. В семантической (тематической) группе «одежда» также разделены два типа неабсолютных омонимов: омофоны (которые являются омонимами только в устной речи) и омографы (которые являются омонимами только в письменной форме). Часто единицы омонимического ряда относятся к разным слоям лексики: общего использования и нейтральной (устаревшему, диалектному, разговорному, западно-армянскому). Обычно один из членов омонимического ряда является словом, обозначающим понятие «одежды», а другие (другие) относятся к другим смысловым (тематическим) группам. Редко встречаются омонимичные серии, все единицы которых принадлежат к одному и тому же полю (в данном случае - к семантической группе «одежды»). Стилистическое значение омонимов в основном проявляется в словесной ситуации, особенно в художественной речи.

Гамоян Л., -Аффиксация в семантическом поле „Одежда“.- При изучении производных слов семантического поля «одежда» была предпринята попытка выявить их словообразовательные возможности, а затем, подвергнув эти слова словообразовательному анализу, получить возможность выяснить словообразовательные закономерности заданной подсистемы и наиболее продуктивные шаблоны. В статье производные слова, обозначающие одежду или часть предмета одежды, разделяются по количественному признаку аффиксов (моно- или поли аффиксы), по их расположению относительно основы (приставочный и суффиксальный), по функциональному характеру аффиксов (производный и непроизводный), по разным словообразовательным шаблонам. Отдельно были представлены названия одежды, образованные аффиксами существительных-прилагательных, а также учитывались образованные от заимствований производные слова. Установлено также, что изменения слов часто происходят в силу определенных словообразовательных реалий, т.е., при аффиксации корни, составляющие основу словообразования, обычно сохраняют свои основные значения, а аффиксы приобретают новые значения, главным образом, переносные. Как известно, семантические отношения производных могут характеризоваться признаками синонимии, антонимии, омонимии и полисемии, также, как и два разных

(синонимических) аффикса могут выражать одни и те же производные значения при сохранении общего значения слов и образовании вариаций слов или могут возникнуть антонимы с соответствующим применением аффиксов и т.д. Также были отмечены новообразованные производные слова.

Гамоян Л., - Исконно армянские слова в семантическом поле „Одежда“.- Из древнеармянского до нас дошло небольшое количество коренных индоевропейских названий, обозначающих одежду или часть одежды (по собранным нами образцам, около 3 десятков). Некоторые из них перешли из древнеармянского, среднеармянского и из диалектов в современный литературный армянский язык, хотя следует отметить, что некоторые из этих слов, предположительно, исконно индоевропейские. Многие из корней со временем подверглись значительным семантическим изменениям: а) изменили свои первичные значения, как *huren, volog*; б) основной, первичный смысл слова стал неосновным, как *otots*; в) некоторые ключевые слова имели большую частоту использования, сохранили свои первичные значения, иногда приобрели новые (часто переносные) значения, как *zgest, khav, goti, ktav, shor, odziq, eriz, tel, kar, kojak*; г) некоторые ключевые слова имеют небольшую частоту использования, например, *gisht, grgli//grglyak, khrac* (используются в основном в художественной литературе). В литературный западноармянский язык перешли корни *od, asr, goti, grgli, ersank, karzh, khrats, ktav, hesk, volog, eriz, tel, kar, kojak, shor, ter, odziq* (корни *ag, gads* используются в словообразовании). Корни *karzh, heski, grgli, ersank, khav, kar, ktav, hur, tel, kar, kojak, shor, odziq* употребляются также в диалектах. Со временем от исконно армянских названий одежды образовалось множество производных и сложных слов.

Гамоян Л. -Лексические выражения понятия „Одежда“ в армянском языке. - Из компонентов синонимического ряда слов *հագուստ-հանդերձ-զգեստ-շոր* [*hagust-handerz-zgest-shor*] в литературном армянском языке в основном употребляются слова *հագուստ* [*hagust*], *զգեստ* [*zgest*], а в бытовом разговорном употребляется слово *շոր* [*shor*]. В современном восточноармянском и западноармянском литературном языке образования с *հագուստ* [*hagust*] немногочис-

ленные, имеют ограниченное употребление в пословицах и фразах, но в последнее время появился ряд новых образований и устойчивых сочетаний, которые, безусловно, обогащают армянский словарный запас.

Слово *hwiŋtɾɑ* [handerdz] широко используется в древнеармянском языке. Мы сталкиваемся со многими производными и сложными словами. В современном армянском языке хотя слово «*hwiŋtɾɑ* [handerdz]» считается устаревшим, оно продолжает участвовать в словообразовании и больше всего употребляется в художественной литературе. Компоненты «*qɟtuun* [zgest]» и «*շոր* [shor]» имеют высокую степень употребления в словообразовании. Современные армянские словари показывают первичное значение «одежда вообще» слова *qɟtuun* [zgest], но сейчас в бытовом разговорном речи *qɟtuun* [zgest] в основном используется во вторичном значении «платье», упоминаемом в словарях. Помимо основных значений, широкое распространение получили переносные значения слов «растительность», «снежный покров» и другие, особенно в художественном языке. Есть много собственных сложных слов с компонентом платье, которые в основном встречаются в следующих моделях: а) существительное + существительное, которые в основном выражают отношения атрибу- определяемое и определение - определяемое, б) прилагательное + существительное: наиболее распространены собственные сложные слова с этим шаблоном, в) глагольная основа + существительное, г) существительное + основа глагола. Производных относительно немного, они выражаются в следующих шаблонах: префикс + корень, корень + суффикс, префикс + корень + суффикс. Есть также много сложно-суффиксальных образований.

Сложные слова встречаются в новообразованиях, состоящих из слова платье. При главного члена существительного в новообразованных сложных словах довольно часто в качестве завершающего компонента встречается корень *qɟtuun* [zgest]. Новообразованных производных слов относительно немного.

С компонентом [zgest] также составлены многочисленные новообразования, которые в основном используются в художественной литературе. У нас есть ограниченное количество фраз с этим словом.

Что касается слова շոր [shor], то следует отметить, что в восточноармянском языке это прежде всего «платье», «одежда», что не характерно для западноармянского языка. Только третье значение слова շոր в восточноармянском языке совпадает со значением, выраженным в западноармянском языке: «детская пеленка». В отличие от слов հազուստ-հանդերձ-զգեստ [hagust-handerdz-zgest-shor], в диалектах мы встречали только слово շոր [shor]. В современном армянском языке мы имеем много производных и сложных слов с компонентом [shor], а также ряд новообразований. Так как слово շոր [shor] более характерно для повседневной речи, оно стало основой многих фраз и пословиц с его смысловым разнообразием, у нас также есть название народной игры. Наряду с прямыми значениями вышеуказанных слов (особенно в художественном языке) широко применяются их переносные значения.

С помощью комплекса, составленного из членов синонимического ряда հազուստ-զգեստ-հանդերձ-շոր [hagust-handerdz-zgest-shor], составлены многочисленные внутриязыковые лексические варианты, дифференциальные синонимы, которые имеют смысловую идентичность и некоторые фонетические различия, существуют на данном этапе развития языка независимо от используемости, каноничности и функциональной характеристики, как двухсоставные: սուզհազուստ-սուզզգեստ [suzahagust-suzazgest], զգեստեղեն-հազուստեղեն [zgesteghen-hagusteghen], հարսնաշոր-հարսնազգեստ [harsnashor-harsnazgest], трехчленные: լողահազուստ//լողահազուստ-լողազգեստ-լողաշոր [loghahagust//loghhagust-loghazgest-loghashor], վերնահազուստ-վերնահանդերձ-վերնազգեստ [vernahagust-vernahanderdz-vernazgest], ներքնահազուստ-ներքնազգեստ-ներքնաշոր [nerqnahagust-nerqnazgest-nerqnashor], սզազգեստ-սզահանդերձ-սզաշոր [sgazgest-sgahanderdz-sgashor], սևահանդերձ-սևազգեստ-սևաշոր [sevahanderdz-sevazgest-sevashor], четырехчленный-սպիտակահազուստ-սպիտակազգեստ-սպիտակահանդերձ-սպիտակաշոր [spitakahagust-spitakahanderdz-spitakashor] и др..

Гамоян Л., Метафорическое значение в семантическом поле „Одежда“. - Цель статьи - изучить и выявить метафорическое значе-

ние(я) каждого слова, относящегося к понятию «одежда», которое появляется на том же словесном уровне, рядом с его основным значением, поскольку производное значение, возникающее, в основном, из переносного использования слова, является более устойчивым. То есть, каждое слово, независимо от его набора значений, имея свое основное значение, может употребляться в разговоре для обозначения предметов, явлений, признаков, которые каким-либо образом связаны или сходны с предметом, имеющим прямое значение, явление и др. В этот период происходят следующие семантические переходы: объект → объект, объект → признак, признак → признак, признак → предмет. Метафорическое значение обычно выражается по форме, цвету, размеру, сходству других предметов, характеру действия и другим сочетаниям. Изменение значений слов (особенно переносных) семантического поля «одежда» также обусловлено словообразовательными факторами. В словообразовательных суффиксах компоненты (слово, корень) сохраняют свои основные общие значения, а за счет комплементарных компонентов основы (основ) формируются новые значения слова (в том числе метафорические) и образуются новые слова. Одно и то же существительное в смысловом поле слова «одежда» на разных этапах развития языка или в других вариантах литературного языка, как и в диалектах, может иметь совершенно разные метафорические значения. Переносные значения слов, выражающих значение «одежды», также дают широкие возможности для образования множества фразеологических единиц.

Гамоян Л., Изменения в значении слова в семантическом поле „Одежда“. - С изменениями, произошедшими в социальной и политической жизни армянского народа, многие слова в семантическом поле «одежда» претерпели определенные семантические изменения. Некоторые слова сохранили свое значение или претерпели незначительные изменения по сравнению с древнеармянским или среднеармянским, некоторые слова приобрели новые значения, а некоторые слова, потеряв прежнее значение, приобрели совершенно новое значение.

Марашлян А., Семантический анализ западноармянских неологизмов.- Анализ словарь производных слов "Новые слова в западноармянском языке", основанный на разработанном Г. Джаукяном единых теоретических принципов семантики и словообразования, приводит нас к выводу, что семантическое изучение типов и способов словообразования не должно ограничиваться их функциональным значением (существительное, прилагательное и т.п.), а должно показать и их внеязыковые значения: состав, размер, причинность, число, зависимость, время, место и т. д. Изучение особенностей внеязыковых значений новых слов, образованных для определения новых предметов и явлений, а также выражения их отношений, позволяет расширить семантическое поле новообразованных слов. Рассмотрение новых слов по экзистенциально-метафорическим порядкам, выработанным универсальной лингвистической теорией (субстантивно-онтологической, фактологической, лингво-функциональной, логико-гносеологической), обогащает их функциональные значения и может способствовать корректировке словарных толкований этих слов.

Нерсиян В., Исследование проблемаффиксации в трудах Манука Абегамяна.- Целью данного исследования является представление анализа аффиксации и аффиксальных слов в трудах Манука Абегамяна, выявление принципа, согласно которому учёный классифицировал их. Актуальность темы обусловлена наличием в современном армянском языке ряда проблем в области словообразования и необходимостью проведения работ по решению последних.

М. Абегамян исследует данное явление с двух ракурсов: во-первых, представляет пути происхождения аффиксов, а затем классифицирует аффиксы наименные и наречные, детально анализируя их.

Новые слова, Выпуск 7 (словарь).- Седьмой выпуск серии "Новые слова" содержит 2000 словарных единиц. Представлены слова, незафиксированные в толковых словарях, а также в словарях неологизмов армянского языка.

Овсепян Г., Мир слов Людвигу Дуряна.- В статье рассматриваются новые слова в произведениях Л. Дуряна. Его поэтические сборники

раскрывают языково-мыслительную систему писателя своими новосозданными словами и оригинальными словообразованиями. Поэт использует лексические возможности армянского языка и создает уникальные и впечатляющие новые слова, пополняя словарный запас армянского языка.

Новообразованные слова с названиями небесных тел чаще всего являются артикуляционными усложнениями. Есть две группы слов, обозначающих цвет: слова, в которых нет названий цветов, и новообразования, одним из компонентов которых является название цвета. В произведениях много новых слов, образованных с окончаниями на основе глаголов. Имеются так же образования с суффиксами *-նընկնի*, *-նկնիք*, *-ք*. Среди новообразованных слов есть слова и выражения, связанные с родиной и с армянским языком (*ազգաշնորհ*, *հիշմունի*).

Создание неологизмов, новых слов всегда стимулирует процесс пополнения словарного запаса армянского языка.

Папикян С., Исследование экзотизмов иранского происхождения.

- В статье предпринята попытка классификации некоторых экзотизмов иранского происхождения. Это слова, характерные для чужих реалий, которые в большинстве своем непереводаемы. Материал, собранный из разных источников, разделен на следующие группы: 1. государственно-управленческие, 2. одежда-украшения, 3. военновойсковые, места обитания-поселения, 4. общие слова. Исследование показало, что это в основном историзмы, некоторые из которых претерпели изменение значения, а некоторые имеют ограниченное употребление.

Саргсян Н., Средства и способы образования новейших прилагательных.-

В статье рассматриваются около 1500 новых прилагательных из серии 5 и 6 "Новых слов". Изучение этих прилагательных показало, что прилагательные образуются с помощью вторичных словообразовательных морфем - аффиксов, или корней-простых основ. Наиболее часто используемые формы - существительное + прилагательное, прилагательное + существительное. Наиболее часто используемыми приставками в прилагательных являются *հալիս-*,

hshw-, hshw-, qhr-, а от суффиксов -shw, -shh, -shp, -shp, -h. Из аффиксов наиболее активны суффиксы.

Саргсян Н., Среднеармянско-западноармянские переходы в изъявительном наклонении: прошедшее совершенное. - В статье рассматриваются связи, а также изменения, внесенные между среднеармянской и западноармянской языковыми системами. Исследование показывает, что реалии западноармянского языка в основном совпадают со среднеармянским. Отмечается, что среднеармянский язык сохранил, а затем передал западноармянскому принципы образования основы прошедшего совершенного габара.

В среднеармянском языке различия между активной и пассивной формами спряжения исчезли, появилась частица *ni/ç*, выражающая пассивное значение.

Прошедшее совершенное время имеет одинаковые семантические проявления в древнеармянском, среднеармянском и западноармянском языках. Оно выражает совершенное, законченное действие без какой-либо продолжительности, свидетелем которого был рассказчик. Эти семантические характеристики противопоставляют прошедшее совершенное прошедшему несовершенному и давно прошедшему.

Саргсян Н., Среднеармянско-западноармянские переходы в желательного наклонения. - Рассмотрение языковых систем среднеармянского и западноармянского языков показывает, что западноармянский унаследовал многие реалии от среднеармянского языка. Исследование желательного наклонения подтверждает, что в западноармянском языке действуют формальные и семантические особенности среднеармянского языка. Окончания, составляющие глаголы желательного наклонения, также были изменены в среднеармянском языке. Эти окончания точно сохранились в западноармянском языке.

Саргсян Н., Среднеармянские и западноармянские переходы в повелительном наклонении каузативных глаголов. - Рассматривая систему спряжения в габаре, среднеармянском и западноармянском становится очевидно, что западноармянский унаследовал многие

явления от среднеармянского. Отмечается, что окончание *-nɪr*, составляющее повелительное наклонение каузативных глаголов, было сформировано и передано западноармянскому языку в среднеармянском языке. Грабарское окончание *-n* постепенно стало архаизмом. Переход *n>nɪ>nɪr* является выражением логического развития глагольной системы, в то же время отмечается, что добавление звука *r* было выполнено в сочетании со звуком *n* отрицательного повелительного наклонения.

Западноармянский язык унаследовал и сохраняет также принцип формирования множественного числа из основ прошлого прошедшего.

Саргсян Н., Среднеармянско-западноармянские переходы в повелительного наклонения; отрицательная форма повелительном наклонении. - Рассматривая систему спряжения глагола западноармянского языка, можно заметить, что западноармянский язык в основном унаследовал многие явления от среднеармянского с некоторым изменениями. В западноармянском языке единственное число отрицательного формируется добавлением частицы *ɲr* к отрицательной форме глагола. Этот принцип образования появился в среднем армянском языке.

В средние века сформировались структуры с частицей *ɲr* и неопределенной формы глагола или неопределенной формы глагола с изменением *ɹ>r*, а затем были сохранены западноармянскому языку.

Автор статьи констатирует, что отрицательные формы западноармянского языка полностью совпадают с среднеармянскими формами.

Саргсян Н., Некоторые наблюдения о частице *ɲnr* в западноармянском языке. - Частица *ɲnr* широко используется в современном западноармянском языке. Она составляет настоящее длительное время. На самом деле эта частица была вариантом частицы *ɲn* и перешла из среднеармянского. Семантическая близость частиц *ɲnr* и *ɲn* становится убедительной при обсуждении некоторых армянских диалектов,

Эта частица используется в разговорной и литературной устной речи западноармянского языка. Он также играет стилистическую роль в литературе.

Сукиасян Г., Закарян О., Необходимость арменизации медицинских терминов.- Статья посвящена частному проявлению однородности языковой системы: чистоте лексики (на примере языка медицины) и необходимости последовательной армянизации заимствований для ее обеспечения.

Словообразовательные парадигмы в различных языках осуществляются в разной мере и разной эффективностью. Сопоставительный анализ армянских, английских и русских эквивалентных словообразовательных парадигм, взятых из сферы медицины, показывает, что армянский язык благодаря своей языковой однородности является совершенным, целостным, самодовлеющим и обеспечивает изоморфизм понятийных и лингвистических систем. В то время как парадигмы русского и английского языков из-за своей неоднородности являются неполными (имеются лакуны), негибкими, не единообразными, полны двусмысленностей, омонимов, нежелательных синонимов и вариантов, отклонений от словообразовательных моделей. Недостатки в основном являются следствием заимствований. Это сравнение показывает, что терминология медицины, как и любой другой области, нуждается в максимальной арменизации. От этого выиграют армянский язык, сфера медицины и система медицинского образования Армении, армяноязычная община.

Сукиасян Г., Кошаташян С., Преподавание армянского языка в медицинских вузах.- Таким образом, в медицинских вузах необходимо применение более эффективных методов обучения. В вузах особое значение должно придаваться не только проблемам повышения престижа армянского языка, проведения эффективного курса, повышения уровня культуры речи, обучения студентов, не владеющих армянским языком, но и существенным факторам, определяющим национальные черты и играющим роль в сохранении национальной идентичности. В связи с этим нашей целью является локализация приобретенных общеобразовательных языковых знаний, углубление профессиональной направленности знаний армянского

языка, заложить необходимый фундамент знания армянского языка, на котором можно продолжить изучение медицинского языка на всех остальных курсах. Поэтому первоочередными задачами являются учет уровня предшествующих знаний обучающихся, преодоление их разноуровневых знаний, обеспечение единого уровня необходимых знаний родного языка.

Телян Л., К вопросу о соотношении синтаксических единиц и видов синтаксической связи.- Ключевые слова: синтаксическая связь, согласование, управление, примыкание, соотношения, подлежащее, сказуемое, определение, предлог /послелог /.

В специальной литературе, посвященной синтаксису современного армянского языка, нет единого подхода к интерпретации вопроса соотношений видов синтаксической связи / согласование, управление, примыкание, «зависимость»/, т. е. распределения сфер их действия. Это обусловлено разными оценками характера соединяющихся единиц и особенностей их синтаксической связи. Настоящая статья – опыт представления различий в интерпретации нескольких таких конструкций / подлежащее-сказуемое, определение-определяемое, предложно – послеложная конструкция/.

Тиоян С., Неологизмы с приставкой "փոխ" (пох) в современном западно-армянском языке.- Лексический состав языка, его отдельные единицы со временем подвергаются разнообразным изменениям по мере появления новых концептов и явлений. Аффикс слова- префикс, инфикс или суффикс - могут видоизменяться, при этом превращаясь из продуктивной единицы в непродуктивную и наоборот. Из семантического анализа приставки –փոխիս становится ясно, что она превратилась в более продуктивную единицу в силу геополитического развития в наши дни, например: փոխհասնդուրժողականութիւն, փոխահարեկչութիւն, փոխանվարտահոսութիւն, փոխբացառում, փոխընդունելի, փոխինտեգրացվել и т.д. В результате анализа был уточнен список слов, которые начинаются с приставкой –փոխիս. Так, например, в списке примеров со словообразовательным значением "второй по должности, степени, званию", а именно - փոխարքա, փոխգնդապետ, փոխծովակալ, փոխհյուպատոս, փոխ-

նախագահ - наличие փոխգնդապետ не обосновано, поскольку оно является отдельным воинским званием в следующем семантическом ряду: մայր- փոխգնդապետ – գնդապետ – գեներալ – գեներալ մայր – գեներալ լեյտենանտ – գեներալ գնդապետ, где ни одно из указанных званий не ниже следующего. То же самое относится к существительного փոխծովապետ, которое в морском флоте является воинским званием адмиралтейства, то есть "человек, который носит данное звание". Это означает, что воинские и армейские звания нужно представлять в отдельной лексической шкале.

Тюян С., Сопоставительный анализ лексики Синонимичные слова в литературном западноармянском языке (многочленные синонимичные ряды).- При семантическом анализе лексики западноармянского литературного языка особое место занимают синонимичные ряды, как бинарные, так и многочленные; такое исследование в западноармянском языке проводится впервые- приводя чаще к неожиданным результатам. Так, сопоставительный анализ многочленных синонимичных рядов приводит к уточнению значений членов данных рядов, выявлению дополнительных значений, тем самым доказывая, что современный западно-армянский язык, как и восточноармянский, также используется, развивается и постоянно обогащает свой словарный запас. Так, многочленному ряду համայնք – գաղութ – գաղթօջախ – գաղթավայր – հայօջախ, с присущем ему значением «организованная группа людей», в настоящее время прибавилось также слово սփյուռք. Далее, многочленному синонимичному ряду անձնանկար = ինքնանկար = դիմանկար = դիմապատկեր = անձնապատկեր = կենդանագիր прибавилось также слово դիմապատկեր. При анализе синонимичного ряда արվեստանոց = աշխատանոց = աշխատավայր = աշխատատեղ = գործատեղ было выявлено, что в данном ряду только лексическая единица արվեստանոց используется в значении «место работы художника, скульптора, специалиста по декоративному искусству», в то время как другие синонимы имеют более широкий спектр использования.

Тюян С., Фишенкджян А., Некоторые вопросы транслитерации собственных имен.- В статье рассматривается вопрос о переводе (в

данном случае - транслитерации) французскоармянских (восточноармянских, западноармянских) собственных имен и фамилий, а также топонимов, что, в частности, приводит к большим проблемам в административно-прикладной сфере. В частности, речь идет об армянах, проживающих во Франции, а также армянах, прибывающих или выезжающих из Франции на постоянное место жительства. В настоящем сообщении, ссылаясь на конкретный небольшой список 18 регионов Франции, выделенных по их двум типам - городско-региональные, с их названиями, и их центрами: французскими, русскими, восточноармянскими и западноармянскими - мы попытались показать проблемы транслитерации, с целью обращения в будущем к спискам более обширным и всеобъемлющим.

Тюян С., Килерджян Б., Фразеологии в произведениях Мндзури "Армтан". - Мы взяли за изучение западноармянских фразеологий исходя из того, что две части нашего народа живут в разных географических территориях и средах, имеют совершенно разные образы жизни, мировоззрения, социальные системы, традиции и обычаи, которые находят свое непосредственное отражение во фразеологии: одна и та же фраза, по крайней мере по со смысловыми оттенками отличается в западноармянском и восточноармянском языках. Например. երկու-երեք հոգին վրիս ելլուելիք բաներ չէին, կը թափին վրան, ներս չի գար (дословный перевод: невозможно справиться с помощью двухтрёх человек, навалились на него, в обиду не придет): Кроме того, в результате нашего исследования выявились более десятка словосочетаний, не засвидетельствованных в фразеологических словарях не в западноармянском и не во восточноармянском языках, такие как: կախուած մնաց երիտասարդներն ըրաներէն (ապշեցաւ), կնքուած ըրանը (օրհնուած) и тд. Дословный перевод: он остался висеть на устах молодых (ошеломлен), запечатанный рот (благословен):

Фелекян М., Способы толкований относительных прилагательных в словарях западноармянского языка. - В статье рассмотрены способы объяснений относительных прилагательных в словарях западноармянского языка в сравнении с толковыми словарями

восточноармянского языка. Лексическое объяснение и словарная статья в целом должны дать максимально исчерпывающую информацию о значении слова и показать его место в лексической системе языка. В словарных объяснениях относительных прилагательных заметны три подхода: а) тенденция к максимальному обобщению; б) дальнейшая конкретизация абстрактного, обобщенного объяснения; в) конкретное описательнологическое объяснение прилагательного.

Фелекян М., Семантические неологизмы в западноармянском литературном языке.- В статье проанализированы около двух десятков семантических неологизмов западноармянского литературного языка, вошедшие в первые два выпуска словаря Института языка АН РА "Новые слова в западноармянском языке". Основная причина возникновения семантических неологизмов - расширение смысла армянских слов и семантическое калькирование в основном английских лексических единиц. В случае семантического калькирования важна эквивалентность исходных значений слова языка-источника и языкареципиента.

Фишенкджян А., Тиоян С., Термин модальное наречие по учебникам западноармянского языка.- После Арсена Айтняна до 1960-х годов учебники армянской грамматики, издаваемые в диаспоре в основном находились под влиянием А. Айтняна. В 90-х годах того же века (1998 г.) в 3-м томе "Современной армянской грамматики" К. Аракеляна автор вместо слова модифицирующий упоминает соответствующий термин. Такую же точку зрения высказывает А.Чолакян в книге "Андастан" Г (2010 г.). Другими словами, в арменоведении следует принимать десять частей речи (как в восточноармянском), включая модифицирующие слова (относительные).

Фишенкджян А., Тема "синтаксис" в западноармянских учебниках. - Тема "Синтаксис" в западноармянских учебниках очень нужна и актуальна, потому что она с научной точки зрения мало изучена лингвистами и языковедами. Следовательно главной целью нашего исследования является изучение наличия или отсутствия темы

"Синтаксис" в западноармянских (или вообще Диаспоры) учебниках, а также способы преподавания и подачи предмета.

Поэтому для сохранения западноармянского языка необходимо научное изучение структуры западноармянских учебников, выявить их недостатки и достоинства, а также не обоснованные авторами некоторые грамматические явления, обсуждение и обработка которых могут быть руководством в первую очередь для преподавателей в школах диаспоры, а также для журналистов и других лиц.

Хачатрян А., Об отношениях словообразующих западноармянских новых слов.- В обогащении словарного запаса особую роль играют новые слова (неологизмы). Их изучение всегда было в центре внимания лингвистов. Изучаемый материал был взят из статей, опубликованных с две тысячи восемнадцатого по две тысячи двадцать первый годы в западноармянской прессе (Айреник, Нор Арач, Оризон). Эти слова не были закреплены в словарях.

В преобладающей части сложных западноармянских слов в основном смысловая нагрузка падает на последнюю составляющую. Эта составляющая выражает такой смысл, который конкретизируется первой составляющей частью. Основная составляющая может быть выражена именной или глагольной частью.

В том случае, когда корень глагола выступает как словообразующая основа, выражается в основном основой глагола или основой причастия. Следует отметить, что в этих случаях глагол редко становится дополнением для других частей речи.

Как видим, в западноармянском (в том числе восточноармянском) неопределенная форма глагола и субъективное причастие в составных и префиксальных словах участвуют без изменений, сохраняя глагольные словообразующие суффиксы - окончания (-ւլ, -ալ, -ալլ).

Изучение материала позволяет нам сделать вывод, что основа глагола меньше участвует в словообразующей роли, чем в качестве дополнительной основы. В словообразующей роли чаще встречаются основы неопределенных форм глагола и субъектных причастий, иногда сохраняя также глагольные окончания.

Хачибабян Н., Неправильное употребление слов в современном армянском языке.- В нашем языке много неправильно употребляемых слов, которые пропагандируются как средствами массовой информации, так и Интернетом и телевидением. Эти ошибки в основном встречаются в повседневном разговорном языке, но иногда происходит и обратное: неправильное употребление языка СМИ, Интернета и телевидения входит в повседневный разговорный язык. Армянский язык богат паронимами. Неправильная интерпретация значений этих слов часто приводит к неправильному употреблению слов. Вместо приемлемых и активных армянских эквивалентов также часто используются иностранные слова, применение глаголов нейтрального рода с глагольным интерфиксом "վ", неправильное образование глагольных форм и времен. Часто слова употребляются в совершенно противоположном значении ("սլլու" больше нет, "սխալիչել" грешить и т.д.). В нашем исследовании мы выявили и сгруппировали примеры из СМИ, Интернета, телевидения и плакатов в городе. Наряду с неправильными формами мы также приводим их правильные и рекомендуемые варианты.

ВОПРОСЫ ОБЩЕЙ, СРАВНИТЕЛЬНОЙ И ПРИКЛАДНОЙ ЛИНГВИСТИКИ

Аветян С., Попытка объяснения некоторых морфосинтаксических явлений армянского языка в свете конкурирующих языковых тенденций.- В статье аргументируется, что некоторые морфосинтаксические явления армянского языка, которые пока не получили надлежащего объяснения в рамках традиционного армянского языкознания, объясняются в свете когнитивно-мотивированных конкурирующих языковых тенденций и определенных психологических мотивирующих факторов. Как известно, ввиду присутствия конкурирующих тенденций в грамматике и в языковом употреблении, направленность конкретного диахронического изменения и возможный выбор результирующей синхронной морфосинтаксической закономерности могут отличаться в разных языках. Поэтому соответствующие синхронные и диахронические

данные армянского языка позволяют нам в большей или меньшей степени определить, которая из конкурирующих языковых тенденций (и/или который из мотивирующих факторов) сыграла определяющую роль в каждом конкретном случае. Иногда совместное воздействие ряда мотивирующих факторов обуславливало появление данной синхронной закономерности, как, например, в случае с дублетными формами запретительно-повелительного наклонения некоторых глаголов единственного числа в современном восточноармянском языке.

Аветян С., Семантико-функциональное рассмотрение форм, выражающих футуральность в классическом армянском языке.- Семантико-функциональный анализ, на основе библейского текста в сравнении с греческим оригиналом, трех основных форм (сослагательного наклонения, настоящего времени изъявительного наклонения и конструкции *-ընդրիստիւն* + *իւմ* вспомогательный глагол), выражающих футуральность в классическом армянском языке, подводит нас к следующим основным выводам: **а)** употребление настоящего времени изъявительного наклонения в значении будущего времени в классическом армянском языке частично объясняется общей типологической тенденцией настоящего времени вторично выразить значение ближайшего и/или неизбежного будущего в большинстве языков мира, частично же растущей внутрисистемной тенденцией в древнеармянском языке настоящего времени изъявительного наклонения заменить сослагательное наклонение во всех его функциях, включая его употребление в значении будущего времени. Поэтому значение греческого будущего времени часто передается через настоящее время в армянском языке; **б)** тем не менее, сослагательное наклонение продолжает функционировать как наиболее частый способ выразить будущее время в классическом армянском языке, так что не только греческое будущее время, но и настоящее время (когда последнее употребляется в значении ближайшего и/или неизбежного будущего) часто передаются через сослагательное наклонение в классическом армянском языке; **в)** что касается семантико-функциональных особенностей аналитической футуральной конструкции *-ընդրիստիւն* + *իւմ* вспомогательный глагол, она выражает, в зависимости от контекста, три основных оттенка

значения: ожидаемое будущее (или предопределенное будущее) время; необходимость или неизбежность будущих действий/событий, которые должны быть осуществлены; и намерение сделать что-то.

Аветян С., Рассмотрение употреблений сослагательного наклонения древнеармянского языка в библии, По сравнению с греческим оригиналом.- Аргументируется, что попытки охарактеризовать семантическое соотношение между двумя формами сослагательного наклонения (конъюнктив презенсом и конъюнктив аористом) в классическом армянском языке как модальное или аспектуально-модальное противопоставление не поддерживаются соответствующими синхроническими и диахроническими лингвистическими данными древнеармянского языка. Почти идентичные синтаксические функции двух форм сослагательного наклонения в классическом армянском языке и их диахронически одинаковая морфологическая структура (в силу добавления одного и того же суффикса либо к основе презенса либо к основе аориста) вместе с соответствующими типологическими данными не оставляют сомнений в том, что обе рассматриваемые формы действительно являются формами сослагательного наклонения. Поэтому, хотя значение футурума изъявительного наклонения чаще всего выражается при помощи сослагательного наклонения (особенно конъюнктив аориста), тем не менее, его нельзя рассматривать как будущее время. Конъюнктив презенс и конъюнктив аорист в принципе взаимозаменяемы почти во всех синтаксических функциях даже в классический период. Что касается различия в частоте употребления этих двух форм в классическом армянском языке, это должно объясниться общей диахронической тенденцией конъюнктив презенса к ограничению употребления и постепенно заменяться конъюнктив аористом, до того, как конъюнктив презенс и конъюнктив аорист в конце концов были вытеснены новой формой сослагательного наклонения, восходящей к древнему презенсу изъявительного наклонения.

Подробный контекстно-семантический анализ употреблений конъюнктив презенса и конъюнктив аориста древнеармянского языка в Библии ясно свидетельствует о изначальном аспектуальном (несовершенный вид - совершенный вид) контрасте между ними. Вместе с тем очевидно и то, что в классическом армянском языке

аспектуальный контраст уже перестал восприниматься как живая грамматическая закономерность при сослагательном наклонении и потому не проявлялся регулярно: с аспектуальной точки зрения идентичные действия/события часто выражались как при помощи конъюнктив презенса так и конъюнктив аориста. И притом они могли даже встречаться рядом в одном и том же предложении.

Некоторые примеры в тексте Библии, похоже, предполагают, что первоначально при отрицании предпочтение отдавалось конъюнктив презенсу. Однако существуют также случаи, когда с аспектуальной точки зрения идентичные действия/события выражаются при помощи либо конъюнктив презенса, либо конъюнктив аориста как в положительных, так и отрицательных предложениях довольно произвольным образом (возможно, из-за того, что первоначальное состояние уже затемнилось).

Аветян С., Рассмотрение употреблений *-ՈՅ* будущего древнеармянского языка в Библии по сравнению с греческим оригиналом. - Подробный анализ употреблений *-ՈՅ* будущего (аналитической футуральной конструкции *-ՈՅ причастие + էւմ*) древнеармянского языка в Библии, параллельно с сослагательным наклонением и по сравнению с греческим оригиналом, приводит нас к следующим основным выводам: *-ՈՅ* будущее обычно передаёт, в зависимости от контекста, три основных оттенка значения: ожидаемое или предопределенное будущее время; необходимость или неизбежность будущих действий/событий, которые должны быть осуществлены; и намерение сделать что-то, тогда как сослагательное наклонение, когда оно употребляется в значении будущего времени, в основном выражает либо значение простого (обычного) будущего времени изъявительного наклонения, либо футуральность с оттенком значения необходимости. Следовательно, *-ՈՅ* будущее и сослагательное наклонение разделяют значение необходимости и/или неизбежности, но они отличаются друг от друга тем, что семантическое содержание сослагательного наклонения обычно не включает в себя оттенки значения ожидаемого или предопределенного будущего времени и намерения сделать что-то, которые являются характерными для *-ՈՅ* будущего.

Аветян С., К вопросу о семантико-функциональном соотношении двух форм сослагательного наклонения в классическом армянском языке.- Аргументируется, что попытки охарактеризовать семантическое соотношение между двумя формами сослагательного наклонения (конъюнктив презенсом и конъюнктив аористом) в классическом армянском языке как модальное или аспектуально-модальное противопоставление не поддерживаются соответствующими синхроническими и диахроническими лингвистическими данными древнеармянского языка. Почти идентичные синтаксические функции двух форм сослагательного наклонения в классическом армянском языке вместе с их диахронически одинаковой морфологической структурой (в силу добавления одного и того же суффикса либо к основе презенса либо к основе аориста) не оставляет сомнений в том, что обе рассматриваемые формы являются формами сослагательного наклонения. Что касается различия в частоте употребления этих двух форм в классическом армянском языке, это должно объясняться общей диахронической тенденцией конъюнктив презенса к ограничению употребления и постепенно заменяться конъюнктив аористом. С другой стороны, подробный контекстно-семантический анализ употреблений конъюнктив презенса и конъюнктив аориста в классическом армянском языке ясно свидетельствует о изначальном аспектуальном (несовершенный вид - совершенный вид) контрасте между ними. Вместе с тем очевидно и то, что в классическом армянском языке аспектуальный контраст уже перестал восприниматься как живое грамматическое явление в случае сослагательного наклонения потому не проявлялся регулярно: с аспектуальной точки зрения идентичные действия/события часто выражались как конъюнктив презенсом так и конъюнктив аористом. И притом они могли даже встречаться рядом в одном и том же предложении

Аветян С., К вопросу о семантико-функциональном взаимоотношении между $\text{ի}(\text{ը})$ -будущим временем и $-\text{ու}$ -будущим временем в современном восточно армянском языке.-Аргументируется, что попытки охарактеризовать $\text{ի}(\text{ը})$ -будущее время (իզգիտիմ , իշխուեմ) в современном восточноармянском языке как принадлежащее к так называемому предположительному (гипотетическому) наклонению (եկնադրական եղանակ) или условному наклонению ($\text{սիտիանիս-$

լիւն եղիւնի) вызывают возражения с общелингвистической и типологической точки зрения. Наиболее важны следующие соображения: 1) как было указано рядом ученых, будущее время, в отличие от настоящего времени и прошедшего времени, никогда не является чисто временной категорией; оно является частично временной и частично модальной. Любопытно, что показатели будущего времени диахронически часто возникают из элементов, которые первоначально использовались для выражения различных модальных значений. С другой стороны, формы будущего времени, как правило, выполняют также модальные функции; 2) *լ(ը)*- будущее время в современном восточноармянском языке не отличается каким-либо существенным образом от будущего времени изъявительного наклонения в других языках с семантико-функциональной точки зрения; 3) употребление *լ(ը)*- будущего времени в условных конструкциях не является его основной функцией, как это обычно бывает с типичным условным наклонением. Что касается семантико-функционального содержания *-ու* будущего (*գիտիւն եմ, խոսեցիւն եմ*) в современном восточноармянском языке, оно соответствует типологической характеристике ожидаемого будущего (или предопределенного будущего) времени и, соответственно, должно рассматриваться наравне с последним. Таким образом, семантико-функциональное взаимоотношение между *լ(ը)*- будущим временем и *-ու* будущим временем следует рассматривать как контраст между простым будущим временем и ожидаемым будущим (или предопределенным будущим) временем соответственно.

Акопян Ф., Цель и задачи создания электронного корпуса Древнеармянского языка. - Электронный корпус древнеармянского языка будет иметь огромное теоретическое и практическое значение. Он послужит полному изучению языковой системы древнеармянского языка, а также будет способствовать решению многих практических задач.

Амбарцумян В., Лексикологическое и этимологическое исследование по армянскому языку.-Работа является лексикологическим и этимологическим изучением по армянскому языку, предлагаются

определенные уточнения и добавления к существующим исследованиям ряда слов и корней индоевропейского происхождения и заимствовании в армянском языке.

В последние десятилетия заметно, что в индоевропеистике большое внимание уделяется новым этимологиям слов (корней) армянского языка – тем самым, данные новых сравнительно-этимологических исследований имеют большое значение. Наша монография может послужить примером для новых работ по армянскому языку.

Работа делится на следующие части:

1. Вопрос возможного отражения нулевой степени индоевропейского корня в армянском языке, анализ некоторых лексикологических и этимологических совпадений, а также исследования ряда слов и одного выражения в “Истории” Бузанда.

2. В частности, дается этимология следующих слов (корней), в основном, имеющих исконное (индоевропейское) происхождение: *այգի* [aɣgi] “сад”, *անակ* [aˈlak] “басня” // *անծ* [aˈɬac] “пословица”, *արտորակ* [artoral] “спешить” // *արտոյ* [artoyt] “жаворонок” եղեմն [eˈOeɪn] “геноцид”, *երկինք* [erkink^c] “небо” // *երկիր* [erkir] “страна”; почва”, *հարկանել* [harkanel] “ударять”; “бить”, *հերկ* - (*հերկել*) [herk (herkel)] “пахота”; “пашня”, “пахать”, еще слово *մարգարիտ* [margarit] “жемчуг”, “перл”, которое является заимствованием.

3. Нами дается весьма новое и более убедительное сравнение около 15 слов, в основном – среди родственных, то есть индоевропейских, языков, и частично – среди других языков.

В монографии дается весь материал по сравнительно-этимологическим исследованиям лексики армянского языка по данной тематике, а также новые исследования в компаративистике последних десятилетий, в частности, по изучению индоевропейских языков, в том числе – армянского.

Вопросы прикладной лингвистики, Выпуск А.- В книгу вошли работы сотрудников отдела прикладной лингвистики института языка имени Р. Ачаряна НАН РА, которые в 2013-2015 гг. были опубликованы в различных журналах и сборниках. Материалы, включенные в книгу, относятся к вопросам современной экспериментальной фонетики, фонетической теории, неправильных и правильных произно-

шений, частотности букв армянского алфавита, жизни и литературной деятельности Самвела Анеци, описания порядка прилагательных в грабаре (древнеармянском языке), типов общения и других проблем изучения прикладной лингвистики.

Григорян Г., Окказиональные неологизмы с отрицательным префиксом չ[չ]. - Яркими примерами изменения лексики являются новые слова, а также слова, подвергшиеся лексическим изменениям. Среди них выделяется отдельная группа слов с отрицательным префиксом չ[չ]. Эти слова являются преимущественно окказиональными неологизмами и не встречаются в словарях. В статье впервые систематизированно представлены слова с отрицательным префиксом չ[չ] в разговорном языке. Цель состоит в том, чтобы уточнить новообразованные слова, созданные в последние годы, даже если они несут окказиональный характер.

В учебниках и учебных пособиях отрицательная частица չ[չ] представлена в двух разделах: в лексикологии, в котором չ[չ] является префиксом со значением отрицания, и в морфологии, при образовании отрицательных форм глагола. В статье автора заинтересовала префикс չ[չ] как отрицательная приставка, которая при размещении над частями речи отрицает выраженное ею значение или создает противоположные, неуважительные, насмешливые значения. Кстати, этих слов немного, всего несколько десятков, которые разделены в таблицах по 12 словарям.

Было выделено 109 окказиональных слов. 87 процентов – существительные, 13 процентов - прилагательные, среди примеров есть одно наречие, образованное с отрицательным префиксом չ[չ]. Эти многочисленные и разнообразные образования префикса չ[չ] дают основание предполагать, что отрицательная частица չ[չ] стала функциональной в устной речи, поскольку ее употребление в окказиональных структурах еще больше подчеркивает отрицание.

Григорян Г., Влияние согласного звука на гласный в сочетаниях согласный-гласный. - Автор статьи, ссылаясь на произношение звуков речи в процессе общения, отмечает, что они произносятся не по отдельности, а в сочетаниях, в которых составляющие звуки находятся в тесном взаимодействии. Экспериментальные фонетические

исследования выявили, что неоднородность гласных в армянском языке усиливается за счет влияния согласных. Причем связь между согласной и гласной более тесная, чем связь между гласной и согласной, поэтому предшествующая согласная сильнее влияет на гласную, чем последующая. Примечательно, что подобное экспериментальное исследование было проведено более 3 десятилетий назад, и повторные эксперименты с использованием существовавших тогда приборов (осциллограф, цифровой анализатор) и новой компьютерной программы (Praat) дали те же результаты.

Степень влияния согласных на артикуляционном уровне зависит от того, насколько согласный и гласный совпадают по месту образования, насколько они близки. В армянском языке лабиализированные согласные влияют на нелабиализированные гласные ш[a], ʃ[ē], h[i], ɲ [ə].

В статье изучены звуковые изменения длительности и интенсивности, обусловленные влиянием характеристик звонкость-глухость-придыхательность поскольку наличие/ отсутствие голоса в согласных, является важным условием изменения физических характеристик гласных.

Сравнение длительности гласных вокруг звонких, глухих и придыхательных согласных показывает, что гласная длительнее рядом со звонкими согласными и менее - с аспиратами (придыхательными согласными). По сравнению с этими двумя случаями, гласная рядом с глухими согласными занимает среднее положение.

По мнению автора, экспериментальные исследования открытых и закрытых гласных показали, что открытые гласные интенсивнее закрытых. Как и в случае с длительности, определенное влияние на интенсивность гласных оказывает то, в каком окружении находятся гласные по характеристикам звонкость-глухость-придыхательность. Звонкий согласный усиливает интенсивность гласного.

Далалян Т., Из истории одной армяно-осетинской изоглоссы: *ard* (<и.-е. *art-). -Статья посвящена когнатам одного индоевропейского корня, которые в осетинском и армянском языках представляют исключительную изоглоссу. Рассматриваются армянские и осетинские производные и.-е.*art-(*r-to-) в разные периоды истории армянского и осетинского языков, в частности их семантические трансформации.

Данный корень является одним из ключевых понятий в системе индоевропейских религиозно-мифологических представлений. Привлекается также материал клинописных надписей Ванского царства - Урарту.

Микаелян С., Диалектный слой арабских заимствований армянского языка.- Автор статьи отмечает, что неотъемлемой частью словарного состава языка являются заимствованные слова, которые передавались в различные периоды его исторического развития и обусловлены разными языковыми и внеязыковыми факторами. Целью изучения заимствований по диахроническому и синхроническому методам является выявление особенностей исторических и культурно-цивилизационных взаимосвязей, существующих между языками и их носителями.

Исследование диалектных слов, которые, согласно «Армянскому толковому словарю» Ст. Малхасянца, имеют арабское происхождение, показало, что их значительная часть употребляется в прямом значении или имеет близкое значение к соответствующему слову в языке-источнике. Но в некоторых словах произошли семантические изменения, которые выявляются при сопоставлении с языком-источником. Семантические изменения происходят в основном из-за влияния языка-посредника, или данное слово приобретает новые значения в заимствующем языке (в диалекте).

Микаелян С., Об опосредованных арабских заимствованиях армянского языка.- Статья об заимствованной арабской диалектной лексике армянского языка. Выделяются арабские прямые и опосредованные диалектные заимствования, указываются пути их проникновения, временные периоды и основные изменения, которым они подвергались. Языками-посредниками арабских заимствований армянского языка являются турецкий (османский) и персидский. Это связано с взаимодействием этих языков, в силу исторических обстоятельств.

С помощью сравнительно-сопоставительного метода представляются фонетические и семантические такие изменения арабских заимствований диалектной лексики армянского языка, которые обусловлены влиянием языков-посредников.

Микаелян С.- Общий характер арабских заимствований армянского языка.- В статье представляются хронологические этапы арабских заимствований армянского языка и их особенности. Обсуждается также вопрос употребительности арабских заимствований, то есть сколько они используются в современном армянском литературном языке и в его диалектах.

Рассматривая традиционно принятые этапы арабских заимствований армянского языка, автор статьи предлагает также добавить XX в., как новый этап. Заимствования этого периода имеют опосредованный характер, употребляются в основном в современных армянских литературных и народно-разговорных языках.

Оганесян С., Проявления слов индивидуального языкового мира (по теории Э. Атаяна о макроэтапах человеческой жизни).- Основываясь на теории Э. Атаяна "О макроэтапах человеческой жизни", в статье предлагается позиция о том, что в развитии языкового мира можно выделить 3 этапа. Первый - это просто этап накопления языковых знаков, параллельно с которым происходит процесс человеческого познания действительности. Второй этап - это процесс укрепления вышеуказанного знания. Третий - это этап анализа и отчуждения накопленного знания, благодаря которому происходит совершенствование психического и языкового миров человека вплоть до его превращения в культурную ценность.

Саргсян М., Гендерные особенности мужской и женской речи в армянском языке.- Вопрос о положении женщин и мужчин в обществе всегда был и остается в центре внимания гендерных исследований. Гендерная субординация часто ассоциируется с гендерными ролями. Одним из достижений гендерных исследований в области лингвистики является подтверждение того факта, что даже если мужчины и женщины родились, выросли и жили в одной социальной среде, они говорят на разных "языках", по-разному воспринимая одну и ту же ситуацию, по-разному познавая мир.

Сейчас гендерные подходы имеют очень широкий охват, гендерное поведение также подвергается глубокому анализу. Был проведен ряд научных исследований, посвященных изучению письменного и устного коммуникативного поведения и речи мужчин

и женщин. Учитывались не только гендерные характеристики, но и возраст, особенности восприятия речи, психологические характеристики и т.д. Чаще всего предметом исследования становится анализ мужской и женской речи. Речь разных гендерных групп имеет свои особенности.

Данные подобных научных исследований широко распространены, укрепляя понимание различий в разговорной коммуникации между мужчинами и женщинами. Соответственно, наиболее распространенным жанром общения у мужчин является разговор-информация, а у женщин - личные беседы и диалог. Это различие в психике полов имеет различные проявления в диалектной речи. Эмоциональность речевого общения выражается, прежде всего, тоном. Допустим, речь мужчин более сдержанная и резкая. В таком случае речь женщин обычно более экспрессивна, что проявляется в повышении и понижении голоса и длительном произнесении отдельных слогов. Получается, что мужчины редко перебивают друг друга и не отличаются от слабого пола своей разговорчивостью. Женщины чаще задают вопросы и извиняются. При передаче информации женщины нуждаются в обсуждении деталей.

В рамках нашего исследования мы провели опросы среди людей, проживающих в различных административно-территориальных единицах Республики Армения. В качестве лингвистического сообщества мы выбрали людей разных возрастных групп разного пола из столицы Еревана и десяти областей Армении. Общее число респондентов - 360 человек, из них 60 человек из столицы Еревана и по 30 человек из каждой области. Мы проводили опросы среди людей в возрасте 15-65 лет. В данной статье представлены результаты социолингвистического исследования языкового сообщества (60 носителей языка), принявших участие в опросе из столицы Еревана. Мы сделали гендерное распределение пропорциональным: из 60 носителей языка 30 мужчин и 30 женщин. Для проведения исследования мы использовали методы наблюдения и опроса. Поскольку гендерные различия, сходства и особенности речи являются более привлекательными в рамках нашего исследования, не было необходимости в видеозаписи и полной регистрации речи. Поэтому мы записывали существенные для нашего исследования части речи, а респонденты заполняли анонимные анкеты. Собранные данные мы

представили в виде таблиц и сгруппировали их. Соответственно, собранный материал мы оценили методом математической статистики, на основании чего удалось зафиксировать гендерные особенности женской и мужской речи на армянском языке. В рамках нашего исследования мы проводили опросы среди людей разных возрастных групп и разных полов.

Наши опросы дают возможность выявить общие гендерные характеристики мужской и женской речи, такие как различия в произношении, интонации, эмоциональности речи, предпочитаемые грамматические структуры и слова и многое другое.

Саргсян М., Известный представитель армянской философии лингвистики.-В статье представлено научное наследие одного из основателей армянской лингвистической семиотики, выдающегося лингвиста, философа, доктора философских наук, профессора, академика Национальной академии наук Республики Армения Эдуарда Атаяна в сочетании с биографическими событиями. Семиотические наблюдения Атаяна невероятно отличаются от общих семиотических наблюдений и идей. Научное наследие Атаяна имеет фундаментальное значение для различных областей науки: собственно лингвистики и философии, а также философии лингвистики и семиотики.

Симонян Н., Этимологические заметки.- В статье рассматриваются вопросы происхождения армянских слов *k'ist*'ость', *xal*'воплъ, плач'. Слово *k'ist* считалось неизвестного происхождения (Р.Ачарян, Г.Джаукян). Приводя семантические и фонетические параллели из других и.-е. языков (славянские *xvoj* 'иглистый лист, сучья хвойных деревьев', др. ирл. *scē*, pl. gen. *sciad* 'крыжовник'), предлагается индоевропейское происхождение армянского *k'ist*. Слово *xal* (в составе слов *xalanamil*, *xalanatan*) Г. Джаукян с некоторым сомнением возводит к и.-е. **kel-* и добавляет «вряд ли имеет связь с и.-е. **kel-* 'звать, призывать'», но принимая во внимание значения корня **kel-*, (to call, to cry) 'кричать, призывать, плакать' в словаре Ю. Покорного и отражение этого корня в других и.-е. языках, арм. *xal* тоже считается и.-е. происхождения.

Симонян Н., Этимологические и лексикологические заметки.- В книге размещены статьи посвященные генеалогическому изучению армянских слов. Уточняются этимологии некоторых корней, предлагаются новые этимологии. Рассматриваются такие редупликативные глаголы, которые считались или неизвестного происхождения, или об этимологии которых мнения лингвистов расходились. О глаголе *զիւզիւն/իւ* Р.Ачарян пишет, что он, несомненно, образован редупликацией, но неясно от какого корня он образован. Г. Джаукян глагол *զիւզիւն/իւ* с некоторым сомнением возводит к и.-е. праформе *ghan- со значением "широко открыть рот, зевать". Автор считает, что более вероятно корень *զիւ-* возвести к и.-е. праформе **цен-/ценэ-*, которая приводится в словаре Ю. Покорного (стр. 1146) со значением "стремиться, требовать". Вяч.Вс. Иванов приводит сохранившийся в хеттском корень **цен-*, который имеет аналогичные значения. Индоевропейское происхождение предлагается и для редупликативных глаголов *իւրիւրիւնիւն, արարարիւն*.

В книге рассматриваются также глаголы-синонимы *սծել-բերել, անան-լինել*, и глаголы семантических групп "Разум, мышление" и "Чувственное восприятие". Уточняются этимологии слов *զմտճիւն* и *տիլօ*.

Суварян А., Грамматическая типология субъектного и результативного причастий в современном литературном восточноармянском и немецком.- Субъектные причастия современного немецкого и литературного восточноармянского языков сохраняют единообразие построения. Результативное причастие в немецком выступает в двух разных, обусловленных спецификой глагола, построениях, обнаруживая определенные отличия по сравнению с построением армянского результативного причастия. Результативное причастие немецкого тесно связано с системой глагола: будучи одной из трех основных форм глагола, оно участвует в построении личных составных временных форм и формы прошедшего неопределенного времени. В современном литературном восточноармянском языке глаголами действительного залога результативные временные формы, в отличие от немецкого, не образуются, а в литературном западноармянском языке прошедшие временные формы, образован-

ные результативными причастиями, по частоте употребления превосходят формы, образованные перфектными причастиями. Поскольку перфектные времена – совершенного вида и между ними нет смысловой разницы (причастие прошедшего времени древнеармянского переводилось на новоармянский перфектным или результативным причастием), выбор причастия диктовался смыслом предложения. В немецком, участвующее в построении личных составных временных форм прошедшего времени результативное причастие неизбежно преобразуется в перфектную форму. Субъектные и результативные причастия, совмещая глагольные и именные признаки, выступая в сопоставляемых языках в соответствующих синтаксических ролях, становятся более емкими и употребимыми и выполняют также функции исчезнувших форм и причастий.

ИССЛЕДОВАНИЕ ДИАЛЕКТОВ АРМЯНСКОГО ЯЗЫКА

Барнасян Дж., Некоторые интересные лексические и морфологические формы в говорах Арцаха.- Известный диалектолог А. Гарибян делает интересное наблюдение в своей работе «Армянская диалектология», отмечая, что на территории Карабаха используются два диалекта: северный - карабахский и южный - гадрутский. Они постепенно смешались, и доминирующим стал диалект Карабаха, который «поглотил» большую часть гадрутского диалекта, передав оставшейся части многие из своих основных черт. В результате был получен нынешний гадрутский диалект, который во многом похож на карабахский диалект, но также сохраняет свои собственные особенности. В исследовании рассмотрелись некоторые интересные лексические и морфологические (местоименные) факты в двух разных диалектах, функционирующих в Арцахе, исследовались материалы, преподнесенные в записях единиц разговорной речи, накопленных в диалектических, этнографических монограммах и в Отделе диалектологии Института языка НАН РА.

Барнасян Дж., Аффикация в говорах сел Ширакской области.- Общеармянской языковой действительностью является перевес суффиксов по сравнению с префиксами. По специально составленной программе в ряде сел Ширакской области при осуществлении

собирающей деятельности собрали информацию также о разнообразных словообразовательных реальностях (словосложение, аффиксация и т. д.) – при этом убеждаясь, что суффиксов несравненно больше, чем префиксов. Можем засвидетельствовать это, представив факты, накопленные в результате нашей собирающей работы, проведенной в разных селах области. Сделав предметом исследования словообразовательные средства, используемые в говорах сел Ширакской области, в данной работе мы рассмотрели префиксы и суффиксы, в особенности придавая значение оригинальным суффиксациям. Нас интересует, какое функциональное значение представляют словообразовательные формы и средства, присутствующие в диалектах этой области. Нашли и представили заимствованные суффиксы в разных диалектах, которые придают слову смысловые оттенки. Мы также представили заимствованные из иностранных языков присоединяемые к корневым формам армянские суффиксы, посредством которых этот словесный состав имеет арменоведческое значение.

Варданян А, Названия растений междиалекта Джаук-Вайка.–

Названия растений являются самыми употребляемыми слоями лексики диалектов, которые выявляют не только традиции и этнографические особенности носителей, но и имевшиеся с другими народами в различные временные периоды контакты. Учитывая важность отдельного цельного исследования названий растений каждой диалектной единицы, в работе исследуется этот интересный слой лексики междиалекта Джаук-Вайка (говоры около десятка автохтонных населенных местностей Вайоц Дзора и северного Нахиджевана). По смысловому значению названия растений междиалекта Джаук-Вайка разделяются на следующие группы: *дикие травяные растения, дикие съедобные и полезные травяные растения, культивируемые и огородные растения, названия цветов, названия ягод, плодовые деревья и кусты*. По происхождению названия растений междиалекта разделяются на следующие группы: *засвидетельствованные в древнеармянском языке слова, не засвидетельствованные в древнеармянском слова, диалектные слова, составленные по правилам словосложения армянского языка, заимствования позднего периода*.

Варданян А., Этимология личного имени Артак.– Рачия Ачарян связывал армянское мужское имя **Артак** с парфянским именем **Арта**, считая последнюю уменьшительно-ласкательной формой (Арта + ак). Другие исследователи также приписывали этому имени парфянское происхождение и этимологизировали в значении “быстродвигающийся” или же считали его уменьшительно-ласкательной формой имен Артавазд, Артаван. Иранское мужское-женское имя **Арта** آرتا происходит от имени символизирующего огонь Арта-иастины – второго из шести бессмертных святынь-духов верховного зороастрийского бога Ахурамазды (армянский параллель – Арамазд) – одного из самых могущественных духов зороастрийской религии. Более вероятна связь индоарийского женского личного имени **Рита** 𑀢𑀺𑀤 с космическим порядком и истиной Вед – **ṛta**, поскольку является одним из древнейших традиционных имен Индии. Армянское нагорье и Древняя Армения также находились в пределах пантеистических верований, в частности, распространения зороастризма, и относились к числу носителей общеарийского мировоззрения и системы ценностей, следовательно, возможно будет считать связь личного имени **Артак** не только с иранским мужским-женским именем **Арта**, но и индоарийским женским именем **Рита**, происходящим от того же корня **art** (“форма, порядок, упорядочение”) индоевропейского праязыка.

Варданян А., Реалии древнеармянского языка в диалектах территории Нахиджевана.–До 80-х годов прошлого века 8 употребляемых на территории Нахиджевана диалектов (агулисский, джугинский, араратский, арцах-сюникский диалекты, междиалекты джаук-вайкский и Северного Гохтна), 2 – переселенцев (хойский и марагинский диалекты), сохранили своеобразные реалии древнеармянского языка. В работе исследованы сохранившиеся в автохтонных диалектах на территории Нахиджевана характерные для древнеармянского языка *фонетические* (сохранение системы согласных древнеармянского языка в агулисском диалекте, сохранение звука *й* в словах с окончанием *й* габара в агулисском и джугинском диалектах и т.д.), *морфологические* (налическлонения *o(<п)* в джаук-вайкском междиалекте, наличие окончания

множественного числа *pв* агулисском и джугинском диалектах и т.д.) и *лексикологические* (основную часть лексики всех диалектов составляют слова, дошедшие из древнеармянского: без фонетических неизменей, с фонетическими изменениями или же с измененным смыслом) интересные реалии.

Варданян А., Говоры арцах-сюникского диалекта на территории Нахиджевана.—Территория Нахиджевана, охватывая перекресток ашхаров Васпуракан, Айратат и Сюник исторической Армении, многократно подвергаясь массовым переселениям населения, обладала диалектным многообразием. В канун событий 1918-1920 гг., когда абсолютное большинство населения составляли армяне, территория Нахиджевана охватывала около семи десятков армянонаселенных пунктов, подавляющая часть которых говорила на хойском, а также марагинском диалектах. Сохранились также коренные диалекты – агулисский диалект, джугинский диалект, джаук-вайкский междиалект, междиалект Северного Гохтна, говоры араратского диалекта, а также арцах-сюникского диалекта. На арцах-сюникском диалекте говорили в 6-и населенных пунктах: селах *Абракунис, Гях, Норашен, Шахкерт (Казанчи), Шорот и Парадашт (Парадашт)* исторической провинции Ернджак. Вследствие антиармянской политики, проводимой Советским Азербайджаном в прошлом веке, не только полностью лишился армян весь край, не только полностью были уничтожены тысячи памятников армянской культуры, но и, вырванная с корнем из колыбели, была уничтожена целая группа армянских диалектов. Из 6-и населенных пунктов, говорящих на арцах-сюникском диалекте, Парадашт, Гяг и Шахкерт лишились армян сравнительно позже – в 70-х годах прошлого века, а Абракунис, Шорот и Норашен – гораздо раньше. Вместе с некоторыми фонетическими, морфологическими и лексическими различиями (почти полное отсутствие чередований *пl > ou > o, o > пl o > u*, окончание *-puf-ət* причастия не совершенного вида и предложного падежа, наличие многих слов, заимствованных из соседних диалектов и т. д.), на территории Нахиджевана в основном сохранились говоры арцах-сюникского диалекта.

Варданян А., Харатян М., Саакян Н., Наблюдения над некоторыми названиями растений междиалекта Джаук-Вайка.— Названия растений являются самыми употребляемыми слоями лексики диалектов, которые выявляют не только традиции и этнографические особенности носителей, но и имевшиеся с другими народами в различные временные периоды контакты. В междиалекте Джаук-Вайка присутствуют интересные слои названий растений, которые по смысловому значению можно разделить на следующие группы: дикie травяные растения, дикie съедобные и полезные травяные растения, культивируемые и огородные растения, названия цветов, названия ягод, плодовые деревья и кусты, не плодовые деревья и кусты. По происхождению названия растений междиалекта можно разделить на следующие группы: засвидетельствованные в древнеармянском языке слова, не засвидетельствованные в древнеармянском слова, диалектные слова, составленные по правилам словосложения армянского языка, заимствования позднего периода.

Геворкян Г., Нормы и отклонения восточноармянского языка.— Лингвистические нормы обеспечивают безупречное знание литературного варианта, правильную и красивую устную и письменную речь, грамотное общение. Любое отклонение от литературных норм языка считается неправильным и недопустимым. В практическом пособии представлены нормы и отклонения восточноармянского речевого употребления. Сначала приводятся языковые нормы, объясняется употребление канонических форм, а затем отклонения. Орфографические, пунктуационные и грамматические задания в пособии предназначены для изучения и закрепления теоретических знаний практической работой.

Геворкян Г., Лингвистическая характеристика города Чмшкацаг.— В данной статье фонетические и лексические особенности города Чмшкацаг изучаются методами синхронного и межвременного исследования, рассмотрение которых важно, фиксируя сохранившееся состояние диалектной единицы западноармянской фракции, находящейся под угрозой утраты, и факт спасения диалектного материала от безвозвратной утраты.

Геворгян Г., Соображения о формальных и функциональных характеристиках типы временной структуры диалектные единицы Арцаха.- В данной статье, используя методы синхронного и межвременного исследования, рассматривая некоторые структурно-функциональные реалии временных структурных типов арцахских диалектных единиц, можно констатировать, что им свойственны особенности, благодаря которым они обретают общность с диалектной группой Агулис-Мегри.

Геворгян Г., Рассмотрение о происхождения и периода употребления причастия несовершенного вида.- В арменоведении были высказаны различные мнения относительно происхождения и периода употребления причастия несовершенного вида с окончанием -ըւմ[um]. Исследовав факты, касающиеся происхождения и периода употребления причастия несовершенного вида, мы пришли к выводу, что началом употребления причастия с морфемой -ըւմ[um] следует считать XII век. По нашему мнению, следует считать доказанным в армянском языкознании и то объяснение, что окончание причастия несовершенного вида -ըւմ [um] связано с локативным падежом. Поскольку несовершенное причастие с -ըւմ [um] не имело идентичного пути развития во всех проявлениях армянского языка, следовательно в одних диалектных областях окончание ըւմ [um] присоединялось к инфинитиву, а в других – к основе глагола.

Геворгян Г., Грамматическая полисемия в армянских диалектах.- С точки зрения целостного формально-семантического описания глагольной системы армянского языка обретает важное значение изучение категориальных форм времен и наклонений диалектов, которые в течение исторического развития претерпели значительные изменения, отразившиеся в различных территориальных вариантах языка. В данной статье автор обращается к проявлениям полисемии в системе времен и наклонений территориальных разновидностей армянского языка. Эта проблема до сих пор не становилась предметом специального исследования. Разумеется, в исследованиях, посвященных глагольной системе армянских диалектов, упоминаются случаи передачи различных значений посредством одной грамматичес-

кой формы, однако они не рассматривались как особое явление и не исследовались систематически. В древнеармянском языке временные формы изъявительного наклонения настоящего и прошедшего несовершенного времен помимо своего основного значения передавали также значения будущего и прошедшего сослагательного наклонения. Полисемия, характерная для временных и модальных форм древнеармянского языка, присутствует также и в диалектах. Очевидно, что идентичные по форме временные и модальные образования часто несут различную смысловую нагрузку. На основе этого признака можно выделить две группы диалектов. По характеру полисемии временных и модальных форм противопоставляются диалекты восточной и западной групп. Полисемия форм настоящего и прошедшего присутствует в основном в системе спряжения диалектов западной группы, где отсутствуют те или иные формы для передачи семантики времени и наклонения. Однако, если в древнеармянском их морфологическое противопоставление выражалось посредством личных окончаний, то в диалектах к ним прибавляется критерий наличия/отсутствия префиксов. В диалектах восточной группы полисемия выражается посредством форм времен, образованных от аракатар и вагакатар глаголов. Обобщая, можно сделать следующую классификацию. Учитывая число единиц, которые составляют ряды полисемии, можно разграничить двухчленные и трехчленные ряды. В двухчленном ряду можно выделить следующие подгруппы:

а) будущее и будущее в прошедшем изъявительного наклонения - будущее и будущее в прошедшем побудительного наклонения;

б) настоящее и прошедшее несовершенное изъявительного наклонения - будущее и будущее в прошедшем условного наклонения;

в) будущее и будущее в прошедшем изъявительного наклонения и будущее и будущее в прошедшем побудительного наклонения с одной стороны, и настоящее и прошедшее несовершенное изъявительного наклонения и будущее и будущее в прошедшем условного наклонения с другой стороны;

г) аракатар-прошедшее вагакатар в настоящей-прошедшей формах;

д) вагакатар в настоящем-прошедшем и прошедшее совершенное.

В трехчленном ряду выделяется две подгруппы:

а) настоящее и прошедшее несовершенное изъявительного наклонения, будущее и прошедшее условного и желательного наклонений;

б) настоящее и прошедшее несовершенное изъявительного наклонения, будущее и прошедшее желательного и условного наклонений.

Диалектологические исследования. Выпуск А. - В книгу вошли труды исследователей отдела диалектологии Института языка им. Р. Ачаряна НАН РА, которые в 2013 г. были опубликованы в различных журналах, сборниках, книгах. Материалы, вошедшие в книгу, касаются общих и частных проблем изучения диалектов, представляют результаты исследований в области фонологии, лексики и морфологии диалектного языка, а также вопросы, связанные со сравнительной диалектологией.

Катвалян В., Вокруг слоев диалектной лексики, характеризующей мужчин и женщин (по материалам Баязетского диалекта).- В данном исследовании мы рассмотрели пласты диалектной лексики Баязета, характеризующие женщин и мужчин по внешним и внутренним признакам, роду занятий, семейным отношениям, положению и статусу, поведению, одежде и др. Нашей целью было классифицировать слова, различающие роды, по разным семантическим группам, рассмотреть их по лексическим и семантическим особенностям. Материал, вошедший в область исследования, был взят из диалектоязычной среды, а также из опубликованных работ. Наблюдения показывают, что язык вносит систематические различия в отражение как гендерных реалий, так и оценочного отношения к ним, но различия в основном связаны с семантическим полем, а не со словообразованием. Материал, наблюдаемый в ходе исследования, а также полученные результаты, своей систематичностью позволяют утверждать, что явление необходимо наблюдать и в других диалектах, как и в диалектном армянском в целом.

Катвалян В., Отражение некоторых фонетических особенностей древнеармянского периода в современных армянских диалектах.- В данной работе мы рассматриваем такие фонетические особенности современного диалектного армянского языка, корни которых, согласно армянскому языкознанию, достаточно древние, и проявления которых считаются вероятными в период древнеармянского. Нас интересуют особенности распространения и проявления этих признаков. Среди фонетических признаков, ставших предметом изучения, больше тех, которые относятся к согласным, что обусловлено большим количеством их проявлений и свидетельств о них в рукописях. В целом важнейшим фонетическим явлением, идущим из древнеармянского периода и охватывающим весь современный диалектный армянский язык, является вариантное выражение взрывных согласных и аффрикатов в начале слова, что имеет типологическое значение. Заметно, что фонетические признаки имеют функциональные различия. В одном случае оно выражается различиями в распространенности, в другом случае разнообразие выражается в характере проявления признаков. Некоторые диалектные черты также считаются характерными для грабаря и родственных ему старых диалектов. Изучение диалектных особенностей древнеармянского периода важно с точки зрения как исторической диалектологии, так и сравнительной диалектологии.

Катвалян В., Мкртумян А., Харатьян М., Саакян Н., О шамахинском диалекте.- На Шамахинском диалекте говорили в городе Шамахи и в армянских селах района. Армяне жили здесь с 10-11 веков, может быть, даже раньше. Однако в результате антиармянской политики Советского Азербайджана армяне постоянно покидали Шамаху. Все армянонаселенные села района были опустошены в 1988 году в результате депортации, в городе Шамахи также не осталось ни одного армянина. У нас нет сведений о поселениях бывших шамахинцев в республиках Армения и Арцах, нет фактов использования диалекта как средства общения. В статье представлен ряд интересных фактов о шамахинском диалекте, а также некоторые наблюдения о них. Шамахинский диалект является уникальным проявлением армянского языка, имеющим большую научную ценность для изучения диалектного армянского языка и армянского языка в целом.

Катвалян В., Армянский язык Киликии по трактовке армянского языкознания.- Армянскому языку Киликии исследователи давали разные определения, различали понятия киликийский армянский и киликийский диалект, каждому из них приписывали различные значения. В этой работе мы рассмотрели интерпретации взаимосвязей между киликийским армянским и среднеармянским, а также их связь с киликийским и другими диалектами. Мы также рассмотрели вопрос формирования киликийского армянского языка, отношения между киликийским и другими диалектами.

Катвалян В., О Гадрутском диалекте.- Гадрут расположен на юге Республики Арцах, был одним из районных центров НКАО. До оккупации и лишения врагом армянской идентичности в Гадрутском районе была 1 городская и 28 сельских общин с 41 сельским поселением. В настоящее время гадрутцы нашли убежище в разных населенных пунктах Республики Армения и лишены возможности вернуться на родину: еще один из уникальных диалектов армянского языка находится под угрозой исчезновения. По морфологической классификации гадрутский диалект относится к U(S) ветви армянских диалектов, по фонологической классификации – к двухрядной группе, не имеющей ряда звонких, по многопризнаковой классификации Г. Джаукян включил эту диалектную единицу в Карабахский диалект. Хотя Гадрутский диалект относится к той же ветви, что и Мегринский диалект, он имеет больше общего с Карабахским диалектом. Однако отличие от Карабахского диалекта по структуре презенса, а также ряд других существенных отличий, на наш взгляд, не позволяют считать Гадрутский диалект вариантом Карабахского диалекта. Не исключено, что в данном случае мы имеем дело с интердиалектом, сочетающим в себе черты Мегринского, Кейван-Шагахского диалектов ветви U и черты Карабахского диалекта ветви U₁. Корни Гадрутского, Карабахского и Мегринского диалектов уходят вглубь веков. Языковые факты свидетельствуют об их многовековом соседстве и общем процессе развития.

Катвалян В., Диалект Карно в сказках, записанных в начале 20 века.- В работе рассматриваются варианты проявления диалекта Карина в рамках материала, предоставленного четвертым томом

научного издания «Армянские народные сказки». В том вошли сказки, собранные экспедицией Ерванда Лалаяна в 1911-1916 гг., которые записаны по говорам регионов Александрополя, Басена и Джавахка. Полученные факты рассматриваем в сравнении с материалами, зарегистрированными в последней четверти XX века с помощью программы сбора материалов Диалектологического атласа армянского языка. Наблюдения показывают, что язык сказок трех регионов в равной степени является диалектом Карно с отдельными вариантными реалиями. В плане фонетики выделяется говор Джавахка, в плане грамматики заметны черты Басена, хотя есть немало особенностей и говора Джавахка. Лингвистические факты подтверждают наблюдение Ачаряна о том, что каринский диалект, вопреки его широкому распространению, не имеет множества поддиалектов. С течением времени изменения диалектной речи обусловлены влиянием литературного языка и других диалектов или особенностями развития диалектной речи.

Катвалян В., Современная языковая картина варденисского региона.- В Варденисском регионе используется ряд вариантов диалектного армянского языка. Диалект Муша применяется примерно в десятке населенных пунктов в различных его выражениях. В городе Варденис общаются на диалекте Диадина, в деревне Акунк – на смешанном говоре, сочетающей особенности диалектов Баязета и Диадина. Во многих населенных пунктах региона говорят на смешанных говорах Карабахского диалекта. Различные диалектные единицы развиваются и изменяются параллельно с общеармянским, взаимодействуют друг с другом, несут влияние литературного и разговорного языков, но сохраняют свои основные черты, продолжая оставаться уникальными проявлениями устного армянского языка.

Кумунц М., Исследование нескольких слов о религии и предубеждениях.- В лексике Сюникско-Арцахского диалекта слова религиозного характера составляют 58% по сравнению с армянскими, и по сравнению со списком, составленным Д. Баком - 66%. В тематическую группу, образованную предыдущими, добавлены три слова, согласно лексике Сюникско-Арцахского диалекта, которые, по нашему мнению, имеют индоевропейское происхождение: кашк-кашк

(**քաշկ** – **քաշկ**), сунду-сунду (куку) (**սո՞ւնդո՞ւ-սունդու(կուկու)**), купел-куп (эл) (**կուփեղ-կուփ(եղ)**). Остается нерешенным вопрос, является ли кадж (**քաջ**) икаджк (кашк) (**քաջք (քաշկք)**) общей основой слов. Более вероятно, что каш-кь/к (**քաշ-ք/կ**), «злая душа», имеет индоевропейское происхождение: **uek-ti-* «нечто, вещь, человек, существо». Слово Сунду (**Սունդու**), скорее всего, происходит от корня **sent* – «направиться, идти, движение, путь, дорога»: сундукуку (**սունդուկուկու**), Синдара (**Մինդարա**). Мы думаем, что слово куп(ел) (**կուփ(եղ)**): «1. «Прикосновение, удар, удар человека, ребенка, злого духа, демона или ангела», в лексике Сюникско-Арцахского диалекта по значению и форме он родственен первичным и вторичным формам индоевропейского корня *(*s*)*kep(h)-* || *(*s*)*kōp-*: 1. «укрывать, покрывать, покрывать, защищать»; 2. "бить, резать" (возможное развитие от последнего значения). В словаре Покорну под словом (**s**)*kōp-* упоминается ряд слов, отражающих семантическое сходство слова «куп(эль)-» (**կուփ(եղ)**) в индоевропейских языках, например древневерхненемецкое *scaffōn* «форма, причина», древнеисландское *skap* «форма, душевное состояние» и др.

Кумунц М., Символистичность кости в романе А. Бакунца “Кармракар”.- В “Кармракаре” А. Бакунца символистическую сущность имеют не только село Кармракар и его жители, но и кость, о таинстве и могуществе которой неоднократно упоминается в разных частях романа. При полном анализе значений и образования слова кость в лексиконе диалектной группы Сюник-Арцах становится возможным выявить какие цели преследовал А. Бакунц. Важной из них является идея утери ценностей прошлого, что автор обобщил в кости, в её духовном и физическом значении. Посредством языковых и этнографических материалов, литературных параллелей выявляется символистичность кости, что комплекзует ряд ценностей романа “Кармракар”. Слово кость – исконно армянское, начальные варианты которого: **ost(h)-*, **ost(h)i-*, **ost(h)r(g)-*. Семантические формы слова кость сохранились в языках индоевропейской языковой семьи. Также существует множество поверий и ритуалов, связанных с костью. Например, предметы, сделанные из костяной магии, очень распространены. С помощью кости, по поверьям, люди получали возможность

управлять силами природы. Эпизоды, выражающие мистические явления, связанные с костью, сохранились в разных жанрах армянского и зарубежного фольклора. В Сюник-Арцахе есть проклятия, благословения, пословицы, происхождение которых древнее и связано с костяными верованиями. Некоторые из человеческих представлений о костях можно найти в Библии. Великий армянский писатель Аксель Бакунц сумел разнообразными средствами художественного, стилистического, словообразовательного и семантического значения приблизить к народным представлениям, связанным с костью, прозу и придать новое дыхание композиции содержания литературнохудожественного произведения.

Кумунц М., О некоторых диалектологических терминах и понятиях.- В настоящее время наблюдается большой интерес и прогресс в области терминологии. В этой статье были рассмотрены несколько терминов и понятий, используемых в области диалектологии. Таким образом, языковая связь двух и более диалектов называется диалектной группой. В армянском языкознании термин «диалектная группа» стал популярным в связи с многохарактерной классификацией армянских диалектов. Сюникско-Арцахские диалекты- словосочетание в основном получило функцию с начала 21 века, в связи с новым административным делением Арцаха и Республики Армения, вплоть до 44-дневной армяно-азербайджанской войны 2020 года. Учитываются диалектные единицы Сюникского марза и Республики Арцах, которые по общим языковым характеристикам входят в междиалектную группу Карабахско-Шамахинских. В лингвистической литературе используются термины Горисский диалект и Горисский поддиалект. Мы считаем, что разговорный язык Горисского района имеет характеристики, которые можно назвать диалектом. Каждый диалект имеет характерную для своего ареала лексику, отличающую его от других диалектов языка, от литературного языка. Группа слов каждого диалекта, которая не свойственна литературному языку, называется диалектной лексикой. Диалектная лексика принимает форму из слов разных слоев: родные диалектные слова, диалектные словообразования, семантически диалектные слова, диалектные варианты, диалектические фразы.

Кумунц М., Семантико-стилистические особенности слов и различных словосочетаний в плане синонимии (по лексике Сюникско-Арцахского диалекта).- Одним из средств обогащения лексики Сюникско-Арцахского диалектного ареала является синонимия. Синонимы имеют особую роль и вес и образуются за счет семантических нюансов. Синонимические группы образуются лексическими, синтаксическими, морфологическими и стилистическими средствами. Они отличаются своими вариантами выражения, сферами употребления и множеством языковых форм. В данной работе рассматривается слово, означающее «ленивый», и образованные им группы синонимов. В диалекте есть слова и словосочетания, являющиеся синонимами слова «ленивый» и известные со старого периода языка. Есть и такие слова-синонимы, которые образовались относительно поздно или в результате множества контактов с другими языками перешли в диалектную область. В лексику Сюникско-Арцахского диалектного ареала вошли также слова и словосочетания, составленные в относительно недавний период и перенесенные из других языков. Большинство синонимов диалектной области вообще не распространены в других армянских диалектах, а некоторые из них отличаются по структуре слова и семантическим особенностям. 36 слов, сгруппированных по значению слова «ленивый», в основном активны в диалектной области.

Кумунц М., Формально-семантическое описание иранских заимствований Сюникско-Арцахской диалектной лексики.- Слова иранского происхождения в основном перешли в лексику Сюникско-Арцахского диалекта двумя способами: через лексический состав древнеармянского языка и в результате контактов с иранскими языками. Они отличаются от новых заимствований множеством фонетических и семантических особенностей. Слова иранского происхождения обогатили лексику Сюникско-Арцахского диалекта новыми словами и понятиями. Вот некоторые из них: **хашпуш** (խաշփուշ - парф. *xāš-pušt*), **таб** (թափ - парф. *tāb*), **тамби** (թափի - парф. *tambūr*), **хырег** (խրդից - парф. *xwurdag*) и т.т.

Кумунц М., Мовсес Хоренаци в истории Степаноса Орбеляна, в «Письме» Газара Парпеци и в сказаниях.- «История Сюника» С.

Орбеляна одна из лучших работ Сюникской школы созидающей (кертогакан, րերրաղվաճի), где епископом Петросом представлен также М. Хоренаци. С. Орбелян не представил подробностей относительно рождения, жизни и смерти М. Хоренаци. Нет сомнений, что епископ Петрос был учеником М. Хоренаци и получил образование в Сюнике. Этот факт может способствовать освещению некоторых вопросов связанных с жизнью М. Хоренаци. С. Орбелян подтвердил, что самым знаменитым представителем, или может даже основателем, школы является М. Хоренаци. Мы уверены, что Г. Парпеци в своём труде «Письмо к Ваану Мамиконяну» говорит о М. Хоренаци. Г. Парпеци назвал его «блаженным философом», что подтверждает С. Орбелян. Часто места рождения и смерти М. Хоренаци определяют по сказаниям, но игнорированы те сказания, которые сохранились в Сюнике. Собранные наши устные истории относятся к жизни и деятельности М. Хоренаци. Сохраненные в сказаниях сведения по своим хронологическим, топографическим и другим значениям совпадают со сведениями Г. Парпеци. Сохранилось топонимы, памятники и другая информация, которые дают основание считать, что последние годы жизни М. Хоренаци провёл в Сюнике, где, как думают, он и родился.

Кумунц М., Изучение нескольких диалектных слов с суффиксом -ти и -ди.- Лексика Сюникско-Арцахского диалектного ареала достаточно богата и в основном отражает лексику армянского языка в целом. Но есть слова которые являются старыми по происхождению и встречаются в диалектах и разговорных выражениях этой области. Среди этих слов **булди, плди, глди** (բուլդի, քլդի, դլդի), в которых, как нам кажется, **-ди (-դի)** является суффиксом. Вероятно, что **бул** (“բուլ”)– это старое заимствование от индоевропейского корня *kwol- греческого **πόλος** «круговое движение», которое сохранилось в диалектной области. Если фонетические сдвиги перехода *kwol->хол(**hoլ**) становятся понятными с этой формулировкой, тогда остается вопрос о замене **хол-бул** (խոլ-բուլ) корней из той же базы **х > б (h>p)**. Нам кажется, что здесь мы имеем дело не с общеармянским фонетическим явлением, поскольку слово существует в восточных диалектных ареалах, а с диалектом. Отсюда становится ясно, что

корень **бул** (**բուլ**) не происходит непосредственно от индоевропейской формы, но и не отделяется от семантического и фонетического соответствия всего корня. Диалектный корень “шил” (**շիլ**) также имеет суффикс **-ди** (**-դի**): **шил-ди** (**շիլ-դի**)" 1. криво, криво, 2. кривоглазо", чей образец *skhel- || *skel-. По диалектным данным, мы думаем, такое же происхождение появилось в диалектной версии слова **хтиг** (**խիդի**): "охапка, щекотка" **гл-ди** (**դիլ-դի**). И из этого можно сделать вывод, что суффикс **-ди** предшествовал распространённому в диалектной группе суффиксу **-от** ||-ут + **и** (**-օւղ||-նւղ+ի**): **-оти** | **-ути** > **-ти** || **-ди** (**-օւղ||-նւղի**) > **-уи** || **-ди**): «1. нести что-то, 2. быть чем-то наделенным» в значениях, сохранившихся в диалектной археологии.

Кумунц М., Качественные и количественные особенности заимствований из восточных языков (по лексике Сюникско-Арцахского диалектного ареала).- Основная часть исследования армянских заимствований посвящена словам в литературных вариантах. Есть несколько изученных диалектических заимствований. В диалектологических работах данные заимствований в основном обобщаются в списках слов. Изучение диалектной лексики предполагает обращение также к иностранным словам или заимствованиям. Чем более различаются литературные и диалектические заимствования, тем более неодинаково их рассмотрение. Диалектические заимствования можно рассматривать с нескольких сторон: по тематическим группам, по происхождению, по глагольной принадлежности и т. д. Нам представляется удобным рассмотреть состав заимствований Сюникско-Арцахской диалектической лексики по качественным и количественным признакам. Он может дать важную информацию не только о различных контактах диалектоязычного сообщества, но и о семантических, словообразовательных и грамматических особенностях заимствованных слов. Изучение заимствованных слов может дать важную информацию о социолингвистических данных (аспектах) заимствованного языка. Заимствованные слова Сюникско-Арцахской диалектической лексики, заимствованные из восточных языков, по пути передачи можно разделить на следующие группы:

1. Старые заимствования, перешедшие в диалектическую лексику, особенно из ли-тературных вариантов: древнеармянский, среднеармянский и новоармянский, как ւիշխւո (тахт), իշխան (ишхан).

2. Заимствования, перешедшие в диалектическую лексику опосредованно: заимствованный язык заимствовал это слово из другого языка. В этой группе есть два типа слов:

а. Армянские слова, которые 1. Представлены в иноязычных формах: բէշնրհր (бешнорк) (хотя корень имеет иранское происхождение, возможно, что он получил суффикс բէ в армянском языке: как բէհուշ (бехуш)).

2. Неправильно включены в список заимствования: բոշ (тах) «кустарниковые наземные растения», сост. *tol - «плоская, ровная площадка, доска», անգլ (ангял).

3. Были перенесены на другой язык (в частности, на турецкий), затем с фонетическими, отчасти семантическими особенностями данного языка снова перешли в диалектную лексику (их много в топонимах), как Դոգար-Դաւոտ (Догар-Даутту), Այվազ-Էյվազլար (Айваз-Эйвазлар). Семантические особенности этих слов, однако, не позволяют рассматривать их как заимствования, и в лингвистических работах их необходимо рассматривать в контексте армянских слов или среди слов, имеющих иноязычное семантическое влияние.

б. Заимствованные слова, изначально не принадлежащие заимствованному языку: в них еще выделяются внешне-содержательные аспекты исходного языка: նիւշ-նիւրթ (нияз-ни/йят), բոշ-բոշլար (таза-тазламыш).

в. Слова разного происхождения, но с затемнением внешних именных признаков исходного языка: աւազ-հաւազ (авазан-хавуз).

3. Диалектические заимствования, в основном используемые в Сюникско-Арцахском языке, как քիշիւ (хашпуш).

4. Диалектические заимствования, имеющие версии в других языках: րանգ (ранг), քին (дин).

Основную часть заимствований в Сюникско-Арцахской диалектической лексике, перешедших из восточных языков, составляют арабские, иранские и турецкие слова.

Кумунц М., Горисский диалект в контексте многопризнаковой классификации армянских диалектов.- Горисский диалект входит в ветвь УМ (пцц) диалектного ряда (Карабах-Шамахи или междиалектная группа крайнего северо-восток). Однако Горисская разговорная речь согласно многопризнаковой говором. Впоследствии А. Маркарян провёл и пришёл к заключению, что Горис не один из говоров Карабахского диалекта, а самостоятельный диалект. После 1970-ых лексологии продолжают использовать термин горисский говор, следуя многопризнаковой классификации диалектов Г. Джаукяна. Диалект никогда не изучался в контексте многопризнаковой классификации. В данной работе делается попытка исследования признаков Горисского диалекта по многопризнаковой классификации армянских диалектов. Кроме принципиальных вопросов, касающихся выбора и назначения диалектных признаков, исходя из статистических данных, исследовались диалектные признаки, которые могут внести существенное различие при распознавании диалектной единицы. В результате выяснилось, что Горисская разговорная речь не говор, а диалект и диахроническим, и синхроническим языковым состоянием.

Кумунц М., Диалект Мехтишена.- Мехтишенский диалект согласно многопризнаковой квалификации армянских диалектов входит в группу УМ (пцц) междиалектной группы Карабах-Шамахи. Мехтишен (ннеЛусадзор) находится в Аскеранском районе Республики Арцах. Гласные Мехтишенского диалекта: *a, ä, u, ü, o, ö, u^e, i, í, ý, y^e* (*ш, и, и, н, н, о, о; п, п, ж, ж, т, р, р*). Кроме армянских согласных там есть *g^y, k^y, q^y (q', y', p')*. Словообразовательные методы Мехтишенского диалекта общие с другими говорами Арцаха. Слова, входящие в лексику, относятся к индоевропейским, древноармянским, диалектным и литературным словам. В диалекте Мехтишена множественное число существительных образуется при помощи: *-ер, -нер, -ни* и *-к (-т, -т, -т) и (-р)*. Диалект имеет 6 падежей и 8 показателей склонения: *-и, -у, -ва, -оч, -ц, -о || о; -а(н) (-н, -н, -цш, -о, -г, -о || -о; -ш(и))*. Вспомогательный глагол имеет следующий вид: настоящее время: *ем, ес, е || а, ен^б || енк, ек^б || ек, ен (т, т, т || ш, т, т || т, т || т, т, т),* прошедшее время: *-и, -ир, -ер, -ннк^б || -инк, -ик || -ик^б, -ин (-н, -н, -н || -н, -н || -н, -н)*. В диалектах Мехтишена есть

особенности диалектов Арцаха и Хоя, однако и сегодня он считается самостоятельным диалектом.

Кумунц М., Способы образования сложных слов с повторяющимися компонентами на диалектном пространстве Сюник-Арцах.- Словообразование является одним из первичных способов обогащения лексики диалекта Сюник-Арцах. В диалекте выделяются повторяющиеся сочетания, которые в основном бывают с чередующимися звуками и без чередования. Количество повторяющихся сочетаний связанных нечередующимися компонентами больше, чем с чередующимися (черед. 44%, нечеред. 52%, сочетания по другим методам 4%). Для формирования сложных слов с повторяющимися компонентами важное значение имеет семантический признак. Около ¼ повторяющихся сочетаний приобрели новый смысл, который не вытекает из значения компонентов новое значение приобрели сложные слова с повторяющимися компонентами с непрерывным наречием ха (հա), и различными корнями. Много корнеи и лексических вариантов с течением времени по разным причинам вытеснились из лексики и сохранились лишь в составе сложных слов с повторяющимися компонентам, а вне этих сочетаний самостоятельно не применяются: *тыпыр-тыпыр, туп-туп, тол-тол, тор-тор, лок-лок, лопа-лопа* (թըփրթըփրթըփրթըփր, թըլ-թըլ, թըօր-թըօր, լօր-լօր, լօփի-լօփի). В некоторых сложных словах индоевропейского происхождения они сохранили значения протоармянского языка.

Кумунц М., Древний Горис, ложный тезис о местонахождении и недавно обнаруженные надписи.- Горис является одним из древнейших армянских поселений, но связанные с ним историко-археологические, этнографические и вообще арменоведческие исследования очень необходимы. В работе были поставлены три основных вопроса: 1. Происхождение названия Горис, 2. Вопрос о местонахождении Старого Гориса, 3. Неисследованные каменные надписи древнего Гориса. Топоним Горис впервые упоминается в Урартском регионе как страна *Гурия*. Мы полагаем, что индоевропейская аборигенная форма *g^heu (*g^hoцого-) сохранилась в топониме *Гор(ия)-Горайк-Кёрес-Горис: дзор > гор || kor*. Вероятно, раньше оно имело значение простого названия и обозначало не населенный пункт, а географи-

ческую область -«долину». Не только Горис, но и Кору (поселок в Горисском районе), Курис (поселок в Мегринском районе) происходят от корня *G^hоцого-. Мыдумаем, что греч. χῶρος «1. место, расположение, 2. между, пространство между, 3. область, страна, 4. село, 5 земельных участков», сан. (дари) «каньон, долина», прс. داره (darre) "каньон, ущелье, долина", армянский. слова долина имеют то же происхождение. Раздел произведения Гевонда Алишана «Сисакан» вызвал большое недоумение у многих авторов, в результате чего Старый Горис был помещен в район сегодняшнего Веришена. Но анализ грабарного текста и исчерпывающие факты доказывают, что Старый Горис находится на своем месте, в сегодняшнем селе Горис. Во дворе церкви Святой Рипсиме и вокруг часовни был обнаружен ряд надписей, которые в настоящее время расшифровываются. Это надгробия многих представителей династии Меличей, которые дают возможность представить себе становление Гориса. Публикация записей проливает свет на историю родов Мелика Гусейняна и Тер Минаса Старого Гориса. Придается значение изучению краеведения Сюника путем поднятия истории конкретных семей.

Кумунц М., Бурдур: диалект междуартной группы Карабах-Шамах в Западной Анатолии.- Бурдур находится в Западной Анатолии. Армянское поселение Бурдур просуществовало до Геноцида 1915 года. Согласно многохарактерной классификации армянских диалектов бурдурский диалект входит в карабахско-шамахинскую междиалектную группу. Диалект сохранился в чужой среде более 300 лет. По некоторым данным, бурдуры мигрировали с территории Карабаха. Изучение фонологического, морфологического и лексического состава показывает, что бурдурцы мигрировали из диалектной области Сюник-Арцах, а именно из исторической провинции Баг-Кашуник, между Гадрутом, Капаном и Горисом. Сегодня бурдурский диалект считается мертвым, потому что в 1915 году, как и в других армянских населенных пунктах, армянское население Бурдура подверглось депортации и геноциду. Часть народа бурдур мигрировала в Восточную Армению, а другая часть рассеялась по миру.

Месропян А., Названия понятия “благотворительность” в территориальных вариантах армянского языка.- Лексика,

описывающая понятия благотворительность, в армянских диалектах богата. **Собранные диалектизмы** распределили по нескольким группам: слова, описывающие- 1) благотворительность, основанная на религиозных убеждениях или предрассудках; 2) церковную дань; 3) общественную благотворительность; 4) благотворительности для молодоженов и разные праздники. Исследование показывает, что большое количество диалектных вариантов описывает благотворительных пожертвований для Армянской церкви - это монастырские подношения, которые имеют разные названия в региональных версиях армянского языка.

Месропян А., Лингвистические особенности проповеди Католикоса Гарегина Кесабского.- В статье мы представили лингвистические особенности проповеди Католикоса Гарегина Кесабци, который классический пример проповедника. Проповеди Патриарха отличаются убедительностью, христианской верой, патриотическими идеями, богатой лексикой, характерной для риторического стиля, образным языком, разнообразными выразительными средствами, характерными для художественной речи. Язык произведений Его Святейшества Айрапета – литературный западноармянский. В последние годы жизни восточноармянская среда наложила свой отпечаток на речь Гарегина А. Богатый язык его проповедей и описательная лексика соединяют современные литературные восточноармянский и западноармянский языки, способствуя взаимообогащению двух ветвей литературного языка. Мы рассмотрели особенности литературных слов, авторских неологизмов, архаизмов, поэтических и редко используемых слов, терминов, заимствований, а также средства изображений, характерные для художественной речи: наречий и сравнений, метафор, олицетворений и т.д.

Месропян А., Функционально- смысловая характеристика названий растений, используемых в народных песнях Ширака.- Исследование названий растений в лексике армянских диалектов важно для разделения семантических групп словарного запаса и развития лексикологии. Слова, обозначающие названия растений, помимо диалектных версий, имеются в исконно армянской, общеупотребительной лексике армянского языка и имеют ряд синонимов, которые в

положительном или отрицательном смысле особенно отражаются в народных произведениях. В народных песнях Ширака встречаются три основные группы названия растений и фруктов, которые имеют стилистическое значение.

Месропян А., Общее описание диалектной лексики связанной с понятием «смерть».- Тайна смерти, противоречие жизни и смерти влияют на мысли людей и являются причиной для создания соответствующей лексики, переосмыслений и терминологизации общепотребительных слов, имеет непосредственное отношение к *образованию стилей*. Традиции и ритуалы, связанные с окончанием земной жизни, определяются в трех основных этапах: 1) агония, 2) похоронный ритуал, 3) церемонии поминования умершего. Диалекты армянского языка имеют слишком богатый лексический пласт, который описывает эти три этапы. В статье мы представили лексический пласт относящимися третьего этапа, то есть памяти умершего, особенно диалектные названия понятия “*uuh*” (смерть). Намы исследованы диалектные фонетические эквиваленты понятия “*uuh*”, связанное с ритуалом, обозначающее неизбежное окончание человеческой жизни, выражается в региональных вариантах армянского языка многочисленными словами, фонетическими и лексическими аналогиями, синонимами, речевыми оборотами, описательными конструкциями, которые выражаются всеми словообразовательными средствами армянского языка.

Хачатрян А., Словоформы понятия пол дома (земля) и их смысловые развития в диалектном армянском языке.- Слово *земля* (*գետնի* - *гетин*) в диалектном армянском языке используется не только в смысле "поверхность земли, почва", но и как значимый компонент понятия "земляной пол дома". В качестве понятия "земляной пол дома" в армянских диалектах мы рассматривали также слово *тахт* (*տիշխա*), считающееся пехлевийским заимствованием.. В армянском диалекте слово *тахт* чаще использовалось в значении "тахта, широкая доска – сиденье", а в некоторых говорах Мокса и Алашкерта - также как "дощатый или земляной пол комнаты". В говорах диалектов регионов Карабах-Шамахи и Агулис-Мегри в

качестве словаря понятия "гетин" зафиксировано *լիւիլ (тан)*. В диалектном армянском языке в значении "земляной пол комнаты" использовалось также слово *տան (լիւիւիլ)* в вариантах (*լիւիւիլ - տան, դիրով - дабón*). Пол (*հտակ*) в значении "под... (внизу), вглубь, на землю". Слово *пол (հտակ)* в диалектном армянском языке используется в разных смыслах: *հիւիւիլ - пол дома* (Ахалцих), *հ'ш-իւիւիւիլ (հ'анатак)* - ад (Ширак), *шлшл (атак)* - твердый слой земли, на который кладут стены здания (Арцах), *ицог (адог)* – выварки, осадок топленого масла (Ачин), *шлшл (атак)* - ад (Арцах), *шлшлէիւիլ (аткенал)* - опуститься под воду (Зейтун), *հիւиւիւիւիւր գիւիլ (ханатэгэ гнал)* - исчезнуть, потеряться (Арабат), *шлшлնл (атакúk)* - потерянный, исчезнувший (Сасун) и др. В качестве значений понятия "гетин" мы рассмотрели следующие лексические названия, имеющие ограниченное применение: *ցիւдр* (цадз), *իւղնл црррл (һнл црш)* хогун вэрэн (на земле), *һол, иуол (һог, хог), илл (хег), րтцիւиш (дэи́ма), ршрлшл (бармал)* и др.

Хачатрян А., Харатян М., Деривация как средство выражения своеобразного языкового мышления в Амшенском диалекте.- В результате изучения составных слов Амшенского диалекта, можно утверждать, что, будучи изолированным и не имея точек соприкосновения с другими диалектами, амшенская речь представлена своеобразными словосочетаниями, присущими исключительно этому диалекту. В связи со оригинальным языковым мышлением, присущим данному диалекту, в котором присутствуют специфические словообразовательные шаблоны, с помощью которых и формируются такие своеобразные сложные образования, как *цшшшллц юллл* (галатов лойдú - черепаха), *һишлδ һицлһл* (һалáц һавгít - яичница), *шррл-лпдр* (агнлúцк - щепá для розжига огня), *лрлшг* (эклáц – следующий после похорон день), *һиуиһр* (һастír – квашня, кадка для замеса теста), *цлллһл* (пурнíst - буханка), *рөи́рол* (тонкóм – сцеженный мацун) и др.

Хачатрян А., Словоформы понятия пол дома (земля) в диалектном армянском языке. Слово *земля (գլիւիլ - гетин)* в диалектном

армянском языке используется не только в смысле "поверхность земли, почва", но и как значимый компонент понятия "земляной пол дома". Поэтому мы включили его в ряд слов, отражающих семантическое поле "дом и хозяйство". В диалектном армянском языке словоформа *гетин* в значении «пол дома» (*иши́и һиши́ш* – *тан һатáк*) имеет самый большой территориальный охват. В качестве понятия "земляной пол дома" в армянских диалектах мы рассматривали также слово *тахт* (*иши́һин*), считающееся пехлевийским заимствованием, которое в древних рукописях употреблялось в значении "трон, стул, королевский престол, ложе". В армянском диалекте слово *тахт* чаще использовалось в значении "тахта, широкая доска – сиденье", а в некоторых говорах Мокса и Алашкерта – также как "дощатый или земляной пол комнаты". В говорах диалектов регионов Карабах-Шамахи и Агулис-Мегри в качестве словаря понятия "гетин" зафиксировано *иши́һ* (*тан*). В диалектном армянском языке в значении "земляной пол комнаты" использовалось также слово *танán* (*иши́циши́*) в вариантах (*иши́рши́* – *табáн*, *һи́роуи́* – *дабóн*). Слово *пол* (*һатáк*) в диалектном армянском языке используется в разных смыслах: *һи́ши́ш* – *пол дома* (Ахалцих), *һ'и́ши́ши́ш* (*һ'анатáк*) – *ад* (Ширак), *и́ши́ш* (*атáк* – твердый слой земли, на который кладут стены здания (Арцах), *и́һоґ* (*адоґ*) – *выварки, осадок топленого масла* (Ачин), *и́ши́ш* (*атáк*) – *ад* (Арцах), *и́шһи́һи́ш* (*атке-на́л*) – *опуститься под воду* (Зейтун), *һи́ши́ши́ш* *қи́ши́* (*ханатáгэ гнал*) – *исчезнуть, потеряться* (Арарат), *и́ши́шһи́ш* (*атакúк*) – *потерянный, исчезнувший* (Сасун) и др. В качестве значений понятия "гетин" мы рассмотрели следующие лексические названия, имеющие ограниченное применение: *гшáр* (цадз), *һоґһи́ни́* *һррһи́* (*хоґун вэрэн*) (на земле), *һоґ*, *һоґ* (*һоґ*, *хоґ*), *һи́тһ* (*хеґ*), *һи́тһи́ш* (*дэши́ма*), *ри́ри́ш* (*бармáл*) и др.

Хачатрян А., Особенности крзенского диалекта. В данной статье исследован крзенский диалект – один из междиалектных говоров Карабаха и Шамахи, ныне стоящих на грани исчезновения. Анализируя фонетические, грамматические признаки диалекта, мы преследовали следующую цель: зафиксировать сохранившееся состояние диалекта

Крзена, стоящего перед угрозой потери, а также спасти имеющийся диалектный материал от необратимой потери.

ВОПРОСЫ ИСТОРИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ АРМЯНСКОГО ЯЗЫКА

Вопросы исторического исследования армянского языка. Выпуск А. - В книге содержатся исследования сотрудников отдела истории армянского языка института языка имени Р. Ачаряна НАН РА. Труды были опубликованы в различных научных журналах и сборниках в 2013 году. В том вошли исследования, посвященные изменениям лексического состава и грамматического строя армянского языка на разных этапах его развития и их закономерностям, лексическим общностям армянского и других языков, лексики грабара, соотношению иноязычных и исконных слов, функциональных особенностей заимствований.

Григорян С., Семантическое исследование юридических понятий "Книги вопрошений" Григора Татеваци. – Обобщая правовые понятия в "Книге вопрошений" Григора Татеваци, можно сказать, что его вопросы в области права также очень интересны и разнообразны, а большое количество юридических понятий позволяет представить их в смысловых группах. Автор среди этих понятий имеет новые словообразования, которые не зарегистрированы в словарях староармянского языка.

Григорян С., Юридические понятия в диалектах армянского языка.- Юридические понятия в диалектах армянского языка в основном сохранили свои старые армянские словоупотребления, но в то же время они сужали или расширяли значение слова, часто также отходили от первоначального значения, и как общее явление, эти понятия претерпели характерные для данного диалекта фонетические изменения во всех диалектах.

Григорян С., Правовые понятия в "Книге вопрошений" Григора Татеваци.- Обобщая правовые понятия, встречающиеся в "Книге вопрошений" Григора Татеваци (14-15вв.), можно констатировать, что, хотя у автора нет отдельной работы в этой области, но его

вопросы весьма интересны и разнообразны. Григор Татеваци был в них консервативен. С одной стороны, не выходя за рамки канонических определений, он пытался объяснить подходы предков, с другой стороны, исходя из проблем своего времени, интерпретировал их по-новому.

Мхитарян Г., Лингвистическое исследование названий средневековой комедии.- Слово *комедия* (կոմիդիերգրություն) имеет древнегреческую структуру. Самое раннее свидетельство этого слова упоминается в армянском переводе Д. Фракийского "Искусство Грамматики". Есть так же упоминания в Библии и в "Истории" М. Хоренаци ("Плач об утрате... "). В толкованиях Д. Фракийского "Искусство Грамматики" отмечается, что комедия -это искусство-поэтики, а цель - увещание, упрекание, поощрение в соответствии с реальностью или поведением каждого. Первоначальные значения, записанные в словарях - "песня пиршества" и "деревенская песня". Древнегреческий термин создавался от слов "шутка" и "песня", которые, пожалуй, наиболее известны как названия фольклорных жанров. Важность и актуальность исследования - это отмечание специфики развитие жанра, их разнообразия и использование названий, тем более, что свидетельства слова *комедия* и средневековые определения этого понятия доказывают, что в армянской библиографии нет литературного жанра или вида с таким названием. Литературное произведение с таким названием нам тоже не известно. Комедия - это общая нравственно-эстетическая система, через которой обобщается светское мышление. Но также ясно и то, что границы между светским мышлением и духовным четко различаются. Цель статьи - представлять применимые проявления комедии "в быту" в средневековой Армении, формирование своеобразного облика светского (народного) искусства, постепенное распространение и стабилизацию терминологии национального армянского традиционного пения. Употребляемые названия- шутка (կատակ), свисток (սիփիս), песня (շէր), радостные песни (ցուցք), плясовые песни (սիրուց երգեր) - также являются своеобразными проявлениями народной сатиры, а лингвистическое изучение названий дает определенное представление об особенностях древнеармянской

культуры и доказывает, что они сформировались в дописменном периоде.

Мхитарян Г., Перевод Библии как фактор сохранения и развития армянского языка.- Армянский перевод Библии оказал большое влияние практически на все сферы культурной жизни армянского народа, сформировав армянскую национальную научную мысль. Говоря о влиянии Священного Писания на армянскую культуру, особенно на систему ценностей армян, особо подчеркивается роль языка, расцвет которого в V веке был обусловлен переводом Библии на армянский язык. Изобретение письменности также было направлено на перевод Библии и на то, чтобы сделать содержание Священного Писания доступным для населения. В наши дни актуально обращаться к переводу Священного Писания в связи с текущими геополитическими событиями, идеей сохранения армянской государственности, а также необходимостью вдохновлять современников примером прошлого.

Оганесян Л., Архаизмы числительных в карабахском (арцахском) диалекте. - Исследованы формы выражения и особенности употребления количественных и собирательных числительных. В диалекте при отображении чисел от 11 до 19 десятки ставятся перед единицами. В грабаре в основном единицы ставятся перед десятками. В диалекте словоформы были сформированы под воздействием нескольких факторов, в основном это связано с буквенными изображениями цифр – ժԱ, ժԲ, ժԳ... (Ա-1, Ժ-10...). Собирательные числительные существуют в грабаре, в карабахском (арцахском) и мегрийском диалектах.

Оганесян Н., Исследование рукописных словарей синонимов, датированных XVIII веком (монография).- Труд представляет собой исследование рукописных словарей синонимов, обобщенных в пяти рукописях, датированных XVIII веком, о чем свидетельствуют каталоги рукописей Института древних рукописей Матенадаран имени Месропа Маштоца.

Во введении представлена краткая историческая справка, обсуждаются некоторые вопросы, связанные с соотношением языка и истории народа.

Далее представлены типы и состав рукописных словарей.

При рассмотрении принципов формирования синонимичных рядов указывается, что в их состав входят слова, имеющие смысловую связь, связанные общим понятием, объединенные общей идеей. По мнению исследователя синонимичные ряды чаще всего формируются на смысловой основе следствия, напоминая конструкции с последовательной связью *если... то*. В рукописных словарях выделяют также такие синонимичные ряды, которые охватывают типы понятия.

Исследованием лексико-морфологических особенностей синонимичных рядов установлено, что принцип их составления с одинаковыми частями речи большей частью не нарушается, но есть синонимичные ряды составленные из разных частей речи. В синонимичных рядах имеются также предложные и пояснительные словосочетания, описательные выражения, ссылки и упоминания, которые обычно встречаются в конце синонимичного ряда, как бы обобщая его, а также словосочетания с отрицательной частицей, антонимы.

Изучение вариантов слов подтверждает существование таких двойных форм с изменением гласных и согласных, которые лингвисты зафиксировали в древнеармянских, средневековых письменных источниках. В некоторых позициях двойные формы со звучанием согласных в большей степени характерны для "западноармянских диалектоязычных местностей", поэтому, по мнению исследователя, можно допустить, что эти словари переписывались (копировались) на территории Западной Армении.

Подробно рассматриваются изменения значений слов в рукописных словарях по сравнению с подлинными памятниками армянской литературы. Выделены слова с новыми значениями и смысловыми нюансами. Также представлены несколько "новых слов", определенных Грачья Ачаряном, которые имеют новые значения или смысловые нюансы в рукописных словарях. Словарные наблюдения и поиски предоставили исследователю возможность определить также слова, изменившие значение или имеющие несколько иные

смысловые нюансы в современном армянском языке: из их рассмотрения стало ясно, что первичные значения, засвидетельствованные в словарях современного армянского языка, не сохранились: эти слова в конце XX века уже употреблялись в новых значениях.

Предпринимается попытка подтвердить существование новообразованных слов особенностями словообразования армянского языка, словарями, созданными в XVIII веке и позже, по возможности текстуальными примерами подлинных памятников армянской литературы, а также уточнить и разъяснить изменения в значениях слов. Из исследования выясняется, что переписчики (писцы) создавали или добавляли слова, которые употребляли современники: одни слова засвидетельствованы только в рукописных словарях, другие — в словарях Як. Виллота, Мх. Себастици (XVIII век), а также в двуязычных и трехязычных словарях отцов-мхитаристов (XIX век), в различных грамматических и исторических трудах; по данным словарей некоторые из этих слов с одинаковыми значениями или разными смысловыми нюансами сохранились в восточно- и западно-армянском вариантах армянского языка.

В рассматриваемых рукописных словарях несколько синонимичных рядов заканчиваются словами, которые встречаются в диалектах армянского языка и в разговорной речи в разных фонетических вариантах: среди них выделяют узкодиалектные слова, которые употребляются в одном или двух диалектах, охватывают ограниченную диалектную местность и частично или полностью непонятны за ее пределами.

При рассмотрении заимствований отмечается, что большинство заимствованных слов из иранских языков: в армянских диалектах они используются в разных значениях и фонетических вариантах, некоторые имеют общедиалектное употребление.

В синонимичных рядах выделяются составные глаголы, фразеологические единицы, словосочетания и выражения, взятые, как выясняется, из армянской самостоятельной и переводной литературы. По мнению исследователя составные конструкции были включены в словари также в образовательных целях.

Рукописные словари синонимов, по мнению арменоведов, являются одними из древнейших лексикографических памятников средневековой Армении и переписаны (копированы) в XII веке.

Следовательно, по мнению исследователя, рукописные словари, датированные XVIII веком, могут относиться и к "более раннему периоду", то есть до составления и издания словарей древнеармянского языка, возможно параллельно им. Для обоснования сказанного фразеологические единицы, словосочетания и выражения, имеющиеся в рукописных словарях, представлены по самым ранним свидетельствам и в следующих классификациях: засвидетельствованные в Библии, в подлинных памятниках армянской литературы, в различных словарях, изданных в XVIII веке и позже: выделяются также составные конструкции, образованные по сходству, имеющие другие значения и смысловые нюансы, а также незафиксированные в словарях древнеармянского языка.

Оганесян Н., Наш язык, наша речь и логика. - В статье отмечается, что язык с его вариантами имеет особенности, однако политические сообщения-комментарии, научные труды, повседневный разговорный, даже обзоры относящиеся к быту требуют точности языка, краткости, привлекательности для читателя и слушателя, разнообразия изложения. Это общее требование, подразумевающее одновременно ощущение и знание богатства, выразительных возможностей и средств родного языка. Особенно в наши дни, когда влияние интернета на культуру речи и разговорный язык возросло в геометрической прогрессии.

В статье с определенными интерпретациями приведены примеры лексических ошибок, искажений значений слов, отклонений от языковой нормы, зафиксированные в речи разных деятелей, в научных трудах, в официальных документах и рекламе.

По мнению автора, причинами таких искажений являются неправильное употребление слов, неправильное восприятие/понимание слов, влияние иноязычного мышления и логические нарушения построения речи.

Сирунян Т., Исследование одной грамматической рукописи (XV век).- В статье исследуется рукопись грамматики хранящаяся в Матенадаране (автор неизвестен), выявляется, что она в значительной степени опирается на труд Аракела Сюнеци, отделы грамматики имеют сжатое изложение, не содержат существенных новинок,

вместо комментариев большое место уделяется примерам и беседам. Посему резюмируется, что создание грамматики имело прикладную цель – вспомогательное пособие для закрепления теоретических знаний.

Тадевоян А., Новые лексические значения в лечебниках XIII века ("Анализ природы человека и его недугов", "Лечебник лошадей"). - В данной статье рассматриваются новые лексические значения (24 слова, 25 значений), которые, вероятно, впервые были использованы в лечебниках XIII века, обогатив словарный запас среднеармянского языка. Эти слова, сохраняя основные значения грабара, параллельно употреблялись со значением медицинского термина, как патологические, анатомические слова и названия лекарств. Только четыре из них, будучи использованными в среднеармянском языке и диалектах, были сохранены и зафиксированы в словаре современного армянского языка. Шесть из них не засвидетельствованы в словаре среднеармянского языка.

Тадевоян А., Новые медицинские слова в лечебниках 13-ого века ("Анализ природы человека и его недугов", "Лечебник лошадей"). - В статье рассматриваются новые медицинские слова (133 слова), которые, вероятно, впервые были использованы в двух лечебниках 13-ого века. Они характерны для среднеармянского языка и сохранились в его лексике. Эти новые слова, которые создались путем словосложения и суффиксации, в основном названия болезней, растений, лекарств и анатомические слова, имеющие значение медицинского термина. Пять из рассмотренных слов не засвидетельствованы в словаре среднеармянского языка, около четверти (32 слова), употреблённых в среднеармянском и диалектах, сохранились в том же значении и зафиксированы в толковых словарях современного армянского языка, только пять из них сохранились в других значениях.

Торосян Р., Структурно-семантические особенности фразеологических единиц с компонентом-зоонимом в армянском и персидском языках. - В статье представлены фразеологические единицы с компонентом-зоонимом в армянском и персидском языках. С точки

зрения структуры эти сочетания номинативные (двухкомпонентные, трехкомпонентные, четырехкомпонентные) или коммуникативные фразеологизмы, которые выражают признаки личности и предметов. По аспекту семантической эквивалентности эти фразеологизмы имеют эквиваленты и анналоги.

Хачатрян В., О Языковых различиях рукописи произведений Лазара Парпеци.- Приводится информация об известных рукописях, включая небольшие фрагменты "Истории" и "Письма" Лазара Парпеци. Рассматриваются языковые различия. Сделана попытка выявить реалии, которые являются оригинальными, а также реалии, которые являются результатом нововведений и вмешательств копировщиков. Сделаны также некоторые замечания по корректуре составителей научного оригинала и некоторые уточнения.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Երկու խոսք	5
Մաս I	
ՀՀ ԳԱԱ Հ. Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտի 2022 թ. գիտական գործունեության հիմնական արդյունքները.....	7
Ա. Կարևորագույն արդյունքներ.....	7
Բ. Բազային ֆինանսավորմամբ ստացված հիմնական արդյունքներ	8
Գ. Թեմատիկ ֆինանսավորմամբ ստացված հիմնական արդյունքներ.....	11
Դ. Կիրառական աշխատանքների արդյունքներ.....	13
Ե. Հրապարակումների ցանկ.....	13
Մաս II	
ՀՀ ԳԱԱ Հ. Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտի 2022 թ. գիտական գործունեության հիմնական արդյունքները՝ ըստ ուղղությունների.....	27
Ա. Արդի արևելահայերենի և արևմտահայերենի ուսումնասիրման և կանոնարկման խնդիրներ.....	27
Բ. Ընդհանուր ու համեմատական և կիրառական լեզվաբանության հարցեր.....	56
Գ. Հայ բարբառների ուսումնասիրություն.....	76
Դ. Հայոց լեզվի պատմական զարգացման հարցեր.....	115
English Summaries	132
Problems of Study and Regulation of Modern Eastern and Western Armenian.....	132
Issues of General-Comparative and Applied Linguistics	148
Study of Armenian Dialects	160
Issues of Historical Development of the Armenian Language	182

Краткие аннотации на русском языке.....	189
Проблемы изучения и нормирования современных восточноармянского и западноармянского языков.....	189
Вопросы общей, сравнительной и прикладной лингвистики..	207
Исследование диалектов армянского языка.....	221
Вопросы исторического развития армянского языка.....	245

ԳԱԱ Հ. ԱՃԱՌՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ԼԵԶՎԻ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԻ
ՏԵՂԵԿԱԳԻՐՔ
2022

DIRECTORY
OF INSTITUTE OF LANGUAGE AFTER H. ACHARYAN
2022

ВЕДОМОСТИ
ИНСТИТУТА ЯЗЫКА ИМЕНИ Р. АЧАРЯНА
2022

Ձևավորումը և էջադրումը՝
Մ. Խառատյանի
Կազմը՝ Ս. Արևշատյանի

Հրատ. պատվեր № 1245
Ստորագրված է տպագրության՝ 07.06.2023:
Չափսը՝ 60x84¹/₁₆ 16 տպագրական մամուլ:
Տպաքանակը՝ 100 օրինակ:
Գինը՝ պայմանագրային:

ՀՀ ԳԱԱ տպարան,
Երևան, Մարշալ Բաղրամյան պող. 24: